Johanna Haarer

Moeder, vertel eens wat van Adolf Hitler!

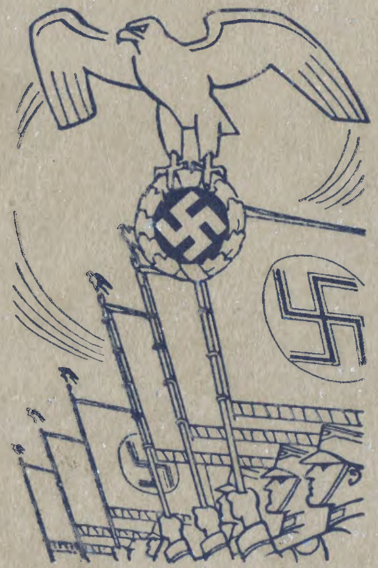

UITGEVERIJ WESTLAND AMSTERDAM

De oorspronkelijke uitgave verscheen onder den titel „Mutter erzähl mir etwas von Adolf Hitler" bij J. F. Lehmann, Verlag, München.

JOHANNA HAARER

Moeder, vertel eens wat van Adolf Hitler

uit het Duitsch vertaald door
STEVEN BARENDS

2e druk
6e—10e duizendtal

Uitgeverij Westland Amsterdam 1942

Foto: H. Hoffmann, Mü.

Voorwoord

Alles, wat wij doen, geschiedt uiteindelijk voor het kind. Adolf Hitler.

Dit boek over den Führer en het Derde Rijk is ontstaan uit de beantwoording van vele, vele vragen, welke een paar kleintjes hun moeder steeds opnieuw stelden, vragen over bepaalde woorden en begrippen, welke ze door de volwassenen hoorden gebruiken, vragen over de hakenkruisvlag, welke ze op de groote feestdagen van het volk overal zagen wapperen, vragen over de beteekenis van den Duitschen groet en over de stem van den Führer, welke zoo krachtig uit den luidspreker klinkt en waar iedereen in huis naar luistert. De vragen, waarom die groote opmarschen en die feesten gehouden worden — welke moeder kent ze niet? Ze komen bijna voortdurend uit die kleine monden en toonen, dat er achter die blanke voorhoofdjes voor het eerst iets bezig is, ernstig en zoo diep als het gaat na te denken, dat ze voor het eerst een onderzoek instellen naar den zin en den inhoud van vele woorden en begrippen, welke wij, volwassenen, iederen dag met groote vanzelfsprekendheid in den mond nemen. En men kan het probeeren hoe men wil, men *moet* kinderen, nog vóór ze naar school gaan, het een en ander vertellen over het groote gebeuren van dezen tijd.

Het is zeker niet gemakkelijk, dit op de *juiste* wijze te doen. Het kind moet onze antwoorden op zijn vragen kunnen begrijpen, terwijl wij van onzen kant onze antwoorden weer zóó moeten inkleeden, dat geen van

de groote en eeuwige dingen verkleind worden, dat ook niets te zoet of te lief voorgesteld en daardoor vervalscht wordt. De moeder, die hiervan uitgaat, bemerkt al spoedig, dat het onvermijdelijk is, reeds het zeer jonge kind te vertellen van den oorlog en den strijd en van den nood van ons vaderland. Dat zal zeker menige moeder niet gemakkelijk vallen. Wij willen immers allemaal zoo graag beschermend tusschen onze kinderen en de harde werkelijkheid staan, om te maken, dat ze zoo lang mogelijk kunnen genieten van het ongestoorde geluk der kinderwereld. Maar, evenals het bij andere vragen, welke den oorsprong van ons bestaan betreffen, ongetwijfeld het beste is, wanneer de kinderen door de moeder zelf worden onderwezen en voorgelicht en niet alles uit een vreemden, misschien liefdeloozen mond moeten hooren, is dit ook hier het geval. Wij helpen er onze kinderen uiteindelijk in het geheel niet mee, wanneer we ze kunstmatig in een droomwereld houden, waar geen harde en moeilijke dingen bestaan. Zoo gauw ze beginnen te vragen, stort die wereld ineen; we moeten ze dan ook de harde en dikwijls bittere werkelijkheid leeren kennen. Wij zullen dat zoo voorzichtig mogelijk dienen te doen en op een toon, welke zooveel mogelijk is aangepast bij het begrips- en voorstellingsvermogen van het kind, maar wij mogen toch ook niet uit lafheid de waarheid tekort doen. Want waarheid en werkelijkheid kunnen nimmer zoo'n groote schade in de ziel van het kind veroorzaken als bedriegerijen, uitvluchten en leugens. En wanneer wij hun, in antwoord op hun vragen, een stuk der geschiedenis van ons volk en ons vaderland vertellen, dan hoeven we niet bang te zijn voor het harde en scherpe, dat erin voorkomt. Laten we toch nooit vergeten, dat de kinderen ook in onze onvergankelijke volkssprookjes dikwijls zeer harde en wreede kanten van het leven leeren kennen, zonder dat dit hun schaadt. Waarom zouden ze dan niet mogen hooren van den werkelijken nood van Duitsche menschen, van de oorzaken van dezen nood en tenslotte van de wijze, waarop al die menschen werden geholpen en gered?

Nu zou men mij kunnen tegenwerpen, dat onze kinderen, vooral vóór en gedurende het eerste schooljaar, nog niet in staat zijn, al datgene te verwerken, waarover men in dit verband zal moeten spreken. Men zal zelfs beweren, dat het onmogelijk is, zulk een brok van de jongste geschiedenis van ons volk eenvoudig genoeg te vertellen. Maar het kind begrijpt ook de sprookjes niet dadelijk ten volle. Daarom ook, dat het die steeds weer wil hooren en waarschijnlijk is juist dat nietgeheel-begrijpen de oorzaak van zijn voorkeur ervoor.

Hier heeft een moeder getracht, een boek te schrijven, waaruit men den kleintjes kan voorlezen, waaruit de grooteren kunnen navertellen en dat ze zelf kunnen lezen, kortom, een boek, dat onze kinderen reeds in de eerste jaren van hun leven wil helpen, het huidige Duitschland, dat zoo geweldig hun jonge levens binnenstormt, te begrijpen. Hun pas ontwakende geest wil zoo graag meeleven in dat grootsche levensrhythme.

Daarom is het ook geen wonder, maar noodzakelijkheid, dat alle verhalen in dit boek zich bewegen om de gestalte van den Führer.

BIJ DEN TWEEDEN DRUK.
(6e—10e duizendtal)

Binnen enkele maanden was de eerste druk van dit werk over Adolf Hitler uitverkocht. Wij hopen, dat deze tweede druk een even gul onthaal bij de lezers moge vinden, als dit bij den eersten druk het geval is geweest.

November 1942.

DE UITGEEFSTER.

INHOUD.

pagina

Voorwoord 5
Over het oude Duitsche Rijk, over Koning Hendrik en Bismarck 9
Over den grooten oorlog 25
Hoe de oorlog afliep 48
Uit Adolf Hitlers vaderland 64
Adolf Hitler begint zijn strijd 75
Adolf Hitler wil Duitschland helpen 93
Hoe Adolf Hitler verraden werd 93
Uit Duitschlands moeilijksten tijd 105
Adolf Hitler bindt opnieuw den strijd aan 105
Dr. Göbbels vecht om Berlijn 123
Van Horst Wessel en Herbert Norkus 123
Adolf Hitler wordt Duitschlands Führer en Rijkskanselier 140
Adolf Hitler zorgt voor werk en brood 161
Adolf Hitler maakt een einde aan den nood in Duitschland 180
Adolf Hitler helpt de boeren 203
De 9de November te München 223
De Rijkspartijdag te Neurenberg 223
Adolf Hitler bouwt de Duitsche weermacht 240
Adolf Hitler haalt de Oostmark naar huis 265
Adolf Hitler bouwt verder aan het Derde Rijk 285

Over het oude Duitsche Rijk, over Koning Hendrik en Bismarck

De kinderen hadden met hun blokkendoos gespeeld en keken op, toen hun moeder het stopmandje te voorschijn haalde. Die donkere, regenachtige herfstmiddag scheen wel de juiste tijd te zijn, om de vele gaten in de kinderkousen te stoppen. Maar zouden de kinderen haar rustig haar werk laten doen en bij hun spel blijven? Welneen, ze kwamen al op haar af.

Toe, Moeder, vertel ons eens een verhaaltje, bedelde kleine Truusje. En Frits zei dadelijk: Maar één, dat heusch gebeurd is, Moeder, niet zoomaar een verhaaltje van reuzen en heksen en dwergen en zoo, die toch niet heusch bestaan!

Wat voor een heusch verhaal moet ik dan vertellen? vroeg Moeder glimlachend. Frits dacht even na, en zei toen: Laatst heb ik U toch gevraagd, waarom er overal roode vlaggen wapperen en waarom die in het midden een witten kring en een zwart hakenkruis hebben. En toen hebt U gezegd, dat U ons dat eens zou vertellen, als U tijd had. En ik heb het Herman gevraagd, maar die wist het ook niet goed. Maar nu hebt U tijd, toe, vertel ons er nu over....

De kinderen haalden hun krukjes en kwamen om hun moeder heen zitten. Die haalde diep adem en zei: Jongens, dat wordt een heel lang verhaal! Daar zal ik wel heel wat middagen en avonden van moeten vertellen! Maar ik heb het beloofd en daarom zal ik het doen ook. Ik moet alleen nog even kijken, hoe onze

kleine Brigitte ligt — ze liep naar de zijkamer, waar de jongste rustig lag te slapen in haar bedje — en Hermans boterhammen klaarzetten, want die komt ook gauw weer uit school. — Zoo, nu zal ik jullie vertellen.

De roode vlaggen met den witten kring en het hakenkruis, dat zijn de Duitsche vlaggen. Die wapperen overal in het groote Duitsche land. Duitschland is jullie vaderland, moet je weten. De stad, waar wij wonen en waar jullie geboren bent, is maar een heel klein stukje van het groote Duitsche land. Jullie bent nog maar klein en begint dat nog maar net te begrijpen. Vader en moeder zijn vele jaren ouder dan jullie en opa en oma zijn weer veel ouder dan vader en moeder. Maar nog veel, veel ouder dan wij allemaal, is ons mooie en groote vaderland, Duitschland. Dat bestond duizend jaar geleden al en zelfs vóór dien tijd. Natuurlijk zag ons land er toen wel heel anders uit dan nu, en daarover wil ik jullie vandaag dan eens vertellen.

Er waren nog geen treinen en geen radio en geen vliegmachines — nog lang niet. Er waren ook geen groote steden, zooals tegenwoordig. Heel Duitschland was bedekt met reusachtige bosschen en daarin woonden nog beren en wolven en vele andere dieren.

Maar Duitsche boeren waren er wel al. Ieder van hen woonde het liefst met zijn vrouw, zijn kinderen, knechten en meiden alleen. Iedere boer bouwde een heel groot huis, met een rieten dak. Het stond alleen tusschen heggen en velden. Binnenin was maar één heel groote kamer. Daar leefden al de menschen samen in, en achterin was ook nog plaats voor hun beesten, hun koeien en paarden. Het dak boven hun huis versierden die oude Duitschers met heel mooi houtsnijwerk — een paar paardekoppen of andere mooie figuren. Destijds had bijna ieder huis zijn eigen teeken op het dak of boven de deur. En omdat het huis zoo

alleen stond, moesten de boer en de andere mannen van de boerderij zich kunnen verdedigen, wanneer er soms vreemdelingen of vijanden in de buurt kwamen; want als er zoo iemand voorbijkwam, dan vond hij dat groote huis midden in de velden mooi en dacht:

Hier zou ik wel willen blijven, ik wou, dat het huis van mij was! En misschien probeerde hij ook wel het huis te veroveren. Maar dan sloeg de Duitscher uit die dagen flink met zijn zwaard erop los en joeg de vijanden weg. — Zoo was het overal in Duitschland. Heelemaal in het Zuiden leefden de Zwaben en Beieren, vlak bij de hooge bergen, de Alpen, waar altijd sneeuw ligt, ook in het hartje van den zomer. In het Westen

waar 's avonds de zon ondergaat, stroomt door Duitschland een groote, prachtige rivier, de Rijn. Langs den Rijn wonen menschen van de stammen der Alemannen, Franken en Nedersaksers. Midden in Duitschland zijn heel mooie bosschen. Dat is het groene hart van Duitschland, het Thüringerwoud, daar leven de Thüringers. En in het Oosten, waar de zon opkomt, wonen de Saksers. Maar heelemaal in het Noorden grenst het Duitsche land aan de zee. De zee — die zouden jullie eens moeten zien! Daar is niets dan water, zoover het oog reikt. Soms is het heel stil, maar soms slaan er groote golven schuimend op het strand. Daar wonen al heel, heel lang de Friezen; dat zijn dappere en moedige menschen. Ze kunnen schepen bouwen en varen daarmee op zee. En nu moet je weten, dat al die menschen, de Beieren en de Franken, de Saksers en de Zwaben, de Thüringers en de menschen van den Rijn en hoe al die stammen nog verder heeten, allemaal Duitschers zijn. De Zwaben spreken wel een beetje anders dan de Beieren en die weer heel anders dan de Friezen aan de zee — maar ze spreken allemaal Duitsch. De Duitsche taal is hun moedertaal. De Duitsche stammen verschillen ook nog in andere opzichten van elkaar. Reeds heel lang geleden bouwden ze verschillende soorten huizen en droegen verschillende kleeren. De menschen uit het Zuiden deden heel veel dingen anders dan die uit het Noorden, maar je kon toch altijd goed zien, dat het allemaal Duitsche menschen waren, die allen hetzelfde Duitsche volkskarakter bezaten.

Reeds lang, lang geleden, vóór duizend jaren, had ons Duitsche vaderland een koning. Dat was in den tijd, dat iedere Duitscher boer was en in zijn eigen huis temidden van zijn eigen land woonde. Maar nu hebben wij, Duitschers, van oudsher één leelijke fout: wij hebben altijd ruzie met elkaar. De mannen uit

Saksen vochten met de Frankische mannen en met de Beieren en de Thüringers. Ze vochten met hun zwaarden tegen elkaar en er was altijd oorlog en onrust. Wie het best met het zwaard kon omgaan en de dapperste was, die ging voorop, dat was de hertog. Maar de hertogen vochten weer met elkaar, wie nu wel van hen de dapperste was en wie koning zou zijn. Dat was net als bij jullie. Als jullie met elkaar vecht, komt er ook niets goeds van, neen, integendeel, dan is alles even onplezierig en naar in huis. De Beieren en Saksers, de Thüringers, Zwaben en Franken, dat zijn ook broers en zusters, ze hooren allemaal bij de groote Duitsche familie; ze hadden met elkaar in vrede moeten leven, net als broers en zusters moeten doen. Maar er was geen groot man in de familie, die als een vader hun ruzies bijgelegd en gezorgd had, dat er rust en orde heerschte in Duitschland.

Toen werd Hertog Hendrik Koning van Duitschland. Hij was een groote, sterke man met breede schouders — zoo groot, dat hij boven alle anderen uitstak. Hij had heldere blauwe oogen en een korten blonden baard. Zijn kleeren waren eenvoudig, want hij was een echt Germaansch vorst en een goed Duitscher die niet veel om goud en opschik geeft. Met zijn zwaard kon hij zoo dapper vechten, dat niemand tegen hem op kon. Nu moet jullie niet gelooven, dat hij daarom altijd aan oorlog en aan vechten dacht! Neen, het liefst ging hij op jacht in de bosschen. Daar, in het groen, onder Gods vrijen hemel, bij boomen en dieren, daar voelde hij zich het best. Koning Hendrik kon wel vroolijk zijn, maar meestal was hij ernstig. Hij dacht altijd heel diep en rustig na over de dingen, welke hij moest doen. Zijn knechten en de mannen, die hem volgden, hielden allemaal erg veel van hem. Ze spraken er altijd over, dat hij toch zoo goed en zoo rechtvaardig was.

Maar zijn vijanden vreesden hem en met recht. Ik zal jullie vertellen, waarom.

Hoe was hij dan koning geworden? wilden de kinderen weten.

Het volk zelf had hem tot koning gekozen. Zoo waren de Duitschers het vroeger gewoon. Ze kwamen dan op een bepaalde plaats bijeen en riepen den naam van den man, die koning moest worden. En jullie begrijpt wel, dat ze daarvoor natuurlijk den besten en flinksten man uitkozen. Wie koning was, die mocht de oude Duitsche teekenen der koninklijke waardigheid dragen. En zoo brachten ze dan toen, lang geleden, Koning Hendrik de gouden kroon met de vele prachtige edelsteenen, het breede koningszwaard, den gouden rijksappel en den scepter — dat is een soort staf. Deze teekenen van zijn waardigheid zal Hendrik wel bij bepaalde plechtige gelegenheden hebben gedragen, wanneer hij alle groote heeren, alle graven en hertogen uit zijn rijk bijeenriep tot een rijksdag; dat was een vergadering, waarop belangrijke vraagstukken werden gesproken. Wat zal die groote blonde man er toen prachtig hebben uitgezien; stel je dat eens voor!

Koning Hendrik was een heel verstandig man. Hij wist, dat niets voor het Duitsche vaderland en voor de Duitschers onder elkaar zoo schadelijk was als de onderlinge oneenigheid. Want zoolang er twist en ruzie heerschte in het land, kon het zich nooit goed verdedigen tegen vreemde vijanden. En vijanden waren er destijds genoeg. Uit het Oosten, uit het land, waar de zon opgaat, kwam te paard een wild volk aanrijden. Ze zaten op kleine ruwharige paardjes en waren zelf ook klein van gestalte en buitengewoon woest en leelijk. En er kwamen er vele, vele duizenden. Ze schoten pijlen af. Voor men het wist, waren ze op hun vlugge paardjes tot diep in Duitschland doorgedrongen. Ze

staken de huizen in brand en verwoestten de velden. De mannen sloegen ze dood, terwijl ze de vrouwen en kinderen met zich meesleepten. Overal, waar ze kwamen, kwam groote nood en bittere ellende. De Duitschers probeerden zich wel te verdedigen, maar het mocht niet veel baten.

Koning Hendrik zal zich zeker hebben afgevraagd, waarom dat toch zoo was. En hij zal natuurlijk hebben gedacht, of het nu werkelijk noodig was, dat zijn mooie Duitsche Rijk steeds opnieuw door die vreemde duivels overvallen en verwoest werd. En toen zag hij in, dat de Duitschers in de eerste plaats eensgezind moesten zijn. Ze moesten ophouden met elkander te twisten, dan zouden ze zich ook beter kunnen weren.

Maar zoolang iedere boer alleen op zijn hofstede zit en niets van zijn buurman afweet, kan hij tegen den vijand niet veel beginnen. Daarom moeten we sterke en groote burchten en kasteelen bouwen, zei Koning Hendrik; steden met machtige wallen. Daarbinnen kunnen wij ons terugtrekken, wanneer de vijand komt en kunnen wij ons verdedigen. Het baat ons niet, al kan ieder van onze mannen op zichzelf nog zoo dapper zijn zwaard hanteeren. Wij moeten een echt groot leger hebben, waarin alle mannen tezamen vechten. Dan moeten onze mannen ook goed kunnen paardrijden, want alleen op die manier kunnen wij met den vijand afrekenen.

Dat alles heeft de groote Koning Hendrik in zijn Duitsche Rijk ook werkelijk gedaan. Hij was zoo verstandig en goed, dat hij de Beieren, Franken en Saksers en de andere Duitsche stammen ertoe wist te bewegen, voortaan vreedzaam samen te leven. Hij liet steden aanleggen en prachtige burchten bouwen met geweldige torens, muren en grachten. Vele van de mooie steden en burchten, welke tegenwoordig nog bestaan en welke

wij zoo bewonderen, zijn nog afkomstig uit dien verren tijd, duizend jaar geleden! Onder leiding van Koning Hendrik sloten alle Duitsche mannen zich met hun wapenen aaneen en vormden één Duitsch leger. Ze streden nu niet meer tegen elkaar, maar met elkaar. En de vijanden aan de grenzen van het Rijk begrepen, wat het beteekende, wanneer de Duitschers elkaar hielpen en niet tegen elkaar, maar met elkaar streden! Na vele gevechten begrepen ook de wilde ruiters uit het Oosten, dat ze maar wijzer deden, wanneer ze niet terugkwamen. Zoo zwaar trof Koning Hendrik met zijn mannen dit vreemde volk. In het Oosten en het Noorden veroverde de koning nieuw land voor zijn Duitschers. Hij was zoo verstandig, te zorgen, dat er vrede en vriendschap heerschte tusschen hem en de volken en vorsten, die in het Westen, in Frankrijk woonden. En toen hij, na een leven vol strijd en arbeid, moe was geworden, toen was het Duitsche Rijk groot en machtig. Het was het eerste Rijk, dat de Duitschers hadden gebouwd! Alle hertogen en graven en de menschen uit alle Duitsche gouwen waren eensgezind, zooals men dat sinds menschenheugenis niet had gekend. Koning Hendrik zelf leefde tot in lengte van jaren met zijn Koningin Mathilde tevreden en gelukkig. Ze was een zachte en goede vrouw en had den koning vijf kinderen geschonken, drie zoons en twee dochters. De oudste zoon zou, na zijns vaders dood, hem opvolgen en ook koning worden, dat wist het volk. Net als zijn vader zou hij bij de groote feestelijkheden de gouden kroon, het groote zwaard, den scepter en den rijksappel dragen. En hij zou hen allen vóórgaan in den strijd, net als zijn vader.

Koning Hendrik had alle reden, trotsch te zijn op datgene, wat hij in zijn leven had volbracht. Toen hij stierf, was hij een oud man, geliefd en geëerd door zijn

geheele volk. Maar toen hij gestorven was, bleef het niet lang rustig in het Duitsche Rijk. Spoedig vochten de Beieren weer met de Saksers en de Saksers met de Zwaben en ook andere Duitsche stammen hadden twist en oneenigheid met elkaar, net als in den tijd vóór Koning Hendrik. En de heeren van de burchten en

kasteelen vochten tegen de heeren van de kloosters en kerken. De edelen voerden oorlog tegen de boeren. De steden vochten met elkander — kortom het was eeuwig onrustig in het Duitsche Rijk, er heerschte nooit werkelijke rust. Ook de koningen en keizers konden er niet veel tegen doen. En wanneer één van hen wat orde op de zaken stelde, dan was dat dadelijk na zijn dood voorbij. Maar hoe onrustig het er ook was, toch werd er in heel Duitschland vlijtig gewerkt. De boeren werkten hard op hun hoeven, de menschen in de stad bouwden groote en mooie kerken en huizen. De handwerkslieden maakten steeds mooier en kunstiger dingen. Maar de andere volkeren, die om ons heen woonden, wisten het toch veel verder te brengen dan wij, want zij

maakten geen ruzie onder elkaar, maar zorgden, dat ze vooruitkwamen in de wereld.

In het Westen, daar, waar de zon ondergaat, grenst aan ons Duitsche land het land Frankrijk, dat heb ik jullie al verteld. Daar wonen de Franschen, die spreken Fransch.

En hoe klinkt dat dan, Moeder? vroegen de kinderen.

Het klinkt veel vlugger en radder dan onze taal. Vele woorden worden een weinig door den neus uitgesproken en soms moeten de handen meehelpen, zoo levendig zijn de Franschen. Frankrijk is een mooi en rijk land. Ooft, wijn en graan groeit daar in overvloed. Daarom drinken de Franschen ook graag wijn en eten er fijn wit brood bij. Midden in Frankrijk ligt een groote en prachtige stad, dat is Parijs. En de Franschen zijn erg trotsch op hun land en op die stad en houden er erg veel van. In het Noorden grenst ons land aan de zee, dat heb ik jullie al verteld. Wanneer je nu in een schip over zee vaart, dan kom je in Engeland. Daar wonen de Engelschen, die spreken Engelsch. Dat klinkt weer heel anders dan wanneer je een Franschman hoort praten. Zoo'n Engelschman is lang en mager en veel rustiger dan een Franschman. Hij spreekt lang niet zoo vaak en wanneer hij den mond opendoet, denken wij soms, dat hij er een heeten aardappel in heeft. De Engelschen en Franschen hebben zich in dien tijd veel verstandiger gedragen dan wij, Duitschers. Terwijl de Duitschers met elkaar twistten, of rustig hun werk deden, bouwden zij groote en sterke schepen en voeren daarmee over zee, de wijde wereld in, naar de verre werelddeelen Afrika en Azië en Amerika. In Afrika wonen de negers, ze hebben een heel zwarte huid en kroeshaar. In hun vaderland is het erg warm en er groeien daar veel planten, die je hier niet vindt. Daar heb je bijvoorbeeld een struik,

waaraan katoen groeit. Uit katoen wordt stof voor kleeren gemaakt. In Afrika groeit ook de koffie, die Moeder en Grootmoeder zoo graag drinken.

En wat groeit er in Azië en hoe zien de menschen daar eruit? vroegen de kinderen.

Azië is onmetelijk groot. Daar leven vele volkeren, sommige hebben een gele huid, dat zijn de Chineezen en Japanners, en andere een bruine huid, bijvoorbeeld de Indiërs. Daar groeien thee en cacao, peper en kaneel en vele andere kostbare en nuttige dingen. Dat alles brachten de Engelschen en Franschen met hun schepen naar hun land en ze werden steeds rijker en machtiger.

Wanneer ze naar ons, naar Duitschland keken, dan moesten ze wel lachen. Daar twistten de Duitschers over allerlei dingen met elkaar. Ze waren anders heelemaal niet dom, ze bouwden mooie steden, ze bedachten machines, ze vonden stoombooten en spoorwegen uit, maar wat baatte dat allemaal? Het groote, machtige Duitsche Rijk van Koning Hendrik was er niet meer, het was in vele kleine landjes verdeeld. In ieder landje woonde een vorst of een koninkje en ieder van hen wilde meer zijn dan de anderen.

Ten Oosten van al die kleine Duitsche staatjes, lag al sinds vele eeuwen een machtig en groot land: Oostenrijk. Daar heerschten de keizers van Habsburg. Onder hun heerschappij leefden vele volkeren, de Tsjechen in Bohemen en Moravië, de Hongaren in Hongarije en nog vele andere volkeren, maar vooral ook vele Duitschers. De Duitschers hielden dit groote land bijeen door hun scherpzinnigheid, hun vlijt en hun trouw aan den Oostenrijkschen keizer. Lange jaren waren de keizers van Oostenrijk ook keizers van het heilige Duitsche Rijk geweest. Maar toen, meer dan honderd jaren geleden, de Fransche keizer Napoleon, het oude Duitsche Rijk hevig bedreigde, kwamen er tijden, zóó

vol oorlog en nood, dat niemand meer bij machte was, het Rijk bijeen te houden. Sinds dien tijd wenschte ook de keizer van Habsburg geen Duitsch keizer meer te zijn.

Nu was er geen echte Duitsche keizer meer. De prachtige keizerskroon, den scepter, den rijksappel en het zwaard, niemand droeg ze meer. En niemand hield met sterke hand het Rijk der Duitschers bijeen.

Van de vele Duitsche landen was er echter één, dat in den loop der tijden steeds meer naar voren trad, dat

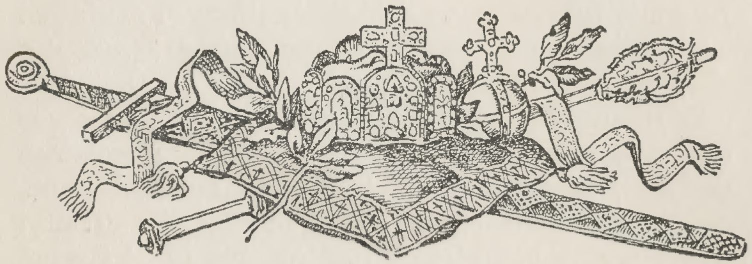

was het land Pruisen. Daar hadden vele wijze en dappere koningen geregeerd en die hadden gemaakt, dat het land veel grooter en machtiger was dan de andere Duitsche landen. En in Pruisen verscheen, bijna duizend jaar na Koning Hendrik, de man, die voor het eerst weer een groot en machtig Duitsch Rijk schiep, dat was Otto von Bismarck.

Otto von Bismarck was een man als Hendrik, groot en breed van gestalte en met blauwe oogen. Ook hij was eerlijk en moedig en buitengewoon scherpzinnig. Zijn hart was vol liefde voor zijn Duitsche volk. Hij leed er zwaar onder, dat er geen machtig Duitsch Rijk meer bestond en geen Duitsche keizer, die daarin heerschte. De koning van Pruisen, Wilhelm de Eerste, zag heel goed, wat Bismarck voor een man was, daar-

om liet hij hem aan het hof komen, omdat Bismarck hem bij zijn werk zou kunnen helpen.

Na veel hard en moeilijk werk en na veel strijd, stichtte Bismarck tenslotte een nieuw Duitsch Rijk. Dat was het Tweede Rijk der Duitschers. Hij wist het zoover te brengen, dat alle kleine landjes en hun vorsten meededen en dat wij, Duitschers, in vrede samen leefden. Gemakkelijk was dat niet, dat kun jullie je wel voorstellen. Maar die menschen uit het land Pruisen, die gaan door, wanneer ze zich iets hebben voorgenomen en die laten niet los. Zoodoende werd Koning Wilhelm van Pruisen tenslotte keizer van Duitschland en Bismarck werd rijkskanselier van het nieuwe Duitsche Rijk.

Maar één ding wist Bismarck niet te bereiken, hoe verstandig en moedig hij ook was. Het lukte hem niet, alle Duitschers in dit nieuwe Tweede Rijk te vereenigen. De keizer van Habsburg, in het land Oostenrijk, liet de Duitschers daar niet vrij en hield ze buiten het Duitsche Rijk. Dat was reeds in dien tijd een groot verdriet voor iederen echten Duitscher. Maar Bismarck kon er niets aan doen. De keizer van Oostenrijk bezat ook nog steeds de oude teekenen der keizerlijke waardigheid, de keizerskroon, den scepter, den rijksappel en het zwaard. Ze bleven in de stad Weenen bewaard en de nieuwe Duitsche keizer, Wilhelm de Eerste, kon ze niet dragen.

Nu ging het weer als in den tijd van Koning Hendrik. Wanneer wij, Duitschers, eensgezind zijn, dan wordt ons vaderland, het Duitsche Rijk, groot en machtig en dan gaat het ons allemaal goed. Natuurlijk zag het er nu bij ons heel anders uit dan in den tijd, toen Hendrik koning was. Van de groote bosschen in het land waren er vele verdwenen. De boeren hadden de boomen gerooid en velden aangelegd. Inplaats van de weinige steden, welke Ko-

ning Hendrik gesticht had, lagen er nu vele en groote steden binnen onze grenzen. Met veel lawaai en rook reden de spoortreinen door het land. In groote fabrieken werkten de arbeiders vlijtig aan de machines. Vroeger hadden de flinke Duitsche handwerkslieden ieder stuk, dat men noodig had, apart vervaardigd. Maar nu brachten de fabrieken iederen dag een menigte mooie en nuttige dingen voort: schoenen, kleeren, horloges, machines, rijwielen en zoo al meer. De arbeiders in de fabrieken werkten zoo hard, dat wijzelf al die dingen niet konden gebruiken. Daarom verkochten wij ze naar andere landen, ja, naar alle landen van de wereld, en overal kocht men de Duitsche producten graag. De Engelschen en Franschen zagen verbaasd en verbluft naar Duitschland. Wat gebeurde er eigenlijk in Duitschland? Wat had Bismarck daar tot stand gebracht? De Duitschers vochten waarlijk niet meer met elkaar. Zij schenen nu enkel nog te werken en ervoor te zorgen, dat ze in de wereld vooruitkwamen. Dat was den Engelschen en Franschen in het geheel niet naar den zin.

Maar Bismarck wist nog meer te bereiken. „Wij willen ook een stuk hebben van die verre landen over zee, net als de Engelschen en Franschen!" zei hij, „Onze fabrieken hebben katoen en gummi noodig. Onze kinderen drinken graag cacao en wij drinken allemaal graag een kopje koffie of een kopje thee!" En waarlijk, hij wist te bereiken, dat ook wij, Duitschers, hier en daar in het verre Afrika of Azië een stuk land kregen. Weliswaar was het lang niet zooveel als de Engelschen of Franschen hadden — o, op geen stukken na. Maar toch was het voor ons, Duitschers, veel waard. Ditmaal keken niet alleen de Franschen en Engelschen, maar ook nog andere volkeren verontwaardigd naar ons en ergerden zich. Wat gebeurt er eigenlijk in Duitschland? vroeg men zich af. Laten ze toch, net als vroeger, in

hun land blijven en ons in de wijde wereld niet in den weg loopen! Bismarck en de keizer wisten maar al te goed, dat ze niet enkel vrienden hadden. Daarom zeiden ze tegen zichzelf: Als het Duitsche Rijk groot en machtig wil blijven, dan moeten we trotsche oorlogsschepen op zee hebben en een leger van flinke soldaten. Soldaten waren er vroeger natuurlijk ook altijd geweest. Iedere vorst had zijn eigen legertje. Maar nu marcheerden al die legertjes samen en waren allemaal bereid, voor Duitschland te vechten. De menschen in Duitschland vonden dat mooi, wanneer ze hun soldaten zagen uitrukken met hun prachtige uniformen en hun vlaggen. Als één man luisterden ze naar de commando's van hun officieren. En wat klonk hun muziek pittig. Maar de andere volkeren om ons heen vonden onze Duitsche soldaten niet mooi. Integendeel, ze waren er bang voor en vreesden, dat wij hun kwaad wilden doen. Maar wij, Duitschers, hadden niets kwaads in den zin. Bismarck en de keizer hadden ervoor gezorgd, dat ons volk een menschenleeftijd lang in vrede werken kon. Die vrede bleef ook nog een tijdje voortduren, toen de beide groote mannen reeds gestorven waren en niet meer temidden van het Duitsche volk leefden.

Maar op een kwaden dag konden de andere volkeren het niet langer aanzien, dat het ons zoo goed ging en dat we steeds verder vooruitkwamen. Ons Duitsche Rijk werd steeds sterker en machtiger, ook al waren de Duitsche broeders uit Oostenrijk er niet bij. De Duitsche goederen uit onze fabrieken en werkplaatsen werden door onze Duitsche schepen over zee gebracht naar alle hoeken van de wereld. In Azië en Afrika hadden wij een stuk land veroverd. Dat alles hadden de andere volkeren ook al lang gedaan. Maar ons gunden ze het niet. De mannen, die in de landen om ons heen heerschten, spanden samen tegen ons. De Franschen gingen

met de Engelschen samen en haalden de Russen erbij. De Russen wonen in Rusland, het is een reusachtig groot land, ten Oosten van ons vaderland. Ze spreken Russisch, daar kun je geen woord van verstaan. In Rusland zijn reusachtige bosschen, waar nu nog wolven en beren leven, net als bij ons in den tijd van Koning Hendrik. Daar groeit, op onafzienbare korenvelden, zooveel koren, dat de Russen zelf het lang niet kunnen opeten. Overal stroomen groote rivieren door het land. De winter is daar te lande heel hard en streng, veel erger dan bij ons, maar de Russen zijn er wel aan gewend. Ze hebben dikke bontmantels en rijden in hun sleden met vlugge paarden ervoor vlug als de wind over ijs en sneeuw. Hun huizen hebben allemaal erg dikke muren. Daarin hebben ze het warm en plezierig, wanneer ze uit de ijzige koude naar huis komen. Dan drinken ze heete geurige thee en wanneer ze het echt naar hun zin hebben, zingen ze hun mooie Russische liederen.

De Russische keizer, die destijds in dit land heerschte had meer soldaten dan één van de andere vorsten. Net als vroeger, in den tijd van Koning Hendrik, wilden de vijanden vanuit het Oosten ons land binnenvallen, het verwoesten en ons alles afnemen. In wilde reusachtige scharen kwamen ze aanmarcheeren. En van de andere zijde, van het Westen, kwamen de Franschen en Engelschen en wilden hetzelfde doen.

Maar dat hebben wij toen toch niet toegelaten, hè Moeder?! riep ijverig de groote Herman, die intusschen uit school was gekomen en ook geluisterd had.

Natuurlijk niet! Onze mannen grepen, net als vroeger, naar de wapenen. Het waren niet meer de eenvoudige breede zwaarden uit het verleden, neen, het waren geweren en kanonnen. Maar Bismarck en de keizer hadden ervoor gezorgd, dat iedere Duitscher zich wist te

verdedigen en vechten kon, net als in den tijd van Koning Hendrik. Ieder liet zijn werk liggen. De boeren verlieten hun land, de arbeiders verlieten de fabriek en de kooplieden hun winkels. De keizer riep hen op om het land tegen Franschen, Engelschen en Russen te verdedigen. En allemaal kwamen ze, allemaal!

Zie je, zoo is de groote oorlog begonnen in den tijd, dat vader nog een jongen en ik nog een klein meisje was. Die oorlog duurde vier jaren lang. Daarover zal ik jullie een anderen keer wel eens vertellen.

De kinderen zaten stil en schenen na te denken over alle dingen, die ze hadden gehoord over het Duitsche vaderland en het verleden.

Maar nu hebt U me toch nog niet verteld, hoe het nu eigenlijk zit met die vlag, zei Frits, een beetje teleurgesteld.

Heb maar geduld, mijn jongen, zei zijn moeder, dat komt nog wel. In dien tijd bestond onze hakenkruisvlag nog in het geheel niet. De vlaggen van het Tweede Duitsche Rijk hadden wel diezelfde kleuren, zwart, wit en rood, maar die waren in breede banen onder elkaar bevestigd. Maar zie je, wanneer je heelemaal niets afweet van de dingen, die ik je nu net heb verteld, dan kun je ook niet begrijpen, wat onze hakenkruisvlag nu voor ons beteekent. Daar moet je je voorloopig maar mee troosten.

Over den grooten oorlog

Nu vertelt U ons van den grooten oorlog, hè Moeder, riepen de kinderen, toen ze in het schemeruurtje thuiskwamen.

Goed, luister dan maar. Toen de oorlog uitbrak, was

ik zelf nog maar een kind en leefde met jullie lieve grootmoeder in het stadje, waar ik geboren was. Mijn vader was gestorven, toen ik nog heel klein was. Nu zal ik jullie vertellen, hoe het er toen in mijn vaderstad uitzag. Jullie bent er wel eens geweest.

Ja, ja! riepen de kinderen, die een bezoek aan hun grootmoeder in moeders geboortestreek altijd een groot feest vonden.

Wij willen er weer eens heen, Moeder. Het is er altijd zoo plezierig! Ik vind die oude poort zoo mooi, die op het marktplein staat, met den toren er op en met die mooie klok, riep Frits. En ik houd van het oude kasteel, dat op den heuvel staat en vanwaar je zoo ver kunt uitzien, zei de groote Herman. En ik, zei Truusje, ik vind de rivier zoo fijn. Daar kan ik baden en dan baden de ganzen en eenden altijd mee.

Nu, zei hun moeder, laten we dan maar vlijtig sparen. Dan zullen we maar eens wat minder snoepen en het geld ervan in den spaarpot doen, dan kunnen we gauw weer eens naar grootmoeder toe.

In onze kleine en gezellige stad kwam dus ook op een kwaden dag het bericht, dat de oorlog uitgebroken was. Alle mannen, die vroeger soldaat waren geweest, trokken tezamen zingend door de stad naar het station. Ze gingen met den trein naar de naastbijzijnde groote stad en werden daar in kazernes ondergebracht. Daar trokken ze opnieuw hun uniformen aan en werden weer soldaat. De menschen uit de stad brachten hen naar het station. Ze hadden allemaal in de krant gelezen, dat de Engelschen, de Franschen en de Russen ons kwaad wilden doen. Ze werden brutaal tegen Duitschland en onze keizer had, of hij nu wilde of niet, hun den oorlog wel moeten verklaren. Wij zullen hun dat wel afleeren, zoo dachten alle mannen. Iedereen voelde zich dapper en moedig. De jongens liepen naast den

troep mee en wenschten, dat ze ook mee konden. Het speet hun, dat ze nog te klein waren om een geweer te dragen en een uniform aan te trekken. De heele stad was vol vreugde en geestdrift. De burgemeester kwam op het marktplein de arbeiders uit de metaalfabriek tegen. Hij drukte hun de hand. Zij waren het er allemaal

over eens, dat ze nu het vaderland moesten beschermen en eensgezind moesten zijn. De schoolmeester stond bij den pottenbakker, die naast hem woonde. Ze spraken over onze soldaten en zeiden tegen elkaar, dat die zeker onze vijanden wel de baas zouden worden. De heele stad was als een groote familie. Alle menschen

waren eensgezind en iedereen leefde in vrede met zijn naaste. Het was lang geleden, dat de menschen zoo eensgezind waren geweest. Iedereen verheugde zich daarover en dacht: Zoo kan het niet missen, of wij winnen.

Op het marktplein staat een mooi, groot huis, daarin woont de familie Schmitthammer. Meneer Schmitthammer stond altijd in zijn winkel. Hij verkocht meel en griesmeel, suiker, rozijnen en amandelen, azijn en olie. Ik moest, toen ik nog een klein meisje was, vaak boodschappen bij hem halen. In zijn winkel blonk altijd alles van properheid. De geelkoperen knoppen van de laden glansden, dat je je er wel in spiegelen kon en ik vond het altijd pleizierig om naar dien vriendelijken man toe te gaan. Soms stond ook zijn vrouw in den winkel, maar meestal was zij bij haar kinderen op de eerste verdieping. Ze had er vijf. Ik kende ze allemaal goed en speelde met hen in den tuin of in de weide vóór de poort. Toen ik in die dagen weer eens naar zijn winkel werd gestuurd was meneer Schmitthammer er niet meer. Nu stond zijn vrouw achter de toonbank en woog alles af. Ik moest een oogenblik wachten, vóór ik aan de beurt was en hoorde ondertusschen, wat zij aan een andere vrouw vertelde. Ja, meneer Schmitthammer was al een heel eind in Frankrijk. Neen, onze soldaten hadden geen enkelen Franschman de kans gegeven, ons land te betreden. Meneer Schmitthammer had in een veldpostbrief naar huis geschreven, hoe prachtig onze soldaten vochten. Ze wonnen den eenen slag na den anderen en veroverden de vreemde steden. Ik keek mevrouw Schmitthammer aan, terwijl ze zoo vertelde. Vreemd, dat ze daarbij zoo ernstig bleef.

Het leek haast wel, alsof ze daarbij tranen in de oogen had. Toen ik naar huis kwam, luidden de kerkklokken, en de menschen liepen te hoop op het marktplein. „Een

overwinning!" werd er gezegd. „Onze soldaten hebben weer een groote overwinning behaald. De vijanden moesten voor hen vluchten. Alle menschen zongen „Deutschland, Deutschland über alles," en daarna het mooie lied: „Wilt heden nu treden." En alle menschen, die meezongen, voelden een diepe en plechtige vreugde.

Zoo was het in het begin van den grooten oorlog. Maar er kwamen ook andere berichten over onze soldaten. De pottenbakker, die naast het huis van den schoolmeester woonde, kreeg op zekeren dag een kaart met een grooten stempel erop. Daarop stond te lezen, dat zijn brave zoon in de gevechten in Frankrijk den dood gevonden had. De arme pottenbakker kon een paar dagen achtereen niet werken, zoo zwaar trof hem de dood van zijn braven zoon. Hij zat in zijn werkplaats voor zijn pottenbakkersoven, waarin nu geen vuur meer brandde. Zijn handen, die heelemaal bruin waren en vol barsten van het werk met de klei, rustten nu in zijn schoot. Zijn zoon George was dood. Aan iets anders kon hij niet meer denken. Achter in de keuken zat zijn vrouw en huilde stil voor zich heen. Ze zouden hun grooten forschen jongen nooit terugzien. Ook over den zoon van den schoolmeester kwam bericht. Hij was in Rusland gewond. Een Russische soldaat had op hem geschoten en had hem in den arm getroffen. Nu lag hij zwaar ziek in een veldlazaret, — zoo noemt men de ziekenhuizen voor soldaten. Maar hij zou wel weer herstellen.

Och, Moeder, riep kleine Truusje, waarom moest er zoo'n vreeselijke oorlog zijn? Waarom moesten de menschen op elkaar schieten? Waarom waren ze geen goede vrienden gebleven?

Ja, dat was zeker beter geweest, zei Moeder, maar wanneer de andere volkeren ons niet rustig laten leven, wanneer ze ons land willen wegnemen, dan gaat het niet anders, dan moeten de mannen vechten. Wij houden

toch van ons vaderland, waar we geboren zijn. Ieder van ons houdt van het huis, waar hij geboren werd en van het dorp of de stad, waar hij groot werd. Op ons land groeit koren, dat ons brood geeft en maakt, dat wij kunnen leven. Hier hebben onze vaders hun werk, waardoor ze voor hun vrouwen en kinderen zorgen. Voor dat alles moeten ze vechten, wanneer er gevaar dreigt. Wie niet mee vechten wil of kan, wie daarvoor te laf of te zwak is, die moet ondergaan. Zoo is het nu eenmaal op de heele wereld. Maar daaraan dachten onze soldaten niet. Ze dachten er alleen maar aan, dat ze altijd wilden vechten en overwinnen.

Het waren dappere soldaten, hè Moeder, riep Frits, en toen hebben ze toch gewonnen, nietwaar?

Luister nu, hoe het verder in onze stad toeging. De keizer had steeds meer soldaten noodig. Want stel je eens voor: wij werden door steeds meer vijanden aangevallen. Die wilden allemaal tegen ons vechten. Volkeren en landen, welken wij nooit iets kwaad hadden gedaan, ja, die heel ver weg lagen, achter groote zeeën, waren plotseling onze vijanden. Ze geloofden aan de leugens, welke onze vijanden destijds overal over ons vertelden. Ze dachten, dat wij, Duitschers, booze en slechte menschen waren, en zeiden: „Wij willen ook tegen de Duitschers vechten, dan heeft de wereld geen last meer van hen."

En was er dan geen enkel land en geen enkel volk, dat ook een beetje van ons hield en ons hielp? Het was toch verschrikkelijk, dat niemand ons mocht lijden, en dat alle menschen ons alleen maar kwaad wilden doen! vonden de kinderen.

Jawel, één land was er, dat ons hielp, dat was het land Oostenrijk, waarover ik jullie al vertelde. Ik heb jullie al gezegd, dat daar vele Duitschers wonen, maar ook vele andere volkeren, die andere talen spreken. Maar vooral de Duitsche soldaten van Oostenrijk vech-

ten dapper met onze soldaten mee en werkten als goede broers samen.

Hoe goed dat er allemaal ook uitzag, toch liep de oorlog niet zoo spoedig af als iedereen gehoopt had. Steeds meer mannen verlieten onze stad en werden soldaat. Mevrouw Schmitthammer had in haar winkel een flinken bediende, die haar hielp bij het werk. Maar nu ging ook hij op zekeren dag weg, naar Kiel. Dat is een groote stad aan zee en daar werd hij matroos op

een van onze oorlogsschepen. Mevrouw Schmitthammer was altijd een vlijtige vrouw geweest, maar nu werkte ze van vroeg tot laat, omdat ze nu het werk van twee mannen moest doen. In de fabriek voor de poorten van de stad was ook een steeds grooter tekort aan arbeiders. Nu haalden ze de vrouwen aan de machines, want alle mannen waren soldaat geworden. Op een dag vertrouwden de menschen in de stad hun oogen niet. In de plaats van den postbode in zijn blauwe uniform kwam nu een vrouw, die de brieven rondbracht. Ook de post-

bode was soldaat geworden. En zoo ging het destijds overal. Op de postkantoren, in de fabrieken, op de stations, bij het vervoer, ja, zelfs bij de boeren op het land deden de vrouwen het werk. Ze werkten hard en rusteloos, want thuis moest toch alles ook in orde blijven. Wat zou er anders van ons allemaal terechtgekomen zijn?

Midden in den heeten zomer was de oorlog begonnen, en nu werd het al Kerstmis. Op school kwamen de kinderen van Schmitthammer naar mij toe hollen en waren dol van vreugde: „Stel je voor, Vader komt met Kerstmis naar huis!" „Blijft hij dan weer thuis?" vroeg ik. O, neen, hij kreeg slechts een kort verlof en moest daarna weer terug naar het front. Toen had Mevrouw Schmitthammer voor het eerst weer haar vroolijke gezicht van vroeger. En met Kerstmis mocht ik ook naar de familie Schmitthammer toegaan en hun een paar gelukkige dagen toewenschen. Bijna had ik meneer Schmitthammer niet herkend, zoo was hij veranderd. Zijn gezicht was donkerbruin geworden, zoo had hij er in den winkel nooit uitgezien. Hij had een grooten baard en droeg een eenvoudige grijze uniform. In zijn knoopsgat hing, aan een lintje, een zwart kruis met een witten rand en ook op zijn borst prijkte zoo'n kruis. Dat was het IJzeren Kruis der Duitsche soldaten. Ze kregen het, wanneer ze zich bijzonder dapper hadden gedragen. Wij, kinderen, waren stil als muizen, wanneer meneer Schmitthammer vertelde. We verroerden ons niet, zoo bang waren we, dat we de kamer uitgestuurd zouden worden — en we wilden toch ook graag ieder woord hooren, dat hij zei. Neen, de oorlog was geen pretje en geen genoegen, vertelde hij. Eerst, in den zomer, waren ze maar steeds voorwaarts gegaan, onophoudelijk voorwaarts! Het scheen wel, of de Franschen niet meer wisten, wat te beginnen, wanneer de Duitschers kwamen aanstormen. Ze moesten steeds weer voor den druk terugwijken. Niet, dat ze laf waren, o,

neen, ook zij vochten dapper, maar onze Duitsche soldaten waren zoo moedig, zoo dapper en zoo onverschrokken, dat niemand tegen hen op kon. En bovendien hadden wij, Duitschers, zulke geweldige veldheeren. Van Hindenburg en Ludendorff heb jullie al vaak gehoord en ik zal jullie nog dikwijls over hen vertellen. Maar langzamerhand leerden ook de vijanden, hoe men oorlog moet voeren en nu ging het niet meer zoo vlug als in het begin. Het was tenslotte ook koud geworden, de herfst en de winter waren gekomen. Toen leek het wel, alsof de oorlog tot rust zou komen. De soldaten van beide zijden groeven zich in, ze bouwden onafzienbare loopgraven en richtten die in, zoo goed en zoo kwaad het ging. Daar leefden ze, altijd waakzaam, altijd op hun hoede. Dikwijls was het moeilijk om aan eten te komen, want zoo gauw een soldaat zich uit de loopgraaf waagde en zich vertoonde, schoten de vijanden op hem. Stel je eens voor, wat onze soldaten daar allemaal moesten verduren, terwijl ze daar in regen en kou buiten in hun loopgraven lagen. Maar ook onder die moeilijke omstandigheden deden de mannen in het grijs hun plicht en stonden om Duitschland heen als een levende muur. En ieder van hen heeft zijn lijf en leven ingezet, om te maken, dat wij in het vaderland veilig waren en dat geen vijand ons te na kon komen. En net als de soldaten te land deden, zorgden op zee de Duitsche soldaten op onze trotsche oorlogsschepen, dat onze kusten bewaakt werden en dat de vijand ons land niet kon bedreigen. Ja, zelfs hoog in de lucht vochten de eerste dappere vliegeniers voor onze vrijheid. Meneer Schmitthammer vertelde van dat alles en wij, kinderen, luisterden met open ooren naar hem. Maar slechts weinige dagen nadien moest hij terug naar Frankrijk. Zijn vrouw en kinderen begeleidden hem naar het station. Toen de trein weg was, bracht Mevrouw Schmitthammer haar

kinderen terug naar huis. Ze kon er niets aan doen, dat ze schreien moest. Of ze haar man ooit zou terugzien? Of dat een kogel in het vijandelijke land hem treffen zou? Dat wist destijds niemand van de velen, die een soldaat naar het station begeleidden.

Toen ik op zekeren dag uit school kwam, stuurde jullie grootmoeder mij naar de melkvrouw om boter en eieren te halen. Het kleine nette melkwinkeltje was vol menschen, toen ik er binnenkwam, en die praatten allemaal door elkaar. En toen ik, als altijd, om boter en eieren vroeg, zei de dikke melkvrouw: „Vandaag heb ik niet meer. Er is niet veel boter meer te krijgen, maar misschien heb ik morgen weer." Toen ging ik onverrichter zake naar huis terug. Jullie grootmoeder trok haar mantel aan en nam me de boodschappentasch uit de hand. Dat vond ze zulk een vreemd bericht, dat ze zelf maar eens op onderzoek uit zou gaan. Toen ze weer naar huis kwam, was de tasch nog steeds leeg en ze had een heel ernstig gezicht. Ze was bij de melkvrouw geweest, ook bij den bakker en den slager en tenslotte ook nog in den winkel van Mevrouw Schmitthammer. Iedereen had haar hetzelfde gezegd: Neen, er was niet zooveel meel en suiker meer te krijgen. Ook melk en boter, eieren, brood en vleesch was er niet meer zoo veel als men van vroeger gewend was. Men moest voortaan spaarzaam met de dingen omgaan, zoodat men zoo lang mogelijk toe kon met het weinige, dat er te krijgen was. Op het gemeentehuis werden kaarten uitgegeven voor brood, boter, vleesch en zoo meer. En alleen op zulk een kaart kon ieder een klein stukje en een klein beetje van al die dingen krijgen. Er was nu eenmaal niet meer.

En waarom was dat zoo, Moeder? wilden de kinderen weten.

Kijk eens, er leven in Duitschland heel veel men-

schen. Destijds groeide niet alle koren, dat de bakkers noodig hadden om ons brood te bakken, op onzen eigen grond. En ook boter, vleesch en eieren hadden we niet genoeg in ons eigen land. Toen zeiden onze vijanden: „Niemand mag nog wat eten aan de Duitschers verkoopen. Er mogen geen schepen met koren meer naar de Duitsche havens varen. Tegen hun soldaten kunnen wij het niet klaarspelen, maar we zullen zorgen, dat hun vrouwen en kinderen honger lijden, dan moeten ze wel toegeven.

Dat was slecht en gemeen van ze! riep de groote Herman verontwaardigd uit.

Ja, dat was het, mijn jongen, maar zoo gaat het nu eenmaal in den oorlog!

En nu brak er voor ons in Duitschland een heel moeilijke tijd aan. Onze moeders werden steeds ernstiger. Wat moesten ze ons, kinderen, te eten geven? Boter was er bijna niet meer te krijgen. Een stuk brood was destijds een lekkernij. Dat werd zorgvuldig verdeeld, zoodat we er zoo lang mogelijk mee toe konden. Daarom mag jullie ook tegenwoordig geen stuk brood laten staan of weggooien, dat moet jullie altijd goed onthouden. Jullie moet altijd denken aan den tijd, toen jullie moeder nog klein was, en weten, dat ze vaak grooten honger leed. Mijn moeder, jullie lieve grootmoeder, stond dikwijls met een bezwaard hart voor de leege broodtrommel en kon haar niets te eten geven.

En was er toen geen melk, Moeder, geen griesmeelpudding en geen chocoladepoeder of worst? vroeg Frits, de kleine lekkerbek. Wat heb jullie toen dan gegeten?

Neen, al die lekkere dingen waren er niet. Wij waren al blij, wanneer we een paar aardappels hadden. Ik kan me nog goed herinneren, hoe jullie grootmoeder aardappelen bakte met koffiedik, omdat er geen vet was.

Wij aten rapen. Dat eet tegenwoordig alleen het vee. Een heelen langen winter hadden we niets anders dan gekookte rapen, iederen avond gekookte rapen, en anders niets. Maar dat was nog niet alles, er waren ook niet veel kolen en niet veel hout.

Wij gingen zelf naar het bosch en sprokkelden takjes, maar dat hielp niet veel. We zaten dikwijls met hongerige magen bijeen in onze koude huiskamer. Op een keer had ik een nieuwe jurk noodig, want ik werd in dien tijd immers steeds grooter, net als jullie nu. Maar wij konden in de winkels geen stof meer koopen. Wat moesten we beginnen? Al mijn oude kleeren werden me te klein. Mijn wintermantel was veel te kort en heelemaal dun geworden van het lange dragen. Toen gaf mijn grootmoeder, jullie overgrootmoeder, haar mooie oude kleeren. Die waren van mooie sterke stof gemaakt. Mijn moeder tornde ze uit elkaar en maakte van de stukken nieuwe kleeren voor mij. Aan zulke dingen hadden wij vroeger nooit gedacht. Toen hadden we altijd maar nieuwe stof gekocht.

Na langen tijd kwam meneer Schmitthammer weer eens met verlof. Het zag er nu in onze stad heel anders uit dan vroeger en ook meneer Schmitthammer scheen veranderd. Zijn uniform en zijn schoenen waren oud en slecht. Hij was mager geworden en zijn oogen lagen diep in hun kassen. En zwijgzaam was hij ook geworden, hij praatte geen woord meer dan noodig was. Ditmaal hoorden wij, kinderen, in ons hoekje niet veel van hem, wanneer onze ouders hem bezochten en wij mochten meegaan. Ja, de soldaten aan het front bleven staan, waar ze stonden en lieten zich niet achteruitdringen. Ze leefden nog altijd in hun loopgraven, vertelde hij. Ze hadden ook niet veel te eten, net zoomin als wij. Neen, er was niet veel te vertellen. Het meest praatte hij nog over zijn kapitein. De kapitein is één van de officieren

en de soldaten moeten doen, wat hij zegt. Hij voert hen aan en gaat voorop, wanneer er gevochten wordt. Over zijn kapitein, Eckersdorff, wist meneer Schmitthammer veel te vertellen en hij deed het graag. Hij was wel streng en eischte veel van zijn soldaten, maar hij was ook goed en rechtvaardig en zorgde voor hen als een

vader, wanneer hij er maar kans toe kreeg. De kogels van de vijanden mochten komen zooveel ze wilden, hij week niet van zijn plaats. En wanneer de dagen moeilijk en lang werden voor zijn mannen in de loopgraven, dan had hij altijd een vriendelijk of een schertsend woord voor hen over. Wanneer je zulk een kapitein boven je hadt, dan kon je veel verdragen, zelfs al zat je vele, vele weken en maanden achtereen in een modderige greppel, ergens diep in Frankrijk.

Niet lang nadat meneer Schmitthammer weer naar het

front was teruggegaan, werd ook Mevrouw Schmitthammers oudste zoon soldaat. Toen de oorlog begon, was hij nog maar een jongen geweest. Maar nu kwam hij van school en ging ook onder dienst, tegelijk met vele andere jongelui uit de stad. Zoo ging het destijds in het geheele land. Weldra zag men bijna nergens op straat meer mannen of jongelui, alleen nog kleine jongens en oude mannen. Alle anderen waren soldaten geworden.

Op het marktplein, tegenover den winkel van Mevrouw Schmitthammer was de groote manufacturenwinkel van Sallie Wegloop. Jullie lachen om zoo'n grappigen naam, en wij hebben er vroeger als kinderen ook vaak om gelachen. Wegloop was wat ouder dan meneer Schmitthammer en zijn kinderen waren al wat grooter. Daarom hoefde hij ook niet in het begin van den oorlog soldaat te worden, maar werd hij pas later opgeroepen. Als ik met mijn moeder mee mocht, wanneer die boodschappen deed in de stad, dan gingen wij soms ook naar den winkel van Wegloop. Daar kochten we dan knoopen en garen, naalden en wol en wat we nog meer noodig hadden voor het naaien. Dan vroeg mijn moeder, hoe het met Wegloop ging. O, het ging hem best. Neen, de vrouw van Wegloop hoefde niet bang te zijn, dat hem iets overkwam. Hij stond niet heelemaal vooraan aan het front, waar geschoten werd. Hem kon geen kogel treffen. Waarom niet? O, hij was zoo flink en hij kocht overal de levensmiddelen in, die de soldaten noodig hadden. Zulke menschen moesten er ook zijn, die kon men niet missen. En de vrouw van Wegloop lachte stil voor zich heen. Ze zag er heel wat beter uit dan de arme Mevrouw Schmitthammer, die maar steeds magerder en ernstiger werd van de zorgen. Ze was dik en rond, ze had veel zwart haar en droeg vele ringen aan haar vingers. Mijn moeder wilde eens een stuk linnen van haar hebben; wij hadden het

erg noodig. Mijn hemden waren erg oud geworden, ze vielen gewoon in stukken en grootmoeder had niets meer om mij te geven.

Maar de vrouw van Wegloop bezwoer ons, dat ze geen stukje linnen meer in haar heelen winkel had. Mijn moeder hield niet op, aan te dringen en te vragen, en tenslotte stopte de vrouw van Wegloop haar toch nog vlug een stuk linnen in de hand. Maar mijn moeder moest er veel meer voor betalen, dan ze had gedacht. Bezorgd keek ze in haar leege beurs. En toen we thuis het linnen bekeken, zagen we pas, hoe slecht en dun het was. „Deze hemden zullen niet zoolang meegaan als de vorige," zuchtte mijn lieve moeder toen.

Andere vrouwen hadden al dezelfde ervaring opgedaan en in de stad vertelde men niet veel goeds over den winkel van Wegloop. Het waren geen goede menschen, ze waren niet eerlijk en betrouwbaar, zooals de familie Schmitthammer. Ze vroegen niet, of hun manier van doen wel goed was, maar ze zorgden enkel, dat zij zooveel mogelijk konden verdienen en dat het hun zoo goed mogelijk ging. De vrouw van Wegloop had altijd brood in de kast, dat wist men in de stad. Ook boter, vleesch en melk hadden ze allemaal genoeg, je behoefde er hen maar op aan te kijken. Ze zagen er nooit hongerig uit.

En waar kregen ze al dat lekkere eten dan vandaan, Moeder? vroegen de kinderen.

Ze zagen kans, er op de een of andere manier aan te komen. Ze betaalden veel geld voor alle voedsel en namen het den menschen af, die niet zooveel konden betalen. Zoodoende kregen de arme menschen nog maar steeds minder te eten. Het was geen wonder, dat ze toen ontevreden werden en morden. Wij allemaal konden de familie Wegloop niet lijden, ook de kinderen niet. Ze zagen er heel anders uit dan wij en hadden

kromme neuzen en heel donker haar. Wanneer je met hen praatte, werden ze dadelijk brutaal en deden dik. En hoe langer de oorlog duurde, des te meer zag en hoorde men van hen.

De oudste zoon hielp al in de zaak en wist de klanten met groote welbespraaktheid te overreden. Waarom

vechten de Duitschers eigenlijk maar steeds door? vroeg de sluwe jongen. Wij hebben binnenkort heelemaal niets meer te eten. De vijanden hebben immers ook veel meer soldaten dan wij, ze hebben meer kanonnen en hoeven geen honger te lijden. Op die manier kunnen wij toch niet overwinnen! Het zou veel verstandiger zijn, wanneer wij maar toegaven. Dan zouden de vijanden alles begrijpen en medelijden met ons hebben. En helaas, helaas,

geloofde menige vrouw, die daar kocht, aan die praatjes. De zoon van Wegloop was niet de eenige in de stad, die zoo dacht en sprak. In het kleine Schoenmakerssteegje, achter de kerk, woonde Vodden-Jacob, die deed hetzelfde. Hij was een oude man met een slordigen baard en grijze haren. Hij droeg jaren achtereen dezelfde vuile lange jas en had een zwarten hoed op. Hij kocht alle oude dingen, welke men niet meer kon gebruiken. Oud ijzer, oude stoelen en tafels, oude broeken en jassen en zoo meer. Al die dingen zette hij in zijn rommeligen winkel neer en wachtte dan, of er iemand kwam, om er iets van te koopen. Wij waren een beetje bang voor Vodden-Jacob, we liepen weg, als we hem zagen. Maar de kinderen van Wegloop waren heelemaal niet bang voor hem. Integendeel, ze gingen naar hem toe, speelden in zijn winkel en praatten met hem. Vodden-Jacob praatte met veel menschen, hij wist van iedereen wat af. En net als de familie Wegloop praatte hij tegen de menschen en overreedde ze en ontnam hun hun moed en hun geduld. Wij zouden niet winnen en wij konden niet winnen, zei hij altijd. En daarom was het het beste, dat onze soldaten ophielden met vechten. En wij hadden allemaal zoo'n ergen honger. En de meeste kinderen waren bang, of hun vader wel weer gezond naar huis zou komen. Daarom was het geen wonder, dat de menschen naar al dat gepraat luisterden.

Natuurlijk waren er ook dappere menschen, die er anders over dachten. „Zorgt niemand ervoor, dat de brutale jongen en de oude man hun mond houden?" vroegen ze. „Wat moet er van ons terechtkomen, wanneer wij ons geduld en onzen moed verliezen en niet meer willen volhouden? Laat toch niemand meenen, dat onze vijanden dan medelijden met ons zullen hebben. Integendeel, ze hopen juist, dat wij den moed verliezen en dan zal het nog veel erger met ons worden. Daarom moet

jullie ophouden met je ontevreden geklets en volharding toonen, net als tot nog toe. Ook onze vijanden hebben het hard te verantwoorden. We zullen spoedig winnen". Maar helaas werd er niet geluisterd naar die brave menschen. Steeds erger werd de honger en de ontevredenheid in de stad en de Wegloops en de Vodden-Jacobs en hun vrienden zagen er steeds dikker en welgedaner uit. Vooral in de fabriek, die even buiten de stad lag, was het erg. Daar hadden de arbeiders vroeger spijkers, schroeven en allerlei werktuigen gemaakt. In den oorlog waren ze kogels en granaten gaan maken, welke onze soldaten noodig hadden voor hun geweren en kanonnen. De zoon van Wegloop ging naar die arbeiders toe en verkocht hun zijn artikelen, slechte waar voor veel geld, zooals hij altijd graag deed.

Om te maken, dat de arbeiders bij het koopen niet zouden opletten, praatte hij onophoudelijk. „Waarom sta je toch dag en nacht aan de machines en maak je kanonskogels?" vroeg hij. „Houd er toch mee op, dan kunnen de soldaten niet meer schieten en dan moet er wel een eind komen aan den oorlog. Wat heb jullie aan den oorlog? Voor jullie wordt het er toch niet beter op. Honger heb jullie en werk en nogeens werk. Vroeger stonden hier alleen mannen aan de machines en nu zijn er bijna enkel vrouwen. Ondertusschen worden de mannen aan het front doodgeschoten. Maar geloof me, de Engelschen en Franschen en Russen zijn jullie vijanden heelemaal niet! Neen, de Duitsche keizer en Hindenburg en Ludendorff — die zijn schuldig aan den oorlog en die moeten weg. En de Franschen, Russen en Engelschen willen niets anders dan dat. Daar zijn ook arbeiders net als jullie. In werkelijkheid zijn dié jullie broeders. Wat gaan de boeren hier in het land en de kooplui en zoo jullie aan? Vaderland? Duitschland? Dat is toch enkel onzin, dat brengt jullie geen cent op.

Waarom zou je dan vechten? Waarom zou je je laten doodschieten?" Zoo hitste de jonge Wegloop. En Vodden-Jacob praatte al net zoo, wanneer hij bij de arbeidersvrouwen kwam, om haar zijn ouden rommel te verkoopen. En uit de stad kwam een fijngekleed heer met goedgepoetste schoenen en een chic zittenden hoed, die zei hetzelfde tegen de arbeiders. En hoe deftig hij ook was, toch leek hij merkwaardig veel op den vuilen ouden Vodden-Jacob! Hij had ook een krommen neus en kon ook zoo buitengewoon vriendelijk zijn en praatte ook zoo veel.

Jullie kent de fabriek buiten de stad toch wel, en de arbeiderskinderen?

Ja, riep de groote Herman, Rudolf uit de Klokkensteeg is de beste voetballer van ons allemaal. En ik ben met Hannie Schmitthammer bij Frieda in de Weversteeg geweest, zei Truusje. Wij hebben toen onze poppen meegenomen en Frieda heeft ons haar pop laten zien. Haar vader heeft zoo'n mooi poppenbedje voor haar gemaakt, heelemaal blauw met roode hartjes erop.

Zie je, zeide moeder, nu ziet het er daar bij de fabriek allemaal heel goed en plezierig uit. Er is veel gebouwd en vele arbeiders hebben nu hun eigen huisjes. Maar destijds, in den oorlog, stonden daar enkel slechtgebouwde en oude huizen. En het water van de Klokkebeek drong in de kelders door, ja maakte zelfs de kamers vochtig. De huizen stonden zoo dicht opeen, dat er geen plaats was voor tuintjes. De kinderen konden enkel op een donkere binnenplaats spelen, waar niets dan steenen waren en geen stukje gras. Verder was er nergens plaats voor hen. Niemand bekommerde zich eigenlijk om hen. Hun vader stond aan het front en hun moeder stond in de fabriek aan de machine. Zij hadden misschien wel den meesten honger van ons allemaal! En wanneer de jonge Wegloop, Vodden-Jacob en hun vrienden zoo stonden

te redeneeren tegen de arbeidersvrouwen, dan dachten de moeders natuurlijk aan hun kinderen. Misschien zou het werkelijk beter zijn, dat er een einde kwam aan den oorlog, overlegden zij. Misschien kregen ze dan meer geld en meer eten, misschien konden hun kinderen het dan beter krijgen. Hoe het ook zij, ze werden steeds ontevredener en ontevredener. Wanneer ze op het marktplein in den winkel van mevrouw Schmitthammer kwamen, dan waren er velen, die haar ontevredenheid luidkeels luchtten: „Wat, alweer geen meel? En maar zoo weinig suiker en zoo'n beetje havermout? En moeten we daarvan leven? Nou, wacht maar, het zal niet lang meer duren, want wij gooien het er bij neer. Wij willen niet meer werken met een leege maag! En onze mannen moeten ophouden te vechten!"

Mevrouw Schmitthammer schrok heel erg. Ze praatte met de menschen, om ze op andere gedachten te brengen: „Het kan nu toch niet lang meer duren! Geloof me, ook onze vijanden in Frankrijk, in Rusland en in de andere landen hebben het hard te verantwoorden. Houdt het nog wat uit, dan hebben wij gewonnen!" En onder de arbeiders en arbeidersvrouwen waren vele verstandige menschen, die luisterden naar wat mevrouw Schmitthammer zei. Ze gingen terug naar de fabriek en werkten vlijtig voort. Maar anderen bleven mopperen en schelden en maakten de geheele stad onrustig.

Mevrouw Schmitthammer was zeer bezorgd. Hoe moest dat afloopen! Ze moest dit alles wel aan haar man schrijven, of ze wilde of niet. Toen meneer Schmitthammer dezen brief ontving, stond hij op post in een loopgraaf in Frankrijk en zorgde, dat geen vijand kon naderen. Hoofdschuddend las hij dien brief. Hoe kwamen de menschen in het achterland toch op zulke domme gedachten? Hij keek naar zijn kameraad, die met hem op post stond. En die had toevallig ook zulk een brief ont-

vangen. Maar hij kwam uit een andere stad. De mannen vonden zulke brieven verre van aangenaam. Toen ze afgelost werden en hun post konden verlaten, gingen ze naar hun kapitein en lieten hem hun brieven zien. De kapitein, Eckersdorff, werd kwaad, zoo kwaad hadden zijn soldaten hem nog nooit gezien. „Houd toch op

met dat geklets!" riep hij. „Wees flink, en doe verder je plicht en houd den vijand op een afstand. Is er dan thuis niemand in staat, voor orde te zorgen? We zouden eens een generaal van het front naar het vaderland moeten sturen, Hindenburg of Ludendorff of zoo. Die zouden wel zorgen, dat al die Wegloopen en die Vodden-Jacobs en hoe die bende meer mag heeten, van den aardbodem verdwenen!"

Maar helaas kwam het niet zoover. Het werd in de stad niet meer rustig. Ieder voelde, dat er iets in de

lucht hing, dat er iets gebeuren moest. En plotseling verschenen er in de kleine stille stad allerlei menschen, die zich er vroeger nog nooit hadden vertoond. Het waren woest uitziende mannen met roode dassen, slordige pakken en verbeten gezichten, en booze vrouwen, die er zeer leelijk uitzagen. Een heele troep van die menschen stormde Mevrouw Schmitthammers netten winkel binnen en schreeuwde: „Hier je spullen! Maar we betalen geen cent! Dat is nu allemaal van ons! Nu willen wij eens rijk zijn en het naar onzen zin hebben." Mevrouw Schmitthammer raapte al haar moed bijeen en ging op hen af. „Ik ben niet rijk en wij hebben het heel moeilijk!" zei ze. Dit was toch haar huis en haar winkel. Wat haalde dit tuig in zijn hoofd?! Maar het scheelde niet veel, of de menschen hadden haar op den grond gegooid en nog geslagen op den koop toe. En er was immers geen man in huis. Haar eigen man en haar oudste zoon waren soldaat. En de trouwe bediende was na een hard gevecht met den vijand op zee ondergegaan met het oorlogsschip, waarop hij dienst deed. Wat moest zij beginnen? Natuurlijk de politie roepen. Maar merkwaardig genoeg duurde het lang voor die kwam opdagen. Maar toen er eindelijk een buiten voor den winkel verscheen, haalden de woeste mannen pistolen uit hun zak en de vrouwen gilden, dat ze nu allemaal zouden worden doodgeschoten. Toen droop de agent weer af, want alleen kon hij niets beginnen. Tenslotte had de bende zijn zakken gevuld en trok zich terug. Bevend onderzocht mevrouw Schmitthammer de schade, welke zij geleden had. Ze hadden vele flesschen wijn gestolen, het beetje suiker, waarop de vrouwen reeds wachtten en zooal meer. Maar dat alles was nog niet zoo heel erg, wanneer ze maar niet terugkwamen! Ze liet de rolluiken zakken en sloot den winkel. Beter dat ze niets meer verkocht den heelen dag, dan dat die bende nog eens terugkwam.

En zie je, zooals bij mevrouw Schmitthammer ging het ook nog in andere winkels en huizen toe. Het ergst was het in de groote steden. Daar kwamen alle mogelijke lichtschuwe elementen uit hun schuilhoeken te voorschijn, allerlei menschen die zich voor de politie verborgen moesten houden, omdat ze iets op hun geweten hadden, vertoonden zich nu in de stad. „Nu zijn wij hier de baas!" schreeuwden ze, „nu hebben wij het hier voor 't zeggen! Nu wordt het beter dan vroeger! Nu behoort alles ons toe!" Ze bedreigden alle menschen, die huizen of winkels bezaten, en die vroegen ontzet: „Wat zijn dat eigenlijk voor lui? Zijn dat ook Duitschers, net als wij?"

Zoodoende kwam er overal in ons vaderland onrust en ontevredenheid en ons geheele volk werd in verschillende kampen verdeeld. Waar waren de dagen gebleven, toen alle menschen eensgezind waren, toen moed en geestdrift allen verbonden? Nu, jullie hebt onder elkaar ook dikwijls twist, kinderen. Als Truusje toevallig juist het paardje wil hebben, waar Frits net mee speelt, of als Herman een zuur gezicht trekt, omdat Frits een grooteren appel heeft gekregen dan hij, dan begint de ruzie. Geen van jullie gunt den ander dan datgene, wat hij bezit en jullie weet heel goed, hoe leelijk dat is en hoe ongezellig het dan opeens in de kamer wordt. Wanneer ik dan kom en jullie zeg, dat je moet ophouden met je ruziemaken, dan zegt Frits gewoonlijk: „Herman is begonnen!" en Herman zegt: „Frits is begonnen," en geen van beiden wil de schuld hebben. En zie je, de groote menschen deden het destijds ongeveer net zoo. Hier in huis zorgen vader en ik er wel voor, dat alles weer voor elkaar komt. Maar er was toen geen enkel groot mensch, die kans zag, die ruzie bij te leggen.

En toen het nu in het vaderland zoo toeging, konden de soldaten aan het front in de vreemde landen niet meer doorvechten. Ze verloren hun moed en hun rust, ze wil-

den naar huis, om te zien, wat er daar eigenlijk gebeurde, en om er orde op de zaken te stellen. De groote oorlog had nu immers ook vier heele jaren geduurd — viermaal was het winter geworden, viermaal Kerstmis, viermaal was het lente geworden en nog steeds duurde de oorlog voort. Vele, vele duizenden soldaten hadden hun leven moeten geven. Maar nu kwam er dan toch een einde aan den grooten oorlog.

Maar het werd een ander einde dan wij allemaal hadden gehoopt. Het werd geen groote overwinning! Dikwijls, heel dikwijls hadden wij het erover gehad, hoe het zou zijn, wanneer het eindelijk vrede zou zijn geworden. Alle klokken zouden weer luiden, hadden we gedacht, en de soldaten zouden in lange rijen, met bloemen getooid, naar huis terugkomen. Maar het werd heel anders dan wij het ons hadden voorgesteld. Maar daarover vertel ik jullie den volgenden keer.

Hoe de oorlog afliep

Den geheelen volgenden dag waren de kinderen nog vervuld van het verhaal over den oorlog en over de kleine stad, waarin hun moeder was opgegroeid. Ze overvielen hun moeder gewoon met hun vragen: „Hè moeder, kwam toen meneer Schmitthammer eindelijk weer thuis? En die slechte menschen werden uit de stad gejaagd, hè? Daar moet U ons toch nog over vertellen! En toen kwam alles weer in orde, hè?" Dat wilden ze liefst allemaal tegelijk weten.

Zóó eenvoudig ging dat niet, jongens. De oorlog had immers vier jaar geduurd en dan kan er niet zoomaar één-twee-drie een eind aan komen. Reeds een paar maanden voordien hadden wij een stem van den vijand gehoord, welke ons vertelde, dat alles zoo goed en rechtvaardig zou worden ingericht, wanneer de volkeren eenmaal ophielden te vechten. Geef jullie wapens maar aan ons, werd er gezegd, jullie geweren en kanonnen, jullie schepen en vliegtuigen, dan willen ook wij niets meer van dat alles hebben of gebruiken. Dan zal er nooit meer oorlog zijn en dan hebben we geen van beiden meer soldaten noodig. In den oorlog vechten we om een stuk land, om wat dorpen en steden. Zouden we dat niet evengoed kunnen laten? De menschen, die daar wonen, moeten zelf maar zeggen, bij welk land ze willen behooren, en er hoeft geen bloed meer vergoten te worden. — Wanneer de oorlog dan eenmaal voorbij is, dan zal ieder volk vrij met zijn schepen op de zeeën mogen varen, ging het voort, en ieder zal een stuk krijgen van die rijke landen in Afrika en Azië, waarvan ik jullie al eens eerder heb verteld. Alles zou eerlijk en rechtvaardig worden verdeeld.

De menschen in ons land waren uitgehongerd en moe van dien langen, langen oorlog. De stem, die hun dat alles vertelde, klonk hun zeer liefelijk in de ooren. Ze dachten in ernst, dat alles zoodoende weer goed kon worden, net als vóór den oorlog. Ze dachten, dat onze mannen dan eenvoudig weer naar huis konden komen. De boeren zouden hun velden weer ploegen en oogsten en wij zouden weer genoeg te eten hebben. De fabrieken zouden weer als vroeger draaien. Iedere vader zou 's morgens vroeg met zijn kinderen ontbijten en dan naar zijn werk gaan. Ieder zou weer geld verdienen en voor moeder en de kinderen alles koopen, wat hun hartjes begeeren. Het vroolijke leven van vroeger kon dadelijk weer beginnen, dachten ze. Nu zouden alle honger en alle ellende voorbij zijn.

Nu, wij, Duitschers, stuurden iemand naar de Franschen toe en lieten daar de boodschap brengen: Laten we eens

ophouden te vechten, laten we eens overleggen, hoe we vrede zouden kunnen sluiten. En aan beide zijden hielden de soldaten ook werkelijk op met vechten. Er kwam geen schot meer uit al die geweren en kanonnen, welke vier jaren lang over het Fransche land hadden gedreund. Nu zweeg ook het zware geschut. Onze soldaten kwamen

uit hun loopgraven en de Fransche soldaten aan de andere zijde eveneens. Nu wilden ze dus probeeren, het zonder verderen strijd eens te worden.

Maar zeer spoedig moesten wij, Duitschers, inzien, dat de stem van den anderen kant, welke ons zooveel goeds had beloofd, het niet eerlijk en oprecht met ons meende. Want nu kregen we opeens nog iets anders te hooren,

dan alleen mooie beloften. Nu werd er plotseling gezegd: jullie, Duitschers, moet eerst dit en dat nog doen, vóór het tot zulk een goeden en rechtvaardigen vrede kan komen.

En wat moesten wij dan nog doen, Moeder? vroegen de kinderen.

Stel je eens voor, onze soldaten moesten eerst het heele gebied, dat ze in harde gevechten hadden veroverd, weer verlaten, ze moesten Frankrijk en Rusland ontruimen. Maar dat doet men niet zoo gemakkelijk na een oorlog, want zoolang onze soldaten op vreemden grond staan, moeten onze vijanden immers ook luisteren naar datgene, wat wij te zeggen hebben, en dan kunnen ook wij vredesvoorwaarden stellen. En ook in een groot stuk van Duitschland, waar den geheelen oorlog lang geen vijand had kunnen doordringen, mochten onze soldaten voortaan niet meer op post staan — van den Rijn namelijk moesten ze verdwijnen, van die trotsche en prachtige rivier, waar jullie nog vaak van zult hooren. En er moesten ook groote stukken land, dat al altijd Duitsch was geweest, aan de vijanden worden afgestaan.

Toen hebben onze soldaten en generaals en vele vaderlandlievende mannen ons gewaarschuwd. „Gelooft toch niet, wat de vijanden zeggen," zeiden ze, „ze willen ons immers alleen maar bedriegen. Kun jullie dan niet merken aan de vele dingen, die ze nu al van ons eischen, dat ze kwaad in hun schild voeren? Geeft het veroverde gebied niet af, er zijn tevelen van onze beste en dapperste mannen voor gevallen. Stuurt onze soldaten niet naar huis, maar laten we doorvechten. Gelooft ons toch: we zijn niet ver meer van de overwinning verwijderd."

Maar de mannen, waarnaar de menschen in het vaderland destijds luisterden, trokken zich in het geheel niets aan van wat onze soldaten en onze veldheeren zeiden. Het waren geen echte Duitsche mannen, geen mannen

als er in den tijd van Koning Hendrik of van Bismarck hadden geleefd, en geen dappere officieren als kapitein Eckersdorff! Ze gingen naar Frankrijk en ontmoetten in een klein bosch de mannen, die in Frankrijk het bevel voerden. Onzen soldaten sloeg de angst om het hart — wat zou er nu gebeuren? Maar in Frankrijk zelf werd luid gejubeld. Eindelijk zouden ze dan de Duitschers toch klein krijgen! Eindelijk was het dan zoover, die konden niet meer verder, want ze hadden weer ruzie met elkaar, en vochten onderling, net als vroeger. Zoolang ze aan de bevelen van hun voormannen gehoorzaamden en eensgezind waren, was het eenvoudig onmogelijk, om die koppige Duitschers en hun grijze soldaten klein te krijgen. Maar nu twistten ze weer en was er onrust in hun geheele vaderland en daarom konden ze niet verder vechten. Hoera! schreeuwden onze vijanden, wij hebben gewonnen!

In dat kleine bosch in Frankrijk legden de Franschen aan die mannen uit Duitschland een groot stuk papier voor. Daarop stond, wat wij, Duitschers, zooal moesten doen om te maken, dat er voorloopig niet meer gevochten en niet meer geschoten zou worden. De mannen uit Duitschland waren laf en zwak en hadden geen moed. Anders hadden ze dat ellendige stuk papier verscheurd, het den vijanden voor de voeten geworpen en zich weer naar Duitschland begeven.

Wat stond er dan op dat stuk papier, Moeder? wilden de kinderen weten.

Daar stond op, dat onze soldaten werkelijk het veroverde gebied moesten verlaten, dat werkelijk groote stukken van het Duitsche Rijk zouden worden losgescheurd — men zei niet precies wat en hoeveel. Wij, Duitschers, moesten veel kanonnen, geweren, vliegtuigen en oorlogsschepen aan onze vijanden afstaan.

Maar Moeder! riep de groote Herman met bliksemende

oogen, dat hebben wij toch niet gedaan, hè! Wie zou zoo dom zijn, den vijand ook zijn wapens nog af te staan?

Jawel, Herman, dat hebben de Duitschers toen wèl gedaan! Maar de vijanden waren nog altijd niet tevreden. Eerst wilden ze ons verder laten hongeren. Ze wilden niet toelaten, dat er schepen met graan, dat er treinen met boter en eieren ons hongerend land binnenkwamen. En de zwakke en laffe mannen onderteekenden dat stuk papier, waarop de wenschen van onze vijanden stonden, en dat beteekende, dat ze zeiden: Ja, dat zullen wij doen.

Toen kwamen onze soldaten terug naar huis uit de vijandelijke landen. Eindelooze treinen rolden terug naar Duitschland. Op alle wegen marcheerde het grijze leger, dat vier jaren lang zoo dapper had stand gehouden. Onze groote maarschalk Hindenburg zorgde er zelf voor, dat alles naar orde en regel verliep. Maar er luidden helaas geen klokken, toen ze kwamen. Ze droegen geen ruikertjes op den helm en er was geen vreugde en gejuich, zooals we vroeger altijd hadden gedacht, dat er zou zijn, wanneer ze naar huis terugkwamen. Oud en versleten waren de uniformen, slecht en stukgeloopen waren de schoenen, moe en mager waren de mannen. Ook meneer Schmitthammer en met hem vele andere mannen uit onze stad kwamen op een goeden dag met een soldatentrein weer in de stad aan. Hij was nu toch wel blij, dat hij weer bij zijn vrouw en kinderen terug zou komen. Zouden ze misschien aan het station zijn om hem af te halen? Maar wat was dat? Met woest gejoel en geschreeuw werden ze ontvangen. De horde, welke in mevrouw Schmitthammers winkel zoo had huisgehouden, had zich van het station meester gemaakt. Meneer Schmitthammer kwam tegelijk met zijn kapitein Eckersdorff uit den trein. Diens vrouw woonde met haar kleinen jongen ver weg, in Oost-Pruisen. Toen had

meneer Schmitthammer erop aangedrongen, dat de kapitein eerst met hem meeging en wat uitrustte om erover na te denken, wat hij nu zou moeten doen. De woeste kerels wierpen zich nu op kapitein Eckersdorff: „Kom eruit!" schreeuwden ze. „Je hebt hier nu niets meer te zeggen, officier! Nu bevelen wij en moet jij gehoorzamen!" De

kapitein wilde zijn pistool nemen en zich verdedigen, zooals het een dapper en oud-soldaat paste. Maar ze vielen hem allemaal tegelijk aan, namen zijn pistool weg, scheurden het IJzeren Kruis van zijn borst, dat hij wegens zijn dapperheid gekregen had. Toen scheurden ze ook nog de schouderstukken van zijn uniform. Jullie moet namelijk weten, dat je den officier altijd kunt herkennen aan de schouderstukken. Meneer Schmitthammer en de andere trouwe soldaten snelden hun kapitein

te hulp, anders was hij misschien nog wel doodgeslagen. Ze brachten hem in veiligheid in het huis van de familie Schmitthammer. Zie je, zóó werden destijds de dappere soldaten ontvangen in het vaderland! Dat was de dank voor hun moed en volharding, waarmee ze ons vier jaar lang tegen een veel sterkeren vijand hadden verdedigd. Hoezeer moet dat hen gewond hebben, hoe bitter zullen ze toen zijn geweest.

En zoo ging het toen in het geheele Duitsche vaderland, en kapitein Eckersdorff was niet de eenige officier, die zulke dingen beleefde. En bij al die wanorde, in al dien chaos waren de joden drukker bezig dan ooit, ze zaaiden haat en oneenigheid, waar ze maar konden. De slechte menschen moedigden ze aan, om steeds boozer en slechter te worden. Ze bespotten de goeden en trachtten hen te overdonderen. Zoodoende verscheen overal het ergste uitschot en deze lieden wisten zelfs te bereiken, dat onze groote veldheer Ludendorff niets meer te zeggen had en moest aftreden. De Duitsche vorsten verlieten allemaal hun tronen en trokken zich terug.

In de groote steden werd op straat geschoten en niemand was zijn leven meer zeker. Wanneer de oude soldaten er niet waren geweest — de hemel alleen weet, wat er dan nog allemaal gebeurd zou zijn. Maar die vereenigden zich hier en daar toch weer en wisten het uitschot tenminste zoo'n beetje in bedwang te houden. Maar toch ging het nog erg genoeg toe.

Ieder, die zijn Duitsche vaderland liefhad, was destijds diep ongelukkig. Hemel, waar moet dat op uitloopen? vroegen wij ons angstig en wanhopig af. Nu hadden onze soldaten vier jaren lang gevochten, zoo dapper en trouw als de wereld nog niet had beleefd. Wij, in het vaderland, hadden al ons best gedaan om ook dapper te zijn en alle moeiten en zorgen geduldig te verdragen. En moest die zware verschrikkelijke strijd nu op zulk een

manier afloopen? Onze harten braken bijna van verdriet.

Onder de vele soldaten, die dapper hun plicht hadden vervuld en nu zulk een verschrikkelijk einde van den oorlog moesten beleven, was er een, die het lot van het vaderland nog heviger voelde dan al de anderen. Hij was juist ziek en lag in een lazaret, toen hij hoorde, hoe het leger en het vaderland ineenstortten. En omdat zijn moed grooter was dan die van alle anderen en omdat hij met een volkomen grenzenloos geloof aan zijn vaderland en zijn volk geloofde, nam hij een besluit, toen de eerste wanhoop voorbij was. Hij wilde niet versagen, wat er ook mocht gebeuren. Hij wilde van nu af slechts voor één doel leven en zijn geheele kracht slechts aan één werk wijden: hij wilde Duitschland en het Duitsche volk redden uit dezen poel van ellende om het weer sterk en gelukkig te maken.

En wat was dat voor een soldaat? vroegen de kinderen.

Dat was Adolf Hitler! zei hun moeder.

Onze Adolf Hitler van het groote portret in de kamer,

van wien je overal portretten ziet en die soms voor de radio spreekt? Vertel ons toch eens van Adolf Hitler, Moeder! riepen de kinderen.

In dien tijd, jongens, hingen er nog geen portretten van hem in de Duitsche kinderkamers. De radio kenden we toentertijd nog niet en van Adolf Hitler had nog nooit iemand gehoord. Hij was een onbekende, gewone soldaat, net als zoovele anderen, en dat maakte zijn taak ook zooveel moeilijker. Hoe zou hij het moeten aanleggen, dat de menschen naar hem luisterden en de dingen deden, welke hij hun voorhield? Dat zou nog heel, heel lang duren! Destijds, in het lazaret, zag Adolf Hitler al vooruit, wat er nu zou gebeuren. Neen, de vijanden zouden geen erbarmen met ons hebben. Dat stuk papier, dat de zwakke en laffe mannen in dat bosch in Frankrijk hadden onderteekend, was slechts een begin van het vele kwaad, dat de vijanden ons zouden doen. Wij hadden nu immers geen groot leger meer. De keizer was in het buitenland, onze groote veldheeren waren naar huis gestuurd, een groot gedeelte van onze wapenen hadden wij afgegeven. In het vaderland verscheen steeds erger uitschot op straat en speelde er den baas. Ze noemden zich communisten. Wij waren immers weerloos. De vijanden konden met ons doen, wat ze maar wilden. Adolf Hitler zag dit heel duidelijk in. En alles verliep precies zooals hij had gevreesd.

Na eenigen tijd kwamen onze vijanden nogmaals bijeen met een paar mannen uit ons land. Ditmaal ontmoetten ze elkaar niet in een bosch, maar in een groot kasteel dichtbij de Fransche stad Parijs. Die plaats en dat kasteel worden Versailles genoemd. Dezen Franschen naam zullen de Duitschers niet gauw weer vergeten. Daar werd de vrede onderteekend tusschen onze vijanden en ons. Maar het was eigenlijk heelmaal geen echte vrede. Wanneer jullie eens echt leelijk met elkaar gevochten hebt,

en er eindelijk genoeg van hebt, dan weet jullie wel, dat je dan in de eerste plaats je ruzie moet vergeten, weer goede maatjes met elkaar moet zijn en niet naderhand nog weer moet beginnen te zeuren. Dan kun je pas weer goed met elkaar opschieten. Dan is de vrede tusschen jullie pas gesloten. Maar van vergeten en vergeven was in dit Fransche kasteel niets te bemerken, neen, in het geheel niets! Van al hetgeen men ons, Duitschers, had beloofd, namelijk, dat de meeningsverschillen naar recht en rede zouden worden opgelost, was geen sprake meer. De mannen uit Duitschland werden ook voortaan als vijanden behandeld. Niemand vroeg: Op welke voorwaarden is de vrede nu voor jullie aanvaardbaar? Neen, er werd enkel bevolen en gedreigd: Zóó dient het te gebeuren, en wee jullie, als je niet doet, wat wij wenschen!

Daar in dat Fransche kasteel werd nogeens opgeschreven, wat wij, Duitschers, allemaal moesten doen en afstaan, opdat het eindelijk vrede zou zijn. Dat was zooveel, dat er bijna geen einde aan kwam. Wat er nog aan wapenen over was, dat moesten wij aan onze vijanden afstaan of zelf vernietigen. Onze soldaten moesten wij allemaal naar huis terugsturen en de wapens en soldaten, welke wij tenslotte nog mochten houden, beteekenden zóó weinig, dat we er niets meer mee konden beginnen. En dat was juist de bedoeling geweest van onze vijanden. Onze Duitsche oorlogsschepen, welke zich ter zee even moedig hadden gedragen als het leger aan land, zouden in vreemde havens gevangen worden gehouden. Maar zoover lieten de Duitsche zeelieden het niet komen. Een dapper admiraal gaf hun bevel, de prachtige trotsche schepen liever te laten zinken, dan ze aan den vijand uit te leveren. Toch waren wij nu volkomen weerloos geworden. En wanneer iemand zich niet meer verdedigen kan, dan doen de anderen met hem, wat ze

willen. Dat hebben wij, Duitschers, in dien tijd bemerkt. Want daarna begonnen de vijanden ons land weg te nemen.

Waarvoor moeten wij dan land hebben, Moeder? vroegen deze drie stadskinderen als uit één mond.

Land? Maar mijn lieve kinderen, zonder land zouden we toch niet kunnen leven! Op het land groeien de aardappels, het koren voor ons brood, de groente en de vruchten. Op de weilanden grazen de koeien, die ons melk en boter geven. Het land, de aarde, schenkt ons alles, wat we behoeven om te leven. Met veel hard werk halen de boeren ons voedsel uit den bodem. Daarom is het heel erg voor een volk, wanneer het zijn land verliest, en wij, Duitschers, hadden het vóór dien tijd al niet ruim gehad.

De vijanden namen ons oeroude Duitsche land weg, waar Duitsche menschen woonden. Wij verloren een kostelijk rijk gebied, dat aan Frankrijk grensde. Daar groeien de druiven, waar jullie zoo dol op zijn. In de tuinen groeit prachtig fruit. Daar ligt een prachtige oude stad, Straatsburg heet ze. Daar hebben Duitsche bouwmeesters eens, eeuwen geleden, een wonderbaarlijk mooie kerk gebouwd, den dom van Straatsburg. Ook in het Oosten — dat is waar de zon opgaat — namen ze stukken van ons land weg. Vroeger was daar niets dan bosch en moerasland te vinden en slechts weinige menschen konden in die buurt een armelijk leven leiden. Toen waren de Duitschers gekomen. Ze hadden lang en hard gewerkt, de boomen geveld, hadden de wortels uitgegraven en den boschgrond in weidegrond herschapen. Ze hadden steden gebouwd, fabrieken opgericht en overal vlijtig gewerkt, zooals Duitschers dat gewend zijn. Waar vroeger moeras en bosch waren geweest, daar lagen nu mooie boerenhofsteden en welvarende dorpen. Ook dit land namen de vijanden weg.

Maar waarom hebben wij dat dan toegelaten? riep Frits en kreeg een erg rood hoofd van verontwaardiging. Ik zou alle soldaten bijeen hebben gecommandeerd en zou veel groote kanonnen hebben genomen en had iedereen, die iets van ons wilde wegnemen, een fiksche aframmeling gegeven! riep Herman.

Maar jongens, wij hadden toen toch bijna geen soldaten en heelemaal geen kanonnen meer! (Maar dat kon een jongen, die in het Derde Rijk leefde, zich toen niet meer voorstellen.) Maar laat me verder vertellen. Jullie hebt nog altijd niet alle onrecht gehoord, dat ze ons destijds hebben aangedaan. Ik heb jullie immers al eens iets verteld over het verre werelddeel Afrika. Daar wonen de negers en daar groeit katoen, gummi, koffie en cacao. Jullie weet ook wel, dat wij daar een stuk land bezaten. Het was veel kleiner dan het vele, dat de Engelschen in Afrika bezaten, maar het was toch ons eigen land, onze eigen koloniën. Ook dat namen onze vijanden ons nu maar zoo af.

Ja, maar waarom dan eigenlijk? Wij hadden het toch noodig? vroegen de kinderen.

Onze vijanden wilden het zelf hebben, al wisten ze niet meer, wat ze met al hun land en hun katoen, hun gummi en hun koffie moesten beginnen! En daarom logen onze vijanden de wereld wat voor en zeiden: De Duitschers kunnen heelemaal niet werken in Afrika. Ze weten niet, hoe ze met koloniën moeten omgaan. Zelf hebben ze er geen profijt van. Maar ze behandelen de arme negers slecht — wij moeten die arme negers tegen hen beschermen. Dat was allemaal slechts leugen en bedrog. Ze logen alleen maar, omdat ze ons land zelf wilden bezitten.

O, wat een slechte, slechte menschen! Dat is toch ongelooflijk, Moeder! riepen de kinderen, maar werd het toen dan niet gauw weer beter?

Zie je, dat dachten wij in dien tijd ook vaak: wordt het er nu niet gauw beter op? Hebben we nu nog niet genoeg ellende doorstaan? Maar het zou nog steeds erger worden. Jullie hebt wel eens van den mooien Duitschen Rijn gehoord. Dat is een rivier, waar iedere echte Duitscher van houdt. Aan den Rijn liggen mooie oude Duitsche steden, Keulen en Düsseldorf, Mainz en Koblenz. De menschen daar te lande zijn vroolijk en

vlijtig. Wij, Duitschers, kennen vele liederen over den Rijn.

Zing er eens een, Moeder! vroegen de kinderen. En de moeder onderbrak haar beschrijving van Duitschlands nood en ellende en zong: „Es braust ein Ruf wie Donnerhall, wie Schwertgeklirr und Wogenprall, zum Rhein, zum Rhein, zum deutschen Rhein!. . . .” Toen spitsten de kinderen de ooren.

En stel je eens voor, toen kwamen er uit de andere landen vreemde soldaten en die stonden op wacht aan den Rijn. In den oorlog hadden ze die Duitsche rivier

nooit kunnen benaderen, daar hadden onze soldaten toen wel voor gezorgd. Maar nu deden ze net, alsof ze daar thuishoorden. De menschen van den Rijn moesten hen in huis nemen en hun nog te eten geven ook. En de Duitsche mannen moesten vreemde officieren groeten. Wee dengene, die niet gehoorzaamde, hij werd dadelijk naar de gevangenis gebracht.

Maar dat alles vonden onze vijanden nog steeds niet genoeg. Neen, men wilde ons àlles ontnemen en ons tot bedelaars maken.

Onze mannen waren nu immers uit den oorlog teruggekomen, ze hadden hun uniformen weer uitgetrokken, hadden hun gewone kleeren weer uit de kast gehaald, en waren weer aan het werk gegaan — de boeren op het land, de mannen uit de stad in de fabrieken en werkplaatsen, de kantoren en winkels. Vlijtig begonnen ze weer met het werk. Maar datgene, wat zij voortbrachten, was niet voor hen en niet voor hun eigen volk, neen, de vijanden namen het weg. Lange, lange treinen reden naar Frankrijk, beladen met kolen, met koeien, schapen, varkens, hout, machines en nog veel meer. En dat, terwijl wijzelf dat alles zoo hard noodig hadden. Wij hadden het koud, omdat we geen kolen hadden. Onze kinderen werden ziek, omdat ze geen melk genoeg kregen. Wij hadden allemaal nog honger, precies als in den oorlog. Maar bovendien moesten wij onzen vijanden steeds meer geld geven. De vijanden waren onverzoenlijk en zeiden: „Niet alleen jullie, die nu volwassen bent, moet voor ons werken en betalen. Neen, ook jullie kinderen, wanneer die groot zijn, en dan ook de kinderen van jullie kinderen! Want jullie zijt schuldig aan den oorlog, jullie zijt begonnen!

En dat was de ergste leugen van allemaal!

Maar het hielp ons niets — dat alles werd opgeschreven in dat Fransche kasteel in Versailles. En toen het

gereed was, toen was het een groot en dik boek geworden, een boek vol onrecht, hevig en bitter onrecht, dat men ons aandeed.

De kinderen waren stil en bedrukt geworden. Zulke verhalen hoorden ze anders toch niet. Meestal werden ze vroolijk, wanneer hun moeder vertelde. En ook hun moeder zelf was ernstig en somber geworden, dat het verhaal van Duitschlands nood zoo zwaar drukte op die kleine harten. Ze was blij, toen Frits eindelijk aarzelend vroeg:

En waar was Adolf Hitler toen? Waarom hielp hij niet? Toe, Moeder, dat was zoo'n droevig verhaal, vertel ons nu eens wat van Adolf Hitler!

Ja Moeder, riepen nu ook de andere kinderen, vertellen van Adolf Hitler!

En hun moeder deed, wat ze vroegen.

Uit Adolf Hitlers vaderland

Adolf Hitler is in het kleine stadje Braunau ter wereld gekomen. Daar was zijn vader ambtenaar en daar bracht hij zijn eerste kinderjaren door. Het stadje Braunau ligt aan den Inn, dat is een rivier met mooi groen water. Daar, waar die stroomt, was vroeger de grens van het Duitsche Rijk. Daar begon vroeger het land Oostenrijk.

Is het mooi in Oostenrijk, Moeder? wilden de kinderen weten.

O ja, Oostenrijk is een prachtig land. Midden door dat land stroomt een prachtige, breede rivier, dat is de Donau. Net als aan de oevers van den Rijn staan ook aan haar oevers overal oude kasteelen, prachtige burchten en kloosters en er liggen mooie rijke steden en dorpen. Op de heuvels aan den Donau draagt de wijnstok buitengewoon rijk, de druiven worden er rijp en

zoet. In den herfst zijn de boomen er zwaar van de appels en peren en het koren op de velden is prachtig vol en dicht. De menschen, die daar leven, kennen vele mooie liederen en houden veel van hun mooie land. Op den Donau varen de schepen stroomop- en stroomafwaarts. Wanneer je in zoo'n schip plaatsneemt, en een heel eind de rivier afvaart, dan kom je in een heel groote stad, in Weenen.

Moeder, wij willen ook met een schip den Donau afvaren en de burchten en kasteelen zien en de steden ook. Wij willen de druiven eens proeven en de appels en dan willen we ook de stad Weenen binnenvaren. begonnen de kinderen. Toe maar, Moeder, toe maar! Mag het?

Ja, jongens, laten we dat eens afspreken. En wanneer Vader en Moeder niet met jullie mee kunnen, dan kom je er misschien wel eens als Hitlerjongens en Hitlermeisjes. Maar luistert nu, hoe het verder liep.

Dit prachtige land aan den Donau, dat Adolf Hitlers geboortestreek is, dat is, moet je weten, een oeroud Duitsch gebied. Het is een grensland, want na Oostenrijk kom je in andere landen, waar geen Duitschers meer wonen. Wanneer je nu van daar steeds verder en verder naar het Oosten reist, dan kom je ten laatste in het verre werelddeel Azië, waarvan ik jullie al heb verteld. Uit Azië kwamen reeds in de dagen van Koning Hendrik die vreemde woeste mannen op hun ruige paardjes, die Duitschland vroeger zoo vreeselijk hadden verwoest. En niet alleen toen, neen, altijd is het zoo gegaan: vreemde, woeste volkeren stormden uit Azië op Europa aan en wilden het mooie Duitsche land binnenvallen om het ons, Duitschers, af te nemen. Dan moest er keer op keer hard worden gevochten om de baas te blijven in het vaderland. Dat hebben de Duitschers in Oostenrijk dikwijls genoeg gedaan. Ze wierpen de woeste volkeren

terug en plaatsten zich als een goed en blinkend schild vóór de andere Duitsche landen.

Het is nog niet eens zoo lang geleden, dat zulk een wild volk uit Azië tot voor de poorten der stad Weenen doordrong. Die stad is vele honderden jaren oud. Er hebben machtige keizers, koningen en prinsen gewoond, en in vroegere jaren was menig keizer van Oostenrijk tegelijkertijd ook keizer van het heele heilige Duitsche Rijk. De Turken — zoo heette dat wilde volk uit Azië, sloegen hun tenten op voor de stad Weenen. Ze wilden de stad veroveren en de macht van haar muren en poorten breken. Maar de Weeners verzetten zich. Destijds was het een moeilijke tijd voor hen en het had maar heel weinig gescheeld, of ze hadden zich moeten overgeven en de groote poorten der stad voor de Turken moeten openen, want ze hadden niets meer te eten en waren in grooten nood. Maar toen, op het allerlaatste oogenblik stond heel Duitschland op. Er werd een groot leger uitgerust van vele, vele soldaten. Die marcheerden allemaal naar Weenen, want de oude Duitsche stad Weenen mocht toch niet in handen van de Turken vallen! Er had een groote veldslag plaats, de Turken werden verdreven en Weenen was weer vrij. Maar toen hebben de Duitsche soldaten ervoor gezorgd, dat den Turken de lust om terug te komen wel verging. Een beroemd veldheer voerde hen daarbij aan, dat was Prins Eugenius.

En de kinderen, die het lied van Prins Eugenius al lang kenden, begonnen het geestdriftig te zingen: „Prinz Eugen, der edle Ritter....”

Maar toen wilden de kinderen weer verder hooren over Adolf Hitler en hun moeder ging voort: Toen Adolf Hitler 13 jaar oud was stierf zijn vader en nauwelijks vijf jaren, nadat hij zijn vader verloren had, stierf ook zijn moeder. Van zijn 19e jaar af moest hij zelf zijn brood verdienen.

Hè, Moeder, je moet werken om geld te verdienen, waar je wat te eten voor kunt koopen, hé? vroeg kleine Truusje.

Zeker, maar flinke menschen werken niet alleen om geld te verdienen, maar ook, omdat ze iets goeds willen volbrengen en ook, omdat een leven zonder werk hun niet bevalt. Zoo was het ook met Adolf Hitler. Hij wilde het liefst bouwmeester worden. Hij dacht, dat hij in de groote stad Weenen hiervoor de grootste kansen had.

Maar zijn plan, om een groot bouwmeester te worden, en prachtige huizen te bouwen, kon hij niet zoo gemakkelijk verwerkelijken. Hij moest eerst geld verdienen, om alles te kunnen leeren, wat een bouwmeester moet weten. En daarom werd hij vooreerst geen bouwmeester, maar eenvoudig bouwvakarbeider. Samen met de andere metselaars en arbeiders werkte hij aan een huis te Weenen. Daarbij lette hij op de andere mannen, die met hem aan het huis werkten. Het ging zijn arbeidskameraden heelemaal niet goed. In de mooie en groote stad Weenen scheen niet alles in orde te zijn.

Weet jullie nog, wat ik je over de fabrieksarbeiders in mijn eigen kleine vaderstad heb verteld? Adolf Hitler heeft weliswaar nog vóór den oorlog in Weenen gewerkt, maar de arbeiders in Weenen maakten toen al hetzelfde mee, wat de fabrieksarbeiders in mijn vaderstad later beleefden. Ook zij woonden in veel te kleine huizen, waar het veel te benauwd en te donker was. En helaas konden hun kinderen niet als bij ons thuis op de groote stadswei en aan den oever van de beek spelen! Neen, overal in het rond zagen de Weensche kinderen slechts de steenen straten en huizen van de groote wereldstad. Ze hadden geen tuin, geen zandhoop, ze konden eigenlijk nergens echt spelen en kregen dikwijls ook nog niet genoeg te eten. En daardoor werden veel van die arme kinderen

ziek. Ze kregen kromme beentjes en kromme ruggetjes, net zooals een plant niet goed kan groeien, wanneer de zon haar niet beschijnt. Hun vaders en moeders moesten dat alles aanzien en het deed hun harten pijn. Ze konden niets voor hun kinderen doen en daarom werden ze norsch en onvriendelijk tegen iedereen, die het beter had dan zij. Waarom kunnen onze kinderen het ook niet goed hebben? dachten ze zeker. En daarom stonden ze ook dadelijk klaar met bittere vijandschap, wanneer ze dachten, dat iemand wat meer wilde zijn dan zij.

Maar Adolf Hitler wilde nooit meer zijn dan de andere arbeiders. Dat waren Duitschers, evenals hij, en het waren zijn volksgenooten en broeders. In de groote stad Weenen waren vele menschen, die het beter hadden dan de arbeiders. Die woonden in mooie huizen en hun kinderen kregen altijd alles, wat ze noodig hadden. Maar die rijke menschen trokken zich niets van de arbeiders en hun arme kinderen aan. Toch waren ook zij Duitschers! Maar hoe was dat toch mogelijk! Hoe konden zij hun broers en zusters vergeten, die tot dezelfde groote familie behoorden als zij en hetzelfde vaderland hadden, dat alle Duitschers hebben: Duitschland! Hoe zou dat toch komen?

Ik heb jullie immers verteld van de familie Wegloop, en van Vodden-Jacob? Nu moet jullie weten, dat Adolf Hitler op een goeden dag ontdekte, dat er ook in Weenen zulke lui rondliepen, die er uitzagen als Vodden-Jacob in onze stad, maar er waren er daar veel, veel meer! Ze droegen lange, zwarte mantels en hadden zwarte hoeden op. Met hun zwarte oogen, kroezige haren, en kromme neuzen liepen ze vuil en leelijk door de straten van Weenen. Kruiperig vriendelijk waren ze en erg opdringerig, bovendien spraken ze geen goed Duitsch, maar een leelijk koeterwaalsch. Waren dat ook Duitschers? Ook Duitsche broeders, net als de arbeiders? Dat was toch niet mogelijk. Wat renden ze drukgebarend

heen en weer door de groote stad! En ze handelden in alles, in gebruikte dingen, in kleeren en huizen, het was verbazend te zien, hoeveel dingen zij wisten te vinden, waarmee ze konden handelen en sjacheren. Ze schenen een onverzadigbaren dorst te hebben naar goud en naar alle schatten der wereld. Hoe ze die in handen kregen, liet hen koud. Wanneer ze maar geld konden verdienen, veel geld. Dan probeerden ze deftige menschen

te worden. Ze trokken hun smerige zwarte kleeren uit, en kochten andere. Ze deden hun best, netter te spreken — maar ze bleven toch die ze waren. Neen, Duitschers konden dat onmogelijk zijn, dat was Adolf Hitler wel duidelijk. Het was een vreemd volk, waarmee wij niets te maken hadden. In vroeger eeuwen waren ze van uit het Oosten naar hier gekomen. Het waren joden, zoo heetten ze.

Wat deden ze eigenlijk nog meer tusschen de Duitschers van die groote stad Weenen? Adolf Hitler zag,

dat ze naar de arbeiders toegingen, die met hem aan het gebouw werkten, op precies dezelfde manier als later in mijn geboortestad de Wegloopen en de Vodden-Jacobs daar naar de fabrieksarbeiders toegingen. Wilden ze de arbeiders misschien helpen? Wilden ze hun misschien geld geven, zoodat hun kinderen het wat beter zouden krijgen? O, neen, dat kwam niet in hun hoofd op, integendeel, ze deden het enkel, om de arbeiders op te hitsen. Jullie hebt toch allemaal wel eens gezien, wat er gebeurt, wanneer een paar jongens met elkaar ruzie hebben en vechten. Dan gebeurt het vaak, dat er achter deze jongens aan beide kanten anderen staan, die zelf niet meevechten, omdat ze daarvoor te laf zijn en bang zijn voor slaag. Maar ze zeggen steeds: „Toemaar! Geef hem er maar van langs, laat je niet op je kop zitten en vecht door! Die ander is de schuld, geef vooral niet toe!" Wanneer het dan gevaarlijk begint te worden, loopen die helden hard weg.

Dat is laf! Dat moet je nooit doen! riep Herman verontwaardigd uit. Je moet meevechten of weggaan.

Zoo denken wij, Duitschers, erover, ja, maar de joden niet, mijn jongen. Die gingen naar de Weensche arbeiders toe, die ontevreden waren met hun moeilijke leven en bedroefd om hun arme kinderen, en zeiden: „Weet jullie, wiens schuld het is, dat het jullie zoo slecht gaat? De rijken natuurlijk, die het zooveel beter hebben dan jullie en die in zulke mooie huizen wonen. De man, die jullie dit huis laat bouwen, geeft jullie veel te weinig geld voor je werk. Wat brengt het jullie op, dat je ook Duitschers bent, net als zij? Wat beteekent jullie vaderland voor jullie? Niets dan nood en ellende en een moeilijk bestaan! Geloof maar, wat wij zeggen: jullie moet het anders aanleggen. Ga toch praten met de arbeiders uit andere landen en vecht samen met hen tegen de menschen hier, die het zooveel

beter hebben. Dan word jullie sterk en machtig. Dan zul jullie op een goeden dag zelf te bevelen hebben, en dan moeten de anderen naar jullie pijpen dansen. Zoo hitsten de joden de Duitsche arbeiders op.

Adolf Hitler begon met zijn mede-arbeiders te praten en probeerde ze datgene, wat de joden hun hadden ingehamerd, weer te doen vergeten. Hij toonde hun, hoe groot het verschil is tusschen de Duitschers en de joden, en dat ze het nooit goed met ons meenen. Dikwijls kon hij op die manier een paar van zijn mede-arbeiders tot betere gedachten brengen. Maar toch beviel Weenen hem niet zoo goed meer. Destijds was het geen echte Duitsche stad meer, evenmin als het groote Oostenrijk nog Duitsch was. Hij wilde naar Duitschland. Hij hoopte, dat er van daaruit een betere tijd zou aanbreken voor alle Duitschers, dat eens zijn lieve vaderland weer den weg zou terug vinden naar het groote, Duitsche Rijk. Daar zou veel gewerkt en veel gebouwd moeten worden en hij kon probeeren, daar een groot bouwmeester te worden — maar niet hier in Oostenrijk, niet in Weenen, waar de veelheid der volkeren de Duitschers dreigde te verpletteren. En dan tusschen al die volkeren nog de vele joden. Hij kreeg een afschuw van de joden en voelde zich afgestooten, wanneer hij er een zag. Neen, hij wilde naar een echte Duitsche stad. En daarom verliet hij Weenen en reisde naar het Beiersche land, naar de stad München. Heb jullie al wel eens van München gehoord? Die stad is lang niet zoo groot als Weenen en ik geloof, dat er daar nooit zooveel arme menschen en zooveel nood geweest als in die stad. Ook door die stad stroomt een rivier, welke weliswaar niet zoo groot als de Donau, maar wel prachtig groen is. Dat is de Isar. München heeft mooie, groote pleinen en straten en een groot kasteel, waarin vroeger de koning van Beie-

ren woonde. Vele trappen leiden naar de hooge torens van de Münchener kerken. En wanneer men op een helderen dag op zulk een kerktoren staat en naar het Zuiden uitziet, daar, waar 's middags de zon staat, dan ziet men de hooge bergen, die met eeuwige sneeuw

bedekt zijn, de Alpen! Dat is een bijzonder mooi gezicht van München uit.

In deze stad maakte Adolf Hitler schilderijen van de mooie straten en pleinen. Nog steeds wenschte hij bouwmeester te worden, omdat hij de mooie gebouwen van München dagelijks voor oogen had. Hij zou zijn doel ook zeker wel hebben bereikt, wanneer de oorlog niet

was uitgebroken, de groote oorlog, waarvan ik jullie reeds heb verteld. Net als voor alle andere echte Duitsche mannen bestond er voor Adolf Hitler maar één mogelijkheid meer op dat oogenblik: soldaat worden en mee optrekken naar het front!

Jullie weet nog wel, hoe onze soldaten destijds in veldslag na veldslag de overwinning behaalden. Vele van hen echter werden door de kogels der vijanden getroffen.

Eens werd ook Adolf Hitler door zulk een kogel getroffen. Hij kwam in een ziekenhuis in het vaderland te liggen, werd daar verpleegd, tot hij weer genezen was. En ging toen weer naar het front.

Ik heb jullie al verteld, hoe de oorlog afliep en hoe ons volk dien verloor. Niet de soldaten verloren den oorlog, die hielden moedig stand tot het laatste oogenblik. Maar in het vaderland heerschten honger en nood en tweedracht. Daarom kregen onze vijanden ons klein. In den loop van die lange, lange oorlogsjaren, zag Adolf Hitler dit alles aankomen. Hij zag, dat onze soldaten het onheil niet meer konden keeren, en kon er toentertijd zelf ook niets tegen doen. Kort vóór de oorlog afgeloopen was, werd hij nogmaals ziek na een gevecht met den vijand. Ditmaal was het zoo erg, dat hij niets meer kon zien en reden had te vreezen, dat hij zijn geheele leven blind zou blijven. Terwijl hij ziek en hulpeloos in het lazaret lag, marcheerden de Duitsche soldaten terug uit de landen, welke zij met zooveel moeite en ten koste van zoovele offers hadden veroverd. Duitsche steden en landen werden door vreemde soldaten bezet. Wij moesten den vijand alle oorlogsmateriaal afstaan, voor hem buigen en hem gehoorzamen.

Alle menschen in Adolf Hitlers omgeving, zijn goede vrienden en kameraden waren wanhopig, dat Duitschland de wapens had neergelegd en dat we onszelf op

genade of ongenade aan den vijand hadden overgegeven. Hij alleen verloor den moed niet. En toen hij bemerkte, dat God niet wilde, dat hij blind bleef, dat het licht in zijn oogen terugkeerde en hij weer kon zien, besloot hij, voortaan niets anders meer te doen, dan voor zijn vaderland te werken en te vechten, niet als in den oorlog tegen vreemde soldaten in het land van den vijand, neen, tegen die onzichtbare en geheimzinnige vijanden in het vaderland zelf, die ons Duitsche Rijk hadden vernietigd. Hij wilde niet eerder rusten, vóór uit dit ellendige en overwonnen Duitschland een vrij en machtig Duitsch Rijk zou zijn geworden, waar alle menschen zoo vrij en gelukkig waren als ooit tevoren.

Ieder ander zou waarschijnlijk hebben gedacht, dat het een onmogelijkheid was, dit besluit uit te voeren. Maar wat Adolf Hitler zich voorneemt, dat doet hij ook, onverschillig, of men hem gelooft of niet. Den volgenden keer zal ik jullie vertellen, hoe Adolf Hitler begon Duitschland te redden.

Adolf Hitler begint zijn strijd

Toen de oorlog voorbij was kwam Adolf Hitler terug naar München. Ook in deze anders zoo vroolijke en mooie stad scheen het leven destijds enkel een treurig en bekommerd gelaat te bezitten. Overal werd er getwist, overal geruzied en gekrakeeld. De oude groote fout van de Duitschers, onze innerlijke verdeeldheid, van duizend jaren geleden was weer teruggekomen, net als ten tijde van Koning Hendrik, net zooals het altijd was geweest.

De arbeiders aan de machines in de groote fabrieken maakten ruzie met den eigenaar van de fabriek. Ze keken jaloersch naar de menschen, die toch nog wat mooiere kleeren hadden dan zij en in mooiere huizen woonden. „Jullie zijt de schuld van al deze ellende!" zeiden ze, „jullie hebt je nooit iets aan ons gelegen laten liggen. Maar nu willen wij ook niets meer van jullie weten! Nu willen wij dan eens de baas zijn. Als soldaten in dienst gaan en oorlogvoeren? Neen, daar doen wij niet meer aan mee, daar denken we niet meer aan! Wij vinden het niets erg, dat de oorlog zoo is afgeloopen. Nu willen wij alle geld en goed opnieuw verdeelen en dan moet het óns ook maar eens goed gaan! Wij zullen samen werken met de arbeiders uit andere landen. Die zijn onze broeders, en niet al die andere Duitschers hier. En dan moet jullie maar zien, waar je blijft!"

De eigenaar van de fabriek was buitengewoon ontzet en verontwaardigd over zijn arbeiders en anderen met hem. De kooplui en de handwerkslieden in de stad

en de boeren op het land zeiden: „De arbeiders zijn schuldig aan alles! Ze hebben niet volgehouden en daarom hebben wij den oorlog verloren. En hoor ze nu eens aan! Willen die ook nog Duitschers heeten? Ze willen immers geen soldaten meer zijn en willen niet meer vechten. Ze lonken naar de arbeiders in de andere landen, inplaats van eensgezind te zijn met ons. Verraders zijn het en we willen niets meer met hen te maken hebben." Zoo kwam het, dat de eene Duitscher den ander niet meer vertrouwde. Al spoedig was het zoover, dat ze niet meer met elkaar spraken en elkaar niet meer konden begrijpen. Niemand zag, dat achter de arbeiders weer de joden stonden, die hen ophitsten: „Wanneer de eigenaar van de fabriek alles zou moeten afstaan, dan kon jij het nemen en dan zou je het in den vervolge goed hebben." En ze zeiden tot de stadsmenschen: „de boeren zijn zoo gierig, daarom moet jullie zooveel betalen voor melk en meel, voor boter en eieren. Neemt den boeren toch hun land af en verdeelt het onder elkaar, dan gaat het allemaal veel beter!" Zoo stookten de joden ons, Duitschers, tegen elkaar op. Niemand dacht er meer aan, hoe eensgezind en moedig de Duitsche arbeiders bij het begin van den oorlog mede waren opgerukt tegen den vijand. Niemand wist zich meer te herinneren, hoe dapper ook zij de vier oorlogsjaren hadden uitgehouden. Neen, ieder van hen gaf den ander de schuld, wanneer het slecht ging. En bovendien waren de menschen in dien tijd doof en blind voor alle kwaad, dat de vijanden ons aandeden — voor het verschrikkelijk groote onrecht uit het dikke boek te Versailles. Zoo stonden de zaken, toen Adolf Hitler terugkeerde naar München.

Hoe konden de menschen nu zoo leelijk tegen elkaar doen, Moeder? vroeg Truusje. Adolf Hitler heeft er toen toch wel voor gezorgd, dat het er beter op werd, hè?

Dat was toen niet zoo gemakkelijk voor hem, mijn lieve kind. Jullie moogt nooit vergeten, dat er toen nog niemand was, die hem kende. Hoe had hij onder die omstandigheden iets kunnen doen? Het feit, dat hij zoo volkomen onbekend was, baarde hem misschien nog wel de meeste zorg. Daarover heeft hij zeker loopen

denken, toen hij zoo door München liep, door de breede straten en nauwe steegjes van die mooie stad. De verschrikkelijke nood, waarin het land verkeerde, drukte zwaar op zijn hart. Destijds voelde iedere Duitscher dienzelfden nood. En waar men keek, zag men menschen, die hun schamele krachten gebruikten om zich te verzetten tegen hun ellendig lot. Hier en daar kwamen wel een paar mannen bijeen op straten en pleinen of in gebouwen. Eén van hen begon te spreken

en de anderen luisterden. Dat noemde men: een vergadering houden. Iedereen wilde zijn vaderland helpen, ieder wilde het anders doen, maar het kwam niet tot doen, het bleef bij woorden. Zoo trof ook Adolf Hitler op een avond in een kleine herberg te München een aantal mannen aan, die erover spraken, hoe ze het vaderland zouden kunnen redden. En dat was hetzelfde, waarover ook hij onophoudelijk nadacht. Daarom ging hij bij hen zitten en nam deel aan hun gesprek. En dadelijk noodigden ze hem uit, met hen samen te werken en tezamen voor het vaderland te strijden.

Adolf Hitler wist van het begin af heel precies, hoe hij ons, Duitschers, en ons Duitsche Rijk moest redden. Hij heeft dit in weinige woorden helder en duidelijk opgeschreven in een dun schrift. Nu zou schrijven alleen niets hebben geholpen, dat wist hij zeer goed. Neen, hij begon tot de menschen te spreken. Welnu, jullie weet, hoe het tegenwoordig gaat, wanneer Adolf Hitler spreekt. De allergrootste zalen zijn altijd nog veel te klein om alle menschen te bevatten, die hem willen hooren. Uren van tevoren verdringen de menschen zich al, om toch maar een plaats te krijgen. Buiten staan ze in drommen op straat, om hem te zien. En opdat iedereen, maar dan ook iedereen hem zal kunnen hooren, wordt zijn redevoering ook nog door de radio uitgezonden. Maar toentertijd was dat allemaal nog heel anders. Destijds was hij immers nog een volkomen onbekende man. Zou er wel iemand komen, om naar hem te luisteren? In kleine kroegjes en gelagkamertjes hield hij zijn eerste redevoeringen, en liet zich niet ontmoedigen, ook al kwamen er aanvankelijk slechts een paar menschen.

En wat zei hij dan tegen de menschen, Moeder? wilden de kinderen weten.

Zoo prachtig en meesleepend als hijzelf spreekt, zoo

helder en zoo van hart tot hart als hijzelf dat doet, kan ik het natuurlijk nooit, mijn lieve kinderen. Maar ik wil probeeren, jullie uit te leggen, wat Adolf Hitler wil en wat hij van het begin af gewild heeft. In de allereerste plaats moeten wij eensgezind zijn — dat heeft hij ons doen begrijpen. Het doet er niet toe, of iemand arbeider is en des morgens vroeg in een blauw werkpak naar zijn werk gaat, of dat hij boer is en op het land werkt; of dat hij als koopman handel drijft — wij zijn allemaal in de eerste plaats Duitschers, broeders en zusters, kinderen van één groot volk. En zooals broeders en zusters het met elkaar moeten kunnen vinden, moeten ook wij elkaars vrienden zijn. De eigenaar van de fabriek moet probeeren de arbeiders te begrijpen. Die zijn door de joden opgestookt en door nood en ellende zoover gekomen, dat ze zelfs niets meer willen weten van hun Duitsche vaderland. De arbeiders op hun beurt moeten inzien, dat alle andere mannen, die hun plicht doen, evenzeer arbeiders zijn als zij, ook al werken ze niet met hun handen, maar met het hoofd.

Maar broeders en zusters, zei Adolf Hitler, doen nog meer dan enkel elkaar begrijpen, ze helpen elkaar ook. En zoo moeten ook de Duitschers elkaar wederzijds helpen. Vóór alles moeten de arbeiders geholpen worden. Wanneer de arbeiderskinderen opgroeien in een steenen straat in de groote stad, wanneer ze nooit eens een stukje van den hemel, een boerenhofstede, een stukje wei of een stuk bouwland zien, hoe kunnen ze hun vaderland dan liefhebben? Laat ze niet hongerlijden, laat ze niet zonder vreugde en geluk opgroeien, want dan kunnen ze nooit goede Duitschers worden. Dat moet jullie, die het beter hebt, begrijpen. Zulke dingen zei Adolf Hitler. En daaraan kun je weer eens zien, dat hij altijd het eerst, het allereerst aan de kinderen dacht.

Toen maakte hij ons ook duidelijker, dat we weer moesten leeren gehoorzamen. In dien tijd schreeuwde en praatte immers alles dooréén. Ieder wilde commandeeren, ook wanneer hij niets van de kwestie afwist. Wanneer het dan vastliep, wilde niemand de schuld hebben. Maar dat kan zoo niet blijven, zei Adolf Hitler. Wanneer er in een huis orde en rust moeten heerschen, dan is het noodig, dat de kinderen luisteren naar vader en moeder. Duitschland is ook niets anders dan ons aller groote vaderhuis. Niet iedereen kan bevelen. Eén van allen moet de leider zijn en die zoekt mannen om hem te helpen bij zijn zware werk. En jullie moet dan gehoorzamen en inzien, dat dit voor jullie bestwil gebeurt en dat we alleen op die manier geholpen kunnen worden. Dan eerst zal het ons weer beter gaan, dan pas kunnen alle Duitsche kinderen weer vroolijk zijn.

De menschen keken verrast op, toen ze zulk een boodschap vernamen. En toen Adolf Hitler den volgenden keer sprak, verschenen er al wat meer menschen om naar hem te luisteren.

Ditmaal sprak Adolf Hitler over de joden. Kun jullie dan niet zien, vroeg hij, dat dit een vreemd volk is, waar wij niets mee te maken hebben? Ze zien er toch volkomen anders uit dan wij, ze denken anders en ze voelen anders. Wat voor ons onrecht is, dat noemen zij nog recht. Met lange vingers vullen ze hun zakken in Duitschland. Ze stoken ons, Duitschers, tegen elkaar op om te maken, dat wij niet zien, hoe zij ons bestelen en bedriegen. Zoo doen ze het in ieder land en bij ieder volk. Ze hebben enkel het goud lief en hebben geen vaderland. Ze zijn brutaal en gedragen zich overal, alsof zij de baas in huis waren. Zie je dan niet, dat ze hier in Duitschland ook den baas willen spelen? Maar niet alleen bij ons zaaien ze haat en tweedracht,

neen, ze weten geheele volkeren tegen elkander op te hitsen. Tegen de Franschen zeggen ze: Pas op, de Duitschers willen jullie je land ontnemen! En tegen ons, Duitschers, zeggen ze: De Franschen zijn en blijven jullie vijanden, dus houdt ze in de gaten. Zoodoende dragen ze hun tweedracht en wantrouwen over de geheele wereld. We moeten ons verweren tegen de joden en ze uit het land verjagen, eerder wordt het niet rustig in het land.

Werden ze toen weggejaagd, Moeder? vroeg Herman.

O, neen, zoo gemakkelijk was het niet om met hen af te rekenen, want ze waren toentertijd zeer machtig. Maar de menschen, die geluisterd hadden naar de woorden van Adolf Hitler, begonnen toch op de joden te letten en vertelden het verder. Was het soms niet precies, zooals Adolf Hitler had gezegd? De joden kwamen in dichte drommen naar Duitschland, uit het Oosten, uit Polen, waar altijd al heel veel joden woonden. Net als Vodden-Jacob en de joden uit Weenen kwamen ze in lange zwarte jassen, met zwarte oogen, donkere haren, een paar bundeltjes in de hand en hun vrouwen en kinderen om hen heen. Het duurde echter slechts kort, of alles behoorde hun toe: huizen en akkers, boerenhofsteden en fabrieken en goed en geld. Dat alles namen ze ons, Duitschers, af door allerlei listen en trucjes. Want eerlijk en vlijtig werken was iets, dat niet in hun kraam te pas kwam. Had Adolf Hitler dus geen gelijk, toen hij zich tegen hen verzette?

En wat zei Adolf Hitler nog meer tegen de menschen, die naar hem luisterden? vroegen de kinderen verder.

Dikwijls, ja, zeer dikwijls sprak hij over het feit, dat wij geen machtig leger meer hadden en dat we dus weerloos waren. Zeg, Herman en Frits, wat zou er met jullie gebeuren, wanneer jullie opeens je handen niet meer zoudt kunnen gebruiken en andere jongens begonnen samen tegen jullie te vechten?

O, zeiden de jongens: Dan zouden we het hard te verantwoorden hebben!

Kleine Frits kon zich dat heelemaal niet voorstellen en kon dat voorbeeld eigenlijk nog niet goed begrijpen, maar de groote Herman keek nadenkend naar zijn jongenshanden, die bruin en stevig op de tafel lagen: Mijn handen niet meer gebruiken.... Dan zou Walter me afranselen! Nu durft hij natuurlijk niets te beginnen, omdat ik sterker ben dan hij. En Max, omdat ik hem dezen zomer zijn meikevers afgenomen heb, die zou zich ook wreken. Misschien zou de eene of andere vriend me wel bijspringen, maar ik help toch liever mezelf.

En zie je, zooals jullie, jongens, je handen moet gebruiken, zoo moet ook een groot volk wapens hebben en zich kunnen verdedigen. Onze vijanden hadden onze wapens afgenomen, dat weet jullie nog wel. Ze verboden ons, weer soldaten te oefenen en nieuwe geweren, kanonnen, schepen en vliegtuigen te bouwen. Wanneer Adolf Hitler nu zei, dat we dat alles toch beslist noodig hadden en weer terug moesten krijgen, dan waren er altijd wel een paar hazenharten, die dadelijk jammerden: O, maar dat mag toch niet! Dat zullen onze vijanden nooit goed vinden! Wij zijn nu ook veel te arm en te weerloos en kunnen nu geen soldaten meer opleiden en geen wapens meer maken. Maar Adolf Hitler zeide tot ons: Wie zich verdedigen wil, die kan op het wonder vertrouwen! Ook als hij geen geld of goed bezit, zal hij plotseling zwaarden en geweren vinden, wanneer hij ze noodig heeft. Wanneer hij zichzelf helpt, dan helpt God hem ook. Zeker, wij hebben den grooten oorlog verloren, onze vijanden hebben ons kleingekregen. Vele, vele goede Duitschers zijn daar heelemaal wanhopig van geworden. Maar hebt moed en geeft nimmer de hoop op. Wanneer wij het werkelijk willen, zullen wij

den nood en de ellende overwinnen. Met onze handen zullen wij een nieuw Duitsch Rijk bouwen, mooier nog en grooter dan het rijk van Keizer Wilhelm I en Bismarck, ja mooier en grooter zelfs dan het rijk van Koning Hendrik. Een groot, sterk rijk moet het worden, waarin voor ieder Duitscher plaats is. Laten we eensgezind samenwerken, dan zullen we eens weer vrij worden van het juk onzer vijanden.

Het hart van die menschen klopte luid, toen ze in dien treurigen en ellendigen tijd zulke sterke en moedige woorden hoorden! Maar ach, zou het wel ooit zoover kunnen komen?

Steeds en steeds opnieuw sprak Adolf Hitler ook over het groote boek vol onrecht, dat onze vijanden in Versailles bij Parijs ons hadden voorgelegd en dat wij hadden moeten onderteekenen. Dit onrecht brandde in zijn hart! Ik geloof, dat hij maar één ding dacht: het is onmogelijk, dit alles te verdragen. Onze vijanden hebben ons stukken van ons goede Duitsche land ontroofd, ze hebben ons onze wapenen ontnomen en wij raken aan hen ons geld en goed ook nog kwijt. Ze hebben ons heilige rijk aan stukken gesneden en verkleind. Het ergst van alles is de leugen, dat wij den oorlog op ons geweten zouden hebben. Dat is niet waar, neen, daar is geen woord van waar! Wij zijn niet begonnen en wij mogen niet toestaan, dat de heele wereld dit van ons gelooft. Wij moeten uit dit boek vol onrecht bladzijde na bladzijde scheuren en vernietigen. Dan zal de wereld pas weer respect voor ons kunnen hebben.

De redevoeringen van Adolf Hitler hadden grooten invloed op de harten der menschen. Steeds meer menschen kwamen om naar hem te luisteren. Het duurde niet lang, of de kleine kamertjes in de herbergen waren niet meer bij machte, hen allen te omvatten. Steeds grooter zalen moest Adolf Hitler zoeken, ja, tenslotte

moest hij een reusachtig circusgebouw huren, om al zijn toehoorders een plaats te kunnen verzekeren.

Maar, nu moet jullie weer niet denken, dat Adolf Hitler destijds bij alle menschen geliefd was en dat ze het eens waren met de dingen, welke hij zei. O, neen! In ieder land en in ieder volk zijn slechte menschen. Als alle menschen met elkaar ruziën en als er overal wanorde heerscht, dan komen ze uit hun schuilhoeken te voorschijn.

Herinner jullie je die bende nog, die destijds in mevrouw Schmitthammers winkel zoo verschrikkelijk huishield, toen de oorlog ten einde liep? Zie je, die menschen bedoel ik nu ook. Het waren de communisten. Ook zij willen niet eerlijk werken, o, neen! Het is veel gemakkelijker, de dingen, welke zij graag willen hebben, van de anderen, de vlijtige menschen weg te nemen. Maar omdat niemand goedschiks de vruchten van zijn arbeid weggeeft, willen deze booswichten het met geweld nemen. Wanneer men ze hun gang liet gaan, dan zouden ze huizen en steden verwoesten, ja, ze zouden zelfs menschen dooden, alleen om alle dingen te kunnen buitmaken. Deze menschen kunnen Adolf Hitler niet lijden en de joden natuurlijk al evenmin, dat kun jullie je wel voorstellen. Met angst en schrik zagen ze, dat er steeds meer menschen naar zijn redevoeringen kwamen luisteren. Wat zou er met hen gebeuren, wanneer Adolf Hitler werkelijk Führer van Duitschland zou worden? Dat zou voor hen heel erg zijn! Daarom zeiden ze: „Weet je wat, wij bezoeken zijn vergaderingen en maken er zulk een kabaal, dat hij in het geheel niet kan spreken. De menschen, die in hem gelooven, zullen we afranselen, dan zal hun de lust daartoe wel vergaan."

En wat gebeurde er toen, Moeder? vroegen de beide jongens als uit één mond en waren kennelijk zeer

nieuwsgierig naar wat er nu zou volgen. Liet Adolf Hitler dat zoo maar toe?

Wie dat denkt, die kent hem slecht. Hij wist: Mij en mijn trouwen vrienden baat het niet in het minst, wanneer wij het beste willen, wanneer we nog zoo goed weten, hoe we het volk moeten helpen en erover spreken. Wij moeten ons ook kunnen verdedigen en moeten met de vuist kunnen toeslaan, wanneer het noodig is. En hij riep jonge en flinke kerels bijeen, die ruggegraat hadden, en zei tot hen: gaat om mij heen staan, wanneer ik spreek. Let goed op, of er zich in de zaal geen rustverstoorders bevinden. Wanneer iemand een grooten mond opzet, dan gooi je hem er maar uit. En ik verzeker je, dat die mannen hun handen vol kregen. Want de communisten gingen in rijen vóór Hitler zitten en dachten: Wij zijn meer in getal dan Hitler en zijn aanhangers, wij zullen ze wel klein krijgen! Maar de jonge kerels, die Adolf Hitler trouw waren, gebruikten hun vuisten en sloegen dapper om zich heen en wel vooral bij een groote vergadering in het Hofbräuhaus te München. Toen werd er een formeele slag geleverd en het scheen wel, alsof er een storm door de zaal joeg.

En toen tenslotte alle rustverstoorders uit de zaal waren gegooid en Adolf Hitler kon doorspreken, besloot hij, dat die jonge kerels, die onverschrokken schare, voortaan den naam van stormafdeeling zou dragen. En iedere kerel, die trouw was, die voor hem vocht en streed en zich tot bloedens toe liet slaan, werd stormafdeelingsman genoemd.

Stormafdeeling is een lang woord. Daarom kortte men het af en zei eenvoudig weg enkel de beide beginletters SA.

Waren dat de eerste SA-mannen, Moeder?

Ja, dat waren ze.

En waar waren de SS-mannen met hun zwarte uni-

formen, Moeder? vroeg Frits, die de SS altijd prachtig vond.

En wat beteekent SS? wilde Herman nog weten.

En ook daarop wist hun moeder het antwoord: SS beteekent Schutsschare. De SS werd iets later opgericht dan de SA, in den tijd dat Adolf Hitler en zijn

vrienden steeds bekender werden. En toen moesten ze zorgvuldig worden beschermd tegen hun vijanden, die hun kwaad wilden doen en hun het spreken onmogelijk wilden maken. Maar men moest hen ook tegen hun vrienden beschermen, want de menschen waren dikwijls zoo geestdriftig, dat ze in een groote vergadering, maar al te hevig van alle kanten op hen aandrongen en hen wel hadden kunnen dooddrukken! Hier had men de

SS-mannen noodig. Alleen de flinkste en gezondste jonge mannen werden daar aanvaard. En tegenwoordig dragen ze de prachtige uniformen, waar jullie allemaal zulk een bewondering voor hebt.

Maar de eerste SA-mannen, waarvan ik jullie nu wil vertellen, waren allemaal veel te arm, om zich zoo mooi te kleeden. Ze trokken eerst eenvoudige hemden aan en zetten de SA-petten op, welke ze ook tegenwoordig nog dragen. Ze kleedden zich allemaal gelijk, om elkaar te kunnen herkennen. Eerst waren ze maar gering in aantal. Maar ze bleven bijeen en marcheerden steeds opnieuw onverdroten door de straten. Dat had Adolf Hitler hun bevolen. De menschen, had hij gezegd, moeten jullie op straat zien! Ze moeten merken, dat jullie mannen zijn, die voor niets vreezen, die mij trouw zijn en die voor ons ideaal willen vechten. Trek je er niets van aan, wanneer de menschen jullie in den aanvang soms uitlachen of bespotten. Daaraan kunt jullie juist zien, dat je wat beteekent. Help mij, om met mijn woorden nog meer menschen te bereiken. Want wanneer jullie er niet waart, gaven onze tegenstanders mij niet de kans, te spreken.

De SA-mannen waren ongelooflijk trotsch, dat ze Adolf Hitler zoodoende konden helpen. Gemakkelijk was hun leven niet, dat mag je wel van mij aannemen. Het gebeurde zoo dikwijls, dat ze op straat met steenen werden gegooid. Wanneer ze 's avonds alleen of in kleine groepjes naar huis terugkeerden, dan wachtten de communisten, in donkere steegjes of in portieken, hen op. Ze waren vlug met hun messen bij de hand, ja ze schoten zelfs ook. Daardoor zijn vele dappere SA-mannen om het leven gekomen of zwaar gewond. Maar de SA liet zich den moed niet ontnemen. Wanneer ze marcheerden, liepen ze wat dichter opeen en zongen in dien tijd:

„Hakenkreuz und Stahlhelm, blutrotes Band,
Sturmabteilung Hitler werden wir genannt!"

Want het hakenkruis was het teeken van de menschen, die aan Adolf Hitler geloofden en hem wilden volgen. Toen er steeds meer menschen kwamen om naar zijn woorden te luisteren en er steeds meer in

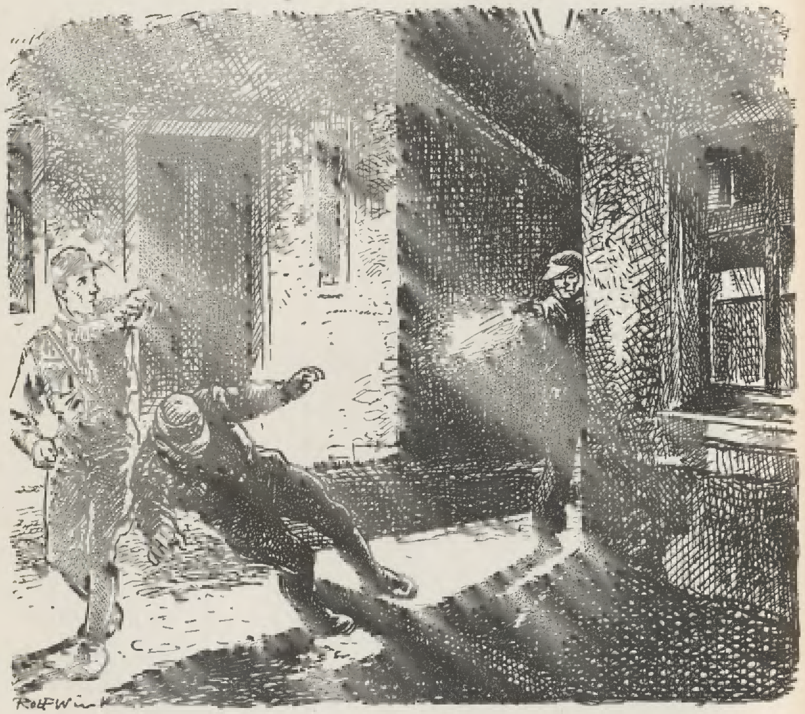

zijn rijen traden, toen dacht hij bij zichzelf: Wij moeten een vlag hebben, die vooraan wappert, wanneer wij marcheeren. En wij hebben een teeken noodig, waarin wij gelooven en waaraan wij elkander wederzijds herkennen. Weet je, er zijn al altijd vlaggen geweest. In alle landen draagt men de vlag vóór de soldaten uit

wanneer zij ten strijde trekken. Wanneer er hard tegen hard gevochten wordt, dan blijft de vlag toch boven hen uitsteken en wij kunnen zien, waar onze kameraden zijn. Zoolang de vijand de vlag niet verovert, is niet alles verloren. De soldaten zweren op de vlag, dat ze trouw zullen zijn en eerlijk zullen vechten. In ieder land heeft de vlag een andere kleur en ieder volk houdt van die eigen kleuren. De oude Duitsche kleuren waren zwart, wit en rood. En van deze kleuren maakte Adolf Hitler een nieuwe vlag! Hij nam een rood doek, zette in het midden daarvan den witten cirkel en plaatste daarin het zwarte hakenkruis.

Het hakenkruis is een oeroud Duitsch teeken. In oude tijden, lang vóór koning Hendrik, toen er nog geen geweren bestonden en de mannen slechts met eenvoudige speren en bijlen gewapend waren, stond daarin reeds het hakenkruis gekorven. De Duitsche boeren bevestigden het op de muren van hun huizen en hofsteden. Het was een herinnering aan de zon, die hier op aarde alle leven wekt en in stand houdt. Het hakenkruis moest hun geluk brengen. Het is het teeken van den harden, eerlijken arbeid — daarom haten de joden het ook zoo. Het hakenkruis zegt: Duitschland moet alleen van de Duitschers zijn en van geen enkel ander volk. Wij, Duitschers, hadden het hakenkruis bijna vergeten, toen Adolf Hitler er ons weer aan herinnerde, en het in zijn vlag plaatste. De menschen, die hem volgden, verheugden er zich hartelijk over. Ze staken kleine, ronde insignes met het hakenkruis op hun revers, ze droegen banden om den arm met het hakenkruis erop: rooden band, witten cirkel en een zwart hakenkruis.

Ja, Moeder, ja, zoo'n insigne als U draagt, hè? En zoo'n band om den arm als vader heeft, riepen de kinderen.

Ja, destijds waren het reeds precies dezelfde.

Nu konden de menschen, die Adolf Hitler trouw waren, elkaar op straat, in de fabrieken en winkels, kortom overal herkennen. En nu kon men ook zien, dat er in iederen stand en ieder beroep trouwe volgelingen van Hitler waren. Arbeiders waren erbij, kooplui en mannen, die hadden gestudeerd. De één wilde niet meer zijn dan de ander. Neen, onder het teeken van het hakenkruis voelden zij zich broeders en zusters.

Waren er dan ook vrouwen bij, Moeder? wilde Truusje weten.

Ja, mijn kind, er waren ook vrouwen, die Adolf Hitler volgden, en die deden het zelfs met bijzondere trouw en volharding. Ze hielpen de mannen bij hun zware taak, ze zorgden voor de SA-mannen, wanneer dat noodig was. Meestal werkten ze in stilte, zoodat men er maar weinig van zag. Maar Adolf Hitler heeft het er later dikwijls over gehad, hoe onwrikbaar juist de vrouwen hem hadden gevolgd.

Wanneer twee menschen van Hitler met het hakenkruis, den band om den arm of in SA-uniform elkaar tegenkwamen, dan verheugden ze zich, zooals men zich verheugt, wanneer men een goeden vriend tegenkomt. Vrienden groeten elkaar, dat weten jullie wel, en zoo groetten ook de mannen van Hitler elkaar. Ze hieven den rechterarm ten groet en zeiden daarbij „Heil Hitler!" „Heil" is een oud Duitsch woord. Het beteekent geluk, zegen en het beste! Dat alles wenschen de mannen van Hitler hun leider toe en zoo ontstond de Duitsche groet. Steeds inniger en vaster sloten alle menschen, die aan Adolf Hitler geloofden, zijn hakenkruisteekens droegen en elkander met den Duitschen groet begroetten, zich aaneen. Ze vormden tezamen een partij — zoo noemde men zooiets destijds in Duitschland. Adolf Hitler noemde zijn partij de Nationaalsocialistische Duitsche Arbeiderspartij. Dat is een lange moeilijke naam voor jullie, kinderen. Maar luister maar, wat er verder nog gebeurde, dan zul jullie dien naam wel begrijpen.

Voor zijn SA-mannen had Adolf Hitler iets bijzonders bedacht, dat waren de vaandels. Boven op het vaandel zweefde de adelaar. De Duitschers voeren den adelaar sinds menschenheugenis in hun vaandels, omdat het zoo'n dappere en koninklijke vogel is. In het midden draagt het vaandel het hakenkruis en de spreuk: „Deutschland erwache!" Dat was iets, dat Adolf Hitler ons steeds opnieuw toeriep. Deze wekroep is afkomstig van een goed vriend van Hitler, van den dichter Dietrich Eckart. Een dichter is een man, die mooie liederen en gedichten, ja zelfs heele boeken en tooneelstukken bedenkt. Altijd, wanneer ons vaderland in grooten nood verkeerde, zond God ons een echten dichter en gaf hem sterke en schoone woorden in den mond, opdat hij daarmede de menschen kon troosten en bemoedigen. Zoo ging het ook destijds. „Deutschland erwache!" Hiermede wilde Dietrich Eckart ons steeds opnieuw zeggen: „Duitschers, verbreekt Uw ketenen, verdedigt U tegen Uw eigen vijanden in het buitenland en hier."

Tegenwoordig, lieve kinderen, zie je de hakenkruisvlaggen overal wapperen. Op de groote feestdagen waaien ze van alle daken en nu weet jij, Frits, mijn jongen, tenminste ook eindelijk, wat ze beteekenen. Vele millioenen menschen dragen het partij-insigne en de banden met het hakenkruis om den arm. Wanneer dan bij een grooten optocht de SA met haar vaandels opmarcheert, dan komt er eenvoudig geen einde aan, zooveel zijn er. Maar in den tijd, waarover ik jullie nu vertel, hadden maar weinig menschen den moed, het insigne van de partij te dragen! Men bespotte hen immers

en vervolgde hen zelfs daarvoor. Ze hadden reden om te vreezen, dat men hen zou beletten, hun dagelijksch brood te verdienen, en zelfs, dat men hen naar het leven zou staan. De weinige Hitlermannen, die door de straten marcheerden, droegen eenvoudige zelfgemaakte vaandels, en de SA had slechts weinig manschappen in München en Beieren. Elders had men nog bijna nooit van hen gehoord. Maar de volgelingen van Hitler en zijn partijgenooten in München marcheerden stoutmoedig en onversaagd voorwaarts en hoopten, dat spoedig de dag zou komen, dat alle Duitschers naar het woord van hun Führer zouden luisteren en met hem zouden marcheeren. Maar ze moesten nog vele moeilijke en vermoeiende dingen beleven, vóór het zoover kwam. Daarover vertel ik jullie den volgenden keer.

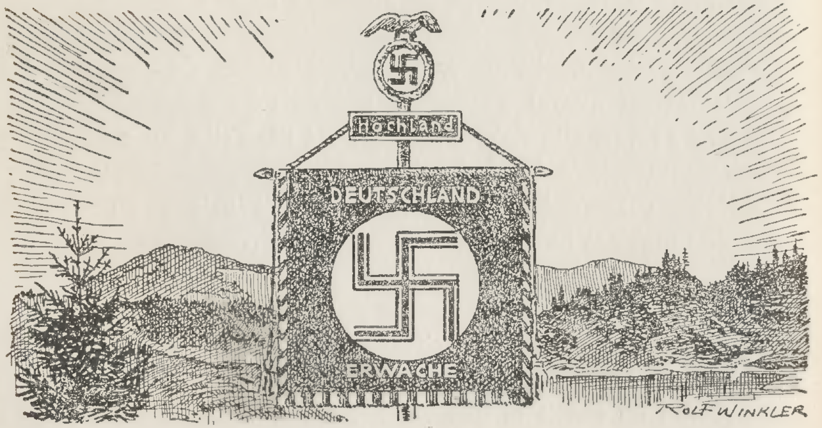

Adolf Hitler wil Duitschland helpen

Hoe hij verraden werd

En toen is Adolf Hitler onze Führer geworden, hè Moeder? vroegen de kinderen.

O, neen, dat zou nog vele, vele jaren duren. Ik zal jullie vertellen, hoe hard hij daarvoor moest vechten.

Weliswaar begonnen er langzamerhand ook in andere steden en buiten Beieren wat volgelingen van Adolf Hitler, wat partijgenooten en eenige SA-mannen te komen, maar op vele plaatsen wilde het maar niet lukken. In de groote stad Berlijn bijvoorbeeld, wilde men nog niets van hem weten!

Maar Adolf Hitler is nu toch juist in Berlijn, Moeder! zeiden de kinderen.

Ja, nu! Maar destijds woonden zijn ergste vijanden in Berlijn. Berlijn is de hoofdstad van het Duitsche Rijk en onze grootste stad. In Berlijn wonen de mannen, die het in Duitschland voor het zeggen hebben. Je weet wel, dat de Führer daar tegenwoordig woont en Hermann Göring, Dr. Goebbels en nog veel meer. Maar kort na den oorlog had een merkwaardig soort menschen in Berlijn de macht in handen! Joden, met kromme neuzen en een slecht, verdorven karakter. Duitschland, het vaderland, waarvoor onze Führer en zijn mannen tegenwoordig dag en nacht ploeteren, dat alles liet hen volkomen koud. Zij dachten er alleen over na, hoe het hun goed kon gaan, hoe zij een mooi huis en zooveel geld als maar mogelijk was bijeen konden krijgen. Wat er dan met ons, Duitschers, en met het Duitsche Rijk gebeurde, interesseerde hun niet in het minst. Ze von-

den het prachtig, dat wij, Duitschers, onderling zoo twistten. Dan had niemand den tijd, om op hen te letten, en konden zij doen, wat ze wilden.

Nu, wie in zijn eigen huis geen orde op zaken houdt en een vreemdeling daar laat bevelen, die kan het onmogelijk goed hebben. En wie twist en ruzie maakt, inplaats van vlijtig en behoorlijk zijn werk te doen, die wordt arm. Zoodoende werden wij, Duitschers, destijds steeds armer en armer, tot wij op zekeren dag zoo arm als bedelaars waren geworden. Wij bezaten weliswaar nog geld maar alles was zóó duur geworden, dat we nauwelijks meer in staat waren, iets te koopen. Het geld was niets meer waard, je kon er niets meer voor koopen. Ja, dat kun jullie tegenwoordig niet meer begrijpen. Tegenwoordig kun je voor 10 pfennig al allerlei behoorlijke dingen koopen en voor een mark — wat kun je niet allemaal voor een mark koopen!

Ja, dat weet ik, riep Frits ijverig. Op de laatste kermis heb ik voor 20 pfennig een zakje zuurtjes gekocht en een mooie pijp en toen heb ik ook nog in den draaimolen gezeten!

Maar in dien tijd, Frits, hadden wij papier in onze handen — bankbiljetten noemt men zulke papieren — en daar stond op gedrukt, dat ze vele, vele duizenden mark waard waren. Maar wanneer ik er dan iets voor wilde koopen, kon ik er in het gunstigste geval een kadetje voor krijgen. Dat zijn de gevolgen voor het land, wanneer het volk zich niet meer kan verdedigen, onderling twist, zich door zijn vijanden laat uitplunderen en de joden laat heerschen.

Dat alles zagen de Franschen, wier soldaten aan den Duitschen Rijn stonden. Ze zeiden tegen zichzelf: „Nu kunnen we met de Duitschers doen, wat we willen, nu is het juiste oogenblik aangebroken. Laten we onze legers nog dieper Duitschland in sturen en nog meer Duitsch land wegnemen. Wij kunnen het goed gebruiken en zullen daardoor steeds sterker en machtiger worden. Zoo gezegd, zoo gedaan. En ze marcheerden het Duitsche Roergebied binnen.

Dit stuk land wordt zoo genoemd naar het riviertje de Roer, dat daar stroomt. Daar ligt dicht opeen een aantal groote steden, waar heel hard wordt gewerkt. Diep onder den grond worden daar de kolen gedolven, welke wij noodig hebben voor de verwarming van onze huizen. De mijnwerkers worden door groote liften in de schachten naar beneden gebracht. Heel in de diepte zijn vele gangen gegraven, men noemt ze mijngangen. De mijnwerkers hebben schoppen, houweelen en boren bij zich. Ieder van hen heeft een lampje aan zijn gordel hangen, want het is daar beneden natuurlijk heelemaal donker. Ja, die menschen hebben een moeilijk bestaan. Maar toch zijn ze trotsch op hun werk, want ze weten, dat wij zonder hen

geen kolen zouden hebben; dan zouden we niets kunnen verwarmen en niets kunnen koken. Geen fabriek zou zonder kolen kunnen draaien. En daarom zijn de mijnwerkers toch ook weer vroolijk, hoe hard hun leven ook is. Het Roergebied brengt niet alleen kolen, maar ook ijzer voort. IJzer heeft men noodig voor werktuigen, voor spoorwegen en om huizen te bouwen. Men heeft het noodig om er kanonnen van te maken, geweren en andere wapenen. Het ijzer wordt in reusachtige hoogovens gesmolten en gezuiverd. Men werpt het erts bovenin. Dat smelt in een reusachtig vuur en dan stroomt er van onderen het gloeiend heete, vloeibare ijzer uit. De hoogovens vereischen veel hard en moeilijk werk, waarvoor men enkel moedige en sterke mannen kan gebruiken. Wanneer men des nachts door het Roergebied spoort, dan ziet men het gloedroode vuurschijnsel van de reusachtige hoogovens, de vonken spatten naar den hemel op en de groote schoorsteenen rooken. Zelfs des nachts is het daar overal vol leven en overal ziet men werkende menschen. In de stad Essen staat een reusachtige fabriek, dat is de fabriek van Krupp. Daar worden onze kanonnen en andere wapens gemaakt. En zie je, op dat stuk van ons land hadden de Franschen hun begeerig oog laten vallen. De kolen, het ijzer, de vele fabrieken en de vlijtige menschen op den koop toe, dat lokte hen wel aan. En ze marcheerden met hun soldaten op om het Roergebied weg te nemen.

Dat is toch wel het toppunt! riep Frits verontwaardigd uit, ze wilden ons zeker alles afnemen?

Ja, het leek er destijds wel veel op. In dien tijd was Adolf Hitler nacht en dag in de weer om de menschen te laten begrijpen, dat het zóó niet meer kon. Nu moest er een eind komen aan onze eeuwige toegeeflijkheid. Onze vijanden moesten niet denken, dat ons geduld onuitputtelijk was. Dan konden we beter weer de geweren

opnemen en zoonoodig tot den laatsten man vechten. Liever sterven, dan zich zoo laten onderdrukken en leegplunderen! Vele, vele menschen in Duitschland luisterden destijds naar zijn woorden. En er kwamen vooral veel jonge mannen om met de hakenkruisvlag op te trekken tegen de Franschen.

Maar de mannen, die toen in Berlijn het heft in handen hadden, waren joden of heel kleine erbarmelijke kereltjes. Ze wilden niets weten van Adolf Hitler en wilden zelfs niet luisteren naar zijn woorden. Ach, jammerden ze, wat Hitler wil is toch veel te gevaarlijk! Wij hebben immers geen soldaten meer en kunnen ons niet meer verdedigen. Laten we liever toegeven. Ja, één dingetje kunnen we probeeren. De arbeiders uit het Roergebied moeten ophouden met werken. Wanneer er geen ijzer meer uit de hoogovens komt en geen steenkolen uit de mijnen, dan zullen de Franschen hopelijk weer vertrekken.

Zoodoende werd er ook geen enkele stevige maatregel genomen om een einde te maken aan de onderdrukking van het Roergebied. Onze Duitsche arbeiders staakten, ze daalden niet meer af naar de mijngangen. In de hoogovens was het vuur gebluscht, ze brachten geen ijzer meer voort. Toen werden de Franschen woedend. Hun soldaten kwelden de Duitschers zooveel ze konden en maakten hun het leven zoo moeilijk mogelijk. De communisten vertoonden zich ook weer, ze wilden stelen en rooven, zooals steeds. Hier en daar vielen schoten. Het land kwam in opstand en opnieuw verloren goede Duitsche mannen het leven. Wanneer iemand iets deed, dat den Franschen niet welgevallig was, dan had hij zijn recht op leven verspeeld en de zijnen zagen hem nooit terug. En de mannen in Berlijn, die de juiste bevelen hadden moeten geven en den Duitschers te hulp hadden moeten snellen, staken geen vinger uit, en wanneer ze al een vinger uitstaken, dan was het nog ten bate van onzen vijand.

In dien tijd dacht Adolf Hitler die zich te München bevond: Nu kunnen wij, mijn trouwe vrienden en ik, niet langer werkeloos toezien. En geen enkel goed Duitscher kan dat! Wij moeten die zwakke kerels uit Berlijn verjagen en de heele jodenbende erbij. Laat mij jullie Führer zijn, dan zul je zien, hoe vlug wij met de Franschen afrekenen en hoe spoedig alles in Duitschland er beter gaat uitzien. En de mannen, die in München de baas waren, zeiden: Ja, wij doen mee! Wij marcheeren met Hitler mee, want wij willen hetzelfde als hij. — En onze groote veldheer Ludendorff, die in den oorlog onze soldaten had aangevoerd, was ook aanwezig en wilde Adolf Hitler helpen, de overwinning te behalen. In een groote zaal van den Bürgerbräukeller hadden al deze menschen in tegenwoordigheid van vele, vele aanhangers, Adolf Hitler de hand gedrukt. Daarbij hadden ze hem in de oogen gekeken en gezegd: Ja, wij doen mee, we willen je helpen! Eerst hier in München en Beieren, en later gaan we dan met je mee, door heel Duitschland naar Berlijn.

Den volgenden dag wilde Adolf Hitler met zijn trouwste vrienden door München marcheeren. De Münchenaars moesten zien, dat daar de Führer met zijn vrienden aankwam. Ze moesten weten, dat er nu een einde kwam aan allen nood en alle ellende, aan alle schande en allen smaad. Dat ze allemaal moesten meedoen, den Führer moesten helpen en met hem marcheeren.

Op den negenden November 1923 marcheerden ze uit den Bürgerbräukeller te München de straat op. Achter den man, die het vaandel droeg liepen Adolf Hitler met Ludendorff, Hermann Göring en nog meer van zijn beste en trouwste kameraden. Achter deze mannen marcheerden de Hitlermannen in lange, lange rijen. Velen van hen waren uit München zelf afkomstig, anderen waren uit de kleine dorpen en stadjes gekomen, ja, zelfs uit de

dalen en van de bergweiden. Ze droegen hun Beiersche leeren broeken en lichte kousen daarbij, zooals dat in de bergen gebruikelijk is. Ter herinnering daaraan mag de SA uit de Beiersche bergen nog heden ten dage leeren broeken en lichte kousen dragen.

De stoet marcheerde over de Ludwigsbrug, welke over

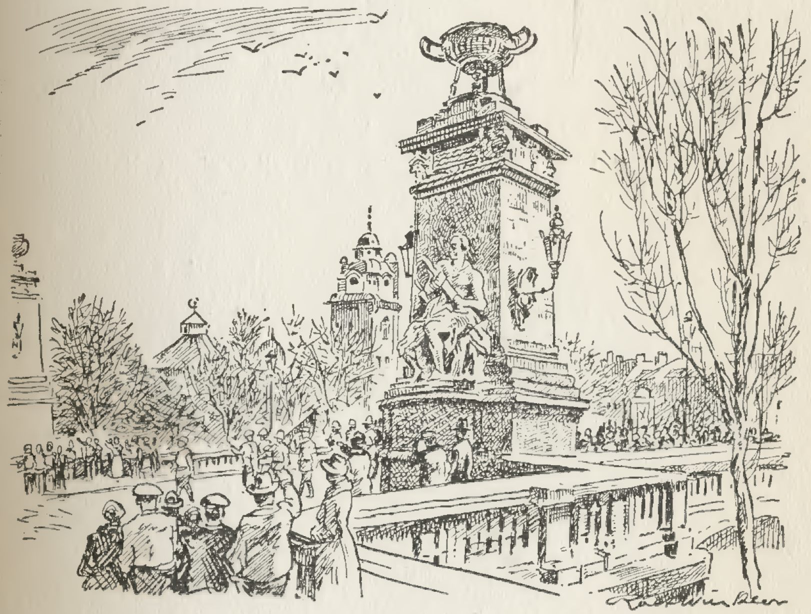

de Isar ligt, door de straten en over de pleinen der stad München, langs het slot, waar vroeger de Beiersche koning had gewoond. Vreedzaam marcheerden de mannen van Hitler voort. Geweren of wapens hadden ze niet bij zich. Ze hadden immers niets kwaads in den zin! Integendeel! Ze wilden slechts het land en de menschen uit deze groote ellende en nood bevrijden. De bewoners van München begrepen dat ook heel goed. Ze stonden op de trottoirs en juichten Adolf Hitler en zijn mannen toe. Zoo bereikte de kop van den stoet de Feld-

herrnhalle. Dat is een open, hooge galerij, welke de koning van Beieren lang geleden had laten bouwen ter nagedachtenis aan zijn dappere soldaten. De Hitlermannen zongen een vroolijk soldatenlied. Toen zagen ze plotseling geweren op zich gericht! Schoten knalden, het leek wel, of ze ergens op vijandelijk gebied waren en de oorlog nog voortduurde en daar stortten al een paar van de mannen zwaar op het plaveisel neer! De menschen uit de stad, die vroolijk met den stoet waren meegemarcheerd, gingen achteruit. Trouwe vrienden sprongen vóór Adolf Hitler, om hem te beschermen. Eén van hen dekte hem zoodanig met zijn eigen lichaam, dat hij, de beschermer, zelf zwaar gewond werd. Maar zijn geliefde Führer kwam ongedeerd uit den strijd. Deze dappere man heet Ulrich Graf, hij heeft den Führer het leven gered. Er ontstond een ontzettende chaos, dat oogenblik voor de Feldherrnhalle te München. En toen het schieten ophield, zagen de Hitlermannen zestien van hun vrienden dood op straat liggen. Ook de man, die het hakenkruisvaandel had gedragen, was daarbij.

Maar wie had dan bevel gegeven, op Adolf Hitler te schieten, Moeder? vroegen de kinderen, doodelijk verschrikt. Hoe was dat toch mogelijk?

Ja, dat vragen wij ons heden ten dage nog af. Maar dat kwam doordat drie mannen hun woord gebroken en den Führer verraden hadden. Den avond daarvóór hadden zij hem de hand gegeven, hem in de oogen gezien en beloofd, hem trouw te zijn en te blijven. Maar plotseling waren ze hem ontrouw geworden! Neen, hadden ze gezegd, wij willen toch Hitler niet volgen, wij willen zelf machtig blijven, en denken er niet aan, hem te gehoorzamen! Laat hem maar opmarcheeren. Wanneer hij dan komt, vangen wij hem wel.

Wat gemeen! Wat slecht! riep Herman, gloeiend van verontwaardiging.

Het is altijd gemeen en slecht, wanneer iemand zijn woord niet houdt en den ander bedriegt, zei zijn moeder. Maar men kan zich moeilijk iets gemeeners voorstellen, dan wat die heeren deden, om zóó sluw en doortrapt Adolf Hitler te overvallen en dan bovendien nog een groot aantal van zijn volgelingen dood te schieten!

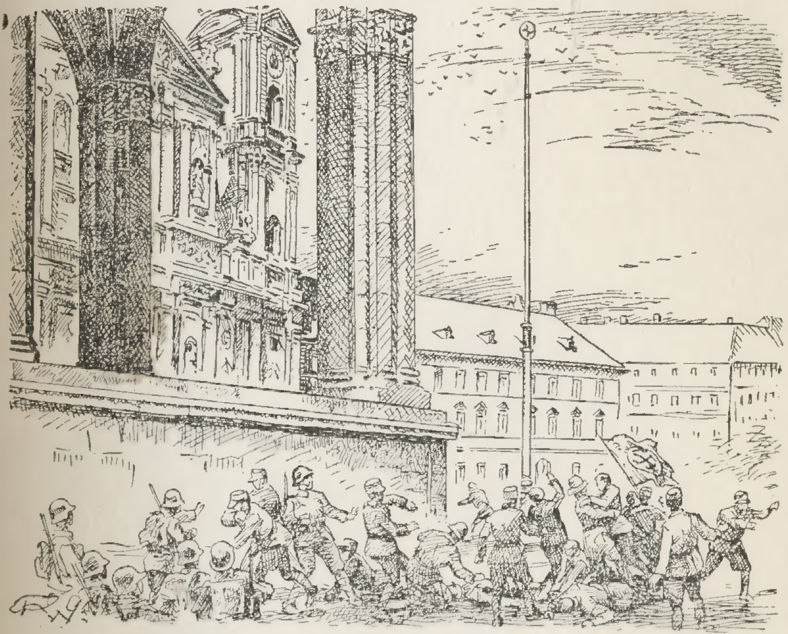

Maar luister nu verder. De politie kwam op de mannen van Hitler af en wie niet doodgeschoten was en zich niet meer in veiligheid had kunnen stellen moest mee!

Adolf Hitler ook, Moeder? vroegen de kinderen, ademloos.

Ja, stel je dat eens voor: de politie nam onzen Führer gevangen en sloot hem op als een misdadiger. Vele van zijn beste en trouwste vrienden ondergingen hetzelfde lot. Ze werden met hem naar de vesting Landsberg aan de Lech gebracht en daar gevangen gehouden.

Weer anderen wisten zich voor de politie te verbergen. Eén van hen was Hermann Göring, die zwaar gewond was in het gevecht bij de Feldherrnhalle.

En wat is er met het vaandel gebeurd, Moeder? wilden de kinderen weten.

Ook de man, die het vaandel zoo trots vóór zich uit mocht dragen, bracht zijn leven ten offer. Hij heette Bauriedl. Maar toch hadden de Hitlermannen kans gezien, hun vlag te redden. Die had bloedige vlekken opgeloopen van het bloed der dappere menschen, die voor de Feldherrnhalle te München hun leven hadden gelaten. Maar alle vrienden van Hitler waren er om die reden nog trotscher op. Ze verborgen de vlag zóó goed, dat de politie haar niet wist te vinden, hoezeer zij er ook naar zocht. Maar tegenwoordig staat die heilige vlag — welke wij nu de bloedvlag noemen — plechtig in het „Bruine Huis" te München. Bij groote feesten en plechtigheden droeg men haar vóór den Führer uit. Wanneer een nieuwe vlag moet worden gewijd, wanneer bijvoorbeeld de SA of de HJ ergens in Duitschland een nieuwe vlag krijgt, dan wordt ze altijd eerst den Führer getoond. Hij raakt haar aan met het doek van de oude, bloedige vlag van 1923 en dan is de nieuwe vlag pas gewijd. Zie je, zoo gaat het tegenwoordig toe. De herinnering aan den marsch naar de Feldherrnhalle is het geheele volk lief geworden.

Maar destijds, na de schoten voor de Feldherrnhalle, werden vele goede Duitschers volkomen wanhopig. Wat moest er nu gebeuren? Adolf Hitler zat in de gevangenis, met zijn trouwe vrienden, terwijl ook velen van hen het leven hadden gelaten. De politie verbood het hakenkruis, verbood de vlaggen en de partij-insignes. Zij stond niet meer toe, dat de Hitlermenschen bijeenkwamen, over Adolf Hitler spraken en anderen over hem vertelden. Het leek toen wel, alsof alles, waarnaar

de nationaalsocialisten hadden gestreefd, ijdele waan en vergeefsche hoop was geworden.

Maar Adolf Hitler zelf wanhoopte niet. Toen hij voor een rechtbank werd geroepen en zich moest verdedigen, sprak hij zóó geweldig, dat alleen daardoor vele menschen reeds den moed terugvonden en hun geloof in Duitschland vernieuwd zagen. Hij had met een zuiver hart het beste gewild. De menschen hadden hem nog niet begrepen, de tijd daarvoor was nog niet aangebroken. Waren de dappere mannen vóór de Feldherrnhalle dan voor niets gestorven? Neen, kinderen, dat bleek wel in de komende jaren. Steeds meer menschen in Duitschland, die vóórdien wanhopig waren geweest over den grooten nood, begonnen zich deze gevallenen te herinneren. Een man, een Führer, waarvoor anderen in den dood gingen, een geloof, waarvoor ze hun bloed en leven ten offer brachten — dat moest toch een groote en rechtvaardige, ja, een heilige zaak zijn! En daarom sloten er zich steeds meer trouwe en dappere menschen bij Adolf Hitlers volgelingen aan en waren bereid, met hem voor Duitschland te strijden.

Stil en peinzend lieten de kinderen hun gedachten nogeens gaan over al deze groote gebeurtenissen, waarvan ze zoojuist hadden gehoord. En tenslotte vroegen ze: maar Adolf Hitler is toen toch weer uit de gevangenis gekomen, hè Moeder?

Ja, na een jaar werd hij vrijgelaten, na een lang, vol jaar.

En wat deed hij al dien tijd in de gevangenis? wilden de kinderen nog weten.

Aan dat wat hij daar gedaan heeft kun jullie weer eens zien, wat Adolf Hitler voor een man is. Wanneer andere menschen in de gevangenis komen, dan worden ze meestal wanhopig en weten niet, wat ze moeten doen, om den tijd te verdrijven. Maar Adolf

Hitler gebruikte zijn jaar gevangenschap om een prachtig boek te schrijven.

Maar boeken worden toch gedrukt, hebt U ons eens verteld. Ze zien er ook heel anders uit dan geschrevene, vond Frits.

Natuurlijk, daar heb je gelijk in, maar vóór een boek gedrukt kan worden, moet iemand de gedrukte zinnen en bladzijden opschrijven. Zoo schreef Adolf Hitler destijds alles op, wat hij had bedacht, om Duitschland te redden. Hij vertelt in dit boek ook van zijn eigen leven en zet uiteen, waarom alles zóó moest gaan, als het geloopen is, en waarom Duitschland zooveel nood en ellende moest verduren. Hij kon destijds niet tot de menschen spreken, omdat hij opgesloten was. Daarom schreef hij eenvoudig alles op, wat hij te zeggen had. Later drukten de boekdrukkers de geschreven bladzijden en zoo ontstond zijn boek „Mein Kampf".

Wanneer jullie grooter bent en het kunt begrijpen, dan moet jullie het lezen en niet eenmaal, maar, vele, vele malen.

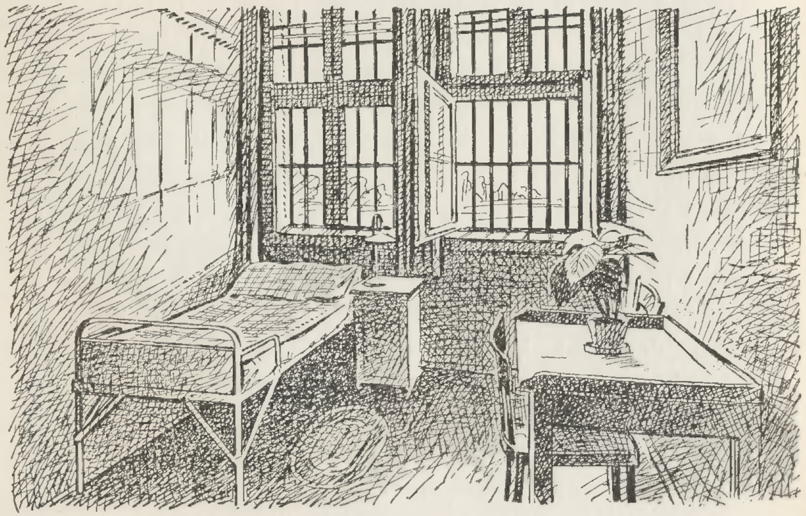

Uit Duitschlands moeilijksten tijd. Adolf Hitler bindt opnieuw den strijd aan

Toen Adolf Hitler meer dan een jaar in de gevangenis had gezeten liet men hem weer vrij. De groote poort van de vesting Landsberg, welke anders onverbiddelijk gesloten is, ging voor hem open; hij kon weer de wijde wereld ingaan.

Was hij toen niet echt blij, dat hij weer kon gaan, waar hij wilde? vroeg Truusje.

Dat denk ik wel, maar toch zal hij ook wel erg ernstig en somber zijn geweest.

En waarom dan, Moeder? wilden de kinderen weten.

Zijn vrienden, partijgenooten en SA-mannen, waren niet meer zoo eensgezind als vroeger. De eene had gezegd: Nu is toch alles verloren, Adolf Hitler kon ons ook niet helpen — en was weggegaan. Een ander had gemeend dat hij het beter kon en wou zelf eens probeeren, Duitschland te redden. En daardoor was de eensgezindheid in de groote partij der nationaalsocialisten zoekgeraakt.

Een klein troepje echte Hitlermenschen was toch bijeengebleven en zij schaarden zich dadelijk weer om hun Führer. Ze waren in den oorlog allemaal dappere soldaten geweest, ze hadden van uithoudingsvermogen blijk gegeven en den moed niet verloren, wanneer de kanonnen donderden en de vijandelijke kogels om hun ooren floten. En daarom lieten ze ook nu den moed niet zakken — nu zeker niet, want hun Führer was

immers weer bij hen! Met geloovige harten luisterden ze naar zijn woorden en vertrouwden er vast op, dat hij ons land en ons volk zou redden. Adolf Hitler echter dacht zeker in stilte aan de mannen, die, nu meer dan een jaar geleden, voor de Feldherrnhalle hun leven voor hem hadden gelaten. Hij besloot, dat ze niet voor niets gevallen mochten zijn! Gelijk op de graven nieuwe bloemen en struiken groeien en bloeien, zoo moeten uit de herinnering aan onze dooden de kracht en de moed voor nieuwe daden opbloeien. Maar de dood had hem niet alleen die zestien trouwe volgelingen ontnomen neen, ook zijn beste vriend, de dichter Dietrich Eckart was gestorven, terwijl hij in de vesting Landsberg zat. Dietrich Eckart was reeds lang ziek geweest. Toch had men ook hem naar een gevangenis gesleept en had men den zieken man daar het leven ondragelijk gemaakt. Dat was teveel voor hem geweest, hij had het niet meer uitgehouden. Het was zeker een groot verdriet voor Adolf Hitler, dat hij ook dezen vriend moest missen.

Maar toen keek Adolf Hitler weer om zich heen. En hij zag waarlijk weinig goeds en verheugends.

Hoe dat dan, Moeder? vroegen de kinderen.

Destijds werd er in Duitschland onophoudelijk getwist en geruzied en de menschen wilden gewoonweg geen vrede meer met elkaar sluiten. Hier thuis zeg ik jullie 's morgens toch altijd, wat jullie dezen dag moet doen. Vele dingen weten jullie al wel uit je zelf, omdat die iederen dag opnieuw moeten gebeuren. Truusje dekt de tafel en helpt mij met Brigitte, Frits poetst de schoenen, Herman zet den vuilnisemmer buiten en kijkt of er post is. En wanneer het Kerstmis wordt of de groote schoonmaak begint, dan is er heel veel te doen en dan moet ieder van jullie precies weten, wat hem te doen staat. Maar wanneer we nu allemaal met elkaar zouden twisten en niemand zou zich door een ander willen laten zeggen,

wat hij voor werk moet doen? Dan zou al spoedig niemand meer weten, wat hij moest doen en dan bleef al het werk liggen. Maar zoo was het toen in Duitsch-

land. Er werd alleen getwist en het werk bleef ongedaan.

Ook in een fabriek, welke in een groote stad gelegen is, brak eens zulk een oneenigheid uit. De arbeiders van die fabriek hadden het graag wat beter gehad, ze hadden voor hun vrouw en kinderen thuis best wat meer geld kunnen gebruiken. Een paar van hen waren ook opgestookt en weerspannig en zeiden: wij willen ook

te bevelen hebben in de fabriek, niet altijd enkel en alleen gehoorzamen. De eigenaar van de fabriek zei: bevelen kan ik alleen, niet allemaal samen! En hij wilde hun ook niet meer geld geven. Hij dacht er zeker niet over na, hoe naar vele arbeidersvrouwen en arbeiderskinderen zich moesten voelen in hun veel te kleine woningen, waar ze ook nog niet genoeg te eten kregen. Neen, dacht hij, nù zeker niet! Hij wilde niet toegeven en wilde zich niet de wet laten stellen door zijn arbeiders! Ze hielden allemaal op met werken, en twistten een tijdlang. Maar ze werden het er niet over eens. Tenslotte sloot de eigenaar, ten einde raad, zijn fabriek. De arbeiders lieten immers toch de machines stilstaan en werkten niet meer. En nu stonden de arbeiders op straat en waren zonder werk.

Fijn, dan hoefden ze tenminste eens een keer niets te doen! riep Frits, de kleine luiaard. Stel je dat eens voor, net als in de vacantie, geen huiswerk en geen schoenen poetsen en altijd maar precies doen, waar je zin in hebt. En hij zuchtte verlangend.

Ja, voor jullie is dat leuk en van tijd tot tijd moet jullie weer eens een tijdje vrij hebben, daarvoor heb je vacantie. En ook groote menschen hebben vacantie, daar let Adolf Hitler scherp op. Maar werkloos zijn — dat is iets heel anders. Kijk eens, groote menschen gaan tenslotte niet meer naar school en spelen niet meer, zoo als jullie doet. Ze willen iets nuttigs doen en willen weten, dat hun werk zin heeft.

Ik kan dat eeuwige gespeel ook niet meer aanzien! bromde de groote Herman, die daarmee wilde laten merken, dat hij volwassen begon te worden.

Door te werken verdien je geld, ging zijn moeder voort, dat heb je noodig om te kunnen leven. Vader moet de huur van het huis betalen en Moeder moet boodschappen kunnen doen om het eten klaar te

kunnen maken. Zoo heb je geld noodig voor kolen, gas en licht, voor kleeren en schoenen.

En het geld is altijd heel gauw weer weg, hè, Moeder? zei Truusje, dat zegt U toch altijd, als we boodschappen hebben gedaan!

Ja, dat is zoo, maar luister nu eerst, hoe het verder met die arbeiders ging.

Eén van hen heette Wieland. Die arbeider Wieland bewoonde, met zijn vrouw en zijn vier kinderen twee kamers en een keuken in een groot huurhuis. En nu verdiende hij dus geen geld meer. De fabriek, waar hij altijd gewerkt had, was gesloten, de machines stonden stil. Hij ging naar het arbeidsbureau en wilde ander werk zoeken — maar helaas, toen hij daar aankwam, stond er reeds een lange rij mannen en vrouwen, die precies dezelfde ervaringen hadden opgedaan als hij. Zij zochten ook nieuw werk! De ambtenaren keken ernstig door de loketten en zeiden: Wij hebben geen werk voor jullie! Ze gaven Vader Wieland een heel klein beetje geld, zoodat hij voor zichzelf en zijn kinderen tenminste iets te eten kon koopen. Maar dat was zoo weinig, dat hij er eigenlijk niets mee kon beginnen. In de dagen, die nu volgden, kreeg de familie Wieland steeds minder te eten. Een paar droge aardappelen, een beetje waterig koffiesurrogaat, waar af en toe eens een klein beetje suiker in was, en van tijd tot tijd een klein stukje brood — meer konden ze niet betalen.

Geen boter en geen worst? vroeg Herman, die, net als zijn vader, graag een stuk worst bliefde.

Neen, dat kon de familie Wieland zich niet veroorloven. Het kleine beetje geld, dat Vader Wieland iedere week op het bureau kreeg, was veel te weinig, om er zulke lekkere dingen voor te koopen. De heele familie werd mager, bleek en zwak. O, wat was het naar

om met een leege maag al die uitstallingen met lekkers te zien, wanneer je naar school ging en geen cent in den zak had om er iets van te koopen.

Op zekeren dag had Hanna Wieland een gat in haar schoenzool. Mevrouw Wieland kon de schoenen niet naar den schoenlapper brengen en er nieuwe zolen onder laten zetten. Ze hadden immers geen geld meer, want Vader Wieland verdiende niets meer. Met de schoenen der andere kinderen ging het al weinig beter, en het bovenleer van haar eigen schoenen begon ook al te scheuren. Met de kleeren zag het er al even somber uit. Het ergst waren de broeken van de jongens eraan toe. Ze stopte en lapte aan de kleeren, wat ze kon, en Vader Wieland probeerde zelf de schoenen te repareeren. Maar ze verloren al spoedig den moed: het hielp altijd maar voor een oogenblik. En toen lieten ze alles maar, zooals het was. De kinderen, die vroeger altijd zoo netjes in de kleeren hadden gezeten, liepen nu in vodden rond. In den zomer ging dat nog, maar in den winter hadden ze het verschrikkelijk koud. Ze hadden immers geen jassen meer.

Geen handschoenen en geen warme mutsen, om 's winters mee naar school te gaan? vroeg Truusje bezorgd. Want de wind giert altijd zoo koud om de hoeken.

Neen, dat alles hadden die arme kinderen nu niet meer. Hun vader was immers werkloos en bracht geen geld meer naar huis. 's Avonds, wanneer de kinderen naar bed waren, zat hij met zijn vrouw in de kamer en dan praatten ze erover, hoe dat verder moest gaan. „Ik kan de huur niet meer betalen, vrouw!" zei hij. „En wat moet er van ons worden, wanneer we dat geld niet meer bijeen kunnen krijgen?" „We zullen nog wel een oplossing vinden!" trachtte de moeder hem te troosten. Maar de zorgen lieten ook haar niet meer tot rust komen. En den heelen volgenden dag moest ze aan het

geld van de huur denken. Hoe zouden ze daaraan moeten komen?

Toen hoorde ze opeens stappen op de trap. Er werd aan de deur geklopt. Er viel een straaltje licht in haar wanhopige hart — misschien kwam daar iemand om hun te helpen, misschien wist iemand werk voor haar man! Er kwam een jood binnen, die een beetje leek op Vodden-Jacob en op de joden, die Adolf Hitler in Weenen had gezien. Nu had Mevrouw Wieland nog nooit iets met hen te maken gehad, ze wist niet, dat dit een jood was. De man, met het zwarte kroeshaar en den krommen neus was erg vriendelijk; zooveel vriendelijkheid was Moeder Wieland al lang niet meer gewend. Het was alleen merkwaardig, dat ze zich toch maar niet op haar gemak kon voelen bij al die vriendelijkheid. De kinderen stonden om haar heen en keken met groote verwachtende oogen, wat die vreemde man zou brengen. Maar hij had niets anders bij zich dan een leegen zak. Toen begon hij te praten. Hij sprak heel vreemd, het was heelemaal geen goed, echt Duitsch. Maar ze konden het wel zoowat begrijpen. Met heel vriendelijke woorden zei hij tegen Mevrouw Wieland, dat hij had gehoord, dat ze geld noodig had en dat hij haar kwam bezoeken, om te zien, of ze niets voor hem te koop had. Hij wilde graag wat van haar koopen. En zijn onrustige, stekende zwarte oogen dwaalden vlug door de geheele kamer. Moeder Wieland zuchtte diep. Ze had er nog nooit over gedacht, afstand te doen van een stuk huisraad; haar man en zij hadden immers zoo hard moeten werken, om alles bijeen te krijgen. Maar wat moest ze doen? Niet enkel de zorg voor de huur dwong haar ertoe, neen, bovendien lag in de andere kamer één van haar kinderen ziek te bed en ze had geld noodig om geneesmiddelen te koopen. Daarom hakte ze den knoop door, hoeveel moeite het

haar ook kostte, en verkocht wat waschgoed en een kast aan den jood. Ze schrok, toen ze zag, hoe weinig geld de man haar daarvoor wilde geven, maar ze kon geen andere oplossing vinden en moest er daarom wel genoegen mee nemen.

Maar het bleef niet bij dezen éénen keer. De jood kwam telkens terug. En telkens nam hij weer het een of andere stuk huisraad mee, tot er bijna niets meer overbleef. De kinderen moesten al lang met zijn tweeën in één bed slapen. De jood had de andere bedden weggehaald. En hij gaf maar bitter weinig geld voor al die dingen. Maar wanneer er iemand bij hem kwam, om er iets van te koopen, dan was het veel duurder dan hij het bij de familie Wieland had gekocht. Zoodoende werd hij rijk van den nood der anderen en zoo ging het destijds overal in Duitschland.

Maar op zekeren dag was er bij de Wielands geen stuk meer te vinden, dat de jood nog had willen koopen, en van dat oogenblik af liet hij zich niet meer zien. Vader Wieland kon nu de huur voor het huis heelemaal niet meer betalen. De huisbaas had nog een poosje geduld, omdat hij wist, dat het nette menschen waren, maar op een kwaden dag moest de heele familie toch de woning verlaten.

Waar gingen ze toen dan heen, Moeder? vroeg Frits.

Ja, waarheen? Wat moesten ze beginnen, zonder werk en zonder geld? Ze gingen naar den rand van de stad. Daar zochten ze een paar planken bijeen, een stukje asbest, wat blik en timmerden, zoo goed en zoo kwaad het ging, een armzalige hut in elkaar.

Nou, dat is fijn, Moeder! riep Frits geestdriftig uit. Ik zou ook wel eens in zoo'n hut willen wonen! Stel je eens voor, Herman, wat we daar allemaal zouden uitvoeren! En een school hadden ze daar zeker ook niet?

Het is jammer, dat je het niet eens kunt probeeren,

mijn jongen! zei zijn Moeder. Stel je dat eens voor: Vader en wij allemaal in zoo'n hok, zonder licht, zonder een behoorlijke kachel en overal reten en scheuren, waar de wind door zou gieren. Wij zouden geen van allen wat te eten hebben en geen goede kleeren of schoenen meer aan hebben. En Brigitte — wat zou er

van onze kleine Brigitte moeten terechtkomen? Geen schoon bedje meer, geen lekker papje meer, geen fruit en geen warm badje!

Toen begon Frits toch anders te kijken.

Ook Mevrouw Wieland had zoo'n lief kindje als onze Brigitte. Het werd ziek in die ellendige zelfgetimmerde hut en stierf op zekeren dag. De arme moeder Wieland kon maar niet ophouden te schreien. Toen kon Vader Wieland het in huis ook niet meer uithouden.

Wanhopig liep hij maar weer eens naar de groote stad. In één van de parken ging hij op een bank zitten. Merkwaardig — er zaten daar nog veel, veel meer mannen. Vader Wieland merkte, dat zij er allen precies zoo aan toe waren als hij. Ook zij waren werkloos, ook zij konden hun kinderen geen behoorlijk eten, geen schoenen en geen kleeren meer geven. Toen hadden de schoenmaker in zijn lapperij en de kleermaker in zijn kleermakerswerkplaats ook al gauw niets meer te doen. Er kwam immers niemand meer om schoenen en kleeren te koopen. Niemand kon ze meer betalen. Toen had de schoenmaker geen leer meer noodig en de kleermaker geen stof. In de groote leerfabriek stond de eene machine na de ander stil en steeds meer arbeiders kregen te hooren: niemand wil meer leer van ons koopen, wij hebben geen werk meer voor jullie. Jullie hoeft morgen niet meer terug te komen. In de textielfabriek ging het net zoo. En zoodoende werden er steeds meer mannen werkloos. Ze stonden op de pleinen van de groote stad doelloos bijeen. Hoe zouden ze dien langen, langen tijd moeten verdrijven? Ze gingen naar de winkels en fabrieken of naar het arbeidsbureau en vroegen: geen werk voor mij? Geeft me toch wat werk, dan kan ik weer wat verdienen en kan wat eten koopen voor mijn kinderen. Maar de deuren werden voor hun neus dichtgegooid. „Neen, geen werk!" hoorden ze steeds opnieuw. Zoo ging het ook Vader Wieland en tenslotte verloren al die mannen den moed. Weet je, het is iets verschrikkelijks, iederen dag opnieuw overal om werk te vragen en toch geen werk te kunnen krijgen. De vrijgezellen onder de mannen gingen eenvoudig trekken en gingen te voet van het eene dorp naar het andere. Het kwam er immers niet opaan, waar ze zich bevonden, overal heerschte dezelfde ellende. Zoo trok destijds een heel leger overbodige mannen over de Duitsche landwegen; ze droegen gescheurde kleeren, ze waren hongerig en arm als bedelaars en ze wilden zoo graag werken, maar er was geen plaats voor hen in de wereld. Dat waren de werkloozen. En Adolf Hitler zag ze en wist, dat hij ze helpen moest, omdat hij alleen dat nog kon.

Bij ons in Duitschland bestaat een oud spreekwoord, dat zegt: Ledigheid is des duivels oorkussen. Wie eigenlijk niets te doen heeft, haalt allerlei gekke gedachten in zijn hoofd. Dat mag jij ook wel eens bedenken, Frits, kwajongen die je bent! En dat gebeurde ook met die vele, ontelbaar vele mannen, die geen werk hadden. Die leelijke communisten, waarvan ik jullie al verteld heb, gingen, samen met de joden, naar hen toe en fluisterden hun in: slaat toch alles kort en klein! Wanneer jullie de dingen niet in de winkels kunt koopen, dan kun je toch de ruiten stukslaan en alles wat je noodig hebt gewoon wegnemen! Waarom moeten anderen meer hebben dan jullie? Pakt de dingen toch! Ook jullie moogt het wel eens een beetje naar je zin hebben! En plotseling begonnen, nu eens in deze, dan weer in gene stad een paar communisten en werkloozen te rooven en te plunderen. Maar wij allemaal vroegen ons destijds met groote zorg af, wat er van Duitschland moest worden, wanneer deze methoden ingang vonden. En ook dat zag Adolf Hitler, toen hij om zich heen keek.

Zoodoende werd de tweedracht in Duitschland steeds erger en erger. En niet alleen de familie Wieland en de andere arbeiders, neen, het geheele volk werd steeds armer en armer. Bovendien wilden onze vijanden uit den grooten oorlog steeds weer geld van ons hebben. Al gauw was ons geheele volk even radeloos en wanhopig als Vader Wieland en zijn vrouw. En zooals de jood bij moeder Wieland was gekomen om haar haar meubeltjes af te koopen, zoo kwamen nu ook de joden bij het geheele

Duitsche volk en zeiden: Wij zullen jullie het geld wel geven, dat de vijanden van jullie willen hebben! Geeft ons dan jullie huizen of fabrieken, jullie spoorwegen of krantendrukkerijen maar. En het duurde ook niet lang, of ze kregen, wat ze wenschten. Ze lieten in de krant niet anders meer zetten dan wat hun paste. Alle goede, Duitsche dingen bekladden ze en ze logen wat ze konden om die maar te bevuilen. En ze sprongen met ons, Duitschers, en met de Duitsche arbeiders in het bijzonder, precies zoo om als het hun beliefde. Eén ding moet jullie altijd onthouden: de joden hebben het nog nooit goed gemeend met ons, Duitschers. En ook dat zag Adolf Hitler!

Toen begon hij met nieuwen moed en nieuwe kracht weer te spreken tot de menschen, net als destijds vlak na den oorlog. Slechts weinige weken, nadat men hem uit de gevangenis had gelaten, hield hij in München opnieuw zijn eerst groote redevoering. Hij wist, hoe alles beter gemaakt kon worden. Hij wilde de menschen laten begrijpen, dat ze zichzelf van binnen moesten veranderen. In de eerste plaats was het noodig, dat wij, Duitschers, weer eensgezind werden. Niemand van ons had er voordeel van, wanneer wij met elkaar twistten. Hij leerde ons, dat we arbeiders noodig hadden, die konden metselen, timmeren en bouwen, en andere, die de huizen, straten en machines bedachten. Het kan ons nooit goed gaan, wanneer de eene Duitscher den ander zijn have en goed afneemt. Neen, alleen wanneer wij allemaal vlijtig werken, kan het ons goed gaan. En het is niet mogelijk, dat we allemaal maar door elkaar heenschreeuwen en dat velen bevelen, neen, jullie moet weer leeren gehoorzamen en leeren luisteren naar dengene, die het meest van de kwestie afweet.

Adolf Hitler was ook toen, net als altijd, onvermoeibaar. Hij ging naar de boeren in de dorpen en legde

hun uit, dat het er met hen niet goed voorstond. Wanneer jullie je koren, je aardappelen, je eieren of je melk in de stad verkoopt, dan krijg je er maar weinig geld voor. Maar wanneer jullie je huizen wilt laten herstellen, wanneer jullie kleeren noodig hebt of wanneer jullie je kinderen wilt laten leeren, dan is dat zoo duur, dat jullie het nauwelijks kunt betalen. Hoe komt dat? De joden koopen jullie goederen tegen een spotprijs op en verkoopen ze duur. Ze worden er rijk bij, hoewel ze niet werken. Maar jullie werkt hard, van den vroegen morgen tot den laten avond en blijft arm. Waarom laten wij, Duitschers, ons door de joden uitbuiten? Waarom laten wij hen zoo'n grooten mond hebben in ons huis? Wij moeten de joden wegjagen, eerder worden ons arme land en ons volk niet weer gezond.

Of Adolf Hitler zei tegen de mannen, en wel vooral tegen de jongemannen: álle Duitsche mannen moeten weer soldaat worden, net als in en vóór den grooten oorlog. Ieder moet kunnen schieten, ieder moet weten, hoe hij zich kan verdedigen, wanneer de vijand ons te na komt. Wij hebben ook weer kanonnen noodig, tanks en vliegtuigen, schepen en duikbooten. Kijkt eens naar de andere volkeren aan onze grenzen. Ze hebben allemaal soldaten en wapenen, meer dan tevoren. En wij? Wij hebben niets! Weerloos zijn wij! Wil jullie dat nog langer verdragen? Gelooft me toch, wanneer wij ons weer zouden kunnen verdedigen, dan zou er heel spoedig een eind komen aan onze ellende. De anderen zouden dan niet meer den moed hebben, ons leeg te plunderen. Helpt mij, om die bladzijde, waarop geschreven staat, dat wij, Duitschers, geen soldaten meer mogen hebben, uit het boek van Versailles te scheuren.

Zoo sprak Adolf Hitler tot de menschen. En net

als den eersten keer, toen hij was begonnen te spreken, vlak na den oorlog, waren er slechts weinigen, die naar hem luisterden. Hij sprak in kleine zaaltjes en kroegjes, in kleine vergeten stadjes en dorpjes. Het was een heel inspannend leven voor hem. Wanneer hij begon te spreken in een vergadering, dan zag hij op de gezichten voor zich dikwijls spot en hoon, minachting en haat. Maar hoe langer hij sprak, des te grooter werden de oogen van zijn toehoorders. Steeds meer begonnen ze te merken: de man, die daar spreekt, weet waar het ons aan ontbreekt. Hij denkt niet aan zichzelf en aan zijn eigen voordeel, neen, hij denkt werkelijk alleen aan ons. Die daar zal ons geen ijdele beloften geven, neen, hij zal doen, wat hij zegt. Hier is iemand, die ons helpen en redden kan. Wanneer Adolf Hitler dan ophield met spreken, jubelde de geheele zaal hem toe. En wanneer hij zulk een plaats verliet, dan had hij daar heel wat nieuwe vrienden verworven.

Steeds meer menschen sloten zich bij zijn partij aan, en werden nationaalsocialist. Er waren menschen, die alles achter zich lieten liggen zooals het lag en zeiden: wij willen niets anders meer zijn, dan trouwe vrienden van Adolf Hitler. Met hem willen wij vechten voor een nieuw Duitsch Rijk. En ze waren zoo geestdriftig, dat ook zij begonnen te spreken. Dat was heel goed, want tenslotte kon Adolf Hitler zelf toch ook niet overal zijn. Het duurde niet lang, of hij was de onbekende man van vroeger niet meer. Neen, steeds meer menschen kenden hem en steeds meer menschen geloofden in hem.

Als ik jullie van die dingen vertel, nu Adolf Hitler al eenige jaren lang onze Führer en Rijkskanselier is, lijkt dat allemaal zeer simpel en eenvoudig. Maar dat was het heelemaal niet. Toen was ons lieve vaderland niet

zoo'n mooi en trotsch bouwwerk als tegenwoordig, waar rust en orde heerschte, als in ieder goed huis het geval is.

Het groote Duitsche Rijk, dat vroeger zoo machtig was geweest, wilde niet meer eensgezind zijn. Sommige menschen in Beieren of in het Rijnland kwamen plotseling op de gedachte, dat het kleine land Beieren of het gebied aan den Rijn veel belangrijker was dan hun eigen Duitsche vaderland. Ja, ze hadden zelfs den euvelen moed, te zeggen: wij willen los van Duitschland, wij willen een eigen koning hebben en voor ons zelf zorgen. Nu, jullie kunt je wel voorstellen, hoe blij

de Franschen waren met dat bericht! Dat was immers juist, wat zij wenschten. De Duitschers moesten hun groote land weer in kleine landjes uiteenslaan en daardoor weer zwak en machteloos worden, net als vroeger.

En zoo leek ons mooie vaderland wel een leelijk, verwaarloosd huis in een vuile straat, waar altijd twist en tweedracht heerschten. Niemand was er de baas. Het had duistere schuilhoeken, waar de slechten zich konden verbergen, en de joden begonnen er een steeds hoogeren toon aan te slaan. Als een akelige en groote spin, zaten ze in een hoek en lagen steeds op den loer om zich

op hun buit te werpen. Alles, wat goed was, eerlijk en openhartig, dat haatten ze — want dat is Duitsch, en zij zijn geen Duitschers. Alle achterbakschheid en kwaadaardigheid echter trok hen aan, daar hielden ze van. Het leek wel of ze, net als de toovenaars in de sprookjes, de Duitschers betooverden, maakten, dat die niets meer konden zien en heelemaal niet meer merkten, hoe slecht het met hun eigen huis gesteld was. Maar ze zagen met scherpen blik, dat er maar één was, die gevaar voor hen kon opleveren en hen uit hun schuilhoeken verdrijven: Adolf Hitler! Die had hen herkend! Hitler en zijn vrienden waren de eenigen, die het Duitsche volk de waarheid zeiden. Wat zou er van hen moeten worden, wanneer Adolf Hitler hun booze betoovering zou verbreken, wanneer hij den Duitschen menschen de oogen opende, zoodat die op een goeden dag de joden in hun ware gedaante voor zich zouden zien? Zoover mocht het niet komen! En weet jullie, wat de joden deden? Ze maakten, dat Adolf Hitler geen redevoeringen meer mocht houden!

De kinderen sprongen op. Wat deden ze, Moeder? Dat was toch wel het toppunt! Maar Adolf Hitler heeft zich daar natuurlijk niets van aangetrokken, hè, hij heeft gewoonweg gedaan wat hij wilde en is voortgegaan, tot de menschen te spreken, hè, Moeder? Zulke brutale kerels! Nou, ik zou hun wel een passend antwoord hebben gegeven!

Neen, Adolf Hitler kon destijds niet anders doen, dan zich schikken en zwijgen. Hij, die tegenwoordig zoo groot en machtig is, boog toen voor de bittere noodzaak. Anders zou hij opnieuw in de gevangenis zijn gekomen en wie weet, voor hoe langen tijd. En dan had hij immers in het geheel niet tot de menschen kunnen spreken; en hij had zijn vrienden opnieuw moeten verlaten. Neen, destijds, na het verschrikkelijke einde voor de Feldherrnhalle te München was hij tot het besluit gekomen, dat hij niets meer door geweld wilde doen. Alleen door vreedzamen arbeid wilde hij maken, dat geheel Duitschland uit vrijen wil naar hem luisterde. Tenslotte moesten de menschen toch op een zeker oogenblik begrijpen, dat hij het beste met hen voor had. En hij had besloten, geduld te oefenen tot het zoover was. Daarbij was hij volkomen onverschrokken en moedig als altijd.

Vooralsnog leek het wel, of al zijn moeite en inspanning voor niets waren geweest. Ons vaderland zag er geheel uit als een slordig en verwaarloosd huis, met ongedierte in alle hoeken. Het ergst was het wel gesteld met de groote stad Berlijn. En juist daar begonnen de nationaalsocialisten hun werk met bijzonderen ijver. Maar daarvan zal ik jullie morgen vertellen.

Dr. Göbbels vecht om Berlijn.
Van Horst Wessel en Herbert Norkus

U zoudt ons nog vertellen over die reuzenstad Berlijn, Moeder, zeiden de kinderen den volgenden dag, zoo gauw ze zagen, dat hun moeder weer even rustig zat. Frits, het eeuwige vraagteeken, wilde ook al dadelijk weten: waarom is dat zoo'n reuzenstad? Toen begon Moeder weer te vertellen.

Berlijn, lieve kinderen, is de hoofdstad van Duitschland en ons land wordt van Berlijn uit geregeerd.

Wat is dat, regeeren? wilde Truusje weten. En vóór de groote Herman haar dit nog had kunnen zeggen, zei Frits ijverig: Maar, Truusje, weet je dan niet meer van dat sprookje? De koning zat op zijn troon, hij hield zijn gouden scepter in de hand en regeerde. Zoo is het, wanneer iemand regeert.

Regeeren beteekent heerschen en bevelen, lieve kinderen. Vroeger deden de keizers en koningen dat, zooals het ook in dat sprookje voorkomt. Koning Hendrik, waarvan ik jullie al heb verteld, regeerde het Duitsche Rijk. Nog bij het begin van den grooten oorlog hadden wij, Duitschers, een keizer. Hij woonde te Berlijn in zijn kasteel. Ik heb jullie al verteld, dat hij ons verliet, toen de oorlog slecht afliep. Sindsdien had er eigenlijk niemand in Duitschland meer te bevelen en eigenlijk wilde ook niemand meer gehoorzamen. Er waren wel mannen, die moesten regeeren. Ze droegen geen kronen en zaten niet meer op een troon, maar ze zagen er precies zoo uit als alle andere menschen. Dat zou op zichzelf niet zoo erg zijn geweest — jullie weet, dat Adolf Hitler

er ook niet als een ander mensch uitziet. Maar deze mannen waren ook niet verstandiger dan andere, niet beter, sterker of dapperder, en dat was erg! Integendeel, ze waren laf, ze wilden hun eigen zakken vullen, en een lekker leventje leiden. En er waren zoo verschrikkelijk veel joden onder hen. Zie je, kinderen, vroeger was het niet mogelijk, dat een jood in Duitschland iets te bevelen zou hebben, laat staan, dat hij had kunnen regeeren. Maar nu was het zoover met ons gekomen, dat een groot deel van onze regeering joden waren. Welk een smaad en welk een schande beteekende dat voor ons land en voor ons allemaal! Wat moest ons land er ellendig voorstaan, dat zóóiets mogelijk was.

Daarvan merkte men nergens zooveel als in de groote stad Berlijn. Wanneer jullie grooter bent, dan zal vader eens met jullie met een vacantietrein naar Berlijn gaan en jullie die stad laten zien. Lang vóór de eerste huizen van Berlijn in het verschiet opduiken, rijdt de trein door donkere dennenbosschen, langs stille mooie meren. Daar is de grond zanderig en vlak, je ziet er geen enkelen berg. Dit land heet de Mark en is vervuld van een stille, rustige schoonheid. Dan verschijnen de eerste straten van Berlijn en van dat oogenblik af, rijdt de trein door een warnet van straten, tot hij eindelijk een station bereikt. Reeds vóór men den trein heeft verlaten, bemerkt men, dat deze stad klaarblijkelijk één onafzienbare huizenzee is. Men ziet niets dan huizen en huizen, dan straten en straten, urenlang. Door de straten rijden trams en autobussen. Maar de stad Berlijn is zoo reusachtig groot en er wonen daar zóóveel menschen, dat de Berlijners zelfs met een echten trein en met den ondergrondschen spoorweg door hun stad kunnen rijden. Die rijdt meestal ergens diep onder den grond, maar soms rijdt hij hoog boven de aarde en boven de huizen uit.

Hè, Moeder, wat fijn! Wij willen ook eens met den ondergrondschen! riep Frits geestdriftig uit.

Dat wil ik gelooven, maar ik weet alleen niet, of dat je zoo goed zou bevallen als je nu denkt. Want daar haasten de menschen zóó en dringen elkaar zóó voorbij, dat jij, mijn kleine kwajongen, heelemaal in het gedrang zou komen! Want weet je, de Berlijners hebben altijd haast. Waarom? Omdat hun stad zoo geweldig groot is en ze zich erg moeten haasten als ze van het eene einde naar het andere willen komen.

Bent U dan wel eens in Berlijn geweest, Moeder, dat U dat zoo goed weet? vroeg Herman.

Ja, in de jaren, waarover ik jullie nu wil vertellen, ben ik als jong meisje, eens op bezoek geweest bij een vriendin. Ik had destijds veel tijd. Ik had nog nooit zoo'n reuzenstad gezien en wilde Berlijn heel graag leeren kennen. Daarom begon ik een wandeling te maken door de stad en liep, van de woning van mijn vriendin komend, maar steeds rechtdoor. Toen deed ik een merkwaardige ontdekking. Ik zag namelijk, dat deze reuzenstad uit zeer vele kleinere steden bestaat, die heelemaal niet op elkaar lijken. Bij mijn wandeling door Berlijn kwam ik dadelijk den eersten dag in een buurt, waar het paleis van den vroegeren keizer stond. In de nabijheid daarvan staan vele prachtige kerken. De straten waren breeder dan ik nog ooit had gezien en waar ik ook keek zag ik groote aanzienlijke gebouwen. Toen ik verder wandelde, kwam ik in een buurt, waar vele goedgekleede menschen woonden. In de uitstallingen zag ik allerlei prachtige, maar erg dure dingen. De huizen in deze buurt zagen er erg deftig uit en de straten waren breed en goed geplaveid. Vele mooie autos reden er rond. Wat een mooie en deftige stad, dacht ik bij mezelf, toen ik dien avond weer bij mijn vriendin terugkeerde.

Den dag daarop begon ik weer te zwerven, maar ditmaal den anderen kant op. Merkwaardig, hier zag Berlijn er volkomen anders uit. Ook hier stonden groote huizen, ze hadden allemaal een vier- of vijftal verdiepingen. Maar het plaveisel der stad zag er steeds slechter uit, naarmate ik verder kwam, de winkels zagen er steeds armelijker uit en de huizen werden steeds grauwer, troosteloozer en vuiler. Wanneer men door de poort van zoo'n huis naar binnen keek, dan bemerkte men, dat er achter dat huis nog een ander stond. Daartusschen bevond zich een donkere, vuile binnenplaats, waar kinderen speelden. En een menschen liepen hier rond, een ongelooflijk groot aantal, het wemelde van de menschen. Hier woonden er veel meer dan in de mooie wijk, waar ik den vorigen dag was geweest. Zoo deftig als daar zagen de menschen er hier niet uit. Ze droegen schamele kleeren en velen van hen zagen er vervuild en vies uit; dat was ook geen wonder, want in dien tijd hadden de meesten van hen immers geen werk, het ging hun net als Vader Wieland, waarvan ik jullie al heb verteld. Destijd hoorde men nooit een vroolijken lach in deze straten, wel een woeste scheldpartij, wanneer twee menschen in de groote drukte toevallig tegen elkaar opliepen.

Ik voelde me steeds bedrukter, toen ik door die buurt wandelde. Was het eigenlijk wel mogelijk, het op den duur uit te houden in die troostelooze straten? Wat kwam er op zoo'n manier van de kinderen terecht? Kon men zoo'n doode steenen straat in de groote stad eigenlijk nog wel een geboortestreek, een stuk vaderland noemen? Was zoo'n reusachtig en vies grootestadshuis eigenlijk nog wel een thuis! Het was waarlijk geen wonder, dat de menschen hier het eerst begonnen te wanhopen en dat hun vaderland niets meer voor hen beteekende. Het zag er in die jaren in Berlijn meer dan

ellendig uit. Duizenden en nog eens duizenden mannen waren werkloos en werden communist. Door hun armoede en nood kwamen ze tot wanhopige plannen: ze wilden alles kort en klein slaan, ze wilden alles, wat ze noodig hadden, eenvoudig nemen en iedereen, die hun daarbij in den weg stond, uit den weg ruimen. Ze hebben zich misschien wel afgevraagd, welke andere mogelijkheden nog voor hen openstonden. Er was toch niemand, die zich om hen bekommerde? Beloofd — ja, beloofd had men hun genoeg, destijds, toen de oorlog op zijn eind liep. Wanneer de keizer en Ludendorff en zijn officieren maar eerst weg zijn, had men gezegd, dan zult jullie het goed krijgen. En wat was er gebeurd? Steeds hadden ze minder verdiend, steeds waren ze armer geworden en hun leven troosteloozer. En nu hadden ze besloten, aan dit alles een eind te maken.

Maar al scheen het, of niemand zich om hen bekommerde, toch was er één, die wel aan hen dacht, die nooit kon nalaten aan hen te denken: Adolf Hitler. Hij wist zoo heel goed, hoe het in zoo'n reuzenstad gesteld was, want hij had immers als jongeman zelf in de groote stad Weenen gewoond. Daar was ook hij maar een eenvoudig werkman geweest. In het begin had Adolf Hitler maar weinig goede vrienden en partijgenooten in Berlijn. Maar hij gaf aan deze weinige aanhangers bevel, zich juist naar die doode steenen straten te begeven, waar de nood en de ellende het grootst waren. Juist daar moesten ze probeeren menschen te winnen voor de groote en edele dingen, welke Adolf Hitler wilde. Want deze arbeiders en de werklooze mannen en vrouwen, die een leven vol nood en zonder hoop leiden, dat zijn juist onze broeders en zusters. Dat zijn onze volksgenooten, die hooren net als wij tot het groote Duitsche volk, leerde Adolf Hitler.

Maar als het nu allemaal communisten waren, Moeder,

zei de groote Herman nadenkend, dan wilden ze immers van het Duitsche volk en van ons allemaal niets meer weten en dan waren het toch eigenlijk geen echte volksgenooten meer.

O, toch wel, Herman, toch wel! Zóó mag je daar niet over denken. Kijk eens, die menschen hadden het toch zoo ontzettend moeilijk. En eigenlijk was er toch niemand, die ook maar een vinger uitstak, om hun lot wat te verlichten. Jaren en jaren achtereen praatten de joden hun allerlei volkomen onjuiste dingen voor en tenslotte waren ze daaraan gaan gelooven. Maar je mag nooit vergeten, dat ook die arbeiders in den oorlog hun plicht hebben gedaan, net als alle andere Duitschers. Ook daaraan herinnert Adolf Hitler ons steeds opnieuw. En daarom moeten ze toch — wat ze ook in een verdwaasde bui gedaan mogen hebben — in den grond van hun hart flinke dappere kerels en echte Duitschers zijn.

Daarom gaf hij zijn partijgenooten in Berlijn opdracht, zich in de allereerste plaats om deze menschen te bekommeren. Men moest hun toonen, hoe slecht en gemeen de joden en vele van de communisten waren, en ze moesten hun volk en hun vaderland liefhebben. Gemakkelijk was dat niet, dat wist Adolf Hitler zeer goed. Want de Duitsche arbeiders uit Berlijn zijn geen teergebouwde moederkindertjes, neen, ze hebben krachtige vuisten en een heel grooten mond. En voorloopig waren er immers nog maar zoo weinig nationaalsocialisten in die reuzenstad Berlijn. Of men lette in het geheel niet op hen òf men lachte hen uit. En omdat alles hier zoo buitengewoon moeilijk was, stuurde Adolf Hitler Dr. Goebbels naar Berlijn.

Is dat die Dr. Goebbels, die soms voor de radio spreekt? Wij hebben op school ook eens een redevoering van hem gehoord, vertelde Herman, die als oudste natuurlijk het meest van al die dingen afwist.

Ja, diezelfde. Tegenwoordig kent iedereen in Duitschland hem, ja, zelfs de heele groote wereld weet, wie hij is. Wanneer hij voor de radio spreekt, dan luistert iedereen met groote aandacht.

En jullie hebt toch altijd zoo'n plezier als hij spreekt! herinnerde Truusje zich.

Ja, omdat hij dingen kan zeggen, zoo scherp als een mes. Hij komt met zooveel scherpzinnige en geestige ideeën voor den dag, waarmee hij den spijker precies op den kop treft. Daarom hooren wij hem altijd zoo graag. Maar destijds, toen Adolf Hitler hem voor het eerst naar Berlijn zond, zag het leven van Dr. Goebbels er heel anders uit dan tegenwoordig. Wie kende hem? Niemand anders dan een paar trouwe vrienden van Adolf Hitler.

Dadelijk na zijn aankomst, reed hij met den autobus een heel stuk door Berlijn. Hij vertelt ons zelf in een boek, dat hij heeft geschreven, dat hij iets van die reuzenstad wilde zien. De geweldige menigte, die daar door de straten stroomde, maakte hem stil en nadenkend. Zou het mogelijk zijn, te maken, dat al die menschen op den naam van zijn partij gingen letten, dat ze erover praatten, onverschillig of ze het afkeurend dan wel goedkeurend zouden doen? Hier moest hij de hakenkruisvlag verheffen en al die millioenen menschen, die hier dooreenrenden en haastten, tot goede soldaten van Hitler maken. Welk een eindelooze moed was er noodig om een begin te durven maken met dit werk! Om dit werk te durven aanpakken, om zich niet onmiddellijk om te draaien, met den volgenden trein uit die groote vijandige stad terug te keeren en te zeggen: dat is toch werkelijk een onmogelijkheid! Ik moet altijd denken, dat het geloof aan Adolf Hitler en de overtuiging, dat Duitschland niet verloren kòn gaan, in het hart van Dr. Goebbels als een groote laaiende vlam moet zijn

geweest. En daarom ging hij niet terug, maar bleef in Berlijn en pakte het werk aan, dat Adolf Hitler hem had opgedragen. Hij was arm en wist, net als vele andere goede volgelingen van Hitler, niet, waar hij het allernoodigste geld vandaan moest halen. Hij stond alleen met weinige vrienden midden in het onmetelijke groote

Berlijn. Maar dat zou spoedig anders worden. De Berlijners zouden hem wel leeren kennen.

Hij ging niet naar de buurten, waar de straten mooi en breed, waar de huizen keurig en smaakvol waren, en waar de mooiste dingen in de uitstallingen lagen — neen, hij ging naar de armste, de leelijkste en vuilste hoeken van Berlijn. Daar sprak hij tot de werklooze mannen en vrouwen, ja, hij sprak juist tot de communisten. Nu moet jullie niet denken, dat die hem gastvrij ont-

vingen. Integendeel! Ze waren woest en wild, dat die Dr. Goebbels den moed had, zich bij hen te vertoonen. Hij wist toch wel, dat zij absoluut niets wilden weten van Adolf Hitler en zijn partij!

Waarom dan niet, Moeder? Waarom wilden ze niets weten van Adolf Hitler? Dat was toch erg dom en verkeerd? vroegen en riepen de kinderen, die zooiets niet konden begrijpen.

Kijk eens, de arbeiders in de stad hadden nooit anders dan kwaad gehoord over Adolf Hitler en zijn partij. Altijd weer leugens, gemeene en valsche leugens! De groote drukkerijen, waar de kranten werden gedrukt, waren destijds allemaal in handen van de joden. En jullie weet wel, dat de joden bang zijn voor Adolf Hitler en hem haten. Nu, openlijk en eerlijk strijden, dat kunnen de joden niet. Daarom logen ze maar. En wanneer zulk een arbeider uit Berlijn des morgens zijn krant opende, dan las hij dadelijk de grofste leugens: dat Adolf Hitler het zoo slecht met de arbeiders meende en hoe ellendig hun leven zou worden, wanneer hij het ooit voor het zeggen zou hebben, nog veel slechter dan nu. En nu kwam die Dr. Goebbels en wou precies het tegendeel beweren — dat was toch het toppunt! Drommels — waarom liet men hem dan eigenlijk aan het woord komen? Was het niet beter, om meteen maar te maken, dat hij zijn mond niet meer kon opendoen?

En daardoor zag het er in de zaal en buiten op straat dikwijls zeer gevaarlijk uit, wanneer Dr. Goebbels naar een vergadering ging. Zouden die vele, vele menschen nu niet allemaal op hem afvliegen? Maar kijk, dat was nu ook weer niet zoo eenvoudig, want Dr. Goebbels had zijn Berlijnsche SA. De SA-mannen plaatsten zich om zijn spreekgestoelte heen en zorgden ervoor, dat hij de zaal binnenkwam en kon gaan spreken. Wanneer het zoover was gekomen, dan was het pleit al voor een groot

gedeelte gewonnen. Want Dr. Goebbels wist heel goed, hoe hij tot de arbeiders moest spreken. Hij maakte hun duidelijk, wat Adolf Hitler wilde. Hij toonde hun, hoe ze totnogtoe waren bedrogen en voorgelogen. De dappere Berlijnsche SA-mannen zorgden ervoor, dat hun Dr. Goebbels weer heelhuids uit de zaal kwam. En niet zelden onstonden er hevige vechtpartijen. Menig SA-man werd ernstig gewond naar het ziekenhuis gebracht. Zoo kwam het, dat Dr. Goebbels en zijn SA al spoedig niet onbekend meer waren. Neen, de Berlijners begonnen over hen te praten en de kranten schreven over hen. Nu vertelden ze voorloopig natuurlijk ook niets dan leugens, want de joden, die de kranten lieten drukken, hadden reden te over om Dr. Goebbels te haten en te vreezen. Die nam ook geen blad voor den mond en vertelde klaar en duidelijk, wat de joden allemaal op hun geweten hadden.

Maar hoe meer men over de mannen van Hitler begon te spreken en hoe dapperder ze streden, des te moeilijker werd hun leven. Steeds meer arbeiders begonnen naar hen te luisteren en steeds meer werden lid van de partij van Adolf Hitler of SA-man. De werkelijk slechte kerels onder de communisten werden bang. Wanneer het zoo verder ging, zou het nog slecht voor hen afloopen! Dan zou Adolf Hitler toch nog eens de baas worden in Duitschland en dan was het afgeloopen met hun gemakkelijke baantjes. In een openlijk gevecht kon je die SA-mannen al niet meer verslaan. Daarom begonnen ze hen met allerlei listen en lagen te bevechten. Wanneer zoo'n Berlijnsche SA-man 's avonds na den dienst alleen naar huis ging, dan was hij zijn leven niet meer zeker. Dan vielen de communisten hem van achteren aan, sloegen hem plotseling neer of schoten uit een schuilhoek op hem.

En waarom haalden ze dan geen politieagent? vroeg Frits.

De politieagenten durfden hen niet te helpen. Wanneer de communisten en de nazis met elkaar slaags waren geraakt, dan verdween de politie meestal in allerijl. De mannen van Hitler werden altijd in het ongelijk gesteld, men gaf hun altijd de schuld. Zij werden in de gevangenis gestopt, terwijl men de anderen vrijuit liet gaan.

Dat was toch erg onrechtvaardig! riep Herman.

Zeker, dat was het ook, maar de volgelingen van Hitler konden daar toen niets tegen doen. Toch bleven ze dapper en moedig doorvechten, bleven den Führer trouw, volgden hem en deden alles, wat hij zei. Want ze wisten allemaal, wanneer wij trouw zijn en volhouden, dan wordt hij eens de Führer van het geheele Duitsche Rijk en dan is het afgeloopen met de macht der communisten en joden.

Maar vóór het zoover was, moest nog menig SA-man in den strijd voor Adolf Hitler zijn leven laten en bijna allemaal liepen ze wel een lichte of zware verwonding op. Als ik er soms over nadenk, dan zeg ik tegen mezelf, dat het in zoo'n straat te Berlijn eigenlijk erger moet zijn geweest, dan aan het front. De soldaten aan het front mochten toch allemaal wapens dragen. Ze wisten meestal ongeveer, waar de vijand lag en wisten, dat hij tegen hen vechten zou. Maar hier — ieder oogenblik kon er een woeste horde om den hoek komen. Wat zou die in het schild voeren? Wat lag er daarginds in die donkere portiek misschien op den loer? Wat gebeurde er achter de donkere ramen van de huizen? Welke vijandelijke en geheimzinnige plannen werden daar gesmeed? Wie destijds SA-man wilde zijn te Berlijn, moest een kerel uit één stuk zijn.

Eén van de Berlijnsche SA-mannen heette Horst Wessel. Hij was op school al vlijtig geweest en leerde en studeerde ook later ijverig voort. Maar op een goeden dag hoorde hij van Adolf Hitler en van den strijd om Duitschland. Hij was zoo geestdriftig en zulk een toegewijd volgeling van den Führer, dat hij hem met alle kracht wilde helpen bij zijn zware werk. Wat baat me al mijn leeren en studeeren? vroeg hij zich af. Ik zal liever in Adolf Hitlers voetstappen treden en tot de arbeiders gaan, om hun te vertellen over den Führer en diens strijd! De arbeiders moeten zien, dat ik een goed nationaalsocialist ben, en daarom wil ik heelemaal met hen leven en alle vreugde en verdriet met hen deelen. En Horst Wessel verliet zijn mooi en gezellig ouderhuis en werd SA-man. Hij ging naar die buurt van Berlijn, waar de meeste communisten waren en waar het gevaarlijker scheen te zijn dan ergens anders. Er waren

maar weinig menschen, die zoo goed tot de arbeiders konden spreken als hij. Alle menschen, die hem gekend hebben, vertellen hetzelfde over hem: wie hem zag, moest wel van hem houden en moest wel bereid zijn, met hem door dik en dun te gaan. Zoodoende kwamen er steeds meer mannen in de Berlijnsche SA, arbeiders, die vroeger communisten waren geweest, studenten, kooplieden en vele anderen. Het duurde niet lang, of steeds meer menschen spraken over hem. Velen voelden zich door hem aangetrokken, hij leerde hun, in Adolf Hitler te gelooven.

Maar de slechte menschen in Berlijn vonden dat verre van aangenaam. Ze vonden, dat die Horst Wessel te gevaarlijk werd voor hun heerschappij, hij moest weg, goedschiks of kwaadschiks. Dat was niet zoo eenvoudig, want hij was een krachtige en overschrokken kerel. Wanneer ze hem bedreigden, dan lachte hij slechts. En daarom hebben ze eens op een avond lang op den loer gelegen om hem te pakken te krijgen en hebben hem toen, laf en gemeen, uit hun hinderlaag doodgeschoten.

Die arme Horst Wessel! riep Truusje met tranen in haar stem, en leeft hij nu niet meer?

Neen, maar een stuk van hem leeft toch nog verder. Hij heeft voor zijn kameraden in de SA mooie gedichten en liederen bedacht. Eén daarvan ken jullie allemaal wel:

„Die Fahne hoch, die Reihen fest geschlossen,
SA marschiert, mit ruhig festem Schritt...."

Zie je, dat lied heeft Horst Wessel gemaakt. Eerst waren er maar enkele SA-mannen, die het meezongen, maar al spoedig leerden steeds meer menschen het kennen en tegenwoordig zingen wij het allemaal. Daarbij denken wij altijd aan den dapperen SA-man Horst Wessel, die zoo moedig voor Duitschland zijn leven gaf.

Truusje, Frits en Herman waren stil geworden. Ze wisten nog maar zoo weinig van den dood en wat er gebeurt, wanneer iemand sterft en deze aarde moet verlaten, dat ze het niet dadelijk konden bevatten. Tenslotte zei Frits aarzelend: Weet U, Moeder, als Horst Wessel nu gewoon bij zijn moeder thuis was gebleven, dan leefde hij misschien nu nog en dan zou niemand hem hebben doodgeschoten.

Dat zal wel, mijn jongen, en het zal voor Moeder Wessel ook heel erg zijn geweest, haar zoon op zulk een manier te moeten missen. Maar wanneer er geen jongens als Horst Wessel waren, wat zou er dan van ons allemaal, wat zou er dan van Duitschland terechtkomen? Iedere vijand, in het binnen- en het buitenland zou dan precies met ons kunnen doen, wat hij wilde. Neen, neen, hoe verschrikkelijk het ook is, dat zulke jongens hun leven moeten geven, toch zou Adolf Hitler zonder jongens als Horst Wessel nooit onze Führer geworden zijn. Wanneer zulk een mensch sterft en begraven wordt, dan is het precies alsof men een zaadkorrel in de aarde legt. Het was maar één enkele korrel, maar één enkel mensch en in het begin lijkt het wel, alsof zijn dood vergeefsch was geweest en alsof alles, wat hij wilde, verloren ging op het oogenblik, dat hij stierf. Zijn vijanden, de menschen die hem vermoordden zijn de overwinnaars, denkt menigeen aanvankelijk.

Maar het duurt slechts korten tijd, dan gebeurt er een wonder. Uit het zaadkorreltje in de aarde schiet een halm op, welke steeds grooter en grooter wordt om dan op zijn beurt weer zaadkorreltjes te dragen, niet slechts een enkele, maar zeer, zeer vele. En de dood van zulk een dapperen en onversaagden kerel, die zijn leven met vaste hand in de waagschaal heeft gelegd, wekt tientallen, ja honderdtallen andere dappere kerels, die zweren: je bent niet voor niets gevallen, Horst Wessel!

Wat jij gewild hebt, dat willen wij ook! Ook wij zullen Adolf Hitler en Duitschland dienen en zullen mede strijden voor dat groote ideaal: dat onze Führer zijn doel bereikt. En zie je, zoo komt het, dat nooit een dapper man tevergeefs sterft, ook al lijkt het in het begin wel zoo. Daarom is Horst Wessel niet tevergeefs gestorven en de soldaten uit den oorlog niet en ook de zestien dappere kerels destijds voor de Feldherrnhalle te München niet.

Hun Moeder zweeg een tijdlang. Zouden de kleine harten het wonder van zulk een offerdood kunnen bevatten? Sinds menschenheugenis waren de besten uit Duitschland zulk een dood gestorven. Ze zaten allen stil en nadenkend bijeen. Na een tijdje vroeg Frits: en Hitlerjongens, Moeder? Waren er toen ook al Hitlerjongens?

O ja, maar ze hadden het niet zoo gemakkelijk en genoeglijk als tegenwoordig, dat moet je niet denken. Het was destijds heel erg gevaarlijk Hitlerjongen te zijn. Ze moesten dikwijls verschrikkelijk oppassen, wanneer ze hun bruine hemd en hun uniform droegen, anders liepen ze hetzelfde gevaar als de SA-mannen. Ze waren tenslotte nog maar jongens en wat konden ze uitrichten, wanneer zoo'n troep groote kerels hen aanviel? Ze mochten blij zijn, als ze de kans kregen, zich uit de voeten te maken en een schuilplaats te vinden in het eenvoudige kamertje, dat destijds hun kwartier was. Wat was alles daar toen nog anders dan tegenwoordig in de prachtige Hitlerjeugdherbergen. Het zag er van binnen maar armelijk uit, het heele meubilair was bijeengeleend en -gebedeld van goede menschen, die in Adolf Hitler geloofden en de jongens wilden helpen. Maar toch waren ze heel erg trotsch op hun simpel, klein kwartier.

Er leefde in Berlijn een Hitlerjongen, die heette Herbert Norkus. Hij vervulde vlijtig zijn taak. Zijn vader was zelf SA-man en kon heel goed begrijpen, dat ook zijn jongen al wilde meedoen. Op een morgen kreeg Herbert Norkus met andere jongens opdracht, strooibiljetten in de bussen te stoppen om de menschen uit te noodigen voor een vergadering. Het waren net zulke strooibiljetten als die, welke Adolf Hitler zelf voor zijn vergaderingen had rondgebracht. Ze werden in de bussen gestopt of onder de deuren doorgeschoven en er stond op, dat er daar en daar, op een bepaald uur, een vergadering zou zijn, waar over Adolf Hitler gesproken zou worden. De communisten waren altijd woedend, wanneer er weer zulke strooibiljetten werden rondgebracht, want na iedere vergadering waren er weer meer menschen, die in Adolf Hitler geloofden en daarom deden ze wat ze konden om de verspreiding van die biljetten te voorkomen. De Hitlerjongens wisten dat wel. Ze moesten dus nog wat vlugger zijn dan de communisten en wat vroeger opstaan dan zij. De biljetten moesten al lang in de brievenbussen gestopt zijn, wanneer de booswichten uit de veeren kwamen.

Maar ditmaal waren de Hitlerjongens van Beuszelkietz, zoo heette die buurt van Berlijn, verraden. De communisten wisten precies, hoe laat en wanneer ze de strooibiljetten zouden verspreiden. Toen ze op een morgen, om een uur of zes, op pad waren, overviel hen een heele troep mannen. Er waren er veel, veel meer dan de Hitlerjongens.

Nou, dat is laf! riep Herman, met zooveel tegen een paar!

Ja, laf was het, maar daar konden de Hitlerjongens destijds altijd op rekenen. Eerst probeerden ze, zich met hun vuisten een doortocht te banen. Maar al spoedig zagen ze, dat hier geen doorkomen aan was. Het was raadzaam, zich zoo spoedig mogelijk uit de voeten te maken.

Tegen zooveel vijanden konden ze toch niets beginnen. De Hitlerjongens wisten allen te ontkomen en ontmoetten elkaar weer op een van te voren afgesproken plaats. Er ontbrak er maar één. Dat was Herbert Norkus. Hij had niet meer kunnen ontsnappen en toen hadden de communisten hem gedood. Hij had hetzelfde lot onder-

gaan als de SA-man Horst Wessel. Hoe jong hij ook was, toch had ook hij zijn leven gegeven voor Adolf Hitler en Duitschland. Zijn dood bewerkstelligde hetzelfde wonder als de dood van Horst Wessel. Vele Duitsche jongens en meisjes stonden op en sloten zich aan bij de Hitlerjeugd. En zij allen besloten: wanneer het erop aankomt, zullen wij net zoo dapper zijn en even weinig angst kennen als Herbert Norkus.

Nog vóór Adolf Hitler onze Führer en Rijkskanselier werd mocht de Hitlerjeugd te Potsdam voor hem defi-

leeren. Daarbij droeg men de vaan, waaronder ook Herbert Norkus gemarcheerd had, voorop. En toen de leider der Hitlerjeugd, dat was Baldur von Schirach, den naam van Herbert Norkus riep, antwoordden alle Hitlerjongens, die tot zijn troep hadden behoord, luid: „Hier!" Dat was het teeken, dat de Hitlerjongens en -meisjes den dapperen Hitlerjongen Herbert Norkus nooit zouden vergeten.

Adolf Hitler wordt Duitschlands Führer en Rijkskanselier

Het moet voor Adolf Hitler een hard gelag zijn geweest, mee aan te zien, hoe het zijn vrienden en aanhangers, zijn SA-mannen en Hitlerjongens en allen goeden Duitschers steeds slechter ging. Hij kon hen nog steeds niet helpen en toch wist hij zoo goed, hoe hij dat alles moest aanpakken. In stilte trof hij vele voorbereidselen voor den tijd, waarop hij de Führer van geheel Duitschland zou zijn. Hij zou zooveel moeten bouwen en volbrengen om iedereen weer werk te geven en te zorgen, dat niemand meer behoefde honger te lijden. Opdat het eindelijk zoover zou komen en geheel Duitschland zou zien, dat hij en niemand anders onze Führer was, ging hij steeds meer uit om de menschen toe te spreken. En terwijl er aanvankelijk slechts weinige menschen naar hem wilden luisteren, waren er nu vele duizenden en tienduizenden, ja, honderdduizenden, die verlangden, zijn woorden te hooren. Terwijl hij aanvankelijk in München zeer bezorgd was, omdat hij maar zoo'n onbekende man was, leerden nu steeds meer menschen hem kennen. Ook buiten München en Beieren, in het geheele groote Duitsche Rijk wilden de menschen hem hooren spreken. Daarom reisde Adolf Hitler het geheele land af. Hij reisde naar Saksen, naar de groote steden met haar groote fabrieken. Hij reisde naar Silezië, waar vele kolenmijnen zijn en waar, net als in Saksen, de groote schoorsteenen der fabrieken rooken. Hij ging naar Mecklenburg en Sleeswijk-Holstein, dat in het Oosten en

Westen aan de zee grenst. Daar zijn groote vruchtbare velden, waar prachig vee graast. Het land is rustig, stil en vreedzaam, de menschen daar te lande zijn blond, hebben blauwe oogen en zijn vasthoudend en trouw.

Bijzonder vaak moest Adolf Hitler van München naar Berlijn en terug. Het kon hem niet schelen, of het dag

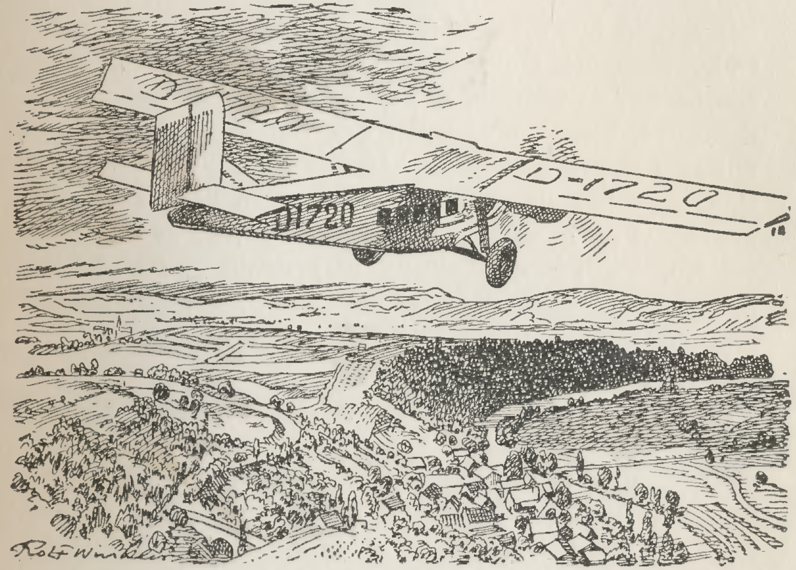

was of nacht, of het mooi weer was of dat het stormde of sneeuwde! Hij moest zoo dikwijls zijn weg zoeken door regen en onweer. Want zijn zelfgekozen taak vergde steeds meer van hem en in steeds meer steden en dorpen gingen stemmen op, die vroegen: komt Adolf Hitler niet bij ons? Ook wij willen hem zien en hem hooren spreken. Dikwijls reisde hij zoo door het land, terwijl wij allemaal sliepen en vreedzaam in onze bedden lagen. Het leek wel, of hij nooit moe werd en geen honger of dorst kende. Hij at maar weinig en wat hij at was uiterst eenvoudig en

sober, dikwijls sliep hij slechts enkele uren. En toen hij met den trein en de auto niet snel genoeg meer opschoot, vloog Adolf Hitler met een vliegtuig van de eene plaats naar de andere.

O, wat fijn! riepen de beide jongens als uit een mond; vliegen, ja, dat zouden wij ook graag willen!

Ja, dat zal zeker iets heel moois zijn, kinderen. De mannen, die met Adolf Hitler mochten vliegen, hebben ons verteld, hoe prachtig de wereld er van boven uitzag, en hoe het mooie Duitsche land met zijn akkers en meren, zijn bergen en wouden, zijn steden en dorpen onder hen doorgleed. Maar ze vertellen ook van andere vluchten. Dikwijls vlogen ze door nacht en mist en bij stormweer. Dan werd het vliegtuig door rukwinden heen en weer geslingerd en ze wisten ternauwernood waar ze zich bevonden. En nu moet jullie niet denken, dat Adolf Hitler en de anderen den tijd hadden, om zelfs toen rustig uit het raampje te kijken. O neen, ook in het vliegtuig werd gewerkt, gelezen en geschreven. Er werden plannen opgemaakt voor den volgenden dag. Alleen heel gezonde en sterke mannen konden die vluchten uithouden en ze konden het enkel en alleen, omdat ze Adolf Hitler vóór zich zagen. Hij was de vlijtigste van allen, hij was altijd onversaagd en overmoeibaar.

Wanneer het vliegtuig dan op de plaats van bestemming aankwam, ging men dadelijk met een auto verder, zoo snel mogelijk naar de volgende groote vergadering. Daar stonden en zaten vele duizenden menschen dikwijls reeds urenlang om Adolf Hitler te hooren en hij sprak hen lang en nadrukkelijk toe. Wanneer dan aan het eind een geweldig gejuich losbarstte — jullie hebt allemaal toch al wel eens voor de radio gehoord, hoe de menschen jubelen, wanneer Adolf Hitler gesproken heeft — dan stapte hij alweer snel in zijn auto en haastte zich naar de volgende stad, vlug, altijd weer vlugger!

En wat zei hij dan zoo tegen al die menschen, die hem wilden hooren? vroeg Herman.

Hij legde ons steeds opnieuw uit, wat wij moesten doen om een einde te maken aan den grooten nood en de verschrikkelijke ellende en om weer een gelukkig en groot volk te worden. Wij hooren allemaal bij elkaar, zei hij tegen de menschen, wij zijn als broeders en zusters van één, heel groot gezin. Laat daarom voortaan alle getwist achterwege en vergeet den haat! Luistert niet naar de joden, zij zoeken slechts hun eigen voordeel en willen ons kwaad doen. Gaat allen vlijtig aan het werk, leert weer gehoorzamen, leert U te schikken en ge zult zien, hoe alles weer beter wordt. Niemand mag honger lijden, wanneer ik iets te zeggen heb. Niemand mag kou lijden. Onze kinderen moeten weer vroolijk en gezond worden, ze moeten weer van het leven kunnen genieten. Helpt de boeren, zoodat ze rustig den Duitschen grond kunnen bebouwen. Helpt de arbeiders, zoodat die weer een menschwaardig bestaan kunnen leiden. En veracht niemand, omdat hij armelijker gekleed gaat en misschien vuil werk moet verrichten. Ook hij is onze broeder en werkt voor ons. Zoo sprak Adolf Hitler onophoudelijk. Steeds vond hij andere woorden voor dat wat hij wilde en steeds schijnt ieder woord, dat hij zegt, weer nieuw en prachtig. Wanneer wij naar hem luisteren, dan moeten we wel, of we willen of niet, in ons hart toegeven, dat hij gelijk heeft. Ja, hij heeft gelijk! Zoo denk en voel ik ook, alleen was ik me tot nog toe er niet van bewust en ik had het ook niet zoo prachtig kunnen uitdrukken. Zoo ging het vele duizenden menschen, die destijds Adolf Hitler in een vergaderzaal hoorden spreken.

En werd hij daar dan nooit moe van, net als wij en andere menschen 's avonds? vroeg Truusje.

Jawel, ook hij werd wel eens moe — en hij zal wel

vaak heel erg moe zijn geweest na al die inspannende uitputtende reizen met auto en vliegtuig bij dag en bij nacht! En wanneer hij dan toch eens wat rust noodig had, dan verdween hij plotseling. Waar is Hitler? vroegen de menschen, maar niemand wist het.

En waar was hij? vroeg Frits nieuwsgierig en gespannen.

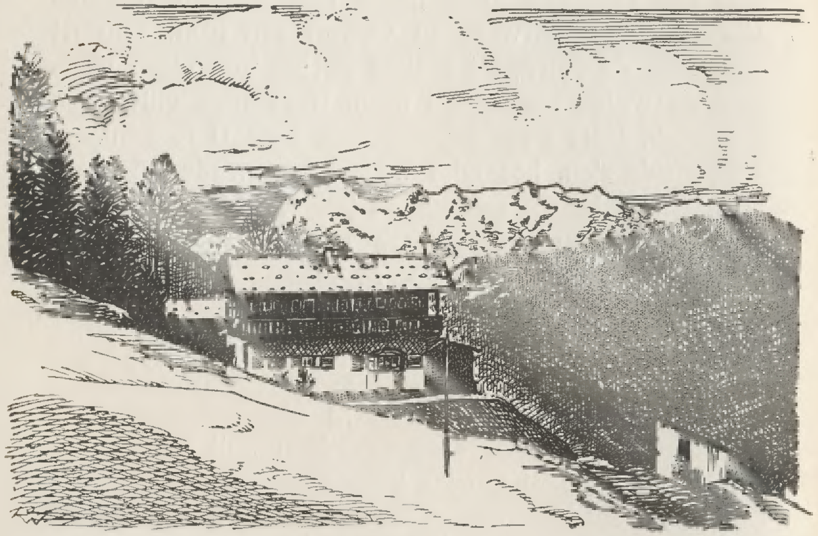

Op den Obersalzberg. Heelemaal in het uiterste zuiden van Duitschland, waar toen nog een grens lag tusschen ons broederland Oostenrijk en ons, daar ligt de Obersalzberg, waar slechts hier en daar een enkel huisje staat. Dat zijn boerenhuizen en kleine woonhuisjes. En één van die huisjes had Adolf Hitler uitgezocht om er uit te rusten, wanneer hij tot rust wilde komen. Om den Obersalzberg heen staan overal in het rond bergen: de Watzmann, de Gölm, de Hochlenzer, de Reiter Alm en nog andere. Ze zijn hoog en steil en hun toppen zijn kale rotsen. Tot heel laat in het voorjaar zijn ze met

sneeuw en ijs bedekt. Want boven op de bergen is het veel kouder dan hier beneden bij ons. Maar de zon geeft daar ook meer warmte dan elders, de lucht is er zuiverder en reiner, men kan er gemakkelijker ademhalen. En het is daar zoo stil en rustig! In deze verrukkelijke berglucht en in die groote prachtige bosschen ging Adolf Hitler wandelen. Het huis, waar hij woonde, was klein en eenvoudig, maar zeer behagelijk ingericht. Zijn zuster kookte daar en zorgde voor hem en zijn naaste vrienden. Daar konden ze uitrusten en eens uitslapen en — weer nieuwe plannen maken voor het werk, dat weer lag te wachten. Want het gebeurde zoo dikwijls, dat er, net wanneer het zoo gezellig was op den Obersalzberg, plotseling bevel kwam: We moeten naar Berlijn!

Waarom naar Berlijn? vroeg Frits.

Je weet toch wel, dat Duitschland van Berlijn uit bestuurd wordt, dat het onze grootste stad en onze hoofdstad is? Daar wonen de mannen, die in heel Duitschland de macht in handen hebben. Aan het hoofd van al die mannen stond destijds onze generaalveldmaarschalk von Hindenburg. Hij was de president van ons Rijk. Na den oorlog had het volk immers den keizer niet meer terug willen hebben, die was naar het buitenland gegaan, zooals jullie al weet. Wij hebben dus geen keizer of koning meer. Maar in zulk een groot land moet toch iemand de eerste zijn, en dat was in dien tijd von Hindenburg. Jullie hebt ook al wel eens foto's van hem gezien. Hindenburg is van zijn jeugd af officier geweest en heeft reeds als jongeman in twee oorlogen voor Duitschland gevochten. Toen de laatste groote oorlog, van '14-'18, uitbrak, toen Moeder nog een klein meisje was, toen was hij al niet jong meer. Maar hij stelde zich dadelijk weer aan het hoofd van de Duitsche soldaten en heeft gemaakt, dat ze in vele groote veldslagen de overwinning behaalden. Hij werd een beroemd

veldheer. Toen de oorlog zoo verschrikkelijk afliep, bracht von Hindenburg de Duitsche soldaten in de grootste orde en rust weer terug naar het vaderland. Hij was toen reeds een zeer oud man, maar er scheen voor hemzelf geen rust en geen mogelijkheid tot uitrusten te bestaan. Toen het er in ons land zoo ellendig uitzag en de nood en ellende van dag tot dag erger werden, toen vroegen wij hem, of hij onze president wilde worden en ons wilde bijstaan. Dat deed hij, want hij beschouwde het als zijn plicht.

Voor zeer, zeer vele menschen was onze Hindenburg de laatste hoop. Allen keken wij naar hem op als naar een vader. Zoolang wij hem nog hebben zijn we nog niet heelemaal verloren, werd er vaak gezegd. En daar hadden ze gelijk in. Want al konden de vijanden ons het leven ontzettend moeilijk maken, toch wist von Hindenburg het ergste onheil van ons af te wenden. Ja, hij was wel niet in staat, Duitschland weer van den grond af nieuw op te bouwen, maar hij deed toch veel. En voor één van die groote daden moeten wij hem buitengewoon dankbaar zijn. Hij was het tenslotte, die Adolf Hitler tot Rijkskanselier benoemde. Ik zal jullie dadelijk vertellen, hoe Adolf Hitler en Hindenburg elkaar vonden.

De mannen, die destijds in Berlijn het roer in handen hadden, begonnen in te zien, dat ze Adolf Hitler niet meer de baas konden worden. Er waren teveel menschen, die het hakenkruis droegen, teveel stonden in hun hart achter den Führer, teveel SA-mannen marcheerden achter de vaandels, teveel jongens waren bij de Hitler-jeugd! En Dr. Goebbels gaf hun ook al de handen vol! Daarom dachten ze er lang over na, wat ze konden doen, en vroegen elkaar: wat moeten we doen om te zorgen, dat Adolf Hitler niet al te gevaarlijk wordt? Dat wij nog kunnen voortregeeren en nog langer onze vette baantjes kunnen blijven bekleeden? En ze bedachten allerlei plan-

netjes. Ze boden Adolf Hitler een klein baantje aan en dachten, dat hij wel tevreden zou zijn, als hij zoo'n beetje meeregeeren kon. Toen hij dat afsloeg bedachten ze snel weer een ander plannetje, kwamen opnieuw met een klein postje aanhollen en zeiden: kijk eens, dat zou toch echt iets zijn voor jou en je vrienden. Grijp toe en wees blij, dat je het krijgt. — Wat begrepen ze toch weinig van Adolf Hitler! Wat wisten ze maar weinig af van zijn reusachtige plannen om ons allemaal weer werk en brood te geven en het Rijk te herstellen in zijn volle pracht en heerlijkheid.

Zoo ging het geruimen tijd. Het volk keek ongeduldig toe, want wat die mannen daar deden was in strijd met alle recht en de nood werd steeds grooter in het land. Wanneer Adolf Hitler Berlijn bezocht, dan dromden de menschen op straat bijeen en riepen en schreeuwden: Hitler moet onze Führer worden! Hij moet bevelen, wij willen hem gehoorzamen! Weg met de anderen!

Eindelijk hoorde onze president, de oude generaalveldmaarschalk von Hindenburg daarvan. Hij had natuurlijk, net als alle andere menschen in Duitschland gezien, hoe Adolf Hitler al jaren achtereen met alle macht streed voor Duitschland om onze Führer te worden. Hij wist heel goed, dat alleen Adolf Hitler ons volk en ons land uit de ellende kon redden, wanneer hij ook werkelijk te bevelen zou hebben in Duitschland. Hindenburg begreep wel, dat hij helpen moest, hem den weg te banen. Daarom zond hij op een goeden dag een boodschap naar Adolf Hitler en verzocht hem, te komen. Hij zou Rijkskanselier worden en eindelijk, eindelijk het bevel in Duitschland voeren. Want de Rijkskanselier staat aan het hoofd van de geheele regeering, moet je weten. Hij woont te Berlijn in een huis in de Wilhelmstrasse, dat heet de Rijkskanselarij. En zoo is Adolf Hitler dan onze rijkskanselier geworden.

Toen raakte heel Berlijn buiten zichzelf. Stel jullie je eens voor, wat dat voor een gezicht zal zijn, wanneer vier millioen menschen in die stad zich verheugen. In de groote fabrieken vertelde de eene arbeider den ander het nieuws. De menschen in de kantoren en de leiders van de fabriek hoorden het van de arbeiders. De arbeiders lieten de machines stilstaan en legden hun gereedschap neer. In de pakzalen, waar de afgewerkte producten werden ingepakt, legden de vrouwen het papier en het touw uit de handen. De meisjes aan de schrijfmachines hielden op met schrijven.

Was het net als bij Doornroosje, Moeder? vroeg Truusje. Toen hielden ze ook allemaal op te werken.

Ja, daar leek het wel wat op. Maar de menschen vielen toen niet in een diepen slaap, zooals daar. Neen, het leek wel, alsof ze ontwaakten! Vroeger hadden ze zoo vaak het werk erbij neergegooid, wanneer er twist en oneenigheid was in zulk een groote fabriek. Maar nu dachten ze niet aan oneenigheid! Al die menschen trokken door de straten van de reuzenstad Berlijn naar de Rijkskanselarij in de Wilhelmstrasse. En reeds terwijl ze zoo door de straten liepen werden er steeds meer hakenkruisvlaggen uitgestoken. Toen keken de Berlijners op, want de hakenkruisvlaggen waren toch verboden! Nu was het oogenblik aangebroken, waarvan het lied van Horst Wessel spreekt:

„Bald flattern Hitlerfahnen über alle Strassen...."

Het duurde niet lang, of er stonden op het plein voor de Rijkskanselarij duizenden en nogeens duizenden menschen. Ze riepen om Adolf Hitler en juichten hem toe. En toen het avond werd, kroop er plotseling een breed en helderstralend lint door de Berlijnsche straten. Het leek wel een rood vuur! De menschen waren in hun grenzenlooze vreugde te hoop gestroomd en hadden een grooten

optocht gevormd. Ieder nam een brandende fakkel in de hand en opnieuw marcheerde alles voorwaarts.

Wat is een fakkel, Moeder? vroeg Frits.

Fakkels zijn houten stokken, die van voren in teer gedrenkt zijn. Wanneer ze aan dat eind worden aangestoken, dan verspreiden ze een rood schijnsel. Bij avond-

feesten geven ze een prachtig licht. Zulke fakkels droegen de menschen dien dag. De SA, de SS, de Hitlerjeugd, de oud-soldaten uit den grooten oorlog en nog vele, vele anderen, mannen en vrouwen, wilden allemaal meemarcheeren. Vele vaders en moeders droegen hun kleintjes op den arm. Want ook de kinderen wilden erbij

zijn en Adolf Hitler zien. Aan de kanten van de straten, op de trottoirs stonden de menschen als een muur zoo dicht opeengepakt. De vlugge Berlijnsche jongens waren in de lantarenpalen en in de boomen geklommen. Daar hingen ze nu, als groote trossen menschelijke druiven. En uit duizenden kelen klonk een lied van de Berlijnsche SA:

„Door Groot-Berlijn marcheeren wij
voor Adolf Hitler vechten wij!"

Zoo trok de stoet langs de Rijkskanselarij. De menschen keken op naar het raam, waar Adolf Hitler stond en de menigte groette. De vaders en moeders tilden hun kinderen op, zoodat die hem konden zien. Iets verder stond ook de oude generaalveldmaarschalk von Hindenburg voor een raam en keek op de menschenzee neer.

Menig prachtig lied werd dien avond nog gezongen: het lied van Horst Wessel, het Duitschlandlied en nog een ander prachtig lied, dat wij altijd zingen, wanneer wij reden tot danken hebben, wanneer we ons verheugen over een groote overwinning:

„Nun danket alle Gott mit Herzen, Mund und Händen."

De groote fakkelstoet trok tot diep in den nacht voort, het scheen wel, alsof de Berlijners dezen nacht in het geheel niet wilden gaan slapen! Maar eindelijk, eindelijk werd het toch weer stil in de reusachtige stad.

Maar Adolf Hitler zat in zijn werkkamer en begon met zijn groote en moeilijke werk — voor ieder van ons, voor ons allemaal en voor ons groote vaderland, Duitschland. Weinige dagen later sprak hij tot ons allen. Hij sprak te Berlijn, maar ditmaal zond de radio zijn redevoering uit. In het geheele land zaten de menschen voor de luidsprekers en luisterden naar zijn stem, ook velen

van hen, die nog altijd niets van Adolf Hitler hadden willen weten. En allen keken verbaasd op! Want daar sprak waarlijk iemand als een goed en rechtvaardig vader. Hij zei niet enkel aangename dingen tegen hen. Neen, ze hoorden ook van veel zwaar en moeilijk werk en van harde plichten, welke hen wachtten. Maar hij sprak tot hun aller hart en ze begrepen het allemaal. Nog ééns maakte Adolf Hitler ons duidelijk, hoe slecht ons vaderland er voorstond. Nu moesten wij eerlijk zijn en onszelf en anderen niets vóórliegen, sprak hij. Nu moeten we aanpakken en hard, hard werken met onze beste krachten. Wacht niet, of iemand anders ons komt helpen. Neen, wij moeten onszelf helpen en op onszelf alleen vertrouwen. Wij moeten weer eensgezind zijn. Geen van ons is iets meer of iets beters dan de ander, wij zijn allemaal Duitschers. Jullie, stadsmenschen, moet de boeren bijstaan, zoodat ze weer tevreden en onbelast op hun akkers kunnen werken. Zij zorgen, dat wij brood hebben om te leven. En jullie, arbeiders, in de stad moet niet langer luisteren naar de communisten en de joden. Gelooft me, alleen wanneer jullie weer goede Duitschers wordt, kan het jullie, kan het ons allemaal goed gaan. Jullie kinderen moeten alweer leeren, dat ze Duitsche kinderen zijn. Ze moeten een voorbeeld nemen aan onze dappere soldaten uit den grooten oorlog, aan mannen als Horst Wessel en aan jongens als Herbert Norkus. Wanneer jullie, die nu naar me luistert, gelooven en mij volgen wilt, dan beloof ik jullie, dat het beter wordt in ons vaderland. Wil jullie dat? Zegt dan allen: Ja! Want ik wil niets doen, zonder dat het geheele Duitsche volk achter mij staat!

En wat deden de menschen, die naar Adolf Hitler luisterden? Zeiden ze allemaal: Ja! en kon Adolf Hitler dat allemaal hooren? vroegen de kinderen.

Onze Führer sprak destijds niet alleen in Berlijn, neen,

hij maakte opnieuw een reis door Duitschland, zooals reeds zoo dikwijls en sprak in tien groote steden. Toch kon hij natuurlijk niet iederen enkeling vragen, hoe hij erover dacht. Daarom werden in alle dorpen en steden kamers ingericht, waar ieder een briefje kreeg, waarop hij zijn Ja! kon schrijven.

Werden die briefjes dan allemaal aan Adolf Hitler gestuurd?

Zoo ongeveer, ja. Men noemt dat verkiezingen.

Ja, ja, dat weet ik, zei Truusje, een poosje geleden gingen jullie op een Zondagmorgen allemaal tegelijk uit, en zeiden: Wij gaan kiezen. Toen was grootmoeder juist bij ons en zei: „Ik wou, dat ik duizend stemmen had!" En vader heeft erom gelachen.

Precies! Nu, toen waren er ook zulke verkiezingen. En grootmoeder bedoelde, dat ze duizendmaal: Ja! wilde zeggen op alles, wat Adolf Hitler doet, zooveel houdt ze van hem en zoozeer is ze het eens met de dingen, die hij doet. Zoo was het ook bij de eerste verkiezingen onder Adolf Hitlers bewind. Wij zeiden allemaal van ganscher harte: Ja, ja, ja! Adolf Hitler moet onze Führer zijn, wij willen ons geheel en al aan hem toevertrouwen, wij willen hem volgen en gehoorzamen.

Stel jullie je eens voor, wat dat voor Adolf Hitler moet hebben beteekend: 14 jaren geleden was hij in München beginnen te spreken en zich in te spannen om te maken, dat de menschen naar hem zouden luisteren. Hij was arm en onbekend geweest en niemand had nog van hem gehoord. Aanvankelijk hadden maar weinige menschen naar hem geluisterd. Na eenigen tijd sloten zijn eerste trouwe vrienden zich bij hem aan en langzamerhand begonnen steeds meer menschen naar zijn woorden te luisteren. Eénmaal had hij gemeend, dat het reeds zoover was, dat hij Duitschland zou mogen redden — dat was, toen hij naar de Feld-

herrnhalle te München gemarcheerd was. In die dagen was hij op schandelijke wijze verraden en had moeten aanzien, hoe men zestien van zijn beste vrienden doodschoot. Toen moest hij een jaar lang achter gevangenistralies leven. En toen hij de gevangenis verlaten mocht, begon hij moeizaam opnieuw. Daarop volgden vele jaren, welke geheel gevuld waren met strijd, met leugens en haat tegen hem, tegen zijn vrienden, zijn partijgenooten, die het hakenkruis droegen, en tegen zijn SA- en SS-mannen. En langzamerhand was Duitschland naar hem gaan luisteren. Maar nu was hij dan Rijkskanselier, nu was hij ons aller Führer geworden. En wij hadden allemaal: Ja! gezegd, toen hij ons naar onze meening vroeg. Ik denk, dat het hem een trotsch en blij en gelukkig gevoel moet hebben gegeven. Eindelijk, eindelijk werd al dat zware werk beloond.

En zette hij toen een gouden kroon op zijn hoofd en nam hij een scepter in de hand en ging hij op een gouden troon zitten, net als de koning in het sprookje, Moeder? vroeg Truusje.

Maar, Truusje! riep Herman verontwaardigd uit, dat is toch niets voor Adolf Hitler, dat zou toch ook heelemaal niet bij hem passen!

Neen, daar heb je gelijk in, zei hun moeder glimlachend, hij is geen man, die naar tronen en goud verlangt. Hij wilde niets anders zijn dan de eerste en beste arbeider onder ons en bleef even eenvoudig en sober als hij altijd had geleefd. Weet je, die gouden troon en al die pracht en praal, dat is eigenlijk niets voor ons, Duitschers. Daar in Berlijn en in Pruisen waren ze aan zulke dingen heelemaal niet gewend, ook vroeger niet, toen er nog koningen regeerden. Ik vertel jullie daarvan nog wel meer.

Na de groote verkiezingen, toen wij allemaal „Ja!"

hadden gezegd, besloot Adolf Hitler, dat we ons groote zware werk voor Duitschland zouden beginnen met een heel groot feest. „Wij zullen onzen generaalveldmaarschalk von Hindenburg vragen, er ook aan deel te nemen. Dit feest zal in het heele land worden gevierd. In alle dorpen en steden zullen 's avonds optochten met fakkels worden gehouden en op de bergen zullen groote vuren worden ontstoken, net zooals dat heel, heel lang geleden gebruik was, als teeken, dat wij eindelijk weer eensgezind zijn geworden en daarover verheugd zijn. En wie niet kan meemarcheeren in den optocht en niet om een vuur kan staan, die moet het in ieder geval nog voor de radio kunnen hooren."

Vertel ons eens over dat feest, Moeder! riepen de kinderen, wat gebeurde er toen en hoe zag alles er toen uit? Wij zouden ook graag eens zoo'n feest meemaken.

En ik, riep Frits, ik zou boven op een berg zoo'n groot vuur aansteken, dat zou fijn zijn!

Dit feest moet in Potsdam worden gevierd, beval Adolf Hitler en generaalveldmaarschalk von Hindenburg was het daarmee eens. Potsdam is een stille stad dicht bij Berlijn. Overal rondom Potsdam stroomen rivieren of liggen meren. Nu ongeveer tweehonderd jaren geleden leefde er een koning van Pruisen, die bijzonder graag in Potsdam woonde. Hij liet daarom een klein kasteeltje bouwen, midden in een groot park. De koning heette Frederik en hij was de tweede koning van Pruisen, die dezen naam droeg. Maar hij heet eigenlijk Frederik de Groote.

Was hij dan zoo groot van stuk? vroeg Truusje.

O neen, heelemaal niet, hij was eerder klein, vooral toen hij oud werd en erg op een stok moest leunen. Maar iemand kan klein van gestalte en toch een groot man zijn! Deze koning had een groot, dapper en vriendelijk hart en een heel helder en scherp verstand. Pruisen

was destijds een arm en klein land. Een deel van Pruisen, de provincie Brandenburg, noemde men den zandbak, zoo arm en zanderig was de bodem daar, en er wilde maar weinig gedijen op dien armelijken akker. Maar Koning Frederik de Groote heeft zijn volk geleerd, dat het heelemaal niet erg is, wanneer je arm bent en uit een armoedig land komt. Hij heeft ons getoond, hoe je het moet aanleggen, wanneer je in het leven vooruit wilt komen: eenvoudig en spaarzaam leven, iedere onnoodige uitgave voor pronk en luxe vermijden en onvermoeibaar werken, van den ochtend tot den nacht; dapper vechten, wanneer je je land tegen vijanden moet verdedigen of nieuw land voor je volk wilt veroveren; rechtvaardig zijn en streng tegenover jezelf en je kinderen! Onder zijn leiding groeide het kleine en arme Pruisen uit tot een veel grooter en machtiger land, waarvoor de geheele wereld respect had. Ook de andere keizers en koningen, die in hun landen in prachtige, reusachtig groote kasteelen woonden en op gouden tronen zaten, net als de koning in het sprookje, kregen eerbied voor den ouden, kleinen koning, die slechts een eenvoudig en oud pak droeg en een versleten driehoekigen hoed op het hoofd had. Hij liep rond, zwaar leunend op een stok, terwijl zijn beide honden om hem rondsprongen. Zijn scherpe oogen zagen alles. Wanneer iemand zijn werk niet naar behooren deed, dan kon hij zoo kwaad worden, dat de boosdoener in angst en nood zat. Maar toch hield zijn volk veel van hem en noemde hem den „ouden Frits". En hij lette bijzonder scherp op de gedragingen van zijn soldaten. Alles aan hen moest schitterend in orde zijn. Ze moesten in den pas marcheeren en de beenen omhoogwerpen, dat het een lust was om te zien. Reeds in dien tijd leerden de soldaten den paradepas.

Koning Frederik de Groote hield erg veel van mu-

ziek. Hij kon zelf prachtig op de fluit spelen, dat was zijn grootste vreugde en zijn liefste werk in zijn vrijen tijd, wanneer hij moe was geworden. Voor zijn soldaten bedacht hij pittige marschen, die nog tegenwoordig gespeeld worden. Eén ervan is heel bekend: de Hohenfriedberger marsch.

Ja, Moeder, ja, riep de groote Herman, dien ken ik ook! En hij begon de eerste noten te fluiten. Maar toen vertelde zijn moeder verder:

Toen Frederik de Groote stierf werd hij in de Garnizoenskerk te Potsdam begraven. In de toren van die kerk bevindt zich een prachtig klokkenspel. Dat speelde ieder uur het lied:

„Ueb' immer Treu und Redlichkeit
bis an dein kühles Grab,
Und weiche keinen Finger breit
Von Gottes Wegen ab."

Zoo klinkt het tegenwoordig nog iederen dag door de straten van Potsdam.

In die stad nu wilde Adolf Hitler het groote feest vieren ter gelegenheid van het feit, dat wij eindelijk onder zijn leiding eensgezind waren geworden. Dien dag was het prachtig lenteweer. In het geheele land waren alle scholen, fabrieken en kantoren gesloten. Niemand werkte dien dag. En wie maar kon, reisde naar Potsdam. De stad Potsdam was feestelijk versierd met veel dennegroen en een ontelbaar aantal hakenkruisvlaggen. Want generaalveldmaarschalk von Hindenburg had vastgesteld, dat de vlag met het hakenkruis voortaan de Duitsche vlag zou zijn. Boven die vlag zweefde de adelaar, die een krans van eikenbladeren in zijn sterke klauwen hield en in dien krans stond weer een hakenkruis. De adelaar is het oude Duitsche

wapendier, omdat hij zoo dapper en trotsch is. De eik is een echte Duitsche boom, omdat hij aan alle stormen het hoofd biedt en niet zoo gemakkelijk gebroken kan worden. Daarom zijn de adelaar, het hakenkruis en de eikenkrans het wapen van het Duitsche Rijk geworden. Jullie zult het niet alleen boven de vaandels

zien, wanneer er groote feesten zijn, maar iedere soldaat heeft het op zijn uniform, ja, je kunt het zelfs op ieder poststempel en op ieder geldstuk vinden.

Maar laten we teruggaan naar Potsdam. Daar stelden de menschen zich in de straten op, om het groote feest mee aan te zien. Ze zongen het Duitsche volkslied en menig vroolijk SA-lied en daartusschen speelden de

muziekkorpsen de oude marschen van koning Frederik den Grooten. Eerst kwamen achter elkaar de oudste en trouwste vrienden van Adolf Hitler aangereden. Hij had hun hulp nu misschien nog wel meer noodig dan vroeger, in de jaren van zwaren strijd. Ze moesten hem nu immers helpen bij het vervullen van zijn groote werk in Berlijn en in het heele land. Wie een groot land regeert en zulk een groot volk als het Duitsche leidt, die heeft waarlijk mannen noodig, die hun heele kracht geven aan het werk, dat hun werd opgelegd. Daar verscheen Herman Göring, die al lange jaren achtereen trouw achter Adolf Hitler heeft gestaan. Dr. Frick verscheen en dr. Ley. En toen Dr. Goebbels, die zoo dapper om Berlijn gevochten heeft, en de vele andere trouwe mannen uit geheel het groote Duitsche land. Al die mannen kregen nu belangrijke taken te vervullen. Ze werden gouwleiders, ministers of Rijksstadhouders. Maar welke titels ze ook mogen hebben gekregen, ze zijn toch in de allereerste plaats de beste en trouwste vrienden van den Führer gebleven. En daarna kwam Adolf Hitler zelf. De menschen juichten en riepen hem luidkeels toe.

Hè, Moeder, net als je soms over de radio kunt hooren, wanneer Adolf Hitler ergens spreekt? Dan doen je ooren gewoonweg pijn! zei Frits.

Ja, zoo was het toen ook. Tenslotte kwam de generaalveldmaarschalk von Hindenburg aangereden en allen gingen de kerk binnen, waar Frederik de Groote begraven ligt. Daar werd een plechtige godsdienstoefening gehouden. Adolf Hitler en von Hindenburg gaven elkaar de hand. Stellen jullie je dat eens voor: Adolf Hitler, die jaren geleden in den oorlog een doodgewone korporaal was, die legde nu zijn hand in die van den man, die destijds de hoogste officier van het heele Duitsche leger geweest was. De eenvoudige voormalige korporaal gaf den beroemden generaalveldmaarschalk, den overwinnaar uit vele veldslagen, de hand. Wij waren allemaal diep onder den indruk. Nogmaals sprak Adolf Hitler over alles, wat er noodig was om ons land en ons volk weer vrij, gelukkig en blij te maken. Hij beloofde den ouden generaalveldmaarschalk, dat hij en zijn vrienden niet zouden rusten, voor hun werk Duitschland gered had. En alle menschen, die zich in dit plechtig oogenblik in de Garnizoenskerk van Potsdam bevonden, dachten aan den koning van Pruisen, die daar begraven ligt. En allen namen zich voor, dat zij wilden leven, werken en strijden zooals hij.

Toen was de plechtigheid afgeloopen. Vóór de kerk was een tribune opgesteld, waar Adolf Hitler en zijn vrienden, von Hindenburg en de hooge officieren plaatsnamen, want er zou een groote parade plaats vinden. Sinds de dagen van den Ouden Frits toonden de soldaten bij de parades, dat ze uitstekend konden marcheeren en dat ze van tucht en orde wisten. En zoo trokken ook nu de soldaten van Potsdam trotsch voorbij de kerk. Ze droegen de oude vlaggen uit vele oorlogen mee en hun passen dreunden op het plaveisel, dat het een lust was! Na de soldaten kwam de politie, dan de SS, vervolgens de SA, dan weer oude soldaten van vroeger — kortom, ze wilden allemaal toonen, dat ze er waren en dat ze goed konden marcheeren. En toen was het feest afgeloopen.

In het geheele land hadden de menschen vrijaf gehad, overal had men door de luidsprekers gehoord, wat er in Potsdam gebeurde. Maar de Berlijners, die immers geen grooten afstand hoeven af te leggen om Potsdam te bereiken, konden niet tot rust komen en hielden op den avond van den feestdag nog eens een geweldigen optocht met fakkels.

Frits en Truusje waren met hun gedachten nog heelemaal bij de groote feesten en plechtigheden, toen Herman

vroeg: Maar de generaalveldmaarschalk von Hindenburg leeft nu toch niet meer, hè, Moeder?

Neen, mijn jongen, antwoordde zijn moeder en beëindigde daarmee voor dezen avond haar verhaal. Ongeveer een jaar, nadat Adolf Hitler onze Führer en Rijkskanselier geworden was, stierf onze president en generaalveldmaarschalk Hindenburg. Toen luidden alle klokken in Duitschland en alle huizen in Duitschland hadden zwarte rouwvlaggen uitgestoken. Adolf Hitler en wij allemaal betreurden zijn dood zeer. Want zie je, God stuurt een volk niet iederen dag zulke menschen als von Hindenburg. Hij streefde slechts naar één ding: steeds meer zijn volk te dienen en steeds meer ervoor te doen. Nooit vroeg hij zich af, hoe hij er zelf beter van kon worden, neen, hij dacht altijd alleen aan de anderen, aan de Duitsche broeders en zusters! Hij leefde eenvoudig en zuinig, ook toen hij steeds bekender en beroemder werd, en was rechtvaardig en trouw tegenover iedereen.

Net als de Oude Frits was, Moeder? liet kleine Frits zich hooren.

Ja, mijn jongen, precies zoo! De groote Duitschers, die wat voor hun volk hebben gedaan, waren in dat opzicht precies gelijk. Daarom moeten wij hun voorbeeld volgen en trachten, net zoo te worden als zij.

Toen generaal-veldmaarschalk von Hindenburg dood was en het heele Duitsche volk om hem treurde, liet Adolf Hitler hem midden in een reusachtig monument begraven. Dat is het monument van Tannenberg. Bij Tannenberg heeft Hindenburg een grooten slag gewonnen en heeft er destijds, in den vorigen oorlog, de Russen verslagen. Daar ligt hij nu begraven en zijn graf is een heiligdom van ons heele volk.

Maar toen nam Adolf Hitler alle lasten en alle werk,

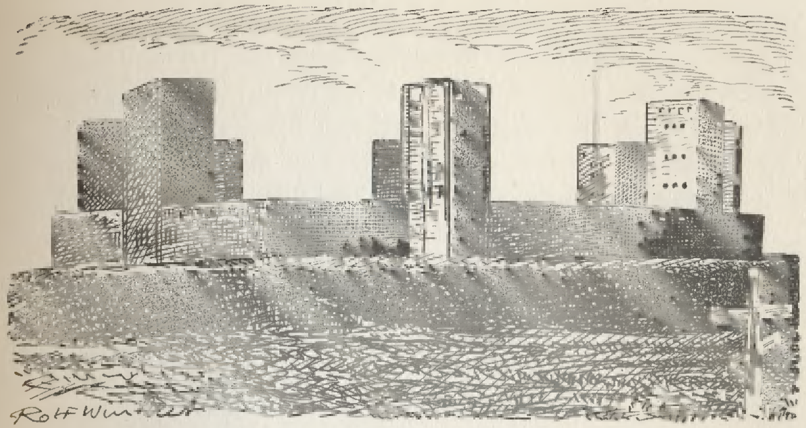

dat eens onze groote Hindenburg gedragen had, ook nog op zich.

Werd hij toen ook generaalveldmaarschalk? vroeg Herman.

Neen, kinderen, wij hadden toen immers nog geen werkelijk leger! Maar toen wij, korten tijd later, weer soldaten hadden in Duitschland — ik zal jullie wel vertellen, hoe onze Führer dat klaarspeelde — toen maakte hij onzen Herman Göring generaalveldmaarschalk.

Adolf Hitler zorgt voor werk en brood

Nu was Adolf Hitler dus onze Führer en Rijkskanselier geworden! Alle goede Duitschers hadden van ganscher harte „Ja!" gezegd. Eindelijk kon hij ons helpen, eindelijk kon hij dat alles, waarover hij al die jaren had gesproken en waarover hij de menschen had ingelicht, verwerkelijken.

In zijn Rijkskanselarij te Berlijn zal waarschijnlijk

geen minuut rust zijn geweest, want het werk werd onmiddellijk aangepakt. Adolf Hitler zag de millioenen werklooze Duitsche mannen en vrouwen vóór zich. Geen werk hebben, dat beteekent: niets verdienen, dat wil zeggen: geen geld hebben. Zulke menschen moeten honger en kou lijden. Dat weet jullie immers al wel. En dan baat het niets, of die ontelbaar vele werklooze menschen een schrale aalmoes krijgen.

Wat is een aalmoes? vroeg Truusje.

Aalmoezen zijn kleine gaven, die weggegeven worden en waarvoor de ander niets hoeft te doen. Bedelaars krijgen aalmoezen. Het is erg treurig, wanneer menschen zooiets moeten aannemen. Wie trotsch is en een beetje gevoel van eigenwaarde heeft, die neemt zoolang het mogelijk is, geen aalmoezen aan. Daarom zei Adolf Hitler: al deze flinke Duitsche arbeiders en arbeidsters zijn toch geen bedelaars, die je met een paar schamele centen kunt afschepen! Neen, ze hebben allemaal een recht op arbeid en het recht, om zelf in hun eigen levensonderhoud te kunnen voorzien. Maar bij ons in Duitschland, en vooral in de andere landen daaromheen, waren er veel menschen, die zichzelf heel wat verstandiger vonden dan Adolf Hitler. Ze keken naar hem, schudden hun wijze hoofden en zeiden: al die menschen aan het werk krijgen — dat zal hem zoo gemakkelijk niet lukken, dat is niet zoo eenvoudig in dit arme en miserabele land! Je zult zien, hij kan wel veel praten en beloven, maar het is niet zoo eenvoudig, dat alles nu ook in de werkelijkheid om te zetten. En ze rekenden erop, dat Adolf Hitler zijn woord niet zou gestand doen, net als de andere mannen, die vroeger in Duitschland hadden geregeerd.

Maar hij heeft zijn woord toch gehouden, hè Moeder? vroeg Frits ernstig en erg bezorgd.

Natuurlijk. Adolf Hitler liet den menschen zien:

wanneer een land en zijn menschen in zulk een nood verkeeren als wij in Duitschland destijds, dan helpen geen mooie en verstandige woorden. Dan baat het ook niet, of wij al met „als" en „maar" komen aandragen en of we er lang en diep over napeinzen. Jullie hebt immers ook soms dagen, dat jullie graag met „als" en „maar" voor den dag komt, op het oogenblik, dat ik jullie een werkje opdraag. Neen, men moest eenvoudig erg flink aan het werk gaan, dan kwam alles wel voor elkaar. En zoo begon het bijvoorbeeld bij de auto's.

Ja, fijn, auto's! riepen de jongens geestdriftig uit.

Adolf Hitler heeft eens gezegd; ik houd van den auto, want hij heeft me Duitschland laten zien. Bij zijn groote tochten, dwars door het heele land, had hij destijds, toen hij nog geen Rijkskanselier was en nog dag aan dag tot de menschen moest spreken om ze te overtuigen, Duitschland leeren kennen. Zie je, de trein stuift alles zoo snel voorbij. Die houdt alleen stil op stations, waar menschen in- en uitstappen. In een auto zie je alles veel beter. Je kunt stilstaan en uitstappen, waar het je maar lust. Wanneer je dan nog in een open auto rijdt, dan zie je altijd het heele land vóór je liggen.

Maar de trein is toch erg fijn! verdedigde Frits de spoorwegen. Denk eens aan al die groote stations, met al die rails, aan de mooie seinpalen en aan de locomotieven, wanneer die zoo snuiven en de stoom eruitkomt. Dat vind ik prachtig! Ik vind het altijd reuze, wanneer ik met den trein naar tante mag!

Zeker, stelde zijn moeder hem gerust. Adolf Hitler wilde ook heusch den trein niet afschaffen, neen, integendeel, hij heeft door hem veel nieuw werk gekregen. Ze zijn allebei noodig, de auto en de trein. Maar auto's hebben we nog altijd veel te weinig! zei Adolf Hitler destijds. Vroeger moest iedereen, die een auto bezat, daarvoor een speciale belasting aan den Staat betalen.

Daardoor werd het erg duur, auto te rijden, en slechts weinige menschen waren in staat een auto te koopen. Adolf Hitler schafte de autobelasting af en dadelijk dacht menigeen: Nu wil ik het ook eens probeeren. Ik koop ook een auto, misschien eerst een kleintje om mee te beginnen! Of een motorfiets, dat is nog veel goedkooper. De kooplui zaten in hun kantoren en rekenden. Autorijden is goedkooper geworden, zeiden ze. Nu kunnen we een vrachtauto aanschaffen, die kan onze koopwaar vlug overal heen brengen. Dat zal aan onze zaken ten goede komen en dan kunnen we meer verdienen. En al die menschen schreven aan de autofabriek en ieder van hen bestelde een auto.

In de fabriek zetten ze groote oogen op, toen de eene brief na de andere kwam: Ik wil een auto hebben en ik ook! en ik ook! De eigenaar van de fabriek krabde zich achter de ooren. Hij riep zijn bedrijfsleiders bijeen, die hem bij zijn werk moeten helpen, en zei: Dat kunnen we niet allemaal afkrijgen met die paar arbeiders, die we nu hebben. We hebben meer arbeiders noodig. En ze belden het naastbijzijnde arbeidsbureau op. Zoo'n arbeidsbureau moet je weten, is een groot gebouw, waar de arbeiders kunnen hooren, of er werk voor ze is. Gedurende de lange jaren van den nood hadden er verschrikkelijk lange rijen mannen en vrouwen voor de deur van het bureau gestaan en ieder had verlangend gevraagd: is er geen werk voor mij? Het antwoord was altijd hetzelfde geweest: neen, geen werk! En de groote deur werd voor hun neus dichtgeslagen. Maar nu werd er opeens gevraagd: Wie kan helpen, auto's te bouwen? Kom dan hier, er is een groote fabriek, die jullie goed kan gebruiken. En de mannen gingen vroolijk weer naar hun werk.

Wie auto's wil bouwen heeft ijzer en staal noodig. De autofabrikant schreef naar het Roergebied, waar de

hoogovens staan en ijzer en staal wordt voortgebracht. Ik heb niet meer genoeg aan het weinige ijzer en staal, dat ik tot nog toe altijd van jullie ontving. Ik moet meer auto's bouwen en heb meer arbeiders aangenomen, stuur me daarom alstublieft zoo en zooveel ijzer en staal meer. De mannen, die het hoogovenbedrijf leidden, keken elkaar aan. Dat kunnen we niet allemaal klaarspelen met de weinige arbeiders, waarover wij nu beschikken. Wij hebben meer arbeiders noodig! En ook zij belden het arbeidsbureau op. Daar werd toen gevraagd: waar zijn de mannen, die aan den hoogoven kunnen werken en iets van ijzer en staal afweten? Laat ze hierkomen! Een stilgelegde hoogoven wordt weer in bedrijf gesteld, gaat daarheen en werkt mee! Stralend van vreugde gingen de mannen op pad. Nu hoefden ze niet meer voor het arbeidsbureau te staan en op werk te wachten. In stilte dachten ze: Dat hebben we aan Adolf Hitler te danken, Heil Hitler!

Wanneer een auto bijna klaar is, dan komen er binnen in den auto mooie kussens.

Ja, zei Truusje, onze dokter heeft mij eens meegenomen in zijn auto en die is van binnen heelemaal met leer bekleed. Maar sommige auto's hebben gewone stoffen kussens binnenin.

Ja, zoo is het. De mannen van de autofabriek schreven een brief aan den man, die leer leverde, en aan den eigenaar van de stoffabriek. Meer leer, meer stof! Wij hebben het noodig voor de vele auto's, die we moeten maken. Meer leer? vroeg de leerfabrikant. Dan heb ik meer arbeiders noodig. En den stoffabrikant ging het al niet anders. Op het arbeidsbureau werd er gevraagd: Wie kan leer looien? Wie kan het mooi kleuren en op maat snijden? En wie kan stoffen weven en kleuren? Wie kan goede kussens maken voor auto's? Hier! Hier! Hier! riepen al de mannen, die dat vak

kenden. Wij kunnen dat doen! Gaat dan maar aan het werk! werd tegen hen gezegd. Had men hun iets beters kunnen zeggen? Eindelijk, eindelijk was er weer werk en brood voor hen.

's Zaterdags krijgen de arbeiders een zakje, waarin het geld zit, dat ze in de afgeloopen week hebben verdiend. Stel je nu eens voor, wat een vreugde dat bij al die menschen thuis bracht. Vader bracht weer geld mee naar huis! Vader en Moeder zaten tegenover elkaar aan tafel. En onder de lamp op de tafel lagen een paar harde blinkende zilverstukken. Moeders oogen werden vochtig. Het was zoolang geleden, dat er zooveel geld op tafel had gelegen! En Vader en Moeder vroegen elkaar: wat zullen we nu het eerst koopen voor dit geld? Och, zei Moeder, laten we eerst weer eens wat goed en stevig eten voor ons allemaal koopen: eieren, melk en brood en nog een paar appels voor de kinderen en een flinke worst voor jou, Vader! En dan koopen we volgende week nieuwe schoenen voor de kinderen. Want dat hebben ze erg noodig! En daarna koopen we wat kleeren en zoo het één na het ander, alle dingen, die we noodig hebben. De kooplui hadden het die week erg druk. Alle vrouwen, die zoolang geen geld hadden gehad om boodschappen te doen, kwamen nu den winkel binnen en haalden suiker, meel, vet, griesmeel, havermout en zooal meer. De schoenmaker verbaasde zich zeer, toen opeens zoovele moeders schoenen voor hun kinderen wilden hebben. Nog zoo kort geleden had hij treurig in zijn werkplaats gezeten, uit het raam gekeken en gedacht: hebben de menschen dan heelemaal geen schoenen meer noodig? Och, ze hebben immers geen geld om schoenen te koopen, het is een verschrikkelijke tijd! Maar nu moest hij zich reppen om alle schoenen, die bij hem besteld werden, op tijd klaar te krijgen. En ook hij had opeens veel meer leer noodig! De kleermaker beleefde hetzelfde wonder. Hij naaide wat hij kon, zijn naald vloog heen en weer, want er werden zooveel pakken en jurken bij hem besteld, dat hij het haast niet afkon. Hij zong er een liedje bij en dacht erover na, wat hij nu met zijn vrouw en kinderen zou kunnen koopen voor het verdiende geld. Ze moesten noodig een paar nieuwe borden en koppen hebben en de kinderen moesten boeken hebben om op school te gebruiken. Zie je, zoo kwamen steeds meer menschen aan het werk, de één door den ander en het aantal werkloozen voor het arbeidsbureau werd steeds kleiner.

Nu reden er al weer meer auto's op straat dan vroeger. Al spoedig waren er driemaal zooveel en werd het gedrang steeds erger. Maar Adolf Hitler had dat alles zien aankomen en had daarom zijn plannen al klaar. Voor auto's zijn straten noodig, zei hij. De

straten, welke wij nu hebben, zijn te klein en te smal. Bovendien kunnen de auto's op die straten toch niet met flinke vaart rijden! Ze moeten telkens weer oppassen voor paard-en-wagens, fietsers en voetgangers. Daarom gaan we nu straten bouwen, die alleen voor de auto's bestemd zijn en we zullen ze zoo maken, dat die zoo snel kunnen rijden, als hun motor maar kan.

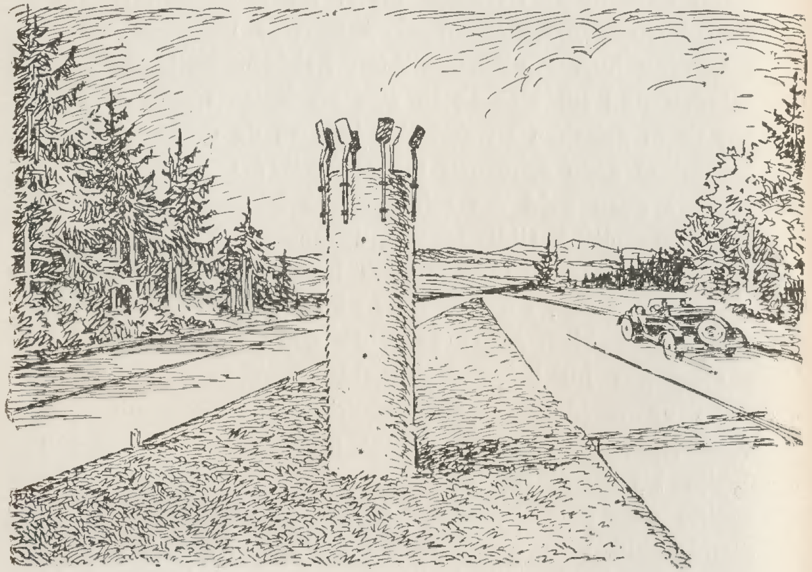

Ja, ik weet het! riep Herman, dat zijn de autowegen!

Adolf Hitler liet een erg flinken en verstandigen man komen, die van het verkeerswezen meer afwist dan iemand anders. Dat was Dr. Todt. Nog vóór onze Führer Rijkskanselier was, had hij een klein boekje geschreven en daarin uiteengezet, hoe hij zich voorstelde, dat de autowegen er moesten uitzien. Nu belde Hitler hem op: Bent U bereid, deze straten nu te bouwen? Nu, jullie kunt je wel voorstellen, hoe geestdriftig Dr. Todt

„ja!" zei! Iets mooiers kan er voor een man toch haast niet bestaan, dan dat hij zijn groote plannen mag uitvoeren onder de bescherming van onzen Führer. Toen werden er dan groote prachtige straten gebouwd, dwars door het heele Duitsche Rijk, van de eene stad naar de andere: Van München tot vlak voor Salzburg, naar het Noorden tot Neurenberg en dan heelemaal naar Stuttgart. Van Berlijn naar Hamburg, naar Stettin aan de Oostzee en naar Dresden; van Keulen begonnen ze ook naar verschillende richtingen zulke wegen aan te leggen. Kortom, volgens een groot plan werd op allerlei plaatsen in Duitschland begonnen met het werk aan de autowegen. Bosschen en akkers werden omgegraven, moerassen werden drooggelegd, kiezel en aarde werd gestort. Over breede dalen en rivieren werden groote forsche bruggen gebouwd. Waar een andere gewone weg den autoweg kruiste, daar bouwde men een kleine brug over den autoweg, opdat niets de suizende vaart van de auto's zou belemmeren.

Adolf Hitler kon niet nalaten, het werk op sommige plaatsen zelf te beginnen en daarbij de eerste spade in den grond te steken. Daarbij sprak hij dan telkens tot de arbeiders. Hij wist wel, dat ze niet allemaal gewend waren aan het werk met schop en houweel. Sommigen hadden eigenlijk voor iets heel anders geleerd. Hij wist ook, dat de winter voor de deur stond en dat het werk aan de autowegen dan, in regen en sneeuw, niet altijd gemakkelijk en plezierig zou zijn! De arbeiders waren ver van huis, ze moesten in eenvoudige houten barakken eten en slapen. Ongetwijfeld hadden velen van hen het niet zoo goed als thuis. Maar, legde hij hun uit, daar kunnen we nu eenmaal niets aan doen. De hoofdzaak is, dat we weer aan het werk gaan en dat jullie weer arbeid hebt en weer wat kunt verdienen. „Duitsche arbeiders, begin met het werk!" riep

hij hun toe aan den rand van een bosch dicht bij München, nadat hij de eerste spade in den grond had gezet. Op deze plaats staat nu, op den autoweg, een eenvoudig gedenkteeken. Er staan eenige spaden op en de woorden van Adolf Hitler staan erin gebeiteld.

De arbeiders volgden Adolf Hitler. Ze werkten vlijtig, of het regende of sneeuwde, dat deed er niet toe. Al spoedig lagen de autowegen als mooie breede linten door akkers en bosschen, langs meren, over mooie hooge bruggen tot de buitenwijken der groote steden. De auto's suizen voort over dien weg en wie in zulk een auto aan het stuur zit, die denkt zeker bij zichzelf: Deze wegen heeft de Führer laten bouwen. Aan hem alleen heb ik het te danken, dat ik nu zoo heerlijk kan rijden. Heil Hitler! — Maar de arbeiders van den autoweg kregen Zaterdags ook hun loon uitbetaald net als de arbeiders in de fabrieken. Zij stuurden dat geld naar huis en daarvoor werden toen weer de noodige dingen gekocht voor het heele gezin, in de eerste plaats voor de kinderen. En toen de kinderen dan weer naar hartelust konden eten, en met net zooveel trek als waarmee jullie, lekkerbekken, 's Zondags het toetje verslinden, werden hun magere bleeke gezichtjes weer rond en kregen weer kleur. Menige moeder zal toen zeker hebben gezegd: Dat Vader nu weer werk heeft en dat het ons allen goed gaat, dat hebben we allemaal aan onzen Führer te danken, daar heeft Adolf Hitler voor gezorgd.

Adolf Hitler had nog een ander, erg mooi ding bedacht om te maken, dat alle vlijtige Duitschers weer werk kregen. Kijk, er werkten zeer vele jonge meisjes in fabrieken, kantoren en werkplaatsen. In de lange jaren, dat de groote nood had geduurd, was het ook voor hen noodzakelijk geworden, hun eigen brood te verdienen. Maar onze Führer wist iets veel beters voor

hen. Heb jullie geen zin, liet hij hun vragen, om je werk te laten liggen en een man op jullie plaats te laten werken? Wil jullie niet liever trouwen en een eigen huishouding hebben?

Hè ja! riep kleine Truusje, en moeder worden van een heeleboel kindertjes, dat zou ik ook zoo graag willen!

Ja, dat wilden de meisjes ook graag. Ze zeiden: ja, dat zou erg naar onzen zin zijn. Maar hoe moeten we aan het geld komen om een eigen huishouding te beginnen? Wij hebben allemaal maar zoo'n klein beetje geld! Neen, we zullen wel in de fabriek of in den winkel moeten blijven en geld verdienen en net zoolang sparen, tot we genoeg bij elkaar hebben. Maar toen toonde Adolf Hitler zich weer de liefhebbende vader en zei: Wij leenen jullie het geld, dat jullie noodig hebt. En wanneer jullie gauw kindertjes krijgt, dan hoeven we niet eens alles terug te hebben!

Toen zetten al die jonge meisjes groote oogen op. Ze wilden allemaal graag bruiloft vieren, dat kun je begrijpen. In de fabriek fluisterden ze druk met elkaar: Blijf jij hier schroefjes in de moeren draaien of doozen inpakken? Blijf jij aan den weefstoel staan? Wat zegt jouw Hans er eigenlijk van? En jouw Frits, wat zegt die? Neen, wij gaan weg uit de fabriek, wij willen trouwen en koken en een eigen huishouding en eigen kindertjes hebben. En de jonge meisjes, die op de kantoren achter de schrijfmachines zaten, dachten er al net zoo over. Wanneer de werktijd voorbij was gingen ze arm in arm met hun toekomstigen man door de straten. Ze keken naar de uitstalramen en begonnen langzamerhand allerlei benoodigdheden te koopen. Je hebt zooveel noodig, wanneer je een huis moet inrichten! Kijk jullie eens rond! Alles, wat wij hebben, moesten Vader en Moeder koopen. We hebben er heel wat jaren voor gewerkt en gespaard.

De kinderen keken verbaasd om zich heen: de tafel en de kast en de bedden en het vaatwerk? En de schilderijen en alle andere dingen?

Natuurlijk! Ja, jullie grootmoeder heeft ook wel veel gegeven, maar zij had toch in den moeilijken tijd na den oorlog ook alles, wat ze gespaard had, verloren en daarom kon ze niet zooveel geven als ze wel wilde. Tegenwoordig moet een paartje dat trouwen wil, net als vroeger, een heelen hoop dingen koopen. En daardoor kregen al de kooplieden, die dat allemaal in hun winkels verkochten, het weer druk. Ze schreven aan de fabrieken: stuur ons meer meubelen, meer waschgoed, meer vaatwerk! Alle jonge menschen willen tegelijk gaan trouwen.

En zie je, toen gebeurde er weer hetzelfde als destijds met de auto's. Die fabrieken hadden allemaal meer arbeiders noodig dan vroeger, want de weinigen, die ze vroeger in dienst hadden gehad, konden al dat werk alleen lang niet af. En zoodoende verdienden weer vele mannen, die vroeger werkloos geweest waren, hun brood en vele vrouwen konden weer boodschappen gaan doen. En op die manier ging het werk en daarmee ook het geld van hand tot hand in Duitschland en de nood was voorbij! De menschen waren niet wanhopig en moedeloos meer, want ze zagen nu immers, dat alles weer beter werd. Maar wat de Führer nog het meest plezier deed, was, dat het heelemaal niet zoo lang duurde, of er stond in ieder jong huishouden een klein bedje en daarin lag een klein kindje! En Adolf Hitler houdt altijd het meest van de kinderen.

Moeder, zei Truusje, U hebt ons toch verteld van de familie Wieland, die uit hun huis moesten en toen niet anders konden krijgen dan een hutje van wat planken. Hoe ging het toen met hen?

Nu, deze man kreeg natuurlijk ook werk. Omdat hij

kinderen had en het hem zoo erg slecht ging, was hij een van de eersten, die weer aan het werk konden gaan. Hij zocht eerst overal naar een ander huis, dat kun jullie wel begrijpen. Want in dat ellendige hutje mochten zijn vrouw en kinderen niet langer wonen. Maar nu waren er vele menschen, die in zulke krotten woonden en die wilden allemaal weer een behoorlijke woning hebben, zoo gauw ze weer begonnen te verdienen. Daarom moest men beginnen, huizen te bouwen, want er waren niet eens zooveel huizen. En toen werd er op het arbeidsbureau gevraagd: Waar zijn de metselaars? De timmerlui en de schrijnwerkers? Waar zijn de schilders, die een huis kunnen schilderen? Waar zijn de arbeiders voor de cementfabriek en die voor de steenbakkerij? Er moeten huizen gebouwd worden en daarvoor hebben we jullie allemaal noodig! En weer kregen vele nieuwe arbeiders werk en loon.

En toen hebben die weer kleertjes voor hun kinderen gekocht, hè, Moeder? zei Truusje.

En ook wel eens wat speelgoed en chocolaadjes, hè Moeder? vroeg Frits, de kleine snoeper.

Adolf Hitler was altijd erg blij, wanneer er weer ergens gebouwd werd.

Waarom dan, Moeder? vroeg Frits.

Waarom? riep Herman, het is toch zoo'n mooi gezicht, wanneer de metselaars de metselkalk aanroeren, wanneer ze elkaar dan de steenen toegooien en wanneer de kalk dan — klets! — tegen de steenen gesmeten wordt!

Onze Führer was er nog om een andere reden blij om, zei zijn moeder glimlachend. Hij hield altijd al heel veel van mooie gebouwen. Hij had immers al in den tijd, dat hij nog een kleine jongen was, ervan gedroomd, om later een groot bouwmeester te worden. Hij wilde prachtige gebouwen bedenken, ze teekenen en ze dan

laten bouwen. Toen hij, na op zoo jongen leeftijd zijn beide lieve ouders te hebben verloren, naar Weenen ging om zelf zijn brood te verdienen, heeft hij als gewoon arbeider geholpen bij het bouwen van een huis. Maar nu was hij onze Führer en Rijkskanselier geworden, nu kon hij alles laten bouwen, wat hij zich vroeger had voorgesteld. In München begon hij daarmee. Jullie weet immers nog wel, dat hij erg veel hield van die stad aan de groene Isar. Daar leven veel schilders, die mooie schilderijen maken, en vele beeldhouwers, die mooie standbeelden of beeldhouwwerken bedenken. Hij hakt het dan in steen uit of laat het in brons uitvoeren. Adolf Hitler houdt erg veel van al die mooie schilderijen en beeldhouwwerken, die kunstenaars maken. Hij wilde, dat de kunstenaars een mooi huis kregen, waarin ze hun werken konden tentoonstellen. De andere menschen kunnen er dan heengaan, kunnen ze dan bekijken en genieten van zooveel moois. Daarom liet Adolf Hitler te München het Huis der Duitsche Kunst bou-

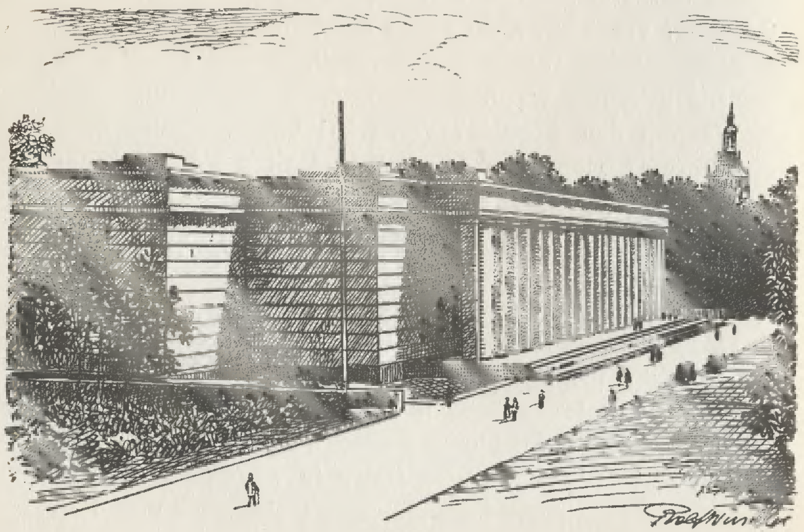

wen. Hij liet het bouwen door een beroemden, helaas te vroeg gestorven bouwmeester. Ieder jaar komen er vele menschen naar München om dit huis te bekijken en te genieten van de prachtige kunstwerken, die daar te zien zijn. Zoo bouwde Hitler nog vele andere bouwwerken: in Hamburg een reusachtige brug over de Elbe, in Berlijn een prachtig stadion voor duizenden toeschouwers en een prachtige nieuwe Rijkskanselarij. Van die prachtige, reusachtige gebouwen in Neurenberg vertel ik jullie een anderen keer.

Wat beteekende dit alles anders dan werk, werk en nog eens werk? Daar werkten de handwerkslieden en de bouwmeesters en ingenieurs, die alles op een centimeter precies moeten uitrekenen, of iedere muur wel houden zal en of alles wel klopt. Het duurde niet lang of men zag nergens meer werklooze menschen en geen jonge kerels rondhangen op de straten en pleinen. Neen, tegenwoordig is het zoo, dat ieder, die flink is, onverschillig, of het een man dan wel een vrouw is, onmiddellijk werk krijgt en dat de menschen van het arbeidsbureau maar steeds zeggen: zijn er geen arbeiders meer? We kunnen er nog een paar aan werk helpen. Zie je, dat heeft Adolf Hitler bereikt.

Maar die heel buitengewoon verstandige menschen, die in het begin zoo bedenkelijk met het wijze hoofd hadden geschud en hoopen alsen en maren naar voren hadden gebracht en die gezegd hadden, dat het niet mogelijk was, die bleven aan het schudden met hun hoofd. Ze zeiden vol verbazing: Een wonder! In Duitschland is een wonder gebeurd. Maar daaraan kun jullie nu weer eens zien, wat het beteekent, wanneer wij eens allen twist en tweedracht laten varen en eenvoudig flink aanpakken, wanneer ons een werk wordt opgedragen. En opdat wij allemaal dit niet weer vergeten en dat iedereen minstens éénmaal per jaar erover nadenkt, welk

een zegen eerlijke arbeid is, heeft Adolf Hitler vastgesteld, dat wij, vlijtige arbeiders in Duitschland, allemaal eens per jaar een groot feest zullen vieren. Het zal „het feest van den arbeid" heeten. Wij vieren het op den 1sten Mei. Dan is het lente, dan worden de boomen weer groen en dat is een prachtige tijd om feest te vieren.

Waren er vroeger geen feesten in dien tijd? wilde Herman weten.

Reeds in oude tijden werd in Duitschland het begin van de lente gevierd. Iedereen verheugde zich, omdat de strenge, booze winter voorbij was. Vroeger merkte men immers zooveel meer van den winter. Destijds kende men nog geen gas en geen electrisch licht, geen goede kachels of centrale verwarming. In sommige streken bestaat bijvoorbeeld het gebruik nog, midden in het dorp een grooten Meiboom te planten. Die wordt met vlaggen en linten versierd en met de teekenen der verschillende ambachten. 's Avonds dansen de jonge menschen van het dorp om den Meiboom. Elders weer steekt men groote Meivuren aan op de bergen. Kortom, overal in Duitschland leven nog oude feestelijke gebruiken voort, waarmede de komst van Mei of van de lente gevierd werd. In de jaren vóór en na den grooten oorlog van 1914—1918 waren die Meivieringen ontaard in iets geheel anders. Jullie weet immers nog wel, hoe wij, Duitschers, destijds verdeeld waren en hoe we met elkander twistten. Ieder wilde meer zijn dan de anderen en ieder was jaloersch op zijn buurman. In dien tijd trokken de arbeiders uit de fabrieken en van de in aanbouw zijnde huizen op den eersten Mei met roode vlaggen door de straten en wilden aan de andere menschen bewijzen, dat zij de machtigsten waren, en dat de anderen alle reden hadden, bang voor hen te zijn. Daarbij ontstonden vaak vechtpartijen en dikwijls werd er zelfs bij geschoten. Menig arbeider, die na

dien dag zijn werk wilde voortzetten, werd weggestuurd en ontslagen. De eigenaar van de fabriek zei met een boos gezicht: Met jou wil ik niets meer te maken hebben.

Dan heeft Adolf Hitler ons wel heel anders geleerd, den eersten Mei te vieren! In alle steden en dorpen komen op de groote pleinen de millioenen menschen bijeen, die het heele jaar hard hebben gewerkt — al die menschen, die door den Führer weer werk en brood hebben gekregen. De straten zijn versierd met tallooze vlaggen, groene twijgen en slingers. En uit alle Duitsche gouwen mogen een paar bijzonder flinke menschen met een vliegtuig naar Berlijn vliegen, om de gasten van den Führer te zijn. Velen van hen komen in de kleederdrachten van hun geboortestreek; de mijnwerkers in hun bijzondere kleederdracht, zooals die hier en daar nog wordt gedragen, de handwerkslieden in pakken, waaraan men kan zien, welk ambacht zij hebben geleerd.

O, Moeder, ik zou ook mee willen vliegen en ook de gast van den Führer willen zijn, riep Frits geestdriftig uit.

Ja, dat willen we graag gelooven! Maar dan moet onze kwajongen en lekkerbek, onze luiwammes, eerst een flinke kerel worden, die iets behoorlijks weet te beginnen.

En wat doen al die menschen op die pleinen? wilden de kinderen weten.

Elken keer, dat zoo de eerste Mei wordt gevierd, spreekt Adolf Hitler tot ons allemaal. Wie niet in den optocht meemarcheert, kan zijn rede door de radio hooren. Steeds opnieuw drukt hij ons op het hart, dat wij niet met elkaar moeten twisten en ruzie maken. Wij, die allemaal tezamen in Duitschland werken, moeten elkaar eens per jaar de hand geven. De boer van achter zijn ploeg moet den arbeider uit de fabriek de hand rei-

ken. De mijnwerker uit de mijnschachten steekt den dokter of den ingenieur de hand toe. Niemand is meer dan de ander. Geen werk is meer waard dan het andere, wanneer het maar goed gebeurt, zoo leert de Führer ons. Maar opdat niemand in Duitschland meer minachting kan voelen

voor het eenvoudige en zware werk, dat met de handen moet worden gedaan, moet ieder jongmensch in Duitschland een tijdlang zulk werk verrichten. De Führer wil, dat alle jonge menschen elkaar leeren kennen in kampen, bij graafwerk in de bosschen of op den akker, met de schop of het houweel in de hand. Dan komt het er niet opaan, of daar de zoon van een boer of de zoon van een

koopman staat, de zoon van een fabrieksarbeider of die van een leeraar. Ze dragen allemaal de bruine uniform van den Duitschen arbeidsdienst en leeren hier, dat alle Duitschers bij elkaar hooren. Ze zien dagelijks, wat er kan worden bereikt, wanneer wij op de juiste wijze samenwerken. Moerassige stukken grond worden vruchtbare akkers; er zijn goede wegen aangelegd door het steilste en moeilijkst begaanbare bergland; woeste beken, die de akkers dreigden te verwoesten, worden in een ongevaarlijke bedding geleid, ja, de jongens van den arbeidsdienst weten het zelfs meer land te ontrukken.

En de meisjes dan, Moeder? vroeg Truusje, doen die niets?

O ja, die werken ook in den arbeidsdienst. Ze helpen de boerinnen op den akker of helpen voor de boerenkindertjes te zorgen. Ook zij werken hard, overal, waar hun hulp noodig is.

Over al die dingen spreekt Adolf Hitler zoo prachtig voor de Duitsche arbeiders, zooals alleen hij dat kan. En wanneer de menschen weer wegmarcheeren van die straten en pleinen, dan voelen ze zich gesterkt en weten weer veel beter, waarom ze zoo hard moeten werken. En dan wordt iedere eerste Mei met vroolijken dans, met vuurwerk en fakkeloptochten beëindigd.

Adolf Hitler maakt een einde aan den nood in Duitschland

Vertel ons weer eens over Adolf Hitler en alles, wat hij heeft gedaan, Moeder.

Daarmee kwamen de kinderen tegen de schemering weer bij hun moeder.

Toen hadden alle menschen weer werk, hè, alle vaders verdienden weer geld en alles ging weer goed? vroeg Frits.

Nu, zoo vlug als jij denkt, ging dat niet, mijn beste jongen! Want je kunt voor millioenen werklooze menschen — er waren destijds zeven millioen werkloozen in Duitschland — niet zoomaar opeens werk vinden. En ook de menschen, die door Adolf Hitler weer werk en brood gevonden hadden, kregen het niet dadelijk zoo goed, dat alle nood en ellende voor hen tot het verleden behoorde.

Waarom niet? vroeg Truusje, U hebt toch gezegd, dat de vader 's Zaterdags weer geld naar huis bracht?

Ja, dat wel. Maar kijk eens, zoo'n moeder wist niet, wat ze nu het eerst moest koopen, ze had zooveel noodig na al die jaren, dat er geen geld in huis was geweest. En denk eens aan die arme familie Wieland, die hun huisraad aan den jood hadden moeten verkoopen en toen in zoo'n ellendig krotje van wat planken hadden moeten wonen. Ze konden toch die dingen, die ze nu noodig hadden, niet allemaal tegelijk koopen.

Hier moeten we allemaal samenwerken en elkaar bijstaan, zei Adolf Hitler. Wie werk heeft en weer geld verdient, die moet nu een offer brengen en de anderen helpen, die nog geen geld hebben en geen uitweg vinden uit hun ellende.

Wat is dat, Moeder, een offer brengen? vroeg Frits.

Nou, Frits, begon Herman, om te toonen, dat hij het wel wist, weet je nog wel van dien peperkoek, laatst bij het sleeën?

Wat was dat? vroeg hun moeder. Want van dien peperkoek hadden de kinderen haar niets verteld. Frits kreeg een rood hoofd.

Och, Moeder, ik nam een peperkoek mee, dien we met Kerstmis hadden gekregen en waar ik zoo dol op ben. Die zijn van dat deeg, waar we altijd zelf figuurtjes van mogen snijden: vogeltjes of katjes, harten of een groot blad. En net toen ik erin happen wou, stond er een kleine jongen naast me, die geen jas aan had. Zijn broek was hem al te klein en hij had ook geen muts op. Hij keek zoo hongerig naar mijn peperkoek. Toen heb ik hem dien gauw in de hand gestopt.

Ja, en toen ben je hard weggeloopen! zei Herman.

Frits werd erg verlegen, want hij had er thuis eigenlijk niets van willen zeggen. Och, die Herman ook! Het was toch wel erg, wanneer je zoo'n grooten broer had. Maar als altijd, kwam ook hier zijn moeder hem te hulp.

Was het moeilijk, afstand te doen van den peperkoek, Frits? vroeg ze.

Ja, neen, — ja, weet U, eigenlijk niet zoo erg, zei hij, ik had ook wel een beetje honger, mijn maag knorde en ik houd wel erg veel van die peperkoeken. Maar toen dacht ik, dat die kleine jongen misschien nog wel meer honger had dan ik. Wie weet, of hij thuis ook zulke lekkere peperkoeken zou krijgen? Toen dacht ik, dat ik den koek toch maar aan hem moest geven.

Zie je, Frits, dat was nu een offer. Je hebt iets weg-

gegeven, dat je zelf goed had kunnen gebruiken en dat je zelf graag had willen opeten. Maar — kom hier, daar krijg je van mij een zoen voor — dat is nu precies, zooals Adolf Hitler het wil. Ook de grooten moeten offers brengen en dat doen we ook. Iedere vader en iedere moeder brengt offers voor hun kinderen. En een goede broer en een goede zuster brengt ook offers voor de andere broertjes en zusjes.

Daarover hadden de kinderen nog heelemaal niet nagedacht en nu wilden ze weten, wanneer en waar Vader en Moeder dan eigenlijk een offer brachten.

Moeder vertelde hun toen: Laatst, toen ik met Truusje boodschappen deed (jullie waren er niet bij, jongens) heeft ze me iets heel merkwaardigs gevraagd. Stel je voor, ze vroeg namelijk, waarom ik mijn lippen niet zoo rood verf als de dames uit de stad en waarom ik niet van die elegante schoenen met heel hooge hakjes draag, die maar aldoor op het plaveisel tikken.

Och, Moeder, zei Herman, zoo'n aanstellerij zou toch niets voor u zijn! en hij trok een zuur gezicht bij het denkbeeld, zijn moeder zoo toegetakeld te zien.

Maar Truusje dacht er anders over, zei hun moeder glimlachend. Ik zei tenslotte tegen haar: In de eerste plaats vind ik al dat gedoe leelijk en in de tweede plaats kost het veel geld. Dat zou ik nooit voor mijzelf alleen uitgeven, ook niet voor andere dingen. Dan koop ik liever een paar nieuwe schoenen voor jullie of ik bak een lekkeren koek. Maar het zou nog veel fijner zijn, wanneer we dat geld konden opsparen om er dan dezen zomer een reisje naar buiten van te maken. Zie je, dat zijn kleine offers, die ik me getroost om jullie. Maar dat kost me nooit moeite en ik denk er eigenlijk in het geheel niet over na.

En Vader, brengt die ook offers? wilden de kinderen weten.

Ja zeker! Hoe dikwijls haalt hij zijn sigarenkistje niet voor den dag en zet het weer weg zonder er een sigaar uit te hebben genomen, omdat het hem te binnen schiet, dat één van jullie weer iets noodig heeft. Stel je eens voor, wat die niet allemaal zou kunnen koopen en wat

hij zich zou kunnen veroorloven, wanneer hij jullie niet had. Maar toch zijn jullie onze grootste vreugde en we zouden geen van jullie willen missen.

En nu wil Adolf Hitler, dat wij met alle andere menschen van ons volk net zoo omgaan als met de huisgenooten. Het geheele Duitsche volk, dat door den Führer weer werk en brood heeft gekregen, brengt

zijn offers en gaven naar de Winterhulp voor diegenen onder ons, die nog hulp noodig hebben. Vader geeft een deel van het geld, dat hij verdient. Wanneer de Hitlerjongens komen en de giften in natura ophalen, dan geven wij één of twee pond van wat we gekocht hebben.

Ja, riep Truusje, iederen keer iets anders! Eén keer was het meel en een anderen keer suiker of vet en met Kerstmis heeft Moeder zelfs honing gegeven.

En op den eenpans-Zondag dan? vroeg de moeder.

O, ja, riepen de kinderen, dan geeft U altijd het geld, dat we sparen, omdat we maar één schotel eten hebben.

De éénpans-Zondagen hadden altijd grooten indruk op hen gemaakt.

Ja, maar het geld is niet het eenige, waar het om gaat, lieve kinderen, zei hun moeder. Zeker, je hebt geld noodig om te kunnen leven en daar moet je zuinig mee omspringen, maar dat wil nog niet zeggen, dat het daarom het belangrijkste is, wat er bestaat. Herinner jullie je den eersten éénpans-Zondag in dezen winter nog? Frits wou wat gaan mopperen, omdat er geen pudding was. Herman vroeg heel onvriendelijk, waarom er geen pannekoeken waren. Truusje keek in de schaal en zei teleurgesteld: Is er niets anders? En het is toch Zondag! Waarom nou?

De kinderen schaamden zich nog, als ze eraan dachten, maar ze wisten nu al wel beter. O, ja, en toen heeft vader zoo mooi verteld. Hij zei, dat de menschen nu overal in heel Duitschland aan tafel zitten en overal maar één schaal eten hebben met een heel eenvoudigen maaltijd erin. De boeren zitten zoo in hun boerenhuizen, net als wij hier in de stad. De rijke menschen in de mooie groote huizen eten tegenwoordig net zulk eenvoudig eten als wij, die niet zooveel geld hebben en net als anderen, die weer veel minder hebben dan wij. Onze

burgemeester, die het in de stad voor het zeggen heeft, eet evengoed zijn éénpansmaaltijd als de straatveger, die iederen morgen de straat schoonmaakt. En onze Führer zelf eet ook niet anders. Het is wel mogelijk, dat hij net aan tafel zit en met Herman Goering en Dr. Goebbels smult van zijn éénpansmaaltijd.

Eet zelfs Adolf Hitler op zoo'n dag geen pudding

en geen pannekoeken? Dat moest Frits nu eens heel precies weten.

Neen, zeker niet! En geloof je niet, dat jij lekkerbek, dan ook wel tevreden kunt zijn met je ééne schaal eten? Weet je nog, dat Vader dat tegen je zei? We kunnen trouwens altijd een voorbeeld nemen aan den eenvoud van Adolf Hitlers maaltijden. Hijzelf heeft eens verteld, hoe dikwijls hij in die lange moeilijke jaren van strijd ook niet anders te eten had dan een klein stukje droog brood. Hij vertelde eens, hoe vaak zijn SA-mannen met hongerige magen in een vrachtauto door het land reden, op weg naar een vergadering. In sneeuw en regen ston-

den ze dan op wacht om te maken, dat hij en zijn vrienden ongestoord konden spreken. Het gebeurde zoo dikwijls, dat ook zij slechts een klein stukje brood in den zak hadden en niets anders. En daarom, zegt de Führer, kan ieder van ons best een keer per maand tevreden zijn met zijn éénpansmaaltijd.

Heusch, Moeder, heusch, wij zijn er nu ook mee tevreden! bezwoeren de kinderen met ernstige gezichten.

Ik houd het meest van heeten bliksem! vond Frits. Geen wonder, want dat was zoet en er zaten appelen in,

En ik stamppot met visch! riep Herman.

En Vader houdt het meest van lapskous*), omdat daar stukjes gebakken spek in zitten en daar houdt hij erg veel van, voegde Truusje er nog aan toe.

Maar weet jullie, wat nu het mooiste is van die éénpans-Zondagen? ging de moeder voort. In alle steden worden groote tafels neergezet voor alle arme menschen, die geen eigen thuis hebben en geen moeder, die het eten voor hen klaarmaakt. Dan komen de soldaten met hun veldkeukens of de vrouwen van de Vrouwenorganisatie en koken een lekkeren éénpansmaaltijd voor hen. De SA-kapel of de muziek van den arbeidsdienst spelen wat vroolijke wijsjes en er komen nog andere menschen bij zitten. Zoodoende zijn ze juist op den éénpans-Zondag niet alleen, maar weten, dat ons volk eigenlijk niet anders dan een heel groote familie is.

De collectes op straat hooren ook bij het Winterhulpwerk, liet Herman, die al had mogen helpen, zich hooren.

Met die collectes leefden de kinderen van ganscher harte mee. Frits had de meest uiteenloopende insignes verzameld en behoedde zijn schatten angstvallig.

Haal je insignes eens, Frits, zei Moeder nu. En omdat Moeder er bij was, voelde hij zich veilig en kwam ermee aansleepen. Moeder en kinderen bogen zich

*) Een gerecht, bestaande uit: Stamppot van aardappelen, bieten, spek en zoute haring.

over de houten doos heen, waarin alle insignes, netjes in kleine lapjes gewikkeld, bijeenlagen.

Die ijzeren roos, die hebben ze het vorig jaar verkocht, riep Truusje.

Ja, zei haar moeder, dat herinner ik me ook nog. Die ijzeren rozen zijn in groote ijzergieterijen gemaakt in den Harz en in Opper-Silezië. Vele arbeiders hadden daardoor maandenlang werk en verdienste.

En die porceleinen poppetjes, die heeft Oom Theo eens voor mij meegebracht, vertelde Frits verder, terwijl hij het een na het ander te voorschijn haalde. Daar waren ze in hun leuke kleederdrachten: een meisje uit Baden, een boerin uit Berchtesgaden, één uit het Zwarte Woud, een meisje uit het Rijnland en nog zoovele anderen. Die zijn in de groote porcelein-fabrieken van de Beiersche Oostmark gemaakt en in Thüringen, in Silezië en in Midden-Duitschland. De jongeren hadden wel graag willen vragen, waar al die streken lagen, maar ze waren tezeer verdiept in Frits' geheimzinnige doos, waar hij anders zoo erg zuinig op was.

En kijk, die sprookjesfiguurtjes! En de geborduurde lapjes met soldaten uit vroeger tijden erop! Kijk, dat zijn de landsknechten met hun hellebaarden en speren, precies zooals dat vroeger was. En de soldaten van den Ouden Frits, die zoo kaarsrecht staan. En de soldaten in de grijze uniformen uit den oorlog van 1914—1918.

Er kwam nog veel meer te voorschijn, prachtige uit hout gesneden bloemen, de leuke kinderfiguren, die elk een maand aanduidden, en andere geborduurde figuurtjes, die kleederdrachten uit de Oostmark voorstelden. Ieder speldje was een kunstwerkje op zichzelf, ieder met zijn eigen, aardige beteekenis. Van ieder wist Moeder of de groote Herman iets te vertellen.

Als ik grooter ben, mag ik toch ook gaan collecteeren, hè, Moeder? vroeg Frits.

Ja, natuurlijk. Alle groote en kleine mannen in het heele land collecteeren.

En de meisjes doen het ook, kwam Truusje vertellen.

En stel je nu eens voor: éénmaal in iederen winter collecteeren ook de beste en oudste vrienden van Adolf Hitler op straat. En net als hier in onze stad de burgemeester of de districtsleider met de collectebus op het plein staan, zoo gaan in Berlijn onze Herman Göring en Dr. Goebbels en al die andere mannen, die belangrijke en hooge posten bekleeden, met hun bus de straat op. Het heele jaar door helpen ze Adolf Hitler en hebben het hoofd vol van groote en belangrijke dingen. Maar op dezen dag gaan ze de straat op midden tusschen ons allemaal. Dan ontstaat er overal groot gedrang want iedereen wil geld in hun bussen stoppen. Herman Göring moet altijd een groote kist meesleepen, zoovele Berlijners willen hun geld juist in zijn bus stoppen. En het gaat er wat vroolijk toe!

En wat gebeurt er dan met al dat geld in die bussen, Moeder? vraagt Frits droomerig, want hij had een heeleboel wenschen, die allemaal met een dubbeltje vervuld konden worden. Maar zijn moeder wil absoluut niet, dat er onnoodig geld uitgegeven wordt, en er zijn al zoovele dubbeltjes voor zijn neus in het Winterhulpbusje terechtgekomen!

Met dat geld worden al die menschen in Duitschland geholpen, die het noodig hebben, vertelde moeder. Want voor de armen is de winter een harde en moeilijke tijd. In den winter is het koud, dan heb je kolen noodig om te stoken, en die kosten geld. Je hebt warme kleeren, schoenen en kousen noodig. Denk maar eens na, wat jullie des winters allemaal moeten aantrekken, wanneer je naar buiten wilt. In den zomer heb jullie, jongens, vaak genoeg aan een overhemd en een korte broek en Truusje aan een jurkje. Schoenen en kousen heb

jullie dan maar zelden noodig. En ook met het eten is het veel eenvoudiger, want 's zomers is er versche sla, ramenas en ooft, zijn er radijsjes en tomaten en jullie weet wel, dat Moeder dan maar zelden hoeft te koken. Maar de winter is een erge beproeving voor alle arme menschen. Daarom geven we immers allemaal aan de Winterhulp.

Dag en nacht rollen er dan lange treinen met kolen door Duitschland. Die komen uit Opper-Silezië of uit het Roergebied. Diep in den grond hebben de mijnwerkers met harden arbeid de kolen uit de aarde gehakt en nu gaan de treinen naar alle steden, naar ieder dorp, ook het kleinste, waar maar arme menschen in koude kamers zitten. Niet alleen de kolen, ook de aardappels worden zoo door Duitschland vervoerd en die zijn ook zeer noodig.

Ja, dat weet ik, zegt Truusje. Wanneer het herfst wordt, dan komt onze groenteboer de zakken met aardappelen naar den kelder brengen. En den zegt U: Nou, het grootste deel hebben we in huis!

Jullie moet weten, dat onze goede boeren de aardappelen voor de arme menschen ten geschenke geven. Die worden overal in de dorpen bijeengezameld en iedere boer geeft zooveel als hij kan missen. En ook die gaan met lange, lange treinen naar de steden. Bij het laden en lossen helpen de arbeiders en willen geen loon hebben voor hun werk. In de groote steden komen ze dan in reusachtige pakhuizen — het allergrootste van die pakhuizen staat in Hamburg — en vandaar worden ze verdeeld. Maar de boeren geven niet enkel aardappelen, ze geven ook brood. Zoo'n boerenvrouw stuurt haar kinderen niet naar den bakker, wanneer ze brood noodig heeft. Neen, ze is er trotsch op, dat ze zelf lekker brood kan bakken. In een baktrog wordt het deeg bereid en dan gekneed. Aan het eind van het

dorp of in het huis zelf bevindt zich een oven en daarin bakt ze dan haar brood. Boerenbrood smaakt heerlijk, veel lekkerder dan het onze in de stad. En de brave boerinnen geven van haar lekker brood aan de Winterhulp.

Ook visch wordt er verdeeld door de Winterhulp. Jullie houdt veel van gerookte bokking, Vader is dol op een goed gebakken visch. En de flinke visschers, die ginds aan zee wonen, steken de koppen bijeen en zeggen: Geld kunnen we niet veel geven, want dat hebben we zelf niet teveel, maar we kunnen visch vangen voor de Winterhulp.

Gaan ze dan met een hengel aan zee zitten, net als de mannen hier aan de rivier, Moeder? vroegen de kinderen.

O, neen, het visschen in zee is een heel ander werk. Dan varen er een paar mannen op een klein stoombootje of in een zeilscheepje ver in zee, zoo ver, dat er al lang geen land meer te zien is en men enkel nog water en lucht om zich heeft. De visschers hebben niet zulke prachtige groote schepen als je soms op plaatjes ziet. Ze moeten genoegen nemen met eenvoudig eten en een hard bed. Zij dragen oliejassen en rubberlaarzen, zoodat ze niet zoo erg nat kunnen worden. Want de zee slingert zoo'n klein scheepje dikwijls wild heen en weer en de mannen hebben al hun moed en kracht noodig om onder die omstandigheden hun werk nog te doen. Ze werpen groote netten in zee, waar de visschen in zwemmen en er niet meer uit kunnen. Dikwijls zijn er zooveel in, dat de mannen al hun kracht noodig hebben om het net aan boord te krijgen. De visch moet dadelijk schoongemaakt en in ijs gelegd worden, omdat ze anders niet versch en goed blijft. Na dagen vermoeiend varen en hard werken komt zoo'n klein visschersscheepje dan eindelijk weer de haven binnen. Daar staan de menschen

van de Winterhulp al te wachten. Die sturen de visch per spoor naar alle dorpen en steden, waar leege magen zijn. En op die manier krijgt bij ons in Duitschland iedereen zijn lekkere visch.

Nou, dat is mooi, Moeder, riep kleine Truusje. En wat doet het Winterhulpwerk nog meer?

Wij helpen onze arme volksgenooten niet alleen in den winter, maar het geheele jaar door. Daarover wil ik jullie nu nog wat vertellen.

In een klein huisje in het Thüringerwoud was eens een moeder ziek geworden.

Waar is het Thüringerwoud en hoe ziet het er daar uit?

Midden in het hart van Duitschland ligt het Thüringerwoud. Toen ik jullie over Koning Hendrik vertelde, heb jullie er al van gehoord — weet je nog wel? Daar zijn groote bosschen en een heuvelachtig en bergachtig terrein. Er loopen mooie wegen doorheen. Er ruischen bronnen, kortom, het is een echt Duitsch bosch, net als in een sprookje. In die bosschen liggen kleine dorpjes. Wanneer het zomer is en je trekt daar vroolijk rond, dan kun je van de bergtoppen menig dorp zien liggen en dat is een prachtig gezicht. Maar de menschen in de dorpen hebben het niet gemakkelijk.

Waarom niet? klonk het dadelijk.

Wel, ze hebben maar kleine akkertjes en op dien boschgrond wil niet veel groeien, enkel wat aardappelen, wat haver en gerst. Daarom kunnen ze ook geen koeien houden, zooals de boeren op de groote hoeven meer naar het dal, maar ze hebben hoogstens een geit, die hun een beetje melk geeft. De zomer is er maar kort en de winter lang en streng, met heel veel ijs en sneeuw.

O, wat fijn! riep Frits uit, dan kunnen de kinderen maar aldoor sleeën en sneeuwballen gooien en het is niet zoo vervelend als hier in de stad, waar de sneeuw altijd dadelijk smelt.

Ja, dat kunnen ze wel, maar daarvoor moeten ze dan toch warme en sterke schoenen hebben, hè? Een wollen muts en handschoenen, warme broeken en jurken en dat alles hebben de kinderen daarginds in dat kleine dorpje in het Thüringerwoud niet.

Dan moet hun moeder het voor hen gaan koopen! was het eenvoudige antwoord.

Maar wanneer ze nu eens geen geld heeft en te arm is? Wanneer zulk een kind moe en verkleumd van school naar huis kwam, dan kreeg het dikwijls niet eens genoeg te eten om zijn honger te stillen. De menschen uit het Thüringerwoud zijn zeer vlijtig. Ze hebben steeds geprobeerd, zich dapper door het leven te slaan. In hun kleine huisjes maken ze de mooiste stukken speelgoed. Soldaatjes, auto's, heele kleine stadjes en

dorpen, ja, ook de sprookjesfiguren van de Winterhulp komen uit Thüringen. De Thüringers kunnen ook goed glasblazen. Ze maken prachtige kunst- en gebruiksvoorwerpen van glas. Weer anderen timmeren kisten of snijden allerlei werktuigen uit hout. De Thüringer kinderen zoeken des zomers bessen en paddestoelen voor ons hier in de stad — kortom, iedereen werkt, zoo goed hij kan en zoo hard hij kan.

Maar in den tijd van nood na den oorlog mocht dat alles niet meer baten. Wanneer ze naar het dal gingen, om hun producten te verkoopen, dan werd hun gezegd: Wij hebben de dingen, die jullie daar maken niet noodig, ze bevallen ons niet meer. En zoo kwamen honger en nood die kleine dorpjes in het Thüringerwoud binnen.

Maar U hadt ons toch van die zieke moeder willen vertellen protesteerden de kinderen.

Nu dan, in een klein huisje van zoo'n Thüringer dorp was de moeder ziek geworden. Het eene jaar na het andere hadden ze vlijtig voor hun brood gewerkt, van den vroegen morgen tot den laten avond. De vader had allang geprobeerd, werk te vinden, maar het was hem niet gelukt. Dan kostte het dikwijls veel moeite, met een paar aardappelen en een beetje melk of wat paddenstoelen een maaltijd voor zes kinderen te bereiden. De moeder hield het huis schoon, ze zorgde voor de geit, ze naaide en breide voor de kinderen, maar op zekeren dag kon ze niet meer. Ze was ziek geworden van honger, nood en zorgen. Kreunend draaide ze zich heen en weer in bed. Haar borst deed pijn en ze hoestte leelijk. Met groote oogen van schrik stonden de kinderen om haar heen en konden maar niet begrijpen, dat hun moeder vandaag niet opstond, niet kookte en niet voor hen zorgde zooals op andere dagen. In het kamertje was het koud. Het vuur in de kachel was uitgegaan. En het huisje was helaas ook al zoo wankel en oud. Het dak

moest noodig nieuw gedekt worden met stevig stroo. Bij den geitenstal was al eenige jaren geleden de kalk afgevallen en lagen de roode baksteenen bloot. Daar had het huisje hersteld moeten worden, maar hoe moesten de bewoners het geld bijeenkrijgen om aan het noodige dekstroo en metselkalk te komen?

De vader zat in een hoek en keek somber voor zich uit. Hij wist ook geen raad meer.

Moeder, honger, honger! riep één van de kinderen verdrietig. En een ander: Vader, ik heb het zoo koud.

Toen ontwaakte de vader uit zijn onverschilligheid. Van zijn buurman in het huisje naast het zijne had hij gehoord, dat er in den laatsten tijd in de stad veel veranderd moest zijn. De menschen uit de bergen waren in vroeger dagen vaak naar het dal gegaan om hulp te zoeken in hun nood. Nu had dat weliswaar nog nooit wat uitgehaald, want de hooge heeren van het stadhuis hadden wel veel beloofd, maar nooit een belofte gehouden. Tenslotte hadden ze altijd hun schouders maar opgehaald en toen waren de menschen uit de bergen ook maar niet meer naar de stad gegaan. Ze kregen daar toch nooit iets anders dan een aalmoes en die hielp toch maar korten tijd. Maar ze wilden immers geen aalmoezen, daarvoor waren ze veel te trotsch. Ze wilden werken en zichzelf helpen. Maar dat konden de heeren in de stad niet begrijpen en daarom waren de menschen uit de bergen eenvoudig aan hun lot overgelaten. Doch nu zou dat allemaal veranderd zijn. De buurman had verteld over een huis, waarboven de deur drie letters stonden: NSV. Daar was hij geholpen, toen hij vertelde, dat drie van zijn kinderen samen in één wrak bedje moesten slapen en hij werkelijk geen geld had om nieuwe bedjes te koopen. En toen had de buurman werkelijk twee nieuwe bedjes gekregen — heel mooie en sterke bedjes voor zijn kinderen.

De vader trok zijn zware schoenen aan. De herfststorm gierde om het huis, de hooge dennen kreunden en ruischten zwaar. Maar zoo'n man uit de bosschen is niet bang voor zwaar weer en de vader ging toch maar op weg naar de stad. Voor hij wegging streelde hij nog met zijn hand over de hoofdjes van zijn kinderen en zei: „Zoet zijn, jongens, en nog een beetje geduld, want ik ga hulp halen!" Zijn vrouw gaf hij de hand: „Voel je je erg naar, Moeder? Heb maar geduld, tot ik terugkom!" En toen ging hij weg. De kinderen keken hem na door het kleine raampje en zagen, hoe zijn lange en magere gestalte tusschen de boomen verdween.

Dat werd een lange dag voor de kinderen! De groote Anna vond nog een paar aardappelen voor de kleineren, ze molk de geit en warmde de melk voor haar moeder en toen wachtten ze dan samen, de moeder en de kinderen. De schemering viel vroeg. Het leek wel, of hun vader in het geheel niet meer terug zou komen. Het werd steeds donkerder en donkerder in de kamer. Maar eindelijk, eindelijk hoorden ze takken kraken en hoorden ze zijn stap op het huisje afkomen. Hij was moe van den langen weg, dat kon men wel aan hem zien. Zijn wangen waren rood van den scherpen wind, maar zijn oogen keken zoo vroolijk en vrij als ze sinds langen tijd niet meer hadden gedaan. Aan zijn arm had hij een mand, die zette hij op tafel neer en sloeg het deksel op. En wat er toen niet allemaal te voorschijn kwam! Meel en suiker, griesmeel, havermout en een pakje boter. Een drankje voor moeder, een brood en zelfs een paar lekkere kadetjes, zooals de kinderen al langen tijd niet hadden gezien. Vlug maakten de groote jongens de kachel aan en de meisjes kookten een lekker bord havermout. En daarna kregen ze een heerlijke boterham met goede boter. Nou, dat smaakte! En toen begon hun vader te vertellen:

Toen ik de stad binnenkwam, vertrouwde ik mijn oogen maar nauwelijks. Al de groote fabrieksschoorsteenen, die de laatste jaren dood en stil hadden gestaan, rookten weer als vroeger. In de buurt van de fabrieken, waar het vroeger zoo stil was als op een kerkhof, wemelde het nu van auto's en menschen. De poorten stonden wijd open en het was een af- en aangeloop van geweld. Ik pakte een arbeider bij zijn arm en vroeg: „Hebben jullie hier allemaal weer werk?" „Werk?" vroeg die, „meer dan we aankunnen! Wil je niet bij ons komen werken? Wij hebben nog werkkrachten noodig! En waar kom jij eigenlijk vandaan, dat je dat niet weet?" Toen zei ik: „Ik kom uit de bosschen, daarginds, en kan niet bij jullie komen werken, want ik heb daar mijn huisje en daar wachten mijn kinderen en hun zieke moeder op me." En ik liet het niet merken, dat ik zoo verwonderd was. Maar toen dacht ik weer aan jullie, bleef daar niet langer staan kijken en ging op zoek naar het huis met de drie letters NSV boven de deur. Tenslotte vond ik het en ging er binnen. Daar heb ik een oogenblikje moeten wachten in een zonnige kamer.

Hoe zag het er in die kamer uit, Vader? vroegen de kinderen, die al net zoo nieuwsgierig waren als jullie altijd zijt.

Er hing een groot portret van Adolf Hitler en er stonden bloemen voor het raam. Het duurde niet lang, of er kwam een vriendelijke vrouw in een blauw verpleegsterscostuum mij halen. Toen vertelde ik haar, dat onze moeder ziek is en dat jullie zoo'n honger hebt en dat de wind door de kieren en reten van ons huisje blaast. Ik vertelde haar ook, dat ik al jarenlang geen werk meer had kunnen vinden en geen geld meer had verdiend. De zuster nam een telefoon van den haak en zei een paar woorden. Toen kwam er een man in een

bruine uniform, die moest weten, wat wij, mannen, hier in het dorp zoo al kennen en wat we hadden geleerd. Hij zei tegen mij, dat we spoedig werk zouden krijgen, ook wij hierboven. De fabrieken in de stad hebben kisten noodig, om hun goederen te kunnen verzenden en wij hierboven hebben immers hout in overvloed. En kistenmaken kunnen we ook. „Nou," zei de man in uniform lachend, „op die manier kunnen we beide partijen helpen, de fabrieken en jullie." Toen kwam de vriendelijke vrouw in het blauwe verpleegsterscostuum terug en gaf me deze mand. Hier is vast wat, om jullie even op weg te helpen, zei ze en morgen kom ik zelf en zal eens kijken, wat ik kan doen. Het is een heel eind, zuster, zei ik tegen haar en het is geen mooi weer. Maar zij lachte en vond, dat er wel erger dingen waren dan dat. Ze was ook al in de Beiersche bergen geweest, op plaatsen, waar je alleen nog maar op ski's kon vooruitkomen en ze was in kleine booten op de Noordzee naar de visschers op de Waddeneilanden gevaren om hun te helpen. De lange wegen door de velden van Neder-Beieren had ze per fiets afgelegd en ze zei, dat niets haar teveel was, wanneer ze maar kon helpen. „Ik ben nieuwsgierig, of ze nu ook komt," zei de moeder van uit haar bed. Toen werden de kinderen moe van het lekkere eten en het vele luisteren. Ze wenschten hun vader en moeder wel te rusten, gingen de steile trap op naar den zolder, en kropen in hun bedjes. Hè, wat waren de dekens toch dun en wat was het er koud! Wat blies de wind door het kapotte dak! Zelfs in bed hadden ze het nog koud. Maar toch vielen ze spoedig in slaap.

Den volgenden dag wisten de kinderen van ongeduld niet, wat ze moesten doen. Hun moeder had 's avonds nog haar drankje genomen, ze had goed geslapen en hoestte lang zoo erg niet meer. En ze hadden ook allemaal genoeg te eten, want zelfs zooveel hongerige mon-

den konden die groote mand niet ineens leeg eten. De vader was naar den buurman gegaan om hem alles te vertellen. Daar was de nood niet veel minder groot, en ook zijn buurman zou zich zeer verheugen, wanneer hij werk zou krijgen. En tegen den middag — de kin-

deren hadden zich al de oogen uitgekeken — kwam er een vrouw uit het bosch. Het was werkelijk de zuster, van wie hun vader den vorigen dag had gesproken. En achter haar kwam nog een tweede zuster. Spoedig werd er aan de deur geklopt en toen stonden ze ook al in de

kamer. Ze lieten moeder alles vertellen en moeder vertelde van alle moeilijkheden, die ze overwonnen had. De zuster nam het eene kind na het andere, keek het in het gezicht en zei: „Jij ziet er toch wel wat bleek en smalletjes uit. We zullen eens zien, of we je dezen zomer niet naar een kindervacantie-oord aan zee kunnen sturen. — En jij hebt slechte tandjes, mijn kind. Binnenkort komt er een heel aardige dokter in het dorp, met een auto, dan moet jij maar eens naar hem toe en dan moet hij je tandjes maar eens beter maken. En Moeder, ja, Moeder heeft het nog het meest noodig. Die halen we over een poosje eens weg en dan sturen we haar naar één van onze moedertehuizen. Daar moet ze dan uitrusten en weer op krachten komen."

„Neen," riepen de kinderen, „neen! Moeder mag niet weg! Wat moeten wij zonder Moeder beginnen?" Maar de zuster legde het hun uit: Wanneer hun moeder zoo ziek was als nu, dan kon ze toch niet voor haar kinderen zorgen. En wanneer er niet voor haar werd gezorgd en ze niet kon uitrusten, dan zou ze misschien nog sterven. Dan moet jullie toch maar liever een poosje flink en dapper zijn en haar toch maar laten gaan. „Och, zuster," glimlachte de moeder moe, „dat kan toch niet. De kinderen hebben gelijk, wie zou voor ze moeten zorgen?" „Wij" zei de zuster opgewekt. „We hebben flinke vrouwen en daarvan sturen we er één hierheen en die zal hier dan de huishouding doen. Wanneer U dan weer thuiskomt, dan bent U gezond en dan is het huisje zoo schoon en knap als wat." „En dan is de stopmand leeg" beloofde de groote Anna.

Toen bekeek de zuster het heele huis, zelfs de geit in den stal. En ze beloofde, dat ze overal waar het noodig was zou laten repareeren.

's Namiddags ging ze weer terug naar de stad. De kinderen keken haar na tot het laatste tipje van haar

hoofddoek in het bosch was verdwenen. De kleine Liesje trok de groote Anna aan haar rok en fluisterde: „Zeg Anna, ik geloof heeelmaal niet, dat die naar de stad gaat. Dat is de goede fee uit ons sprookjesboek en die blijft in het bosch." Maar of het nu een fee was of een zuster uit de stad, ze hield in ieder geval haar woord. Nog vóór de winter kwam, mocht vader steenen halen, dakpannen, kalk en zand. Zijn buurman hielp hem het huis zoo te herstellen, dat de gierende winterstormen geen gaatje of kiertje meer konden vinden. En de moeder ging op zekeren dag op reis. Op de plaats, waar de weg uit het bosch den grooten weg kruist, stond een auto op haar te wachten. De moeder had nog nooit in een auto gezeten en de kinderen waren bijna gaan huilen, toen ze zoo snel uit het gezicht verdween. Maar de vriendelijke vrouw, die nu voor de huishouding zorgde, was nu immers bij hen en vertelde hun dadelijk een prachtig verhaal en toen vergaten ze hun verdriet. Ze deden veel moeite, den heelen tijd erg zoet en lief te zijn en de buurvrouw kwam immers ook iederen dag kijken, hoe ze het maakten. En na een paar weken kwam hun moeder terug. „Wat zie jij er gezond uit!" riep hun vader uit, „jij bent weer een jonge en knappe vrouw geworden!" Ze stond fleurig en frisch in de deur, en ze werd niet moe, te vertellen van het moedertehuis, waar ze was geweest. Het was er zoo mooi, zoo licht en schoon overal. En ze had niets mogen doen, heelemaal niets! Dat was haar nog nooit overkomen. Ze had alleen lang gebedeld om haar breikous en die had ze dan tenslotte toch gekregen. En ze had zulk lekker eten gehad en de bedden waren er zoo mooi geweest, en er was zoo'n prachtige tuin met ligstoelen en er waren zooveel andere moeders, waarmee ze over thuis had kunnen praten.

De moeder had in dat mooie moedertehuis veel nieuws

gehoord en geleerd. Niet alleen, dat het overal in stad en land weer veel beter ging, sinds Adolf Hitler onze Führer is, niet alleen, dat alle mannen weer werk hadden en geld verdienden — neen, de vrouwen wilden kennelijk ook in dezen nieuwen tijd niet achterblijven. In dorpen en steden sloten ze zich aaneen in de Vrouwen-Organisatie en hielpen den Führer bij het groote werk, dat hij wilde voltooien. Ze leerden de vrouwen en meisjes koken, naaien, huishouden en kinderen te verzorgen. Ze leerden de jonge vrouwen ook, hoe de heel kleine kindertjes verzorgd moeten worden om ze gezond, groot en sterk te maken. Ze zorgden ook voor de arme volksgenooten en vroegen overal om geld en goederen voor hen. Ze kookten voor de SA-mannen, kortom, ze hielpen overal, zooals echte vrouwen en moeders gewoonlijk doen. Meestal zagen en hoorden de menschen niet veel van dit werk, maar wanneer ze ergens ontbraken, dan bemerkte men het direct. Dan werd er dadelijk gevraagd: waar zijn de vrouwen van de Vrouwen-Organisatie? Wij hebben ze noodig, ze moeten ons helpen. — Zoo vertelde de moeder.

Maar toen maakte ze een rondgang door het heele huis en stel je eens voor, wat ze daar allemaal ontdekte. Het dak was opnieuw gedekt, de muur van den geitenstal was gestut, alles zag er even netjes en stevig uit.

En de bedjes van de kinderen met hun dunne dekentjes, Moeder? vroeg Truusje.

Ja, de moeder ging ook naar den zolder en zag, dat er op de kinderbedjes nieuwe mooie dekens lagen en op ieder ook een mooie gestikte deken. Nu hadden de kinderen het niet koud meer. En toen ze weer beneden in de kamer kwam zag ze, dat de vlijtige Anna werkelijk de stopmand leeg had gekregen. Maar de allermooiste verrassing was wel, dat hun vader weer werk had. In het laatste huis van het dorp was een werkplaats inge-

richt, daar timmerden en schaafden de mannen den geheelen dag en maakten er kisten voor de stad. De nood en ellende was voorgoed voorbij. De kinderen zagen er vroolijk en gezond uit. „Wat moeten we nu vanavond eten?" begon de moeder dadelijk weer te zorgen. „Pannekoeken met boschbessen," zei Anna trotsch, „en ik zal zelf bakken." „Zoo'n lekker eten op een dag in de week," zei de moeder, „nou, nou, het lijkt wel of het ons te goed gaat!"

En toen ze 's avonds allemaal om de tafel zaten en de jongste het gebed had opgezegd, voegde de vader eraan toe: „Heer, bewaar ook onzen Führer, Adolf Hitler, die ons dit alles heeft gegeven: arbeid, brood, gezondheid en welstand. Geef hem verder kracht en geef ons allen en ons Duitsche vaderland Uw zegen."

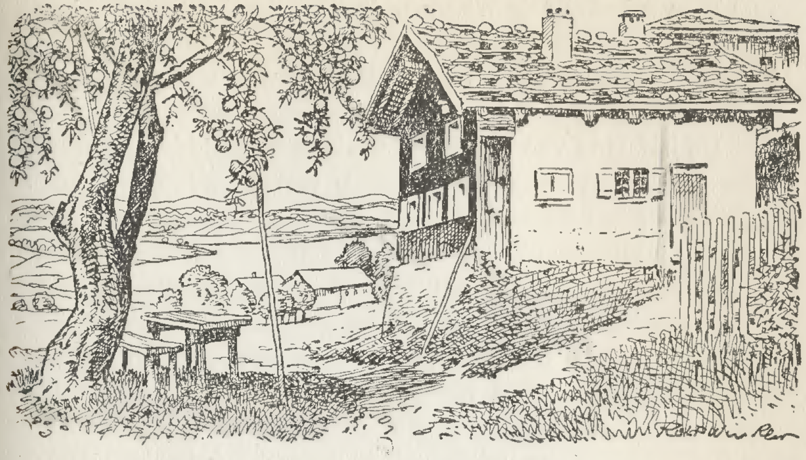

Adolf Hitler helpt de boeren

Weet U niet nog zoo'n verhaaltje als van die menschen uit het Thüringer woud, Moeder? vroegen de kinderen, toen ze, moe van het spelen, thuiskwamen.

Zoo'n verhaal, dat heel goed afloopt, omdat Adolf Hitler weer eens geholpen heeft, hè? zei de moeder en moest glimlachen. Laat me eens nadenken — ja, ik weet er een! En de kinderen trokken hun krukjes dichterbij en haastten zich om goed plekje dicht bij moeder te veroveren.

Er was eens een rijke en heel machtige boer, die werd in zijn dorp nooit anders genoemd dan de Rauscherboer. Zijn huis en zijn akkers lagen op een heel mooie plek in ons Duitsche vaderland.

De vraagteekens, zooals de Moeder haar kinderen altijd noemde, deden hun mond alweer open: waar stond die boerderij en wat gebeurde daar dan? vroegen ze dadelijk door elkaar heen.

Hun Moeder zei: Wanneer jullie wilt, dat ik jullie iets vertel, wijsneuzen, dan moet jullie op zijn minst stil zijn en geduldig luisteren, want ik zal jullie alles vertellen, maar alles op zijn beurt.

De hofstede van den Rauscherboer lag midden in groene weiden en akkers, welke hem toebehoorden, en dicht bij een prachtig blauw meer in Beieren. De Rauscherboer en zijn vrouw hadden drie zoons en drie dochters. De oudste zoon, Lodewijk, was al een groote jongen, nog grooter dan onze Herman. Hij zat op school juist in de hoogste klas en hielp flink mee op den akker en in den stal. Zijn heele hart hing aan de dieren in den stal. Daar stonden de koeien, een lange rechte rij. Hun zwart en witte vel glansde prachtig, hun ruggen staken recht als een lineaal over de zijwanden van den stal heen. Ze snoven zacht en rinkelden met hun kettingen, wanneer Lodewijk bij hen kwam. Hij hielp wanneer ze gevoerd moesten worden, hij werkte mee om den stal schoon te maken en kon zelfs al melken, zoodat de kostbare blanke melk in den melkemmer spoot. En dat is heelemaal geen gemakkelijk werk, dat moet jullie, stadskinderen, vooral niet denken! — Aan de andere zijde van den stal stonden de paarden, zes in getal. Het waren groote, mooie dieren en Lodewijk kon ze al inspannen, wanneer ze in de lente den ploeg en de eg door de velden moesten trekken of in het heetst van den zomer de volle boerenwagens met het gele koren naar de hofstede moesten brengen. Wanneer er soms eens een vreemdeling op de boerderij kwam en aan Lodewijk vroeg, wat hij later wilde worden, dan was het verbaasde antwoord: „Boer natuurlijk, wat dan anders?"

Hij kon zich eenvoudig geen andere mogelijkheid voorstellen, dan die, dat hij eens, wanneer zijn vader oud zou zijn geworden, de boerderij zou overnemen en

daarop verder zou werken. Want weet je, zoo was het op de Rauscherboerderij al vele honderden jaren gebruik geweest. Wanneer de boer te oud werd voor het zware boerenwerk en naar den dag verlangde, waarop ook hij eens zou kunnen uitrusten, dan erfde de oudste zoon de hofstee. Die ploegde dan zijn akkers weer net zooals hij het van zijn vader had geleerd. Hij oogstte het koren, verzorgde het vee en werkte den geheelen dag hard met zijn boerin. De hofstede en de akkers waren een heiligdom voor den boer. God liet het koren op de akkers groeien, in zon en regen, in wind en onweer. Godzelf wilde, dat de boer op zijn hofstede bleef om hem eens aan zijn zoon te geven, opdat deze wederom een flinke Duitsche boer zou kunnen zijn. Wie tot het gezin behoorde, had zijn tehuis op de Rauscherboerderij. Hij kon blijven en meewerken, maar hij kon ook zijn geluk elders in de wereld gaan zoeken. De boer van de Rauscherboerderij zou hem daarbij naar zijn beste kunnen bijstaan. Er woonden ook nu nog met den vader, de moeder en alle kinderen twee broers van den boer op de hofstede, dat waren Oom Max en Oom Hans.

O, vertel ons eens verder van die kinderen, Moeder, en wat ze allemaal deden, smeekten de kleine plaaggeesten.

Goed dan. De jongere broer van Lodewijk heette Matthias en werd Thijs genoemd. En terwijl Lodewijk graag in den stal en op de akkers werkte, deed Thijs niets liever dan aan het meer spelen. Van boomschors en stukjes hout sneed hij scheepjes en bedelde zijn moeder een stukje stof af om er zeiltjes van te kunnen maken. Dan, wanneer de wind gunstig was, liet hij de scheepjes uitvaren. Ja, hij had een oud, verweerd bootje uit de schuur bij de boerderij tevoorschijn gehaald en was niet gerust, vóór hij dat heelemaal naar het meer had

gesleept. En daarin ging hij dan zitten en roeide zich naar het midden van het meer. Wanneer dan opeens een storm opstak of een onweer dreigde los te barsten, dan liep zijn moeder bezorgd naar buiten. Dan hield ze haar hand boven haar oogen, keek naar het meer en zei tot den boer: „Als er maar niets met onzen Thijs gebeurt!" Maar dan lachte de boer en zei: „Met Thijs gebeurt heusch niets, moeder, daar hoef je niet bang voor te zijn. Op het water niet en in het water niet. Hij is een deugniet van een jongen, maar jongens moeten zoo zijn." Wanneer iemand Thijs vroeg, wat hij wilde worden, dan zei deze: „Ik wil leeren, schepen te bouwen." Zijn vader had beloofd, hem als leerling op de werf aan de overzij van het meer te zullen laten werken en hem later op een groote school in de stad te sturen, zoodat hij werkelijk zou leeren, hoe men schepen moet bouwen. En wanneer hij eenmaal groot zou zijn — ja, dan zou hij zijn geluk probeeren en de wijde zee opgaan. Daar kon je niet, zooals hier aan het meer, steeds den anderen oever zien. De menschen, die daar aan de kust woonden, waren buitengewoon knap in het bouwen van schepen. Ja, daar wilde hij heen.

De jongste broer van Lodewijk en Matthias heette Karel, dat was nog een echte kleine jongen. Die zat het liefst in de schuur. Daar werd in den herfst en den winter op den dorschvloer het koren uit de aren gedorscht. Maar buiten dien tijd was het er altijd erg stil en geheimzinnig. Af en toe kwam er wel eens een knecht en haalde hooi en voer voor de beesten in den stal. Die zei dan wel tegen Karel: „Nou, Karel, hoe is het? Wil jij niet meespelen met de anderen vóór het huis". Maar Karel schudde het hoofd, kroop dieper in het hooi en bedacht allerlei lange wonderbaarlijke verhalen. Daarbij voelde hij zich gelukkig. „Ik heb steeds het idee, dat hij nog eens gaat studeeren," zei zijn vader.

Maar kleine meisjes waren er toch ook op die Rauscherboerderij, hè? begon Truusje. Vertel daar nu ook eens over.

De oudste heette Greetje, ze was een jaar jonger dan Lodewijk. Ze moest haar moeder in vele opzichten flink helpen en dat deed ze dan ook. Wanneer er op het fornuis in de keuken gekookt werd, dan stond zij vóór de potten. Boven den haard hingen, blank-gepoetst, de geel- en roodkoperen pannen. Op de planken aan den wand, stonden heele stapels borden naast mooie bonte potten en kruiken. Greetje kon al heel lekkere meelballetjes maken. Af en toe liep ze de kamer ernaast binnen. Daar stond het bedje, waarin haar jongste zus, de kleine Tony sliep. Dat was nog maar zoo'n kleintje. Greetje hielp haar verzorgen, deed haar schoone luiers om en gaf haar te eten. Ze had, buiten Tony nog een ander zusje, dat was Sietske. En hoe klein Sietske nu ook was, toch was ze bijzonder handig.

Ze kon goed breien en breide dikke, warme sokken voor haar vader en haar broers. Ze hielp haar moeder bij het verstellen en in orde houden van de kleeren van broers, zusters en knechts. Zie je, zoo waren de kleine meisjes van de boerderij al van den vroegen morgen af vlijtig in de weer. Ze zagen immers hun moeder ook van vroeg tot laat aan het werk.

U bent ook altijd aan het werk, Moeder, vond Truusje.

Ja, mijn kind, maar zoo'n boerin op het land doet toch nog heel andere dingen dan wij in de stad. Ze moet bij voorbeeld al zoo ontzettend veel koken. Als het middag wordt komen de kinderen uit school. Op de Rauscherboerderij zaten er al vijf om de tafel. Dan kwam de boer met de knechts en meiden. Die kwamen er bijstaan en wachtten, tot het korte gebed was uitgesproken en ze konden beginnen. Daarnaast heeft de boerin dan haar groentetuin; ze kan niet gaan inkoopen,

zooals wij in de stad doen. Neen, ze kweekt zelf haar sla en soepgroente, haar worteltjes en zoo. Dat kost ook weer tijd en werk. Voor de ramen hingen blauwgeruite gordijnen, de vloeren moesten schoon zijn en de bedden blank als sneeuw. Boven op het balkon stonden vele, vele bloemen. Dat was in den zomer een prachtig gezicht. De kippen en varkens stonden ook onder de hoede der boerin. En ze was er trotsch op, wanneer het heele kippenvolk vlijtig aan den leg was. Greetje en Sietske haalden iederen morgen de eieren uit de nesten. Dan waren de eieren nog warm en de kippen kakelden.

En wat worden Greetje, Sietske en Tony, wanneer die groot zijn? vroeg Truusje, die nu eenmaal bijzonder veel belangstelling had voor de meisjes van de Rauscherboerderij.

Nu, weet je, ik denk, dat ze dan met een jongen boer trouwen en boerinnen worden, net als hun moeder, en weer jongens en meisjes krijgen.

Ja, net als ik, riep Truusje zeer tevreden uit, ik wil immers ook moeder worden, net als U, Moeder!

Maar luister nu, hoe het op de Rauscherboerderij toeging. Oom Hans ging op zekeren dag naar de markt in de stad, om daar vee te verkoopen, dat de boer van de Rauscherboerderij in den stal had gefokt. Hij zou zorgen, dat hij tegen den avond weer thuis was. De kinderen verheugden zich er nu al over. Want wanneer Oom Hans het vee goed verkocht, dan zou hij voor allemaal iets meebrengen uit de stad. Daarom stonden ze nu voor het huis en keken de straat af. Maar het werd steeds later en later, het werd al donker en oom Hans kwam maar niet. Tenslotte moesten ze naar bed en mochten niet langer wachten. Laat in den avond kwam oom Hans tenslotte toch naar huis. Hij was luidruchtig en opgewonden, zijn gezicht was heelemaal

rood en hij rook sterk naar bier en wijn. Voor het vee bracht hij lang niet zooveel geld mee als zijn broer verwacht had voor zulke mooie beesten. Dat was den boer natuurlijk heelemaal niet naar den zin. „In wat voor gezelschap breng jij je tijd door en wat zie je er uit!" snauwde hij tegen den jongeman. Die had zich anders altijd geschikt naar den wil van zijn ouderen broer, die de baas was op de hoeve. Maar nu ging hij wijdbeens voor den ander staan. „Je hebt niets over me te zeggen, versta je dat? Ik ben mijn eigen baas, net zoo goed als jij. En ik zal het je meteen maar zeggen, dan weet je het: de hofstede behoort eigenlijk heelemaal niet jou alleen toe, die hoort aan ons drieën samen, ieder voor een even groot gedeelte. Ieder heeft dezelfde rechten. En daarom wil ik nu een stuk land voor mezelf hebben en zelf boer zijn.

Oom Max keek op van de tafel, waaraan ze allemaal gezeten waren. De boerin aan den haard draaide zich verschrikt om. Goddank, dat de knechts, meiden en de kinderen al naar bed waren en niemand deze woordenwisseling kon hooren. „Wat is dat nu voor onzin, Hans!" zei de boer. „Wat heb je aan een paar akkers? Je hebt er immers geen huis bij en geen vee, wat wil je dan met die akkers beginnen. Er kan maar één boer zijn en dat is nu eenmaal altijd de oudste. Zoo is het toch altijd al geweest!" „Maar zoo blijft het niet!" schreeuwde de jongere. „Ik heb vandaag in de stad een man ontmoet, die me dat alles heeft uitgelegd. Ik en Max hebben dezelfde rechten als jij en daarom moet de boerderij verdeeld worden." De boer schudde het hoofd. „Je hebt teveel gedronken, Hans, ga slapen!" En daarmee was de twist, voor dien dag althans, afgeloopen.

Maar dat duurde niet lang. De andere broer van den boer werd door Hans ook van de wijs gebracht en spande

nu met hem samen. Op zekeren dag brachten ze den man uit de stad, die hun raad had gegeven, mee naar de hofstede. En de boer en de boerin moesten toezien, hoe hij aan hun tafel plaatsnam. De boerin weigerde echter dezen gast iets voor te zetten, zooals ze gewoon

was, voor haar andere gasten te doen. Neen, voor dien kerel vond ze haar lekkere brood, het mooie tafellaken uit de oude kast en de bonte kopjes en kannen veel te goed. Wat zag die vent eruit!

Klein en krom, met zwart kroeshaar en een gebogen neus, daarbij was hij kruiperig vriendelijk en praatte meer dan de boer in een geheel jaar, terwijl hij maar steeds met zijn handen in de lucht zwaaide. Jullie weet nu al, wat dat voor menschen zijn, die er zoo uitzien:

het zijn joden. Hij had een dik boek bij zich en wilde den boer van de Rauscherhoeve daaruit bewijzen, dat hij zijn mooie oude boerderij moest verdeelen. „Maar dan gaat ze toch ten onder!" zei de boer. „Ik kan toch zonder de weiden het vee niet houden en zonder akkers niet genoeg koren verbouwen! En mijn broers komen op hun beurt toch ook niet verder met een klein stukje land zonder huis erop." „Dat komt er niet opaan!" zei de jood. „Recht is recht; en zoo staat het beschreven!" — „Wat is dat eigenlijk voor een recht, dat ons allemaal te gronde richt?" schreeuwde de boer tenslotte. „Scheer je weg, jij vreemde, zwarte duivel, je hebt hier niets te maken!"

De boerin was bang, dat er nu gevochten zou worden, maar daar dacht de jood niet aan. Hij boog als een knipmes, lachte erg beleefd en zei, dat de boer van de Rauscherhoeve het natuurlijk zelf moest weten, hij zou het spoedig genoeg merken. Sinds dien dag was er nooit meer vrede op de Rauscherhoeve, de boer verzette zich lang. „De akkers kan ik jullie toch niet geven. Waar moet ik anders het koren vandaan halen voor ons brood en voor het veevoer?" „Kun jullie niet begrijpen, dat de boerderij dan te gronde gaat?" probeerde hij zijn broers te overtuigen. „Geef ons dan zooveel geld als de akkers waard zijn!" vonden die. „Zooveel geld heb ik toch niet eens. Waar zou ik het vandaan moeten halen?" vroeg de Rauscherboer wanhopig. „Laat dien jood uit de stad, dien je destijds hebt weggejaagd, dan terugkomen. Die zal het je wel leenen." Maar daar wilde de boer langen tijd niets van weten. Maar op een nacht, dat hij van onrust en zorgen niet kon slapen, sprak hij, in de groote slaapkamer, met zijn vrouw over de moeilijkheden.

„Doe maar, wat je broers van je willen. Het zal niet zoo gevaarlijk zijn met dien jood," dacht ze. „Geef je

broers hun geld, dan wordt het eindelijk weer rustig op de boerderij."

Daarom mocht de jood nogmaals komen. Dat de boer hem al eens van de hofstede gejaagd had, dat was hij volkomen vergeten. Hij was zoo vriendelijk en beleefd als maar mogelijk was. Geld? Natuurlijk, dat kon de boer krijgen! Hij behoefde slechts een klein stukje papier te onderteekenen, dat was alles. De boer vertrouwde de vriendelijkheid van den jood niet en wilde het papier zien. Daar stond op, dat de jood nu ook recht had op den akker, op het huis en het vee. Daarvan wilde de boer aanvankelijk niets weten. Maar de jood praatte en praatte. Hij zat immers in de stad, hem liet de boerderij koud. De boer kon het geld bij kleine beetjes terugbetalen en zoo meer. Aan de eene zijde van de tafel stond oom Hans en aan de andere oom Max. Ze bleven aandringen, dat ze geld wilden hebben, geld! Toen gaf de boer tenslotte toe. Toen de boer onderteekend had, haalde de jood een zakje goudstukken te voorschijn en telde ze voor den boer op tafel uit. Daarna ging hij, buigend en glimlachend, weer naar buiten en keerde naar de stad terug.

Maar de boer nam met zijn broers nogmaals aan de tafel plaats en begon de hoopjes goud en geld te verdeelen. „Zooveel is de akker bij het bosch waard, Hans," zei hij en legde een hoopje voor Hans neer. „En zooveel zijn de aardappelakkers waard, waarvan jij en de jood meent, dat ze jou toebehooren, Max. En nu zijn we quitte! Maar scheer je nu weg!" schreeuwde de boer. „En je hoeft geen voet meer op de boerderij te zetten. In jullie hebzucht heb je zelfs je vingers naar den heiligen grond uitgestoken en daarom wil ik niets meer met jullie te maken hebben." In een paar uur hadden de broers hun bezittingen bijeengepakt. Toen liet de boer ze door zijn knecht naar het station rijden en vandaar trokken ze naar

de stad. De kinderen stonden weer vóór het huis en keken het tweetal na. Wat was dat nu? Waarom gingen ze ineens uit huis? De jongeren begrepen er nog niets van. Maar Greetje en Lodewijk wisten wel: Dat heeft Vader gedaan, om te maken, dat alle akkers en weiden bij de boerderij blijven en dat Lodewijk later boer kan worden, net als Vader nu.

Toen scheen het wel, alsof op de Rauscherboerderij alles weer in orde was. Lodewijk behoefde niet meer naar school te gaan en hielp nu altijd thuis. En Greetje begon Moeder steeds meer te helpen. Thijs en Karel werden steeds grooter en ook de kleine Tony liep al vroolijk door het huis. De kinderen waren allemaal gezond en blij. Maar toch had de boer, hun Vader, in den laatsten tijd met groote zorgen te kampen en de rimpels in zijn voorhoofd werden steeds dieper. Op een dag reed de boer naar de stad, om daar allerlei dingen te verkoopen. Oom Hans en oom Max, die dat vroeger altijd hadden gedaan, waren nu niet meer op de boerderij. Hij had groote volle zakken koren op den wagen en ook een groot vat met versche boter. Maar stel je eens voor, toen hij in de stad kwam, wilde niemand zijn waren koopen. Boter? vroeg de boterhandelaar. Neen, dank U, we hebben boter uit Denemarken, die is beter en goedkooper dan de Uwe. Koren? vroeg de molenaar, laat U toch niet uitlachen. Wij krijgen de fijnste tarwe uit Amerika goedkooper. Wie zal dan zoo dom zijn, Uw rogge te koopen en te malen? De menschen in de stad willen trouwens toch enkel nog fijn wittebrood eten. Toen hij dat hoorde, waren de rimpels in het gezicht van den Rauscherboer nog dieper geworden. Hij liet zijn paarden omkeeren en reed langzaam weer naar huis terug. Wat moest een Duitsche boer beginnen, wanneer niemand het goede koren meer bliefde, dat op Duitschen grond gegroeid was? Wat zou zijn vrouw zeggen, wanneer hij alles weer mee terug-

bracht en haar geen geld kon geven? Lodewijk had een nieuwe broek noodig, Greetje een paar schoenen en de andere kinderen hadden ook allemaal wat nieuws noodig. Hoe moest hij aan het geld komen om Thijs en Karel wat te laten worden, wanneer het zoo verderging? En dan stond hij ook nog in het krijt bij den jood voor de groote som, welke hij zijn broers had uitbetaald. Wat lag er een vracht zorgen op zijn schouders. Het werd er echter in den eersten tijd niet beter op, integendeel. Het werd steeds moeilijker, boer of boerin te zijn. Niemand wilde den boer meer bij het werk helpen, niemand wilde meer knecht of meid zijn. De jongemenschen gingen allemaal naar de stad om daar in de fabriek te werken. Dan waren ze 's middags om vijf uur vrij. Dat vonden ze plezieriger, dan op een boerderij tot 's avonds laat te werken. In de stad was veel te zien en er werd iederen Zondag gedanst en er was altijd wat te beleven. En dat gebeurde op het land hoogstens alleen met de kermis of op vastenavond. De Rauscherboer en zijn vrouw moesten dan hun eigen kinderen van vroeg tot laat laten werken, alleen maar om het allernoodigste af te krijgen. Er moest gevoerd worden, de akkers dienden verzorgd en het huis op orde gehouden te worden. Het gebeurde dikwijls, dat Lodewijk zich 's avonds doodmoe uitrekte en zei: „Vader, ik kan haast niet meer!" En Greetje huilde 's avonds vaak: „Moeder, ik ben zoo verschrikkelijk moe, laat me toch naar bed gaan om te slapen." Maar hun vader en moeder moesten een streng gezicht trekken en zeggen: „Je moet toch verder werken, ik moet het ook. Er is immers niemand, die het voor ons kan doen!"

In dien tijd leek het wel, alsof de menschen in de stad, ja, in het geheele land, niets meer van de boeren wilden weten. Hun producten waren bijna niets meer waard, ze waren niet te verkoopen of brachten maar

een heel lagen prijs op. Maar de boeren moesten wel vele, vele harde rijksdaalders belasting betalen. Waar moesten ze die in 's hemelnaam vandaan halen? Op de eene boerderij na de andere werd de jood een geregelde gast en leende geld aan de boeren. Kon zooiets goed afloopen?

Op zekeren dag zat de Rauscherboer weer eens met een zorgelijk gezicht aan zijn tafel en rekende en rekende. Lodewijk kwam de kamer binnen om iets te vragen, maar hij sloop stil weer naar buiten. Wanneer zijn vader zat te rekenen en daarbij zoo'n gezicht trok, dan kon hij maar beter niets zeggen, dat wist hij nu al wel. De rekening wilde maar niet kloppen, de boer kwam er niet uit. Geld had hij niet meer in huis en toch had hij een nieuwen ploeg noodig. Opeens ging hij rechtop zitten en luisterde. Daar liep iemand om het huis heen, maar niet met stevigen vasten stap, zooals de boeren loopen. Neen, de man, die daar liep, sloop als een kat, de honden blaften wat ze konden en trokken met geweld aan hun kettingen. Kijk eens aan, daar kwam de jood binnen, die hem het geld had geleend. Ditmaal was hij niet zoo beleefd en bescheiden en niet zoo nederig als den eersten keer. Neen, hij kwam brutaalweg naar binnen, liet het onderteekende papier zien en verklaarde kortweg, dat hij zijn geld terug wilde hebben. „Ik kan het nu niet terugbetalen," zei de boer. „De tijden zijn te hard voor ons, boeren. Niemand wil meer iets van ons koopen. Wacht nog wat, tot de tijden wat beter worden. Heusch, je krijgt je geld, zoo gauw ik weer wat heb. Wat ik je beloof, dat doe ik ook." Maar de jood werd onbeschoft. Geld wou hij hebben, en wel dadelijk, anders.... en hij liet het onderteekende papier zien — anders moest de boer de hofstede verlaten en die zou voortaan den jood toebehooren.

De boer dacht, dat de hemel boven zijn hoofd in-

stortte. De boerderij verlaten? Hij, de Rauscherboer? De hofstede verlaten, waar vóór hem zijn vader, zijn grootvader en daarvoor zijn overgrootvader hadden gewerkt, die ook voordien, sinds menschenheugenis, in het bezit van zijn geslacht was geweest? Wat moest er van zijn zoon Lodewijk terechtkomen en wat van zijn andere kinderen, wanneer de boerderij weg was? De jood haalde onverschillig de schouders op en trok zich er niets van aan, al schreeuwde de boer van woede. Verschrikt kwam de boerin de kamer binnen. De kinderen kropen angstig in een hoek van de kamer en keken ontzet naar hun vader, dien ze nog nooit zoo kwaad hadden gezien. Lodewijk balde de vuisten en had den jood het liefst een pak ransel gegeven. Toen draaide deze zich langzaam om en trok weer af. „Nu, zooals U wilt," zei hij. Maar het recht stond aan zijn kant, dat zou de boer wel merken. „Het recht! Heb je alweer je mond vol over het recht?" schreeuwde de boer verontwaardigd. „Wat is dat voor een recht, dat een jood de kans geeft, de baas te worden op een oude Duitsche boerderij?" Maar de jood had den straatweg alweer bereikt en verdween in de richting van het dorp.

En is hij toen ook weer teruggekomen, Moeder? vroegen de kinderen ademloos.

Neen, dat niet. Maar hij stuurde andere menschen uit de stad, die het den Rauscherboer steeds moeilijker maakten. Hij moest het geld betalen of zijn boerderij verlaten. En omdat hij geen geld had, kwam er op zekeren dag een brief van de rechtbank uit de stad, waarin stond dat de Rauscherboer, omdat hij zijn schuld niet betalen kon, met de boerin en al zijn kinderen op dien en dien dag de boerderij moest verlaten.

En moest hij toen werkelijk weg, Moeder, en al zijn kinderen ook? Was er dan niemand op de wereld, die hem hielp?

Het was bijna zoover gekomen, kinderen. Maar toen kwam Adolf Hitler op het allerlaatste oogenblik en hielp den Rauscherboer. Toen Adolf Hitler onze Führer werd, woei de wind uit een anderen hoek en de Rauscherboer hoorde woorden, die hem uit het hart gegrepen waren. Wat had de jood te maken met een Duitschen boer en zijn boerderij? klonk het nu. Jaag hem toch van je erf! Hij is hier vreemd, we hebben niets met hem te maken en hij schaadt ons alleen maar. Weet jullie nog, hoe de joden in den oorlog de Duitsche arbeiders hadden opgestookt, dat ze geen kanonnen en geweren, geen kruit en kogels meer moesten maken, hoe ze menschen als de arme familie Wieland, die geen werk meer hadden en die het heel moeilijk hadden, voor een heel klein beetje geld hun laatste bezittingen ontnamen? Weet je nog, hoe ze ons, Duitschers, tegen elkaar ophitsten, om maar zooveel mogelijk twist en tweedracht in het Duitsche volk te brengen? En hoe ze zich overal indrongen en de baas speelden en zich brutaal en onbeschoft gedroegen? En nu zouden ze ook nog met hun vuile vingers aan de Duitsche boerderijen willen raken? Dat mag absoluut niet gebeuren!

Sinds Adolf Hitler onze Führer is hebben de joden in Duitschland niets meer te zeggen en te bevelen, daarvoor heeft hij gezorgd. Maar toen bemoeide onze Führer zelf zich met de boerderijen en beval: Het mag nooit meer gebeuren, dat zulk een oude boerderij met zijn akkers en weiden verdeeld wordt. Sinds menschenheugenis behoort deze boerderij aan één familie en dat moet zoo blijven. Want de zoon erft hem steeds van zijn vader. De andere zusters en broers, die de boerderij niet krijgen, mogen niet maar zoo een stuk land wegnemen of den prijs van zulk een stuk land opeischen, want dan gaat de boerderij te gronde. De boer moet zijn heele familie helpen, zoo goed hij kan. Hij

moet zijn zusters en dochters een bruidschat meegeven, wanneer ze trouwen en moet zijn broers of zoons naar zijn beste krachten helpen, zelf een boerenbedrijf op te zetten of op een andere manier een eerlijk stuk brood te verdienen. Maar de oude erfboerderij blijft hun aller thuis. Wanneer ze ooit in nood komen, dan kunnen ze daarheen terugkeeren. De Duitsche grond, waarop het huis staat, waar het koren groeit en het vee graast, voedt hen allemaal en daarmee ons heele Duitsche volk. Daarom is de Duitsche grond iets heiligs. Daarmee mag niet worden gehandeld of gesjacherd. Niemand kan zeggen: vandaag is dit stuk grond van mij en morgen van een ander.

Het mag ook nooit meer gebeuren, dat een boer met zijn koren en zijn boter naar de markt gaat en onverrichterzake moet terugkeeren, omdat niemand het van hem wil koopen. Wij willen geen boter uit Denemarken en geen tarwe uit Amerika meer hebben. Onze Duitsche boeren zijn toch flinke kerels. Die moeten heel hard werken en dan zullen we eens zien, of op onze Duitsche akkers niet alles, wat wij noodig hebben, kan groeien. Toen spitste de Rauscherboer en de andere Duitsche boeren met hem, de ooren. Ja, dat was een heel ander geluid dan ze tot nogtoe hadden gehoord. Wanneer ze heel zeker konden zijn, dat ze hun koren en hun aardappels, hun melk en hun boter altijd konden verkoopen, dan zou ieder van hen zich tot het uiterste inspannen om zijn productie zoo hoog mogelijk op te voeren. Maar hoe moesten ze dat allemaal klaarspelen? Er was toch al bijna niemand meer bereid, boerenwerk te doen en het kostte verschrikkelijk veel moeite, knechts en meiden te vinden.

Maar onze Führer had ook daaraan gedacht. Weet jullie, wat hij deed? Hij stuurde de jongemannen en de meisjes van den Arbeidsdienst naar de boeren. Ook bij

den Rauscherboer kwamen ze juist in den oogsttijd. Het koren was gemaaid, lag op de velden en moest binnen gehaald worden. De boer en Lodewijk keken bezorgd naar de lucht, het zag eruit, alsof er spoedig regen zou komen. Er waren veel te weinig arbeidskrachten op de boerderij om al dat werk op tijd te doen. Toen hoorden ze op den landweg een vroolijk lied zingen.

„Kameraad, of 't regent, dat het giet,
het deert ons niet, wij schuilen niet,
bij onweer of bij stormgeweld
werken wij voort op weid' en veld.
Kameraad, als ons de wereld tart,
beschutten wij Duitschland met ons hart,
beschutten wij huis en hof en haard,
met onze spade en ons zwaard."

Er marcheerde een troep jonge kerels, keurig in den pas, naderbij. Ze droegen grijze werkpakken en ze maakten warempel een zwenking naar rechts en kwamen den weg op naar de boerderij. Op een commando van hun leider stonden ze stil bij den boer. Die zette groote oogen op. „Wat kom je hier doen?" vroeg hij. De commandant van de jonge kerels legde hem uit, dat ze gekomen waren, om hem te helpen bij den oogst en ervoor te zorgen, dat het koren binnen kwam, vóór het ging regenen. „Ben je dan eenigszins bekend met het werk op het land?" vroeg de Rauscherboer een beetje wantrouwig. Toen lachten de jonge kerels en riepen: „Jazeker!" En daarna gingen allen samen de velden in.

Nauwelijks hadden de mannen de hofstede verlaten, of er werd aan de keukendeur geklopt. De boerin deed open en zag twee jongemeisjes staan, in blauwe werkkleeren, met roode hoofddoeken. „Wij zijn meisjes van den Arbeidsdienst" zeiden ze, „en we komen, om hier

te helpen." De boerin had het juist zoo druk, dat ze niet wist, waarmee ze het eerst moest beginnen. Ze moest koken, het voer voor het vee klaarmaken en nog veel meer. Maar de meisjes van den Arbeidsdienst pakten dadelijk goed aan. Ze hielpen de groente schoon-

maken, zoodat het eten spoedig kon worden opgezet en hielpen bij de verzorging van het vee. En toen de mannen tegen den middag weer op de boerderij terugkwamen, vonden ze een nette keuken, rustige en tevreden kinderen en een smakelijken maaltijd.

En het ging op menige Duitsche boerderij net als bij den Rauscherboer. Ja, onze Führer houdt van de Duitsche boeren en vertrouwt op hen. Hij stuurt zijn Hitler-

jongens en Hitlermeisjes uit de steden naar het land, om hun al vroeg te laten zien, wat boerenwerk beteekent. Want hij zegt: Er was eens een tijd, dat er in Duitschland nog heelemaal geen steden waren, maar boeren zijn er altijd al geweest en zonder boeren gaat het niet. Daarom gaan de Hitlerjongens en de meisjes van den B. D. M., den Bond der Duitsche Meisjes, naar het land en dienen daar hun landjaar. Sommigen van hen voelen zich daar zoo thuis, dat ze altijd op het land blijven wonen. De anderen komen bruingebrand en gezond weer in de stad terug.

Wij willen ook zoo graag eens naar het land, Moeder, naar de boeren toe. Wij willen zoo graag eens op het erf van den Rauscherboer spelen en rondkijken!

Dat gebeurt wel, kinderen. Wanneer Vader en ik niet met jullie naar buiten gaan, dan gaan jullie wel met de Hitlerjeugd erheen.

Zie je, zoo heeft de Führer onze Duitsche boeren geholpen. Ze hebben het aan hem te danken, dat ze nu rustig en zonder groote zorgen op hun akkers kunnen werken. Onze Führer heeft ervoor gezorgd, dat de Rauscherboer niet door een brutalen jood van zijn hofstede verjaagd kan worden en dat zijn zoon Lodewijk later weer boer kan worden. Daarom moet niemand het in zijn hart halen, iets kwaads te zeggen van Adolf Hitler, wanneer de Rauscherboer in de buurt is, of één van de anderen van zijn boerderij. Maar daarom zijn ook de andere Duitsche boeren hem zoo onvoorwaardelijk trouw. Eens per jaar willen ze dat ook toonen. Wanneer de zomer voorbij en het zwaarste werk achter den rug is, wanneer het koren in de schuren ligt en de Voorzienigheid voor alles heeft gezorgd, dan vieren de boeren een groot feest. Dat zijn ze al van vroeger zoo gewend. Ze vlechten van aren en bloemen bonte kransen en versieren daarmee hun huizen en

schuren. De boerin braadt en bakt allerlei lekker eten en zorgt, dat er groote hoeveelheden van zijn. De boeren, de knechts en de meiden trekken dan hun beste kleeren aan. En jullie weet immers wel, dat die niet zulke vervelende eentonige kleeren dragen als wij. Ze hebben hun prachtige oude kleederdrachten. De vrouwen en meisjes dragen bonte lijfjes en zijden schorten en mooie hoofddoeken. En ook de mannen zijn prachtig gekleed. Op zoo'n oogstfeest — zoo noemen de boeren dat — dan eten de menschen flink en ze drinken er ook behoorlijk bij. Dan dansen ze op den dorschvloer, in de schuur of buiten onder den vrijen hemel en iedereen is blij, dat de oogst nu binnen is.

Sinds eenige jaren vieren de Duitsche boeren een groot dankfeest voor den oogst op den Bückeberg. Dat is een berg in het Noord-Westelijk deel van Duitschland, aan de mooie Weser. Daar komen de boeren uit alle streken bijeen: uit Beieren en uit Sleeswijk-Holstein, van den Rijn en uit Silezië en ze dragen allemaal de kleederdrachten van hun geboortestreek. De Rauscherboer, Lodewijk en Greetje zijn er ook al eens heengegaan! En dan komt Adolf Hitler en spreekt tot hen.

En wat zegt hij dan tot de boeren? wilden de kinderen weten.

Hij dankt hen voor het vele harde werk, dat ze een heel jaar lang zoo trouw hebben gedaan, en zegt, dat het Duitsche volk door hun vlijt weer brood heeft. Hij spreekt tegen hen over het feit, dat een volk zonder boeren niet kan leven en herinnert er hen aan, hoe slecht het den Duitschen boer nog maar weinige jaren geleden ging. Dan vraagt hij hen, om ook verder vlijtig te werken. De heele berg is dan zwart of beter kleurig van de menschen, van die duizenden en duizenden boeren en boerinnen, van jongeren en ouderen. En allemaal luisteren ze zoo aandachtig als ze maar kunnen, opdat ze toch geen woord zullen missen van wat Adolf Hitler hun te zeggen heeft. Maar wanneer hij uitgesproken is, dan jubelen ze Adolf Hitler zoo toe, dat het dreunt over de velden.

De 9de November te München
De Rijkspartijdag te Neurenberg

Wanneer Adolf Hitler eens een oogenblik opkeek van het vele, vele werk, dat in de Rijkskanselarij te Berlijn op hem lag te wachten, en zijn Duitsche Rijk bezag, zooals het zich nu vertoonde, dan moest hij zich toch wel van harte verheugen — denk jullie niet? Wat had hij in dien korten tijd niet allemaal bereikt voor zijn volk en zijn land. Iedereen had weer werk, verdienste en brood. Er waren geen werkloozen meer. De verschrikkelijke nood was voorbij, omdat wij, Duitschers, één groot gezin waren geworden en omdat de één nu den ander helpt — jullie herinnert je de geschiedenis van die menschen uit het Thüringerwoud natuurlijk nog wel. De boeren, die wij noodig hebben, om te leven en wier arbeid ons brood geeft, had hij weten te redden uit de klauwen der joden en weten te behoeden voor het onverstand van de anderen. Hoevele menschen in Duitschland had hij niet geholpen en hen uit den nood gered! Hebben wij niet allemaal alle reden, ons te verheugen en tevreden te zijn over dien gang van zaken?

Maar de menschen zijn zoo vergeetachtig, dat weet de Führer maar al te goed. Hoe beter het hun gaat, des te meer willen ze hebben, precies als jullie. Wanneer ik jullie eens een stukje chocolade geef, dan houdt het gebedel en geplaag niet op, vóór het heele zakje leeg is,

en dan hoor ik jullie tenslotte nog, erg ondankbaar, zeggen: „En hebt U nu niets meer, Moeder?” De groote menschen moesten eigenlijk verstandiger zijn, maar ze zijn het helaas meestal niet. Daarom wil onze Führer, dat wij eens per jaar er aan denken, aan wien wij het te danken hebben, dat het ons allemaal weer goed gaat. Eéns per jaar moeten wij ons herinneren, welk een slechte tijden wij hebben doorgemaakt en hoe slecht het destijds met het Duitsche vaderland gesteld was. Eens per jaar moeten alle menschen, die Adolf Hitler trouw zijn, bijeenkomen op een bepaalde plaats, daar met elkander praten en weten: wij blijven samenwerken, zooals we dat tot nog toe hebben gedaan. Wij blijven, net als tot nog toe, de beste vrienden van elkaar en trouwe volgelingen van onzen Führer.

Maar wij hebben het toch aan Adolf Hitler te danken, dat het ons nu weer goed gaat, is het niet, Moeder? vroeg de groote Herman.

Natuurlijk, mijn jongen. Maar hijzelf wordt niet moe met ons steeds weer te herinneren aan de mannen, die van het begin af in hem hebben geloofd en met hem hebben gestreden, en wel vooral aan diegenen, die hun leven daarbij hebben verloren. De eerste menschen, die in Duitschland voor Adolf Hitler gevallen zijn, waren de zestien mannen te München voor de Feldherrnhalle op den 9den November 1923. Ik heb er jullie al van verteld — weet jullie nog wel? Reeds destijds wilde Adolf Hitler ons leiden en wilde alles in Duitschland in zijn sterke handen nemen. Hij maakte met zijn mannen een vreedzamen marsch door München om het volk te toonen: wij zijn er en wij willen jullie helpen! Maar helaas, destijds waren er nog velen, die hem niet begrepen. Voor de Feldherrnhalle schoten de tegenstanders van onzen Führer op den marcheerenden stoet. Zestien mannen werden daarbij gedood. Adolf Hitler en vele

van zijn vrienden werden naar de vesting Landsberg geleid. En gelijk de zestien mannen die destijds hun leven lieten, heeft sindsdien nog menig SA-man, menig SS-man en zelfs menige Hitlerjongen zijn leven moeten geven. Kwaadwillige menschen stonden hun naar het leven, alleen maar, omdat ze zoo trouw waren aan Adolf Hitler en hem gehoorzaamden. Al die dooden willen wij ieder jaar op den 9den November gedenken, beval Adolf Hitler. Ze mogen nooit vergeten worden! En onze jongens moeten leeren van hun voorbeeld.

Wat moeten we dan van hen leeren? vroeg Frits.

Dat je dapper moet zijn en tot het uiterste moet gelooven aan Adolf Hitler en Duitschland, ook wanneer je je leven daarbij kunt verliezen.

Dat wil ik ook doen, Moeder, wanneer ik maar eenmaal soldaat ben! verzekerde Herman, terwijl zijn jongere broertje hem een beetje bedrukt aanzag en nadenkend zweeg. Ik wil niet bang zijn, ook niet, wanneer ze heel groote kanonnen schieten!

Maar luistert nu jongens, dan zal ik jullie vertellen, hoe we ieder jaar den 9den November zullen vieren. Den avond van te voren komen alle menschen, die destijds, in het jaar 1923, met Adolf Hitler door München zijn gemarcheerd, weer in den Bürgerbräukeller te München bijeen, in een reusachtig groote zaal. Want zoo was het in het jaar 1923 ook. Maar wat voelen ze zich op het oogenblik anders! Ze vieren het weerzien en overal ziet men menschen elkaar de hand drukken en praten. Sommige van die menschen zijn de naaste medewerkers van den Führer en bekleeden in Duitschland buitengewoon belangrijke posities. Herman Göring komt daar bij voorbeeld en de Rijksleider der SS, die het bevel voert over de vele SS-mannen. Dan komen de gouwleiders, de Rijksstadhouders, de leiders der Hitlerjeugd en nog zoovele anderen. En midden tusschen hen

in zitten heel gewoon en genoeglijk allerlei andere mannen, die destijds ook meemarcheerden en die gebleven zijn, wat ze toen waren: fabrieksarbeiders, kooplieden of ambachtslieden. Zij doen tegenwoordig nog precies hetzelfde werk als zoovele jaren geleden. Zij dragen allemaal op hun borst een orde aan een rood lint, welke Adolf Hitler hun heeft verleend. Die orde heet de bloedorde en is het teeken, dat de drager eens bereid is geweest, zijn bloed te geven voor den Führer en voor Duitschland.

Dan komt de Führer plotseling in hun midden en de geweldige zaal dreunt zóó van de toejuichingen, dat men begint te vreezen, of de muren het wel zullen houden. Adolf Hitler kan bijna niet vooruitkomen, zooveel handen worden hem toegestoken. Alle goede oude vrienden willen hem de hand drukken, hem in de oogen zien en hem daardoor zeggen: Wij staan achter je — vandaag evenzeer als destijds, toen je nog geen rijkskanselier was en toen je nog zulk een zwaren strijd moest voeren. Maar eindelijk weet Adolf Hitler dan toch door de menigte heen te komen en het spreekgestoelte te bereiken en dan spreekt hij tot zijn vrienden. Hij herinnert hen aan vroeger en aan dien eersten 9den November in het jaar 1923. Op dien dag, toen na de schoten vóór de Feldherrnhalle zestien trouwe mannen dood op het plaveisel lagen, scheen alles verloren! En toch verrees toen uit het bloed van deze dappere mannen een nieuw en prachtig Duitschland. Eerst was het slechts een klein plantje, maar gaandeweg werd het grooter en grooter. Nu eindelijk stond het grootsch en prachtig voor onze oogen. Daar kan men veel van leeren, legt Adolf Hitler zijn mannen uit. Ook al treft ons het ongeluk soms zwaar en krijgen we een zwaren terugslag, dan is dat niet zoo erg. Wanneer wij den moed maar niet verliezen, wanneer wij maar altijd waakzaam blijven en vastbe-

sloten, ons te verdedigen. — Maar ik kan jullie niet zoo precies zeggen, wat hij dan allemaal zegt. Jullie moet hem zelf hooren spreken, want niemand kan zoo direct tot de harten der menschen spreken als juist hij. Hoe het ook zij, alle menschen, die dien avond in den Bürgerbräukeller verzameld zijn, besluiten hun avond met groot gejuich en groote vreugde, dat zij den Führer weer in hun midden hebben gehad, dat ze hem weer hebben mogen zien en hooren.

En den volgenden dag wordt er in de groote stad München één van de grootste feesten van het jaar gevierd. Toch is het een ernstige en rustige dag. Waarom? Omdat wij op dien dag de dooden gedenken, die voor Duitschland hun leven hebben gegeven. Al de straten waar Adolf Hitler in het jaar 1923 met zijn mannen langs marcheerde, zijn nu versierd. Donkerroode banieren met het hakenkruis en andere Germaansche teekens, de runen, zijn dwars over de straten gespannen. Destijds zijn de mannen van den Bürgerbräukeller afgemarcheerd en vandaar tot de Feldherrnhalle staan overal groote zuilen. Op ieder van die zuilen staat een groote schaal, waarin een vuur brandt. Op iedere zuil staat de naam van een doode en het vuur straalt stil en plechtig in den donkeren herfstdag ter nagedachtenis aan een gevallen kameraad. 's Middags om 12 uur komt de Führer en gaat tusschen zijn mannen voor den Bürgerbräukeller staan. Geen van hen draagt op dezen dag een mooi uniform of een orde — neen, evenals toen, bij den eersten marsch, dragen zij slechts een eenvoudig bruin hemd en op dat hemd de bloedorde met het roode lint. Ze marcheeren blootshoofds. Langzaam zet de stoet zich in beweging. De stormbanleider Grimminger draagt de oude vlag, welke op dien gedenkwaardigen dag in 1923 voorop gedragen werd. Het is de bloedvlag, de heilige vlag voor alle nationaalsocialisten, waarover ik jullie al

verteld heb. Dan komt, in een breed gelid, de Führer met zijn allertrouwste kameraden. Daar is ook Herman Göring bij, die ook bij de Feldherrnhalle zwaar gewond werd. Achter hem komen al de andere mannen, die den marsch hebben meegemaakt. En achteraan marcheeren

tenslotte de officieren nog mee, de leiders der SA., der SS en nog zoo vele anderen.

Zoo marcheeren ze ieder jaar op den 9den November dienzelfden weg, welken ze in 1923 voor het eerst hebben afgelegd. Op de trottoirs staan duizenden en nog eens duizenden menschen. Die willen allemaal den stoet en den Führer zien. Maar dan klinkt er geen geluid en geen geestdriftig Heil-geroep, zooals anders altijd weerklinkt, wanneer de Führer zich ergens vertoont. Neen, heel stil en zwijgend brengen de menschen met ge-

strekten arm den groet. Overal op straat zijn luidsprekers opgesteld. Uit de monden van die luidsprekers klinken, diep en ernstig de namen der vierhonderd dooden, die voor Adolf Hitler en Duitschland gevallen zijn. Zoo komt de stoet tenslotte aan de Feldherrnhalle, op de plaats, waar, jaren geleden, de schoten werden gelost op de dappere mannen van Hitler. Daar heeft Adolf Hitler een prachtig en eenvoudig gedenkteeken laten oprichten. In een eenvoudige plaat staan de namen gegrift van al diegenen, die toen hun leven gaven. Boven die namen zweeft een adelaar, die het hakenkruis in zijn klauwen houdt. Daar legt de Führer altijd een grooten, prachtigen krans neer. In het jaar 1923 werd hier de stoet tegengehouden en alles liep uit op een ontzettenden chaos. Maar nu marcheeren de mannen verder. Ze stappen over een groot en licht plein naar een groote straat en deze leidt dan naar den Königsplatz. Een koning van Beieren is, lange jaren geleden, begonnen, dit plein aan te leggen. Maar Adolf Hitler heeft zijn beste bouwmeesters erbij gehaald en heeft het nog veel grooter en veel mooier laten maken, dan het al was. Dat reusachtige plein is geheel en al geplaveid met lichte groote steenen. Op twee hoeken staan twee prachtige gebouwen. In het eene werken de mannen, die Adolf Hitler helpen bij de vervulling van zijn hoogen plicht. Dat is het partijgebouw. In het andere huis werkt Adolf Hitler zelf, wanneer hij te München is. Dat huis heet het „Führerhuis".

Woont hij daar ook? wilden de kinderen weten.

Neen, hij woont in een woning, welke hij reeds vroeger bezat en hij heeft er niets aan veranderd. Hij heeft altijd heel eenvoudig geleefd, zonder pracht en praal en wil het tegenwoordig niet anders doen. Maar hij is nu eenmaal onze Führer en het hoofd van geheel Duitschland. Daarom heeft hij zulk een groot en aanzienlijk

huis, waar hij iedereen kan ontvangen, die hem bezoekt.

Maar luistert nu verder. Tusschen die twee groote huizen heeft Adolf Hitler twee tempels laten bouwen. Hun wanden bestaan enkel uit zuilen en het dak is naar boven geopend. Wanneer men een paar treden beklimt, dan ziet men een breed pad, dat langs de zuilen loopt, en vandaar kan men zien, met welk doel die twee tempels gebouwd zijn. Daar liggen de zestien mannen, die voor de Feldherrnhalle zijn neergeschoten. Enkele jaren geleden heeft Adolf Hitler hun stoffelijke resten daarheen laten brengen om te maken, dat ze samen op een waardige en mooie plaats kunnen rusten. Hij heeft ze ook daarom daarheen laten brengen om te maken, dat iedere inwoner van München en iedere vreemdeling, die deze stad bezoekt, hun graven kan bezoeken. Er loopen dan ook onophoudelijk vele menschen de Eeretempels binnen en bezichtigen de graven. Vóór op de trappen staan twee SS-mannen, die houden zwijgend en ernstig de Eeuwige Wacht. Dag en nacht staan ze daar, net als voor het gedenkteeken voor de Feldherrnhalle. En iedereen, die deze heilige plaats betreedt, heft den arm ten groet. De menschen zijn stil en ernstig en gedenken de dappere mannen, wier stoffelijke resten nu daarbinnen rusten. Van alle Hitlerjongens en -meisjes, die een vroolijken tocht maken en daarbij het mooie München aan de groene Isar bezoeken, verzuimt er niet één, de Feldherrnhalle en de eeretempels aan den Königsplatz te bezoeken om de doode helden te groeten.

Op den 9den November is de heele Königsplatz dan altijd vol met SA, SS en vooral met Hitlerjeugd. Vóóraan bij de eeretempels gaan de familieleden van de gevallenen staan.

Dan worden de namen voorgelezen. De Führer gaat de tempels binnen en legt kransen op de graven. Tenslotte wordt dan het Duitschlandlied en het Horst Wessel-

lied gezongen, de vlaggen worden omhooggeheven en de plechtigheid is afgeloopen. Zie je, nu is de 9de November ieder jaar onze groote feestdag geworden. Wie op dezen dag niet te München kan zijn, diens gedachten zijn dien dag toch te München bij den Führer en zijn mannen, die zoo dapper waren en hun leven hebben gegeven.

Nog eenmaal per jaar verzamelt Adolf Hitler al zijn trouwe vrienden om zich heen. Ditmaal niet alleen zijn oude garde, die hij reeds zoolang kent, neen, duizenden

en honderdduizenden van hen, die in Duitschland in hem gelooven, hem liefhebben en hem volgen. Dan komen de jonge en oude menschen uit alle Duitsche gouwen naar den Partijdag te Neurenberg. Daarvan wil ik jullie nu vertellen. Neurenberg is een wonderlijk mooie, oude Duitsche stad. In de meeste straten van Neurenberg staan de huizen niet netjes in de rij, zooals overal elders, neen, het eene huis staat vóór het andere en hier en ginds staat er weer één heelemaal achter de rij. De huizen hebben mooie gevels, deuren en erkers. Vele zijn met mooie steenen beelden versierd. Wanneer men zulk

een huisdeur binnengaat, komt men op een mooie binnenplaats. Dikwijls staat er een fontein. Statige trappen leiden naar boven, naar de eigenlijke woningen. Wanneer men door de straten gaat, dan ziet men bijna op ieder plein een oude kerk, de een al mooier gebouwd en rijker versierd dan de ander. Muren en torens ziet men overal in de stad, want vele honderden jaren geleden, toen Neurenberg nog klein was, hebben de burgers van dien tijd een dikken muur met torens om hun stad gebouwd. Die torens dienden als uitkijkposten, wanneer er een vijand in aantocht was. Maar spoedig groeide de stad en werden de muren te nauw, net als jullie een jurk te nauw wordt. Toen bouwden de menschen een ruimeren muur met torens en zoo gebeurde dat eenige malen achtereen. Tegenwoordig zijn er nog verschillende stukken en gedeelten van dien muur staande gebleven.

Er stroomt een rivier door de stad, de Pegnitz. Vele huizen staan vlak aan het water, ja, hier en daar stroomt het water zelfs onder de huizen door. Allerlei gangen en bruggen brengen je over de rivier, je kunt je gewoonweg niet voorstellen, hoe mooi die stad is. Op iederen hoek is iets nieuws te zien. Midden in de stad verrijst een berg. Boven op den berg staat de oude burcht van Neurenberg. Er wordt verteld, dat hij door een Duitschen keizer gebouwd is en hij heeft vele Duitsche keizers binnen zijn muren geherbergd. Wanneer men van den burcht op de stad neerkijkt, dan ziet men een oneindig groot aantal gevels, daken en torens. Verder naar buiten ziet men dan ook de rookende schoorsteenen der groote fabrieken, welke eveneens tot Neurenberg behooren. Want daar worden vele goede en mooie dingen vervaardigd.

Ja, Moeder, de peperkoeken! riepen de kinderen. Want dat wisten ze al wel, dat de peperkoeken uit Neurenberg lekkerder waren dan alle andere, behalve natuurlijk die peperkoeken, die hun Moeder zelf maakte.

Ja, en dan wordt er nog veel mooi speelgoed gemaakt en de potlooden, die jullie op school noodig hebt. Daar wordt ook veel lekker bier gebrouwen en heerlijke braadworst gemaakt.

Daar willen we heen, riepen de kinderen, we willen de stad zien en de braadworst proeven!

Ja, dat wil ik wel gelooven! Er zijn veel belangrijke dingen gebeurd in Neurenberg. Daar zijn door knappe menschen de eerste klokken gemaakt. Van daaruit reed, nu meer dan honderd jaar geleden, de eerste trein. Destijds vonden de menschen dat iets griezeligs en ze dachten dat de duivel den trein had uitgevonden. Dat kunnen we ons tegenwoordig niet goed meer voorstellen.

Neurenberg is altijd al een rijke stad geweest. Hier hebben altijd vele menschen gewoond, die in een bepaald ambacht of een bepaalde kunst meesters waren. De grootste Duitsche schilder heeft daar gewerkt. Hij heeft de mooiste schilderijen gemaakt, die jullie je maar kunt voorstellen. Weet je, die haas boven jouw bed, Frits, en het eekhoorntje boven jouw bed, Truusje, en ook de engelenkopjes boven Brigittes wiegje zijn allemaal door dien grooten schilder gemaakt. In Neurenberg waren mannen, die de mooiste en kunstigste figuren vervaardigden uit steen of brons. En de Neurenberger ambachtslieden waren ook allemaal buitengewoon flink! De goudsmeden en de linnenwevers, de kleermakers en de bakkers, de een wilde zijn werk al beter doen dan de ander. Er leefde in Neurenberg een schoenlapper, die Hans Sachs heette. Hij kon prachtige verzen maken en hij bedacht zelfs heele tooneelstukken. Wanneer je eenmaal over Neurenberg begonnen bent, dan is het heel moeilijk, op te houden, want er zijn zoo buitengewoon veel kostbaarheden, kunstschatten en merkwaardigheden in deze stad.

De grootste schatten der stad waren echter van ouds-

her de rijkskleinoodiën der Duitsche keizers. Ik heb jullie al eens wat verteld over de rijkskleinoodiën. Herinner jullie je het verhaal van Koning Hendrik, die vele jaren geleden in Duitschland heerschte? Die droeg deze oeroude teekenen der keizerlijke waardigheid reeds. Sinds menschenheugenis hebben de Duitsche keizers een prachtige gouden kroon gedragen, welke met edelsteenen bezet was. Ze hadden een gouden appel, den rijksappel, den scepter, waarmee zij regeerden, en een oeroud zwaard. Wanneer ze zich bij plechtige gelegenheden aan het volk vertoonden, wanneer ze hun raad bijeenriepen of wanneer ze op den troon zaten, dan lieten die rijkskleinoodiën iedereen zien: dat is de Duitsche keizer. Vele honderden jaren geleden heeft een der Duitsche keizers deze schatten naar Neurenberg gebracht en daarbij bepaald, dat ze ten eeuwigen dage daar te Neurenberg bewaard moeten blijven. Maar een honderd jaar geleden had men ze in alle stilte uit Neurenberg moeten wegbrengen, want de vijanden bedreigden de stad en zouden de rijkskleinoodiën hebben geroofd, wanneer ze ze hadden gevonden! Destijds kwamen het zwaard en de appel, de scepter en de kroon naar Weenen. Daar bleven ze vele jaren lang, tot Adolf Hitler ze weer naar Neurenberg terugbracht. Maar daarover zal ik jullie later nog wel meer vertellen.

In deze prachtige stad komen ieder jaar vele, vele nationaalsocialisten bijeen. Adolf Hitler en zijn partijgenooten komen naar Neurenberg, om daar hun grooten Partijdag te houden. Vroeger heeft onze Führer al partijdagen gehouden. In het eerst waren er slechts enkelen moedig genoeg om te komen, wanneer hij riep en er zich niet om bekommerde, of de politie het verbood. Maar langzamerhand steeg het aantal en nu komt er een onafzienbare massa menschen naar Neurenberg. De partijdag is zoo'n groot feest voor alle menschen, die Adolf Hitler en Duitschland trouw zijn, dat onze Führer opdracht heeft

gegeven te Neurenberg groote en prachtige kunstwerken op te richten, zoodat alle plechtigheden een waardig verloop kunnen hebben. Hij heeft onze beste Duitsche bouwmeesters naar Neurenberg laten komen en zoodoende ontstaan daar op het oogenblik zulke geweldige en grootsche gebouwen, als de wereld nog niet heeft aanschouwd. Ze zijn nog niet klaar, er moet nog menig jaar vlijtig worden gewerkt. Maar ze worden van maand tot maand grooter en machtiger en ieder, die in de gelegenheid is, dien groei te zien, voelt zich gesterkt door dien aanblik.

Reeds lang voor den partijdag moet de heele stad Neurenberg zich voorbereiden op de komst van zooveel menschen. Eindeloos lange treinen komen het station binnen. Lang niet alle nationaalsocialisten kunnen onderdak vinden in de huizen van Neurenberg, zooveel huizen staan er niet in de stad. Daarom wordt er om de heele stad een geweldig tentenkamp gebouwd. De mannen en de meisjes van den Arbeidsdienst, de SA, de SS en de Hitlerjeugd wonen die dagen in tenten. Daar gaat het vroolijk toe, en er is geen gebrek aan eten en drinken.

Wij willen ook eens in een tent slapen! riepen de kinderen, want dat was natuurlijk net een kolfje naar hun hand.

Ja, maar dan moet jullie net zoo flink zijn als de groote Hitlerjongens. Want die zeggen: Met den trein naar Neurenberg? Dat is gemakkelijk genoeg, dat kan iedereen. Wij marcheeren erheen! En dan trekken ze op met hun vlaggen en marcheeren door heel het Duitsche land naar Neurenberg. Daar mogen ze dan voorbij den Führer marcheeren. En die heeft plezier in die flinke jongens en groet hun vlaggen.

En er is niemand onder hen, die jammert: „Moeder, ik ben zoo moe! Ik kan niet meer!" zooals Frits altijd doet, wanneer wij eens een eindje omloopen, zei de groote Herman minachtend.

Nou, die zijn ook veel grooter dan ik, verdedigde Frits zich. Wanneer ik zoo groot ben, marcheer ik ook naar Neurenberg, dat zul je wel zien.

Maar vertel ons nu verder over Neurenberg, Moeder, wie er dan allemaal wel komen, zei Truusje. Dan moeten de jongens ook ophouden te kibbelen.

Nu, stel je eens voor, de partijdag duurt een heele week! Een enkele dag zou lang niet voldoende zijn voor de vele dingen, welke daar te zien zijn. Vroeger, toen er maar weinig menschen Adolf Hitler volgden, kon hij al zijn vrienden op één dag zien, toen was één dag voldoende, om met hen allen te spreken, en de naam partijdag is nog

uit dien tijd overgebleven. Maar tegenwoordig hebben we een week lang onze handen vol. Den eersten dag komt onze Führer te Neurenberg. Langs de straten staan in dichte rijen de menschen, die hem dadelijk al willen zien en het is één aanhoudend gejubel door de heele oude stad. In het oude, prachtige raadhuis wordt de Führer plechtig welkom geheeten. Alle klokken van de vele, vele kerken van Neurenberg luiden, als teeken, dat de Führer in de stad is en dat de partijdag begint. De heele stad dreunt van het geluid der klokken en alle menschen voelen zich verheugd.

Wanneer ik jullie van alle dingen wilde vertellen, die zich daar te Neurenberg afspelen, dan zou ik waarschijnlijk een heele week noodig hebben. Buiten, voor de poorten der stad, heeft op prachtige grasvlakten de eene opmarsch na de andere plaats. De mannen van den Arbeidsdienst mogen den Führer dadelijk den eersten dag zien. Ze hebben het bovenlijf ontbloot, zoodat iedereen kan zien, hoe bruingebrand ze zijn en hoe sterk en stevig ze zijn geworden van het harde werk in de moerassen en op de heide, in de bosschen en op de akkers. Ieder van hen draagt zijn schop over den schouder en alle schoppen zijn blankgepoetst, zoodat ze schitteren in de zon. Ook de meisjes van den Arbeidsdienst ontbreken niet. Ze dragen witte blouses en fleurige rokken en zien er niet minder vroolijk en gezond uit. Ze mogen allemaal voorbij den Führer marcheeren. En ze kunnen marcheeren! Het gaat allemaal net zoo vlot en precies als bij de soldaten. Tenslotte staan ze allemaal samen op de groote Zeppelinwei voor den Führer. Dan nemen de arbeidsmannen hun schoppen beet en brengen het eeresaluut. Jullie hebt toch al wel eens gezien, hoe de soldaten het geweer presenteeren? Nu, de mannen van den Arbeidsdienst presenteeren op dezelfde wijze hun schoppen — dan schitteren de vele duizenden schoppen in de

zon alsof ze van zilver waren. Dan zingen de mannen van den Arbeidsdienst hun prachtige liederen en tenslotte spreekt de Führer tot hen. Hij vertelt hun, waarom ze in den Arbeidsdienst zijn; opdat ze eens het zware boerenwerk leeren begrijpen; opdat ze den Duitschen grond en het Duitsche land leeren liefhebben en opdat ze begrijpen, dat alle jonge Duitschers bij elkaar hooren en dat niemand iets meer is dan de ander. Wij zijn trotsch op jullie, zegt de Führer, heel Duitschland houdt van jullie. En alle mannen en meisjes van den Arbeidsdienst roepen geestdriftig: Heil, mijn Führer! En tenslotte marcheeren ze allemaal tezamen door de straten der stad Neurenberg. Den volgenden dag mag de Hitlerjeugd voor den Führer defileeren. Vele duizenden Hitlerjongens en Hitlermeisjes komen in het Neurenbergsche stadion bijeen. Als de Führer komt, weten ze niet, wat ze moeten doen van vreugde. Hun geroep klinkt over het uitgestrekte veld en de Führer lacht en straalt van vreugde, als hij zijn jongens en meisjes zoo voor zich ziet. Dan komen de vlaggen het terrein op.

Op een bepaalde plaats staan de allerkleinsten en blazen op bazuinen, dat zijn een soort trompetten. Dan spreekt Adolf Hitler tot zijn jongens en meisjes. Ze moeten gehoorzaam en trouw zijn; onvoorwaardelijk eensgezind zijn en nooit den moed verliezen, dan zullen ze eens echte Duitsche mannen en vrouwen zijn. En steeds opnieuw juichen de jongens en meisjes hun Führer toe.

De SA en de SS komen evenals de Arbeidsdienst en de Hitlerjeugd in de Luitpold-arena voor den Führer defileeren. 's Avonds worden groote optochten met fakkels gehouden. Dan lijkt het wel, alsof er een breed, stralend lint van vuur en licht langs den Führer marcheert. Eén van deze avondmarschen is bijzonder plechtig en mooi. Dan marcheeren de mannen van den Führer het reusachtige Zeppelin-terrein op. Daar zijn groote tribunes gebouwd en in het midden daarvan staat een groot en zeer indrukwekkend gebouw met vele zuilen. Dit gebouw draagt een hakenkruis. Het is de plaats, vanwaar de Führer spreekt. Vóór de Führer komt, marcheert men met de vele duizenden hakenkruisvlaggen het terrein op. Uit geheel Duitschland zijn die naar Neurenberg gekomen. Rood bloedt het vlaggedoek in den nacht, scherp zwart en sprekend staat het hakenkruis in den witten cirkel geteekend. Het is een prachtig gezicht, wanneer de Führer dan voor die indrukwekkende zuilen staat en tot zijn mannen spreekt. Reusachtige schijnwerpers zorgen ervoor, dat de Führer en zijn mannen licht hebben en elkander kunnen zien. De schijnwerpers werpen hun licht hoog tegen den nachtelijken hemel op, zoodat het lijkt, alsof er een kathedraal was gebouwd alleen uit lichtstralen, waarin de menschen staan. Maar overdag, wanneer de zon helder schijnt, worden er vroolijke spelen gehouden op de geweldige weide. Daar wordt met zware kogels, ja zelfs met boomstammetjes geworpen en allerlei wedstrijden gehouden. De meisjes voeren mooie dansen uit. Ook al die dingen vindt Adolf Hitler prachtig, want hij wil, dat iedere jongen en ieder meisje sterk, gezond en dapper is. Huishennen en lafaards kan hij niet uitstaan!

Zoo gaat het de heele week door. In dien tijd hebben de Führer en allen, die hem behulpzaam zijn, de handen meer dan vol; ze komen bijeen, om vele dingen met elkaar te bespreken. Steeds opnieuw spreekt de Führer tot hen allen op groote vergaderingen, evenals Herman Göring, Dr. Goebbels en nog andere trouwe medewerkers. Ze brengen rapport uit over het werk, dat in het afgeloopen jaar door hun afdeeling verzet is. En geen van allen heeft weinig gedaan, dat mag jullie gerust van mij aannemen. Dan vertellen ze van hun plannen voor het komende jaar en spreken van hun harden wil, onvoorwaardelijk eensgezind te blijven en den Führer

trouw en gehoorzaam te volgen. Want zoolang wij dat doen, moet het ons in Duitschland wel goed gaan.

En zoo komt er dan tenslotte ook een einde aan den grooten partijdag te Neurenberg. Op den laatsten dag mogen de soldaten op het Märzfeld toonen, wat ze kunnen. Maar ik bedenk net, dat ik jullie nog heelemaal niet heb verteld, hoe onze Führer er voor heeft gezorgd, dat we weer genoeg soldaten kregen. Dat zal ik dan dadelijk maar doen.

Adolf Hitler bouwt de Duitsche weermacht

Herinner jullie je dien dapperen en goeden kapitein nog, die met den koopman Schmitthammer uit mijn geboortestad den geheelen grooten oorlog van 1914—1918 heeft meegemaakt?

Ja, Moeder ja! riepen de kinderen, en toen hij weer in het vaderland terugkeerde, toen hebben schurken hem overvallen en beleedigd op het station!

Ja, en ze hebben hem den degen en de schouderstukken, de kenteekenen van den officier, ontnomen. Maar nu zal ik jullie meer vertellen over dezen kapitein.

Toen de oorlog voorbij was bleef hij nog een paar dagen bij de familie Schmitthammer logeeren. Ik herinner me kapitein Eckersdorff — zoo heette hij — nog heel goed. Hij was een groote, slanke man. Zijn haar was in den oorlog grijs geworden. Zijn voorhoofd was zeer gerimpeld, maar hij had een paar heldere, grijze oogen, die streng en open de wereld inkeken. Zijn uniform droeg hij niet meer, sinds de booswichten hem hadden uitgescholden. Hij droeg gewone pakken, net als de andere menschen. Maar het leek toch altijd, alsof hij een uniform

droeg, want hij liep zoo recht en trots, dat iedereen, die hem zag, dadelijk wist: de man, die daar aankomt, is een Duitsch officier. Kapitein Eckersdorff heeft toen zeker ook een brief geschreven aan zijn vrouw. Die woonde ver weg, in Oost-Pruisen, bij haar ouders op een landgoed. Hij heeft haar gevraagd, met hun kleinen jongen naar onze stad te komen. En toen ze kwam, de stille blonde vrouw, met het levendige kleine jongetje, toen gingen ze met zijn drieën weg uit mijn vaderstad en trokken naar de groote stad Keulen. Daar wilden ze trachten, een nieuw leven te beginnen. Officier kon kapitein Eckersdorff niet meer zijn.

Waarom niet, Moeder? vroeg de verstrooide Frits.

Maar Frits! zei Herman verwijtend, ben je nu alweer vergeten, wat Moeder ons heeft verteld? Onze vijanden hadden ons toch verboden, een groot leger te bezitten, zooals we vroeger hadden.

Precies, dat was de reden. In een klein woninkje te Keulen zat Kapitein Eckersdorff en moest aanzien, hoe een paar mannen uit Duitschland — echte Duitsche mannen waren het niet! — in Versailles bij Parijs het groote boek vol onrecht, waar ik jullie al van verteld heb, onderteekenden. Die slag trof hem heviger dan menige andere. Zijn vader was officier geweest, en diens vader eveneens. Zoover de kapitein terug kon gaan waren de Eckersdorffs officieren geweest. En hij kon zich eenvoudig geen ander leven voorstellen, dan 's morgens voor den dienst aan te treden, op de binnenplaats der kazerne de troepen te laten exerceeren, de oefeningen te leiden en te paard vóór den troep uit te rijden of, wanneer het noodig was, net als in den grooten oorlog, in den strijd vóórop te gaan, ook al vlogen de kogels der vijanden in grooten getale om zijn ooren.

Dat was nu allemaal voorbij. Nu moest hij probeeren, op de een of andere manier aan werk te komen om voor

zichzelf, zijn vrouw en zijn kleinen jongen een stuk brood te verdienen. Maar wat moest hij doen? Dat was in dien tijd niet gemakkelijk. Want vele flinke officieren beleefden hetzelfde als hij. Ook zij konden geen soldaten meer zijn, maar moesten probeeren, hun brood op een andere wijze te verdienen. Het was een heel moeilijke tijd voor kapitein Eckersdorff en zijn vrouw. Hij probeerde nogeens iets nieuws te leeren en weer op de schoolbanken plaats te nemen, maar dat lukte niet, hij was er al te oud voor en de groote oorlog had hem voor al die dingen te moe gemaakt. Hij probeerde het met een winkel, welken hij net zoo wilde leiden, als hij bij zijn kameraad Schmitthammer had gezien. Maar hij was niet voor koopman in de wieg gelegd. Ook dat vak moest men leeren en begrijpen. Tenslotte vond hij een baantje op een kantoor, waar hij den geheelen dag schrijfwerk moest verrichten. Daar verdiende hij ten minste zijn brood. Hij sprak er nooit over, hoeveel moeite dit alles hem kostte. Zijn vrouw alleen wist het wel, ook al vermeed hij ieder gesprek hierover. Echte soldaten klagen niet, wanneer ze het moeilijk hebben, ze zwijgen liever.

Wanneer hij zoo op zijn kantoorkruk voor zijn lessenaar zat en lange rijen cijfers moest optellen in groote boeken, dan zag hij soms opeens een groot en mooi exercitieveld vol soldaten voor zich.

Hij zag zichzelf dan te paard zitten en hoorde zijn eigen bevelen. Sectie.... halt! Schouder.... 't geweer! Voorwaarts.... marsch! En wanneer zijn meerdere op kantoor voor hem stond om hem nieuw werk te geven, dan kon hij plotseling niets verstaan van wat die man tot hem zei. Neen, dan hoorde hij den marsch, welke den uittocht van zijn regiment naar Frankrijk begeleid had, destijds, bij het uitbreken van den oorlog. Dan kon het gebeuren, dat zijn meerdere verwijtend zei: „Maar meneer Eckersdorff! U luistert heelemaal niet naar wat ik zeg!"

's Avonds zat kapitein Eckersdorff moe en stil thuis in een hoek en staarde voor zich uit. Steeds opnieuw moest hij denken aan dat groote boek vol onrecht, aan dat boek van Versailles. Maar de allergrootste schande voor Duitschland was toch wel, dat wij geen soldaten meer mochten hebben en geen wapens. En het ergste was nog wel, dat wij, Duitschers, zelf onze vestingen en schepen, onze vliegtuigen en kanonnen hadden verwoest, op bevel van onze vijanden. Wij waren weerloos geworden en dat beteekende tevens eerloos. Maar voor kapitein Eckersdorff was de eer van het Duitsche volk het hoogste, dat er bestond. Het was tevens zijn eigen eer en zonder zijn eer kon hij op den duur niet leven. Hij herinnerde zich, hoe op het kleine station van mijn vaderstad zijn schouderstukken en zijn IJzeren Kruis in de modder hadden gelegen. Neen, dat kon hij nooit van zijn leven vergeten. Nooit kon hij weer echt vroolijk worden na datgene, wat daar was voorgevallen. Wat zou zijn vader hebben gedaan en gezegd, wanneer hij zooiets had moeten beleven? En zijn grootvader? En hij was toch niets minder geweest dan zij: een dapper officier, die altijd zijn plicht had vervuld.

Maar één troost hadden kapitein Eckersdorff en zijn stille vrouw in deze moeilijke dagen. Dat was hun kleine jongen, Werner. Hij wist nog niets van zijns vaders zorgen af en begreep er vooreerst nog niets van. Vroolijk en zorgeloos groeide hij op in de stad Keulen. Wanneer zijn vader 's avonds thuiskwam, dan reed hij hem op zijn stokpaardje tegemoet. Hij had een papieren steek op en zong met een helder stemmetje: „Wie wil onder de soldaten...." Soldaatjespelen deed hij het liefst van alles, net als de andere jongens. Het soldatenbloed van zijn vader, zijn grootvader en zijn overgrootvader werkte in hem. — Toen Werner Eckersdorff ongeveer vijf jaar oud werd, werd hij net zoo'n vraagteeken als jullie, Frits

en Truusje. Den heelen dag klonk het „Waarom, Moeder?" en „Hoe dan, Moeder?" Wanneer zijn vader des avonds thuiskwam, dan moest die antwoord geven op de vele vragen. En verhaaltjes wilde Werner Eckersdorff ook altijd hooren, net als jullie. En omdat hij zijn vader steeds weer om verhaaltjes vroeg, vertelde die hem van vroeger tijden, hoe hij als jongeman soldaat en officier was geworden, hoe de oorlog was uitgebroken en wat hij die vier lange oorlogsjaren allemaal had beleefd met den koopman Schmitthammer en zijn andere soldaten. Hij vertelde ook, hoe een hooggeplaatst officier hem na dapperen strijd het IJzeren Kruis op de borst had gespeld en nog zoo vele andere dingen.

Dat alles vond Werner prachtig. Als het aan hem had gelegen, dan zou zijn vader zonder ophouden hebben doorverteld, het eene verhaal na het andere. Kapitein zijn en vóóraan rijden, wanneer de soldaten uittrokken, dat was toch wel heel iets anders dan iederen dag naar het kantoor te moeten en achter een lessenaar te zitten, dacht de kleine Werner. „Waarom trekt U niet weer Uw uniform aan en voert U de soldaten aan, Vader?" vroeg hij op zekeren dag, „waarom doet U dat nu niet meer?" Zie je, zoo vroeg Werner Eckersdorff, net als jullie ook gedaan zouden hebben. Maar ditmaal kreeg hij geen antwoord van zijn vader. Hij schrok, toen hij zag, dat diens gezicht plotseling somber en hard werd, hoe hij de lippen samenkneep. Hij stond op en liep de kamer uit en liet zich dien avond niet meer zien. De kleine Werner begon te huilen. Wat had hij toch gedaan? Hij liep naar zijn moeder om troost en vertelde snikkend, wat er gebeurd was. Zijn lieve moeder legde hem alles uit en zei hem zoo nadrukkelijk mogelijk, dat hij zijn vader nooit meer naar die dingen mocht vragen. „Weet je," zei ze, „het is voor vader heel erg, dat hij geen officier meer kan zijn. Hij heeft zijn leven lang nooit iets anders willen zijn. Maar

nu kan hij geen officier meer zijn, omdat wij, Duitschers, geen soldaten meer mogen hebben. Nu moeten wij hem helpen, dat groote verdriet te dragen. Wij moeten erg veel van hem houden, omdat hij zoo dapper is en voor ons een beroep uitoefent, waar hij niet voor heeft geleerd, en dat hij verschrikkelijk vindt. Wanneer je hem nu zulke dingen vraagt, dan doe je je Vader verdriet — en dat wil je toch niet, wel?"

Neen, dat wilde Werner zeker niet. Hij begreep weliswaar niet precies, wat zijn moeder bedoelde — daar was hij nog te klein voor — maar hij vroeg toch niet weer naar die dingen. En toch maakte hij zijn vader nogeens zoo woedend, zonder het te willen. Op een Zondag mocht hij met zijn Vader uit wandelen gaan en daarbij ontmoetten ze een vriend van zijn vader, die vroeger ook officier was geweest. Die vriend had plezier in den kleinen jongen, hij praatte en speelde wat met hem en vroeg hem tenslotte: „Weet je al, wat je later wilt worden, Werner?" Toen zei de kleine Werner, zonder zich ook maar een oogenblik te bedenken: „Soldaat wil ik worden, officier, net als mijn Vader." Maar dadelijk toen hij dat gezegd had, schrok hij heel erg; het gezicht van zijn Vader werd weer strak en hard net als den eersten keer. Hij pakte de hand van zijn kleinen jongen stevig beet en zei met een even schorre stem: „Soldaat kun je niet meer worden en officier ook niet meer. Voor een Duitsche jongen is dat een onmogelijkheid. Dat is nu voorbij." De kleine Werner begon te huilen. De vriend van zijn Vader wilde hem troosten en zei: „Maar Eckersdorff, ontneem den jongen toch zijn plezier niet. De tijden kunnen toch nog anders worden. Onthoud, wat ik je zeg. Wij zullen nog beleven, dat de Duitsche jongens weer soldaat worden." Maar Werners Vader schudde zwijgend het hoofd. Hij geloofde er niet aan en had geen hoop meer.

Zie je, zoo ging het toen met kapitein Eckersdorff.

Hij was heelemaal wanhopig over wat er in Duitschland gebeurde en kon aan niets goeds meer gelooven. Maar hij moest in de stad Keulen ook zooveel aanzien. Niet alleen, dat er in al die groote Duitsche steden aan deze Duitsche rivier geen Duitsche soldaat meer op wacht mocht staan, maar de vijanden hadden er hun soldaten op wacht gezet. In de oer-Duitsche stad Keulen kwamen Engelsche soldaten met hun officieren, die zich daar gedroegen, alsof zij er de baas waren. Dat was al erg genoeg. Maar in de stad Mainz, die heelemaal niet zoo ver van Keulen verwijderd was, kwamen Fransche zwarte soldaten, negers uit Afrika. Heb jullie al wel eens een neger gezien? Ze hebben zwart kroeshaar en heel dikke lippen. Nergens in de heele wereld hebben negers te commandeeren over ons, blanken. Alleen destijds hebben de Franschen ons die schande aangedaan. Toen stonden die zwarte kerels overal op wacht voor onze Duitsche kazernes, op onze Duitsche bruggen en sporen en voor de huizen, waar Fransche officieren woonden. Ja, ze baadden zelfs in den mooien Duitschen Rijn.

Maar nu leerden de menschen aan den Rijn pas, wat het beteekende, weerloos te zijn. Want de vreemde soldaten deden met hen, wat ze maar wilden.

In dezen tijd kwam Werners zusje Louise ter wereld en een jaar later de kleine Friederike. Werner en de kleine meisjes hadden eigenlijk ruimte noodig gehad, waar ze konden spelen en ravotten. Zij woonden echter maar heel klein.

Maar zij waren niet de eenigen en ze zouden heel andere dingen óók moeten verdragen. De stad wemelde van vreemde soldaten en officieren. Op de trottoirs en op den hoofdweg moest men heel netjes voor hen opzij gaan, want zij waren voortaan de baas in Keulen. Wanneer de militaire muziek de vreemde liederen speelde, dan moesten de Duitsche mannen en jongens den hoed af-

nemen. Maar het Duitschlandlied mocht niet gespeeld worden. Na negen uur 's avonds mocht niemand meer op straat loopen en de vijanden gedroegen zich net, alsof wij, Duitschers, allemaal nog kleine schoolkinderen waren. Wee, wanneer iemand niet gehoorzaamde. Dan arresteerden ze hem en sloten hem op. En zijn familieleden wisten niet, of ze hem ooit weer terug zouden zien. In dien tijd leerden de menschen in Keulen het lachen af. Werners Vader werd steeds ernstiger en stiller, zijn haar werd steeds grijzer en zijn gezicht steeds ouder. Werner zelf ging nu ook al naar school, hij was nu ook niet meer zoo erg klein en dom. Op deze manier leerde hij veel vroeger dan de andere Duitsche jongens begrijpen, wat

het beteekende, dat Duitschland geen wapens meer bezat en geen soldaten. Nu waren ze geen baas meer in eigen land, nu konden de vreemden, de vijanden met hen doen, wat ze maar wilden. Niemand hielp destijds de menschen aan den Rijn en ze waren niet in staat, zichzelf te helpen. Maar één troost was er voor hen. De vijanden zouden maar een paar jaren aan den Rijn blijven, dat was afgesproken. Eenmaal moest er toch een einde komen aan dien smaad en die schande, dat vreemde soldaten de baas speelden in Duitsche steden.

Werner was al een groote schooljongen, toen eindelijk ook voor de stad Keulen dat oogenblik aangebroken was. Nog eens traden de vreemde soldaten aan voor hun officieren. Toen werden de vreemde vlaggen van de gebouwen der stad naar beneden gehaald, de officieren ontruimden de woningen en al de vreemde soldaten verdwenen. Op dien dag luidden in Keulen alle klokken en de geheele stad vierde een groot feest. Ook Werner Eckersdorff was buiten zichzelf van vreugde, net als alle andere jongens in Keulen. Nu mochten ze hun Duitsche liederen weer zingen, de vijanden waren weg. Nu zou eindelijk, eindelijk ook zijn vader weer eens vroolijk zijn en weer eens lachen. Dat was iets, waar hij zich erg op verheugde. Hij liep zoo vlug zijn beenen hem maar konden dragen uit school naar huis. Maar wat hij zich had voorgesteld, gebeurde niet. Zijn vader scheen wel iets minder bedrukt te zijn en hij sprak wel iets meer dan vroeger, maar zich verheugen, zooals de heele stad, neen, dat kon kapitein Eckersdorff niet. „Wat praat je van vrijheid, mijn jongen," zei hij, „waar zijn onze soldaten dan? Als de vijanden het in hun hoofd krijgen, kunnen ze morgen weer terugkomen. Verdedigen kunnen we ons niet, want we hebben geen soldaten en geen wapens. Neen, neen, Werner, vrij zijn we niet. Wie weerloos is, kan nooit vrij zijn, dat moet je goed onthouden!" En

Werner begreep dat zijn vader gelijk had. Nu kon hij zich ook niet meer zoo verheugen als voordien.

Toen ging het leven in de stad Keulen gewoon verder. Werner werd steeds grooter; hij kwam van de eene klas in de andere. Langzamerhand kwam de tijd, dat hij moest weten, wat hij wilde worden. Maar hoe lang hij er ook over nadacht, hij kwam steeds weer tot dezelfde slotsom: hij wilde officier worden. Dat antwoordde hij dan ook, wanneer iemand naar zijn plannen vroeg. Hij sprak er ook met zijn lieve moeder over, alleen niet met zijn vader. Zijn trotsche jongenshart kon het gewoonweg niet gelooven, dat het voor een Duitschen jongen onmogelijk zou zijn, officier te worden. Wanneer zijn vader naar kantoor was en zijn moeder zat te naaien, dan bekeek hij telkens opnieuw de portretten, die bij de familie Eckersdorff in de huiskamer aan den wand hingen. Dat waren allemaal portretten van officieren en die officieren waren zijn vader en zijn voorvaderen. Zijn moeder vertelde hem van die mannen.

Daar was in de eerste plaats het portret van Hans Jurgen Eckersdorff. Hij had bij de dragonders van koning Frederik den Grooten als officier gediend. Hij had een levendig en stoutmoedig gezicht onder zijn witgepoederde pruik. Was dat niet grappig, dat de mannen en zelfs de soldaten destijds vlechtjes droegen, wat tegenwoordig alleen de meisjes nog hebben? Het was een prachtig gezicht, zooals hij daar stond in zijn blauwe uniform. De kraag en de opslagen van zijn jas waren zwart en de geheele uniform was met zilveren opnaaisels versierd. Op den achtergrond van het schilderij zag men ruiters te paard en kanonnen, zooals wij tegenwoodig niet meer gebruiken. Hans Jurgen Eckersdorff had den slag bij Roszbach meegemaakt. In dien slag hadden de Pruisen onder den koning en den dapperen generaal Seydlitz een geweldige overwinning behaald op hun vijanden.

Seydlitz? Dat is ook de naam van een groot schip, Moeder? riep Herman.

Ja zeker, Adolf Hitler heeft het schip dien naam gegeven om ons te herinneren aan dien dapperen generaal. Wij hebben in den grooten oorlog van 1914—1918 ook al een schip van dien naam gehad. Daaraan moet ons nieuwe schip ons ook weer herinneren. Want de officieren en matrozen van dat schip hebben toen in dien oorlog buitengewoon dapper en moedig gevochten. Maar luistert nu, want ik wil jullie verder vertellen over de portretten, die in Werner Eckersdorff's huis hingen en die hij zoo graag bekeek. De officier op het volgende schilderij zag er geheel anders uit. Hij had geen witge-

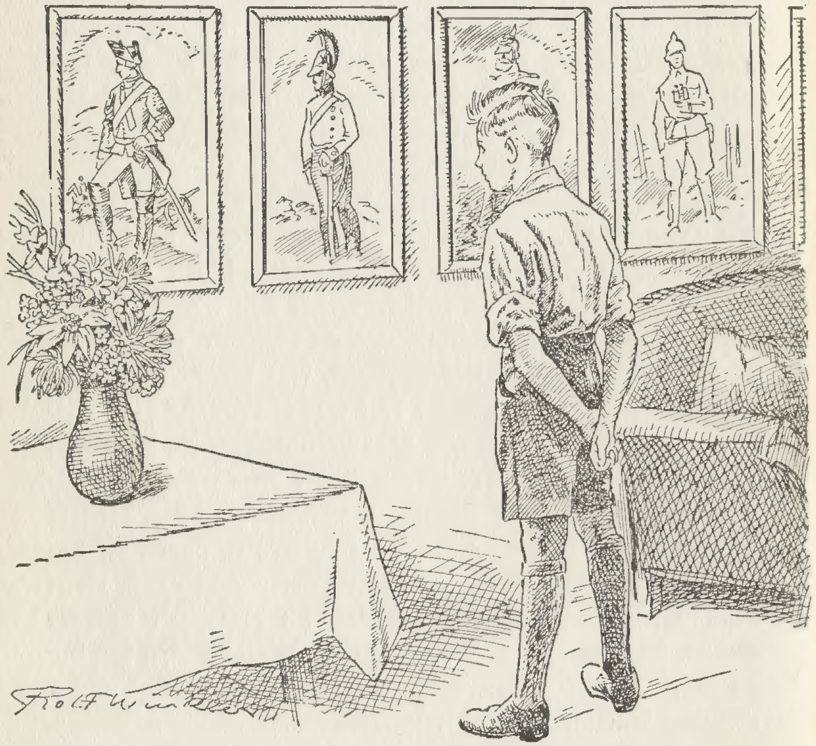

poederd haar meer en ook geen vlechtje. Hij had bij de kurassiers gediend, vertelde Werners moeder. En hij heette Friedrich Wilhelm Eckersdorff. Zijn gezicht was ernstig en koppig, hij deed Werner steeds aan zijn vader denken. Friedrich Wilhelm Eckersdorff had in den grooten slag bij Jena meegevochten, toen de soldaten van Pruisen door den Franschen keizer Napoleon bijna geheel verpletterd waren. Ja, ook in die dagen was het voor Duitschland een moeilijke tijd. De vreemde soldaten stonden toen niet alleen aan den Rijn, neen, ze waren zelfs in Berlijn en elders heer en meester. Maar toen was het land als één man in opstand gekomen, dat wist Werner, en de Duitschers hadden zóó lang gevochten, tot ze vrij waren. In den slag bij de Katzbach had de dappere Friedrich Wilhelm zijn leven gegeven voor Duitschland, onder den grooten maarschalk Blücher, dien zij „Maarschalk Voorwaarts" noemden. Op het volgende portret stond Werners overgrootvader, Heinrich Günther Eckersdorff. Die was officier geweest bij de Pruisische fuseliers. Hij had in den oorlog van 1870-'71 en in den grooten veldslag bij Sedan meegevochten. Daar stond hij, met de hand even aan zijn degen. Hij zag er kranig uit, in zijn blauwe uniform met de roode opslagen, den helm op het hoofd en den dikken sabelkwast aan zijn zijde. Men zei, dat hij, Werner, op dien overgrootvader leek. Dan kwam er een portret van zijn grootvader en tenslotte zijn Vader als jong luitenant. Hij leek merkwaardig eenvoudig en streng in die bonte rij, hij had slechts een veldgrijze uniform aan en droeg geen prachtige en kleurige kleedij, zooals de anderen. Ja, de laatste oorlog was de grootste en zwaarste geweest, die er ooit over Duitschland gekomen was. De Duitsche soldaten hadden toen allemaal dezelfde veldgrijze uniform gedragen. En zou er nu geen portret meer komen in deze reeks? Geen portret van hemzelf, van Werner Eckers-

dorff als jong officier? Dat kon hij niet gelooven, dat was een onmogelijkheid.

Hoe grooter en ouder Werner werd, des te meer nam zijn Vader hem mee uit wandelen. Hij mocht van tijd tot tijd ook met hem mee, wanneer Vader uitging om oude vrienden te ontmoeten. Velen van hen waren officier geweest, net als Werners Vader. Anderen weer hadden in den oorlog als gewone soldaten gevochten. Hoe het ook zij, het waren allemaal oud-soldaten. Van hen hoorde Werner voor het eerst over Adolf Hitler en zijn strijd. Een paar kameraden van Werners Vader hadden zich geheel en al in zijn dienst gesteld. Ze waren SA-mannen geworden en geloofden vast aan Adolf Hitler. „Eckersdorff," zeiden ze, „kom in de partij, kom bij ons. Vecht met ons mee net als vroeger in den oorlog. Geloof maar wat wij zeggen, Adolf Hitler wordt ons aller Führer. Hij zal ervoor zorgen, dat we weer soldaten krijgen en dan wordt Duitschland weer vrij." Met gloeiende wangen en schitterende oogen luisterde Werner. Wat zou dàt prachtig zijn, wanneer dat mogelijk was. Maar zijn Vader kon er niet aan gelooven. Wat — Adolf Hitler? Wie was dat eigenlijk? Een eenvoudig, onbekend soldaat uit den oorlog. Zou die eene onbekende man willen volbrengen wat onze groote veldheeren Hindenburg en Ludendorff niet hadden gekund? Neen, zooiets klonk heel mooi, maar het was waarschijnlijk een schoone droom. Daarom bleef kapitein Eckersdorff alleen aan den kant staan. Maar zijn zoon Werner was niet meer te houden. Hij werd eerst Hitlerjongen, daarna SA-man en zijn geheele hart was vervuld van Adolf Hitler en diens strijd om Duitschland. Zijn vader stond dat alles stilzwijgend toe en bemoeide er zich niet mee. Samen met zijn jongen beleefde hij tenslotte, hoe Adolf Hitler onze Führer werd.

Met groote oplettendheid zag kapitein Eckersdorff, hoe

de nood en de ellende uit Duitschland verdwenen, hoe de menschen weer werk kregen en hoe er een nieuw leven begon in Duitschland. Maar diep in zijn hart moest hij maar steeds aan één ding denken: Dat groote boek vol onrecht, dat boek van Versailles, dat was nog altijd niet verscheurd. Nog altijd waren wij weerloos, nog altijd hadden wij geen soldaten. Wat baatte al het andere, zoolang hier geen verandering in kwam? Zou Adolf Hitler ook daaraan denken? Zou hij erin slagen, het Duitsche vaderland in zijn eer te herstellen?

Op een prachtigen dag in Mei maakte kapitein Eckersdorff samen met zijn zoon Werner een kleine wandeling. Ze wandelden door een dorpje aan den Rijn. Daar werd een feestje gevierd. Ze zaten met vele vroolijke menschen achter een glas wijn, in den tuin van een herberg, onder groene kastanjeboomen. Toen zette de waard plotseling den luidspreker aan en een stem klonk, zoo ernstig en machtig, dat het vroolijke gelach en gepraat onmiddellijk verstomde. De menschen luisterden met gespannen aandacht. „De Führer spreekt, Vader!" fluisterde Werner Eckersdorff. Wat zou hij tegen hen en tegen de heele wereld zeggen? En nu hoorde de kapitein dan eindelijk, eindelijk de woorden, waarop hij reeds zoolang had gewacht. Hij had ze al veel eerder van Adolf Hitler kunnen hooren, wanneer hij er zich vroeger mee had bemoeid, wanneer hij naar een vergadering was geweest of Adolf Hitlers boek had gelezen. Nu sprak de Führer tot het Duitsche volk, ja, tot de geheele wereld, over het onrecht, dat men ons, Duitschers, had aangedaan en dat staat opgeteekend in het boek van Versailles. Hij sprak erover, dat wij onze wapens uit de hand hadden gelegd in vertrouwen op het woord van onze vijanden. Ze hadden ons immers beloofd, dat zij dat ook zouden doen. Maar toen hadden zij hun woord gebroken en hadden Duitschland in zoo'n grooten nood gebracht, het zoo beleedigd en ge-

knecht, als nog nooit ergens in de wereld gebeurd was. Hij noodigde de andere volkeren uit, nu eindelijk een einde te maken aan dit onrecht en met ons, Duitschers, op een geheel nieuwe basis opnieuw te beginnen. Want wij zijn waarlijk geen slechter volk dan de anderen, wij hebben ons woord gehouden. Maar wij willen en kunnen niet langer weerloos en eerloos blijven, terwijl alle volkeren om ons heen wapens en soldaten in overvloed bezitten. Wij zijn niet schuldig geweest aan dezen oorlog en we willen die leugen niet langer onweersproken laten. Nu, zei onze Führer, moeten de andere volkeren ook eindelijk hun woord gestand doen. Ze moeten hun wapens uit de hand leggen, net als wij hebben gedaan en ze moeten hun soldaten naar huis sturen, net als wij aan het eind van den oorlog deden. Dan zullen wij tevreden zijn.

Nu, ik kan jullie dat alles natuurlijk niet zoo mooi vertellen als hij. Ik geloof niet, dat er een tweede op de wereld is, die dat zoo kan. De menschen in dien groenen tuin aan den Rijn waren diep onder den indruk van de rede van onzen Führer. Ze stonden op en zongen het Duitschlandlied en het Horst Wessellied toen hij uitgesproken was. Toen begaven Werner en zijn vader zich op den terugweg. Ze spraken langen tijd geen woord. Werner keek zijn vader stilletjes van terzijde aan. Was het niet, alsof zijn gestalte zich weer uitrekte en hij grooter werd? Liep hij niet opeens weer even kaarsrecht en stram als op het portret, waar hij als jong luitenant stond afgebeeld? Ja, nu geloofde en hoopte ook kapitein Eckersdorff. Na die redevoering kon hij niet anders meer. Adolf Hitler zou er voor zorgen, dat wij niet langer weerloos bleven. Maar hoe zou hij dat klaarspelen? Het zou zeker niet gemakkelijk zijn, want de geheele wereld was eraan gewend, dat ze met het Duitsche Rijk konden doen, wat ze maar wilden. De Duitschers hadden immers zoo langen tijd alles goedgevonden, wat men met hen deed. En

nu kwam die nieuwe Rijkskanselier Adolf Hitler en praatte over „gelijk recht voor de Duitschers". In de groote steden der andere landen schreeuwde men: „Dat is toch het toppunt! De Duitschers willen weer een oorlog ontketenen! Vooruit, laten we samen tegen hen optrekken!" Ja, toen men dat in Duitschland hoorde, sloeg velen de angst om het hart. O wee! O wee! jammerden de bangbroeken. Wat moet er nu van ons worden, wanneer de Franschen opnieuw ons land binnentrekken? Och, die Führer, die Führer, waagt hij nu toch niet teveel?

Maar kapitein Eckersdorff en zijn zoon Werner behoorden niet tot die bangbroeken. Ook al droegen ze geen uniform en al waren ze ook niet als soldaten in dienst, in hun harten waren ze soldaten, daar komt het tenslotte opaan. Nu had de kapitein eenmaal vertrouwen gesteld in den Führer en nu was dit vertrouwen ook vast en onwrikbaar. Want het is niets voor een Duitschen officier, vandaag aan iemand te gelooven en morgen weer niet. De onrust in de geheele wereld werd steeds grooter, maar Werner en zijn vader wisten: de Führer weet, wat hij wil en wat de Führer doet is goed. Midden in die onrust riep de Führer ons op, om te stemmen. Want weet jullie, wanneer het over heel belangrijke dingen gaat, dan wil de Führer weten, wat wij allemaal daarvan denken. Hij vroeg ons: Duitsch volk, zijt ge het eens met dat, wat ik doe? Jullie weet immers wel, hoe zulke verkiezingen verloopen! De Führer reisde door het land, net als vroeger, en legde den menschen uit, waar het nu opaan kwam. Dat we weer eensgezind moesten zijn en de wereld toonen, dat wij ons niet laten onderdrukken. Wij willen geen onrecht en geen vreemde onderdrukking meer verdragen. Wij willen de baas zijn in ons eigen huis en in staat zijn, van ons af te bijten, wanneer dat noodig mocht blijken. En het heele groote Duitsche volk ging ter stembus en zei van ganscher

harte: „Ja!" Kapitein Eckersdorff natuurlijk ook, dat begrijp jullie! Zijn zoon Werner mocht nog niet kiezen, hij was er nog te jong voor.

Toen verstreken er weer eenige maanden. En toen kwam Werner Eckersdorff wild de kamer binnenstormen, waar zijn ouders juist aan het ontbijt zaten. Hij was nu geen kind en geen schooljongen meer, neen, hij was een jongeman geworden. „Jongen!" zei zijn vader geërgerd, „weet je eigenlijk niet meer, hoe je je moet gedragen? Kun je niet op behoorlijke manier aan het ontbijt verschijnen, als een verstandig mensch?" „Vader, riep Werner volkomen buiten adem en zwaaide met het ochtendblad, „Vader, nu word ik toch nog soldaat! Hier, hier staat het: de invoering van den algemeenen dienstplicht." — Weet jullie, kinderen, wat dat beteekent? Dat beteekent: voortaan zal iedere jonge Duitsche man weer, net als vroeger, soldaat worden en zijn vaderland dienen. Wij, Duitschers, laten ons dat door niemand meer verbieden. Onze kazernes, die zoo leeg en dood hebben gestaan, moeten zich weer vullen met jonge, vroolijke soldaten.

Adolf Hitler had het in duidelijke en overtuigende woorden nogmaals in de krant laten zetten, waarom dat noodig was. Toen sprong kapitein Eckersdorff op en zijn vrouw met hem. Het groote onrecht, dat hun het meest gekweld had; die bladzijde uit het boek van Versailles heeft Adolf Hitler verscheurd! Nu was het land niet weerloos en niet eerloos meer. Zwijgend keken de drie menschen elkaar aan. Ze konden geen woorden vinden voor hun overgroote vreugde. Maar toen begon Werner te spreken: „Vader, ik ben één van de eersten, die naar de kazernes gaat. Ziet u, Vader, ik word toch nog soldaat en Adolf Hitler heeft ervoor gezorgd. Ik zal zeker officier worden en zal U, en hun — daarbij wees hij op de portretten van zijn voorouders — geen schande aandoen. En den Führer ook niet!"

Werner Eckersdorff ging naar de keuring en werd goedgekeurd. Zijn moeder maakte zijn goed in orde en op zekeren dag vertrok hij stralend, met een klein koffertje, naar het station en reed naar een andere stad, naar de kazerne. Kapitein Eckersdorff verheugde zich meer dan hij kon zeggen. Nu was het leven weer mooi en vroolijk geworden. Nu deed hij graag zijn werk op kantoor. Zijn zoon Werner was tenminste soldaat geworden. Maar hij zou zijn beroep niet lang meer uitoefenen. Toen hij op een dag thuis kwam, vond hij een grooten brief. Die kwam van zijn oude regiment. Wat zouden die van hem willen? Hij moest den brief tweemaal lezen, vóór hij hem goed begreep. Kort en krachtig, zooals soldaten dat gewend zijn, schreef de regimentscommandant hem, of hij bereid was, weer als officier in het regiment te dienen. Nu, jullie kunt wel begrijpen, dat hij dat wàt graag wilde. Korten tijd later bezocht hij voor het laatst zijn kantoor. Hij klapte den lessenaar dicht, schoof zijn stoel eronder. Nu weer zijn uniform aangetrokken, op het paard gesprongen en weer vooropgereden, wanneer de soldaten uittrokken, net als vroeger. Hij zou dien jongen kerels wel leeren, hoe een soldaat zich te gedragen had. Nu zou hij hun datgene bijbrengen, wat hij zelf in den vorigen oorlog had moeten meemaken. En hij nam zich stellig voor, hun telkens en telkens weer onder het oog te brengen, wat ze aan Adolf Hitler te danken hadden.

Mevrouw Eckersdorff echter begon in te pakken. Nu moesten ze verhuizen van Keulen naar de stad, waar het regiment in garnizoen lag.

Was dat nu in dezelfde stad waar ook Werner was? vroegen de kinderen.

Neen, die was in een andere stad en in een andere kazerne. Dat kun je niet uitkiezen, wanneer je soldaat bent. Op zekeren dag kwam er een groote verhuiswagen voor het huis, waar de familie Eckersdorff woonde en

laadde al hun meubels in. Louise en Friederike holden vroolijk rond door al dien rommel. Zelden was een huisvrouw zoo blij geweest met een verhuizing als Mevrouw Eckersdorff.

Toen kapitein Eckersdorff in zijn nieuwe uniform voor het eerst weer in de kazerne van zijn regiment verscheen, klopte zijn hart in de keel van vreugde. Daar waren ze weer, de Duitsche soldaten! Precies als vroeger, toen hij luitenant was geweest, jong en frisch en ijverig, soms nog wat onhandig, maar wat drommel, de oude officieren en korporaals waren er toch om hun dat af te leeren! Op de binnenplaats van de kazerne weerschalden vele commando's, maar in de barakken der manschappen werd des avonds vroolijk gezongen. En in iedere barak hing een portret van Adolf Hitler. Op de straten zagen de Duitschers hun soldaten weer in den pas marcheeren, met hun geweren op den schouder en hun ransels op den rug, wanneer ze uittrokken voor een oefening, of schitterend opgepoetst, dat alles blonk en straalde, wanneer ze naar een parade gingen. Op de trottoirs bleef het publiek staan, de mannen glimlachten en zeiden: Zoo is het goed, dat hebben de jonge kerels noodig! De jongens liepen aan den kant mee en verlangden ernaar, ook groot genoeg te zijn en te kunnen meedoen. De moeders keken hen geroerd na en dachten aan hun eigen zoons, die ook ergens in het groote Duitsche Rijk soldaat waren. Maar de jonge meisjes, nu ja, die zijn immers altijd dol op soldaten. Ze zagen niet alleen soldaten marcheeren op de Duitsche straten, neen, ook onze nieuwe kanonnen en tanks reden mee. Groote pantserauto's, heel grappig vlekkerig opgeschilderd, reden voorop.

Maar Moeder, zei Herman, daar is toch niets grappigs aan! Die zijn toch alleen maar zoo opgeschilderd, om te maken, dat de vijand ze niet kan onderscheiden.

Dat weet ik wel, mijn jongen, dat weet ik wel! En

dan de vliegeniers, enkele vliegtuigen en groepen, ja, heele eskaders, vliegen door de lucht en willen ons daarmee laten weten: nu kan niemand jullie meer iets doen, menschen in Duitschland! Het was een buitengewoon groot en inspannend werk, dat alles weer uit het niet te voorschijn te tooveren, dit prachtige groote leger, met zijn vele soldaten, met zijn uitrustingen en zijn artillerie. Dag en nacht waren de groote fabrieken bezig, om dat alles te vervaardigen en de machines en de handen der arbeiders kwamen nooit tot rust. Het is maar goed, dat onze Führer bij dit werk door een man wordt geholpen, die zijn geheele kracht inzet voor ditzelfde doel. Dat is Herman Göring, onze Rijksveldmaarschalk. Hij is Adolf Hitlers vriend, zoo noemt de Führer hem zelf. In den grooten oorlog was hij een dapper Duitsch vliegenier en heeft als een echte Duitsche held gevochten. Hij heeft de hoogste onderscheiding gekregen, welke een Duitsche soldaat kon krijgen en draagt die orde nog heden ten dage aan een lint om den hals. De orde heet: „Pour le Mérite", dat is Fransch en beteekent: „Voor groote verdienste." Na het verschrikkelijke einde van den oorlog sloot hij zich vroeg bij Adolf Hitler aan, en jullie weten wel, dat hij den marsch naar de Feldherrnhalle heeft meegemaakt. Zwaar gewond en ziek moest hij destijds de vlucht nemen om niet in de gevangenis terecht te komen. Toen Adolf Hitler onze Führer werd, kreeg Herman Göring steeds meer te doen. Steeds weer een nieuw ambt en steeds weer nieuw werk. Het is verbluffend, dat hij dat allemaal wist klaar te spelen. Omdat hij zoo'n echte soldaat is, daarom zorgde hij altijd in de eerste plaats voor onze soldaten. En omdat hij één van de eerste vliegeniers was uit den tijd, dat de vliegerij nog in haar kinderschoenen stond, daarom hield hij juist bijzonder veel van de vliegerij. Het is aan hem te danken, dat wij in Duitschland tegenwoordig

de beste vliegtuigen en de flinkste vliegeniers hebben.

Ik wil ook vliegenier worden, Moeder! liet Herman hooren, dat zou ik het liefste van allemaal willen.

Ja, dat wil ik wel gelooven! Dan moet je zorgen, dat je heel sterk en gezond wordt, zoodat Herman Göring je kan gebruiken bij de vliegerij. En zie je, zoo hebben onze Führer en Herman Göring er voor gezorgd, dat wij in Duitschland weer een prachtig leger en uitstekende wapenen kregen. Al die officieren, die net als kapitein Eckersdorff in den grooten oorlog hun plicht hebben gedaan, hebben hem bij het opbouwen van het leger geholpen.

Maar stel je nu eens voor, de menschen in Keulen en in de andere steden aan den Rijn zagen geen soldaten op hun straten marcheeren. Hun kazernes stonden leeg, de binnenplaatsen van de kazernes waren dood en stil. Geen pantserwagens en tanks reden over de straten. Aan den hemel zagen ze geen vliegeniers.

Waarom niet, Moeder? vroegen de kinderen, had Adolf Hitler dan vergeten, ook naar Keulen soldaten te sturen?

O, neen, vergeten had hij dat niet. Maar in het groote boek vol onrecht, in dat boek van Versailles staat op een bepaalde bladzijde, dat wij, Duitschers, in verschillende deelen van ons land geen soldaten, geen kanonnen of andere wapenen mogen hebben. Dat hadden de Franschen ons afgedwongen, toen wij den grooten oorlog hadden verloren.

Hoe kwamen ze op dat idee? Waarom deden ze dat dan?

De kinderen konden zich dat gewoonweg niet voorstellen.

Nu, natuurlijk, omdat dit stuk land dan heelemaal weerloos was en zij er konden binnenmarcheeren, wanneer zij er maar zin in hadden.

Toen onze soldaten nu weer overal over de Duitsche straten marcheerden en de motoren van onze vliegtuigen

bromden, hoog in de lucht, toen raasde overal buiten onze grenzen de rest van de wereld van woede en schreeuwde: Dat moogt gij, Duitschers, niet doen! Dat is jullie destijds in Versailles verboden! Wij zullen dat niet toestaan en zullen jullie wel laten zien, dat wij machtiger zijn dan jullie. En ze trachtten den Führer en het Duitsche volk door wilde bedreigingen en geschreeuw den moed te ontnemen, verder soldaten te oefenen en wapenen te smeden. Maar Adolf Hitler was onwrikbaar als altijd. Hij trachtte de wereld duidelijk te maken, dat, wanneer de heele wereld wapens bezat, wij ook niet buiten soldaten en wapenen konden. „Waarvoor heeft de egel zijn stekels noodig?” vroeg hij, — Jullie hebt toch al wel eens een egel gezien, is het niet? En de kinderen riepen: „Ja, ja!” — Hij wil daarmee toch niemand aanvallen. Wanneer men het dier maar met rust laat, dan doet het niemand kwaad. Nog nooit heeft een egel iemand aangevallen, tenzij dan, dat men hem bedreigde. Dat is ook ons standpunt en niemand moge ons te na komen!” — Maar toen bekommerde hij zich niet langer om het woedend gekef der anderen, maar praatte rustig met ieder land afzonderlijk en toonde, dat hij in het geheel geen oorlogszuchtige plannen had. Wie zijn eigen volk liefheeft, die zal andere volkeren altijd kunnen respecteeren, leerde hij ons en toonde het aan de wereld. Een paar landen waren verstandig en begrepen dat. Ze grepen de toegestoken hand van den Führer en sloten vriendschap met hem. Maar andere landen deden alsof ze blind en doof waren. Ze wilden zijn goede, vreedzame bedoelingen niet zien en weigerden te luisteren naar wat hij zei. Liever wilden ze een bondgenootschap sluiten tegen Adolf Hitler, liever wilden ze weer een oorlog beginnen tegen Duitschland. Helaas was het land Frankrijk, dat niet ver van Keulen begint, ook zoo dom. En daarom kon onze Führer den Duitschen Rijn met al zijn

mooie steden, waaronder ook de stad Keulen, niet langer zonder de bescherming van Duitsche soldaten laten.

Niemand in heel Duitschland wist iets van Adolf Hitlers plannen af. Kapitein Eckersdorff kreeg in de stad, waar hij in garnizoen lag, bevel, 's avonds om 8 uur met

zijn soldaten op het station te zijn. Werner Eckersdorff moest zich in een andere stad in zijn kazerne marschvaardig maken en alle andere soldaten met hem. Wanneer een soldaat een bevel ontvangt, dan zegt hij niet: Waarom? en Hoezoo? Hij zegt niet, zooals jullie zoo vaak doet: Och, liever morgen! Neen, hij houdt zijn mond en gehoorzaamt, dat moet jullie altijd onthouden. Toen kapitein Eckersdorff met zijn soldaten 's avonds op het station aankwam, wemelde het daar al van de uniformen. En wat was dat? De eene trein vol soldaten na de andere reed het station voorbij — soldaten, niets dan soldaten, die naar het Westen reden. De officieren zwegen. Hun paste het niet, te vragen en te praten. De jonge soldaten echter waren te nieuwsgierig en wilden van hun onderofficieren gewaarworden, waar ze eigenlijk heengingen? Maar die wisten het ook niet. Daarom gingen ze maar op hun plaatsen zitten in den trein en sliepen eerst eens een paar uur. Maar toen ze wakker werden, begrepen ze het plotseling: Ze gingen naar den Rijn! Ze reden regelrecht naar Keulen! En toen stapten ze uit en moesten het laatste stuk marcheeren.

Plotseling — daar, vóór zich — zagen ze den Rijn. Daar was de groote Rijnbrug van Keulen en daar waren de straten van Keulen, die zwart van de menschen waren, van jubelende zingende, roepende menschen! Het regende eenvoudig bloemen op de straten, waar de soldaten passeerden. De vreugde was grenzenloos, dat het Duitsche land aan den Rijn eindelijk weer geborgen was onder de hoede der Duitsche soldaten. Daar, daar vóór hen, dreunden de zware kanonnen over de Rijnbrug. En nu, nu kwam kapitein Eckersdorff aanrijden, hoog te paard gezeten. Achter hem dreunde de marschpas van zijn soldaten. In Keulen marcheerden ze over een plein, waar hun een ander regiment tegemoet kwam en de beide regimenten trokken met vroolijke muziek elkaar voorbij. Toen keek kapitein Eckersdorff van zijn paard naar de andere soldaten en herkende zijn zoon Werner. En Werner zag zijn vader vóór den troep rijden, met een gezicht, zoo jong en blij en geestdriftig, als Werner nog nooit eerder van hem had gezien. Zoo zagen vader en zoon elkaar terug in de stad Keulen, waar ze lange jaren

Duitschlands vernedering hadden moeten beleven. Stel je eens voor, hoe die twee zich gevoeld moeten hebben en andere soldaten met hen.

Het geheele Rijnland vierde een zóó groot feest als het nog nooit had gevierd. Hoe konden ze Adolf Hitler genoeg danken, dat hij de schande van Versailles had uitgewischt, dat zij niet meer weerloos waren en dat hij ook deze bladzijde uit het boek vol onrecht had verscheurd. Nu, onze Führer stelde ons spoedig in staat, onze dankbaarheid te bewijzen. Hij noodigde ons nogmaals uit, om aan de wereld te toonen, dat wij het eens waren met dat, wat hij gedaan had. Weer werden er groote verkiezingen gehouden. Weer reed Adolf Hitler het heele land door en legde den menschen uit, waarom hij de Duitsche soldaten naar het Rijnland gestuurd had en waarom dat noodig was. Overal, waar hij zich vertoonde werd hij luidkeels toegejuicht en geen Duitscher, of hij verlangde van ganscher harte „Ja!" te mogen zeggen op alles, wat de Führer deed.

Maar de vreugde was zeker wel het grootst in Keulen. Alle klokken luidden, toen de Führer Keulen binnenkwam. De Keulsche jongens en meisjes zaten als musschen op de daken en zongen hun kelen schor. Ze zongen het mooie, oude lied van den Duitschen Rijn. Daarin komen de regels voor:

„Nu kan mijn land weer gerust zijn,
Trouw staat en vast de Wacht aan den Rijn!"

Zie je, zoo heeft Adolf Hitler stuk voor stuk alle dingen vervuld, die hij ons beloofd heeft. Eerst heeft hij weer voor werk gezorgd. Toen heeft hij den nood in Duitschland bestreden. Toen verloste hij ons allemaal van de schande van Versailles en gaf ons onze soldaten terug. Maar toen sprak hij openhartig en edelmoedig tot de geheele wereld. Hij verklaarde: Wij, Duitschers, willen

nu al het onrecht, dat men ons heeft aangedaan, vergeten! Er moet een einde komen aan allen haat en alle vijandschap. Nu zijn wij weer trotsch en vrij als alle andere volkeren en willen niets anders dan in vrede en vriendschap met de anderen leven. Zoo sprak hij tot de wereld. Wij hebben lang van harte gehoopt, dat zij hem had verstaan.

Adolf Hitler haalt de Oostmark naar huis

Vertel ons weer eens wat over Adolf Hitler, Moeder! Wat heeft hij nog meer gedaan?

De kinderen waren er nu al aan gewend, dat hun Moeder hun over den Führer vertelde en over alles, wat hij had bereikt.

Weet jullie, kinderen, ik kan me zoo voorstellen, dat onze Führer, nadat hij ons weer een leger had gegeven en ook dit groote werk met succes bekroond was, weer eens naar de Beiersche bergen is gegaan, om wat uit te rusten. Jullie weet immers, dat hij heelemaal in het Zuiden van Duitschland op den Obersalzberg bij Berchtesgaden een huis heeft. Van het grasveld vóór dit huis kun je ver uitzien over het Duitsche land. Men ziet dan ook de vesting Hohensalzburg liggen, die op een berg ligt, hoog boven de prachtige stad Salzburg. Salzburg is een Duitsche stad en ligt op Duitschen grond. Maar die Duitsche grond en de Duitsche menschen, die daar wonen, behoorden vroeger niet tot het Duitsche Rijk, maar tot Oostenrijk. En in Oostenrijk zag het er na den oorlog slecht, heel slecht uit voor de goede Duit-

schers, die daar woonden. Daarover wil ik jullie nu eens iets vertellen.

Wij hebben al eens gehoord van Oostenrijk, vertelden Frits en Truusje trots. U hebt ons al verteld van de stad Weenen en van de Turken, die daarheen kwamen en van Prins Eugenius, den edelen ridder!

Ja, precies, zoo was het. Daardoor weet jullie dan ook, dat in Oostenrijk vele millioenen goede Duitschers wonen. Ze hebben allemaal een trouw, Duitsch hart in hun borst. Deze Duitschers wilden altijd naar huis, naar het groote Duitsche Rijk, net zoo als een kind, dat naar zijn moeder wil. Dat was reeds sinds menschenheugenis hun grootste wensch en hun hoop. Het was een groot verdriet voor hen, dat zelfs de machtige en trotsche Bismarck hun niet had kunnen helpen, vele jaren geleden. De Duitsche soldaten uit Oostenrijk hebben in den grooten oorlog samen met onze soldaten gevochten. Toen de oorlog zoo slecht af-

liep, was dit voor hen even erg, als voor ons. Maar in hun hart leefde één groote verwachting; onze vijanden hadden ons immers beloofd, dat ieder volk zelf zou mogen zeggen, waar het thuishoorde en bij wien het wilde leven. Nu dachten de Duitschers in Oostenrijk, dat ze eindelijk naar huis konden, dat ze met de andere Duitschers in het groote Duitsche Rijk zouden kunnen leven. Ze kwamen allen bijeen en verklaarden dit luid en duidelijk, zoodat ieder het kon verstaan. En wij in het Rijk sloten ons daarbij aan. „Komt bij ons," zeiden we destijds tot hen, „wij hooren toch allemaal bij elkaar. Dan zou de groote oorlog toch tenminste niet vergeefsch zijn geweest, dan hadden de vele dappere soldaten toch tenminste niet voor niets gevochten. Al gaat het ons nu ook slecht, al hebben we het ook heel moeilijk en zijn we verschrikkelijk arm, al zijn onze vijanden de baas over ons, dan willen we juist nu samen in het eene groote Duitsche Rijk wonen, dan zijn al die moeilijkheden gemakkelijker te dragen."

Maar wij, Duitschers, moesten toen al heel spoedig inzien, dat onze vijanden ons ook in dit opzicht hadden bedrogen. Het waren slechts mooie woorden geweest, dat ieder volk zelf zou mogen bepalen, waarbij het wilde behooren. In werkelijkheid dachten ze er zelfs niet aan, toe te laten, dat alle Duitschers vereenigd werden. Ze waren bang, dat wij daardoor weer sterk en machtig zouden kunnen worden, al waren we in die dagen nog zoo arm en weerloos. En daarom dwongen ze onze Duitsche broeders gescheiden van ons, op zichzelf te blijven leven in het kleine land Oostenrijk. Het was niet meer het groote en machtige Oostenrijk van vroeger. Neen, want ook de Oostenrijksche keizer was aan het eind van den oorlog op de vlucht geslagen. De andere volkeren, waarover hij vroeger geregeerd had, wilden voortaan een eigen leven leiden en hadden daarom

verklaard, dat ze niet meer tot zijn staat wilden behooren. Zoodoende bleven de Duitschers in Oostenrijk alleen over. Maar zelfs die mochten niet allemaal bijeen blijven. Neen, de Duitschers in de landen Bohemen en Moravië moesten een nog harder lot ondergaan. Ze werden onder vreemde heerschappij, onder de macht der Tsjechen gesteld. Over deze Duitschers vertel ik jullie later nog wel.

Spoedig bleek, dat het land Oostenrijk niet alleen kon leven. Het was te klein. Wij, Duitschers, hebben het alleen maar goed, wanneer we allemaal bijeenleven in één groot, Duitsch Rijk en zeer eensgezind zijn. Er was niet genoeg koren in Oostenrijk om er brood van te bakken; ze hadden geen kolen genoeg, die moesten ze van de Tsjechen koopen; suiker en aardappelen waren producten, welke het land niet in voldoende hoeveelheid voortbracht en daardoor stonden de moeders in het land Oostenrijk weldra met zorgelijke gezichten voor het fornuis, keken treurig in de leege pannen en wisten niet, hoe ze haar kinderen genoeg konden geven. Herinner jullie je nog, hoe slecht het destijds dien arbeider Wieland en zijn gezin ging? Nu de menschen in het land Oostenrijk hadden het nòg veel moeilijker dan dat gezin. Velen van hen leefden tenslotte meer als dieren dan als menschen. Ze verzamelden afval en bedelden. Woningen hadden ze niet meer, ze woonden in hutjes en krotjes en zeer velen van hen kwamen van honger om. Er was zoo'n nood en zoo'n ellende onder de Duitschers in Oostenrijk, dat ik het jullie niet kan beschrijven.

Maar hoe grooter de nood werd, des te grooter werd ook het verlangen van al die menschen naar het groote Rijk van alle Duitschers. Naar huis, naar huis, naar het Rijk! klonk het steeds opnieuw. Dat was de stem van het Duitsche hart, dat in hun aller borst klopte.

Waarom zou er een grens moeten bestaan tusschen Duitschland en Oostenrijk, wanneer er in beide landen volkeren woonden, die bijeenhoorden? Wat hadden die bontbeschilderde palen en die schildwachten aan onze grenzen te maken? Waarom moesten ze ons scheiden? En de gedachten en verlangens van al die Duitsche menschen rukten en trokken aan deze grenspalen en wilden ze uit den Duitschen grond trekken.

Heel, heel vaak spraken ze hun verlangen uit in de vele lange jaren, dat de Duitschers het in het kleine land Oostenrijk zoo hard te verduren hadden. En iederen keer, dat ze dat deden, sloeg onzen vijanden de schrik om het hart. Wat zouden ze moeten beginnen, wanneer de Duitschers toch allemaal vereenigd werden, niettegenstaande het verbod? Dan zouden ze groot en machtig zijn, dat was zeker! Neen, neen, dat mocht in geen geval gebeuren! En hun vijanden braken zich het hoofd, hoe ze zulk een vereeniging zouden kunnen voorkomen en hoe ze de grenspalen steeds dieper in den Duitschen grond konden rammen. Ze dachten na, of er niet iets op de wereld bestond, dat machtiger was dan alle gevoelens en dat alle menschen buitengewoon graag wilden hebben? Iets, waardoor ze al het andere zouden vergeten, ook hun verlangen naar een groot en eensgezind Rijk? En toen dachten ze aan het goud, het goud, waarvan men geld maakt, waarvoor men alles kan koopen. Goud is zeer machtig op aarde. Wanneer de arme menschen in Oostenrijk goud te zien krijgen, dan zullen ze niet meer luisteren naar wat hun Duitsche hart hun zegt!

Midden in de Fransche stad Parijs staat een reusachtig huis, dat is de Bank van Frankrijk. In de kelders van die Bank bewaren de Franschen al het goud, dat ze bijeengeschraapt hebben en beschermen het angstvallig. Want ze denken, dat het iets erg kostbaars is, het kostbaarste dat ze bezitten. Van dit goud stuurden ze iederen

keer een klein beetje naar Oostenrijk, wanneer het er weer eens naar uitzag, alsof de grenspalen omvergeloopen zouden worden. Niet, omdat de groote nood van de Duitsche menschen in Oostenrijk hun iets kon schelen, zorgden de vijanden ervoor, dat er goud en geld naar Oostenrijk kwam. O, neen, alleen maar om te verhinderen, dat de Duitschers allemaal in één Rijk vereenigd zouden worden.

De kinderen hadden in hun sprookjes al vaak gehoord van goud en van allerlei schatten.

En wat gebeurde er dan, toen al dat goud in Oostenrijk kwam, Moeder? vroegen ze.

Nu bleek pas, wie werkelijk Duitsch was en wie een echt Duitsch hart in de borst had en wie daar niet thuishoorde. De eersten, die op het vreemde goud afvlogen, waren de joden. Ze zijn geen Duitschers, dat weet jullie nu al wel. Ze achten goud en geld het kostbaarste, dat er op de wereld bestaat. Daarvoor willen ze alles doen, daarvoor is hun geen misdaad te laaghartig. En daarom praatten ze den Duitschen menschen in Oostenrijk voor: wat kan jullie het Duitsche Rijk schelen. Jullie bent immers eigenlijk geen echte Duitschers, jullie hoort er immers eigenlijk niet bij. Blijft toch gewoon in Oostenrijk zitten, dan zult ge in welstand leven. En nu stookten ze in Oostenrijk net als ze vroeger in het Duitsche Rijk hadden gedaan. Ze zaaiden haat en tweedracht, waar ze maar konden. Ik heb jullie al verteld, hoe vroeger, in oude tijden de wilde volkeren uit het verre werelddeel Azië tegen Oostenrijk stormliepen en het Duitsche Rijk wilden binnendringen. Ik heb jullie ook verteld, hoe dapper de flinke Duitschers toen hebben gevochten, hoe ze de Aziaten terugwierpen en zoo het Duitsche Rijk beschermden. De laatste maal waren het de Turken, die bijna de stad Weenen binnendrongen. Nu kwamen er geen vreemde wilde volkeren

meer aanstormen, maar men probeerde vreemde opvattingen en gedachten in dit Duitsche land ingang te doen vinden. Men kon niet met het zwaard in de hand tegen die gedachten vechten, zooals men tegen de woeste ruiters kon doen. Men kon niet met kanonnen op hen laten schieten, zooals Prins Eugenius dat op de Turken had laten doen. Maar daarom waren ze juist zooveel gevaarlijker!

Maar ja, er was toch iets, waarmee men zich tegen hen kon verdedigen.

Wat was dat dan, Moeder? vroegen de kinderen, die zich in 't eerst heelemaal niet konden indenken, wat hun moeder daarmee bedoelde.

Dat was Adolf Hitlers vlag met het hakenkruis erop, lieve kinderen. Het duurde dan ook niet lang, of alle menschen, die werkelijke Duitschers waren, keken vol hoop naar die vlag op en geloofden aan Adolf Hitler. Hij was immers zelf een zoon van dit land. Vooral toen hij Duitsch Rijkskanselier en ons aller Führer was geworden werd de hoop en het geloof aan hem steeds grooter. Opnieuw leek het wel, alsof alle Duitschers elkander zouden vinden en samen de palen aan de grens uit den grond zouden trekken.

Toen grepen de vijanden weer naar hun oude middel en haalden weer een beetje goud uit de Bank van Frankrijk. Laten we maar weer wat geld opofferen, dachten ze, wanneer de Duitschers maar niet in één Rijk vereenigd worden. En wat zal er dan gebeuren, wanneer Adolf Hitler ze dan ook nog allemaal leidt? Neen, neen, dat mag absoluut niet gebeuren! En er werden in het land Oostenrijk slechte menschen gevonden, die zich lieten koopen voor vreemd goud. Ze besloten, al die menschen te vervolgen, die in Adolf Hitler geloofden en hun het leven zoo onbeschrijfelijk moeilijk te maken, dat ze hem en zijn hakenkruisvlag zouden verlaten.

Kun jullie je nog herinneren, wat ik jullie verteld heb over Horst Wessel en Herbert Norkus, over Dr. Goebbels' moeilijken strijd om Berlijn en hoe men daar en overal in het land de vrienden van Adolf Hitler, de nationaalsocialisten, vervolgd heeft? Dat alles herhaalde zich nu in Oostenrijk, alleen was het daar nog veel, veel erger. Men heeft de menschen, die in den Führer geloofden en het hakenkruis droegen, vervolgd, bespot, gevangen en gepijnigd. En zeer, zeer velen van hen moesten een ellendigen dood sterven. Maar hun laatste woorden waren nog „Heil Hitler!" Wie in Adolf Hitler geloofde, verloor zijn werk. Hij verdiende geen geld meer, hij moest honger lijden met zijn kinderen. Vele menschen moesten des nachts over hooge bergen vluchten om hun leven te redden. Vlaggen en vaandels en hakenkruis-insignes waren verboden en alle menschen, die in het bezit ervan bleken te zijn, werden zwaar gestraft. Onbeschrijfelijk veel hebben de goede Duitschers in Oostenrijk moeten lijden, alleen omdat ze trouw waren en geloofden aan onzen Führer. De nood in Oostenrijk werd steeds grooter en steeds wreeder werd de strijd tegen alle nationaalsocialisten.

En waarom heeft de Führer hun dan niet geholpen, Moeder? vroeg Herman.

Hij heeft het, in zijn grenzenlooze goedheid, vele malen geprobeerd, mijn jongen. Want stel je eens voor, hoeveel pijn het hem moet hebben gedaan, als hij daar boven op zijn mooien Obersalzberg stond en naar Salzburg keek en moest denken: Daar boven in de vesting Hohensalzburg liggen menschen in de gevangenissen, alleen omdat ze bij ons willen komen en in mij gelooven. Hij wilde niet, dat er in Oostenrijk strijd zou worden gevoerd, dat Duitschers op elkaar zouden schieten en dat er Duitsch bloed zou worden vergoten. Neen, hij wilde zijn vrienden helpen, zonder dat het tot bloed-

vergieten behoefde te komen. Daarom liet hij den man, die destijds de leiding in Oostenrijk in handen had, bij zich op den Obersalzberg komen. Hij sprak duidelijk en eerlijk met hem, zooals wij dat gewend zijn. Het leek ook, alsof die man eindelijk de juistheid van de

woorden van den Führer inzag. Hij beloofde Adolf Hitler, dat diens trouwe vrienden niet meer zouden worden vervolgd en gemarteld en dat alles in Oostenrijk beter zou worden.

Maar helaas had die man geen Duitsch hart in de borst. Hij was één van de lieden, die achter het vreemde goud aanliepen. Hij had Adolf Hitler enkel voorgelogen

op den Obersalzberg en dacht er niet aan, zijn woord te houden.

Wat een ellendige kerel, hoe haalde hij dat in zijn hoofd! riepen de jongens verontwaardigd. Den Führer voorliegen! Hij moest zich schamen.

Maar troost je maar, Herman en Frits, het is hem ook slecht bekomen. Want nauwelijks hadden de Duitschers in Oostenrijk de valschheid en het verraad van dien man begrepen, of de Duitsche harten kwamen in opstand en bleken sterker dan al het vreemde goud op de heele wereld. Nu was er geen houden meer aan. Ze moesten en zouden terug naar het Duitsche vaderland. En het scheen wel, of er nu een hevige strijd zou ontbranden in dat land tusschen het vreemde goud en alles wat Duitsch was. Toen riep, in den hoogsten nood een dapper man te Weenen (Seysz-Inquart was zijn naam), die het groote onheil zag naderen en het wilde voorkomen, den Führer om hulp en vroeg: Stuur ons uw Duitsche soldaten, opdat wij weer rust en orde krijgen in ons land en opdat voorkomen kan worden, dat er geschoten en gevochten wordt, alsof er oorlog was.

Wat mochten we nu dankbaar zijn, dat we weer soldaten hadden in Duitschland en dat we niet langer zonder wapenen en weerloos waren, zooals de vijanden ons hadden voorgeschreven in het groote boek van Versailles. Adolf Hitler aarzelde niet lang, dat kun jullie je wel voorstellen. Hij gaf het bevel tot den opmarsch en meteen rukten Duitsche troepen van alle kanten Oostenrijk binnen. Te voet, met den trein, in auto's en op motorfietsen kwamen afdeelingen van onze weermacht aangerukt en ze hadden allemaal de meest volmaakte uitrusting, die men zich denken kan.

Hadden ze ook zulke rijdende keukens bij zich, Moeder? vroeg Truusje, die altijd een gezonden eetlust had.

Ja, natuurlijk, zonder die keukenwagens werden ze

toch nooit uitgestuurd. Jullie zult dadelijk hooren, hoe goed ze die keukens konden gebruiken.

Een man uit Oostenrijk heeft me in die dagen verteld, wat er allemaal gebeurde, toen de Duitsche soldaten daar kwamen aandragen met de grenspalen. Het was heel vroeg in den morgen, de zon was nog niet opgegaan. De officieren gaven den soldaten bevel, zich gereed te maken voor het gevecht. Want ze wisten immers niet, of inderdaad alle menschen tot het Duitsche Rijk wilden behooren en of ze Adolf Hitler als hun Führer wilden aanvaarden. Misschien zou er nog gevochten moeten worden. En de officieren gingen ernstig en vastbesloten voorop.

Waren kapitein Eckersdorff en zijn zoon Werner er ook bij? wilden de kinderen weten.

O ja, heel zeker, misschien waren ze zelfs bij de allereersten.

Maar wat verwonderden de officieren en soldaten zich, toen ze het eerste stadje op Oostenrijkschen grond binnenmarcheerden. Alle deuren en ramen werden opengegooid en de menschen wisten van vreugde niet, wat ze moesten doen. Het Duitsche leger werd toegejuicht, waar het kwam. Spoedig zag men niet meer, dat ze geweren droegen, zoo waren ze met bloemen bedekt. Wanneer ze ergens stilhielden, dan drukte iedereeen hun de hand en de meisjes gaven hun zelfs een stevigen zoen. Eindelijk, eindelijk ben jullie dan toch gekomen! hoorden ze steeds weer, en van schieten of vechten was geen sprake, waar ze ook kwamen.

Wat deden de soldaten? vroegen de kinderen.

Zie je, Truusje nu lieten ze hun keukens komen. Hun kanonnen hoefden ze niet te gebruiken, maar hun keukens wel. De koks hadden reeds onderweg een heelen hoop eten gekookt en de geuren daarvan prikkelden den eetlust van de marcheerende soldaten. Nu liet de

officier bij de rust in het dorp bekend maken: Wie arm is en honger heeft, die moet maar eens bij ons komen, dan kan hij een stevigen maaltijd krijgen. Spoedig zaten de Duitsche soldaten met de menschen uit Oostenrijk bijeen om de dampende eetketels. Ik geloof niet, dat er

ooit soldaten zoo zijn ingehaald in een land. God zij dank, hoorde men steeds weer, dat jullie bent gekomen, God zij dank, dat wij weer vrij worden en naar onzen Führer en ons Rijk mogen.

Toen hield onze Führer het ook niet meer uit in zijn Rijkskanselarij te Berlijn. Hij ging met zijn vliegtuig naar

München en reed vandaar met zijn auto de marcheerende soldaten voorbij, Oostenrijk in. Dat was immers zijn lieve vaderland. Daar was hij ter wereld gekomen, daar hadden zijn ouders gewoond en daar was hij groot geworden. Op de plaats, waar een brug over den Inn naar het stadje Braunau leidt, daar ging de auto van den Führer over de grens.

En in Braunau is de Führer geboren, hè Moeder? viel Herman haar in de rede.

Ja, en zie je, nu was Braunau de eerste stad in Oostenrijk, welke hem mocht ontvangen. Daar begon zijn tocht door het Duitsche land Oostenrijk, naar al die Duitsche menschen in dat land. Ik kan jullie niet vertellen, hoe Adolf Hitler daar werd toegejuicht. Toen kwamen al zijn vrienden te voorschijn, de mannen van de SA en van de SS, die allemaal zoo vervolgd en geplaagd waren, de Hitlerjongens en de meisjes van den BDM, die nog geen uniform hadden, omdat ze er geen hadden mogen dragen. Ze haalden hun vlaggen uit de schuilhoeken te voorschijn, ze staken de hakenkruisjes, die zoolang verboden waren geweest, op hun borst. Velen van hen waren arm en uitgehongerd, maar nu straalden hun oogen van grenzenlooze vreugde. Nu was datgene, waaraan ze altijd zoo vast en stellig hadden geloofd, werkelijkheid geworden. Nu was na alle vervolging en nood Adolf Hitler gekomen en had hen bevrijd. Van Braunau reed de Führer naar Linz.

Daar is hij op school geweest, Truusje en Frits, zei Herman weer.

Ja, daar leefde hij, toen zijn lieve vader stierf en wat later zijn moeder. Niet ver van Linz, in het dorpje Leonding, zijn ze allebei begraven. Vele, vele jaren lang heeft hij zelfs hun graf niet kunnen bezoeken. Maar nu kwam hij als Führer van het geheele Duitsche volk Linz binnen. Het gejuich van de bewoners van Linz hield

maar niet op en een SA-man uit Linz heeft me verteld: Ze hebben van vreugde staan huilen, toen de Führer van het balcon van het raadhuis tot hen sprak. De nationaalsocialisten van Linz hebben het heel hard te verantwoorden gehad in die jaren van strijd. Maar als

overal was ook hier dadelijk alle leed vergeten, in de groote vreugde over de komst van den Führer.

In Linz heeft de Führer toen bepaald, dat Oostenrijk van nu af een deel van het Duitsche Rijk zou zijn. Het behoort bij Duitschland en geen macht ter wereld kan het meer van ons scheiden. Toen renden de menschen langs de heele grens van beide zijden naar de

grenspalen en trokken ze uit den Duitschen grond, terwijl ze lachten en vroolijk waren. Zie je, zoo heeft de Führer weer een blad verscheurd uit dat groote boek vol onrecht, dat boek van Versailles, het blad namelijk, waarop stond, dat het ons, Duitschers, verboden is, een groot Rijk te stichten.

Toen reed de Führer verder, achter zijn soldaten aan. Hij reed langs den prachtigen Donau, langs de prachtige burchten en kasteelen naar de groote stad Weenen. Een snelle auto heeft niet veel meer dan twee uur noodig, om van Linz naar Weenen te komen. Maar de Führer had dien dag voor dien afstand viermaal zoo lang noodig. Ieder dorpje onderweg was met vlaggen en groen versierd, zoo goed en zoo kwaad als het ging. Iedereen wilde den Führer zien, hem danken, dat hij gekomen was, hem de hand drukken, hem toejuichen. Daarom was het niet gemakkelijk, vooruit te komen. Maar tenslotte kwam zijn auto toch steeds dichter bij Weenen en eindelijk kwam hij Weenen binnen. De prachtige oude stad Weenen heeft al menig mooi schouwspel gezien. Koningen en keizers, groote veldheeren en edellieden zijn met groote pracht en praal de stad binnengetrokken of hebben haar weer verlaten. Maar zoo als onze Führer is nog niemand binnen haar muren begroet! Millioenen menschen stonden urenlang langs de straten, waar Adolf Hitler voorbij moest komen. En hoe hadden de Weeners kans gezien, hun stad zoo spoedig te versieren, ja, hoe hadden ze dat zoo spoedig klaargespeeld? Nu, de Weensche vrouwen hebben dag en nacht genaaid om zooveel vlaggen te maken als maar mogelijk was. En uit Duitschland werden heele vliegtuigen vol vlaggen gestuurd om te maken, dat Weenen den Führer waardig kon ontvangen. Uit het heele land Oostenrijk waren de menschen naar Weenen gestroomd. De boeren waren van hun hofsteden hoog boven in de bergen naar beneden geko-

men; de mijnwerkers waren uit het groene Stiermarken gekomen; de Karinthiërs, de Tirolers, de Salzburgers en de menschen van Opper- en Neder-Oostenrijk — allen wilden ze den intocht meemaken en den Führer zien.

En op den dag na den intocht van den Führer vierde de stad Weenen het grootste feest, dat ze nog ooit heeft gekend. De Führer begaf zich naar het grootste plein der stad, het Heldenplein, en betrad de groote burcht. Daar werden de rijkskleinoodiën bewaard, waarover ik jullie vroeger al eens het een en ander verteld heb, de oeroude keizerskroon, de gouden rijksappel, de scepter en het keizerlijk zwaard. Die rijkskleinoodiën heeft de Führer later naar Neurenberg laten terugbrengen, om te maken, dat ze weer terugkeerden naar de stad, welke eens een Duitsch keizer als behoedster dezer schatten had aangewezen. En weer, net als den vorigen dag, drukten de menschen elkaar bijna plat in de straten, omdat ze er allemaal bij wilden zijn, en Adolf Hitler zien. Vóór de burcht te Weenen staan twee prachtige gedenkteekenen. Het eene stelt Prins Eugenius voor. Op dit standbeeld klommen de Weensche straatjongens om den Führer beter te kunnen zien. Toen hij tenslotte kwam, begroette de dappere man, die hem naar Oostenrijk had geroepen, hem voor de oogen van het geheele volk. Hij dankte den Führer uit de volheid van zijn gemoed en beloofde, dat het heele land en het heele Duitsche volk in Oostenrijk te allen tijde onwrikbaar trouw zouden zijn aan hem en aan Duitschland. Nu was een groote wensch van de Duitsche menschen in Oostenrijk in vervulling gegaan: ze waren weer teruggekeerd tot het Rijk. Toen sprak de Führer voor het eerst tot de bevolking van Weenen. Het reusachtige plein vol menschen stond doodstil en luisterde naar zijn woorden.

Adolf Hitler herinnerde hen aan de groote en geweldige daden, welke het Duitsche volk van Oostenrijk

vroeger steeds weer voor Duitschland had volbracht, en aan de stoutmoedige gevechten, welke het geleverd had, wanneer de vijanden stormliepen op het Rijk. Dit land is Duitsch, zei de Führer. Het is een mark, een grensland, dat is een beschermster en een schild van het Duitsche Rijk, daarom zal het den naam Oostmark dragen. Vervolgens dankte de Führer al zijn trouwe vrienden in Oostenrijk, die zoo vast hadden geloofd en die hem hadden geholpen, zijn vaderland een plaats te geven in het Rijk der Duitschers. Toen waren de Weeners zeer onder den indruk! Maar het heele Duitsche volk, dat aan de luidsprekers de redevoering van den Führer aanhoorde, voelde met hen mee!

De Führer had vastgesteld, dat er op den namiddag van dezen feestdag een groote parade zou plaats hebben, en zooiets als die parade hadden de Weeners ook nog niet eerder aanschouwd. Eerst vlogen er heele zwermen van Görings vliegeniers hoog door de lentelucht, over de stad Weenen. Zooveel hadden de Weeners nog nooit tegelijk gezien. Ze rekten de halzen uit, om ze allemaal te zien. Toen kwamen onze soldaten in paradepas langs den Führer. Niemand kon het hun aanzien, dat ze nog kort geleden lange marschen hadden moeten maken over stoffige straatwegen. Neen, het leek wel, alsof ze pas uit de kazernes kwamen, zoo blonk en glom alles, en zoo frisch zagen ze er zelf uit. Duitsche soldaten en Oostenrijksche soldaten marcheerden om de beurt voorbij, want ook die laatsten lieten zich het voorrecht, voor den Führer te defileeren, niet ontnemen. Geschut en pantserauto's dreunden over het plaveisel van Weenen, zooveel als de Weeners nog nooit eerder hadden gezien. En daarachter kwam weer Oostenrijksche cavalerie in prachtige uniformen voorbijgereden. Het was een prachtig gezicht. En tenslotte trok de Leibstandarte Adolf Hitler in de velduniformen der SS voorbij, met den parade-

pas, zooals die ten tijde van Frederik den Grooten gebruik was geweest.

Zoo eindigde deze prachtige dag voor de Weensche bevolking. Maar de Führer stapte in zijn vliegtuig en vloog naar München en toen nog naar Berlijn.

Lag daar dan alweer ander werk op hem te wachten, Moeder? vroegen de kinderen.

En of! Want stel je voor, de heele wereld was in rep en roer geraakt, omdat de Duitschers uit Oostenrijk nu ook weer in hun vaderland waren teruggekeerd. Onze vroegere vijanden schreeuwden: dat staan wij niet toe, dat mag niet, dat hebben wij jullie verboden. Ze riepen hun soldaten op en deden heel gevaarlijk, net alsof ze den volgenden dag den oorlog zouden verklaren. Maar één land en één volk deden daarbij niet mee. Dat waren de Italianen. In Italië heerschte een verstandig, machtig en dapper man, hij heet Benito Mussolini. Hij is voor de Italianen hetzelfde, wat onze Führer voor ons, Duitschers, is. Ook hij was eerst maar een eenvoudig arbeider geweest, ook hij was een volkomen onbekend man. Maar hij heeft Italië, zijn vaderland, toen het in nood geraakte evenzeer geleid en gered als de Führer het Duitsche Rijk. Deze man is een goed vriend van onzen Führer. Hij begrijpt hem goed en heeft bewezen, dat hij trouw is, wanneer het erop aankomt. Mussolini en het Italiaansche volk hebben niet meegedaan, toen de wereld in die dagen gezamenlijk tegen ons wilde optrekken. Toen verloren de anderen ook hun trek in een dergelijk avontuur. Onze Führer was Mussolini van harte dankbaar voor zijn vriendschap en zijn inzicht en heeft hem gezegd, dat hij deze houding nooit zou vergeten. En wat de Führer zegt, dat doet hij ook. Dat weten wij en dat weet de heele wereld.

En hoezeer de anderen er ook over wilden schreeuwen, dat wij nu toch een groot Duitsch Rijk hadden gesticht,

de Führer verloor ook ditmaal zijn kalmte niet. Hij verklaarde, in antwoord aan de andere volkeren, dat zij toch in geen enkel opzicht schade hadden geleden en dat de terugkeer van Oostenrijk een kwestie was, welke alleen den Duitschers aanging. En om te laten zien, dat het geheele Duitsche volk het van harte eens was met zijn daden, riep hij ons opnieuw op, om te stemmen. Opnieuw, zooals reeds zoo dikwijls, spaarde hij geen moeite. Hij maakte zelf weer tochten door Duitschland en riep ons allen op. Hij hield prachtige redevoeringen, waarin hij ons telkens opnieuw uitlegde, hoe het met Oostenrijk zoover was gekomen en waarom deze gang van zaken onvermijdelijk was geweest.

O ja, Moeder, ik weet nog wel, toen hebben jullie iederen avond voor de radio gezeten en het speet ons nog zoo, dat we al naar bed moesten, riepen de kinderen.

Wij konden destijds maar niet genoeg hooren van wat de Führer ons zei. Hij is nu, door eigen kracht, een machtig man op aarde geworden. De heele wereld luistert met gespannen belangstelling, wanneer hij spreekt en iets laat weten. Maar net als vroeger, vóór hij Rijkskanselier van het Duitsche volk was, begeeft hij zich naar de armste volksgenooten en doet zijn best, hen alles te laten begrijpen. Daaraan kun jullie weer zien hoe weinig hoogmoedig hij is. Hij is precies dezelfde gebleven, als vroeger: een eerlijk, eenvoudig en dapper Duitscher.

Maar wat was dat een tocht, dien hij toen door alle gouwen van Duitschland ondernam! Van de oude stad Koningsbergen reed hij naar Leipzig, vandaar naar Berlijn, naar Hamburg, naar den bevrijden Duitschen Rijn, naar de oude keizerstad Frankfort, dan naar de Zwaben te Stuttgart en tenslotte naar de stad München, welke hij zoo liefheeft. Verder ging het naar zijn vaderland, de herwonnen Oostmark, dan naar de mooie stad Graz in het groene Stiermarken, dan heelemaal naar het Zui-

den, naar de Duitsche stad Klagenfurt in Karinthië, vervolgens naar Innsbruck, naar zijn vaderstad Linz en ten laatste naar Weenen. Alle menschen stroomden naar de vergaderzalen om hem te hooren en te zien. Overal werd gejubeld en gejuicht. De SA- en SS-mannen hadden hun handen vol. Ze moesten ervoor zorgen, dat de menschen den Führer lieten passeeren en hem niet in hun vreugde dooddrukten.

De blijdschap van de Oostenrijkers was onbeschrijfelijk groot. In de weinige weken, dat ze nu deel uitmaakten van het groote Duitsche Rijk hadden ze al bemerkt, wat dat beteekent. Alle nood en alle ellende waren nu voorbij. Jullie weet immers wel, wat de Führer allemaal kan doen voor een land: hij zorgt, dat er werk komt; hij laat straten en huizen bouwen; de fabrieken, die zoo lang dood en stil hadden gelegen, begonnen weer te werken; uit het vroegere Duitschland kwamen lange, lange treinen vol kleeren en levensmiddelen voor de armen van de Oostmark; de boeren op hun hofsteden werden van den dreigenden ondergang gered en de arbeiders evenzeer. Maar vóór alles leerde Adolf Hitler den menschen één ding: Vergeet allen haat en nijd! Vergeet alle nare dingen, die er hebben plaatsgehad. Begint opnieuw met elkaar als Duitsche broeders en zusters. Wie vroeger niet zoo dacht als wij, die moet nu door onze goede daden leeren begrijpen, dat wij het bij het rechte eind hebben. — Was het een wonder, dat de menschen hem begroetten als hun redder en bevrijder? Toen de verkiezingsdag was aangebroken, zeiden alle Duitschers tusschen Koningsbergen en Klagenfurt, van Weenen tot den Duitschen Rijn van ganscher harte: „Ja!” Ja, mijn Führer, zei iedereen, gij hebt volbracht wat wij wilden en daarom volgen wij U, nu en altijd. En onze vijanden in de wereld moesten toen ook wel zwijgen.

Zie je, zoo heeft de Führer opnieuw een blad uit dat groote boek vol onrecht, uit dat boek van Versailles verscheurd. Het was het blad, waarop geschreven staat, dat wij, Duitschers, ons niet mogen vereenigen en dat we niet in een groot rijk als broeders en zusters mogen leven. Alle Duitschers waren daar zeer verheugd over, en wij dachten in stilte: Dat is het mooiste en grootste, wat de Führer nog ooit heeft volbracht. Iets mooiers kan hij ons niet meer schenken.

Maar het lijkt wel, alsof de Führer alweer over zijn plannen gebogen zit, terwijl het geheele volk zich nog verheugt over één van zijn daden. Ik geloof, dat hij nooit uitrust. Want hoort maar, wat er nog meer is gebeurd, na de bevrijding van Oostenrijk en den terugkeer van zoovele Duitschers in het Rijk.

Adolf Hitler bouwt verder aan het Derde Rijk

Maar dat moet U ons dan dadelijk vertellen, Moeder. Daar kunnen we toch onmogelijk tot morgen op wachten.

De kinderen kwamen zoo dicht om hun Moeder heen zitten, dat die letterlijk gevangen was en niet meer ontkomen kon. Het was werkelijk net als in het sprookje: ze moest een verhaal vertellen en kon zich alleen daardoor weer bevrijden.

Nu, hoort dan maar toe, kinderen. Hoe groot onze vreugde en onze blijdschap ook waren, omdat Oostenrijk weer onze Oostmark was geworden en de Duitschers van die streek nu weer voor altijd bij ons hoorden, toch hadden we nog één groote zorg en één groot verdriet. Er waren immers nog altijd millioenen Duitsche mannen

en vrouwen door grenspalen van ons gescheiden, die nu ook naar het Rijk wilden terugkeeren, net als de Duitschers uit de Oostmark. Dat waren de Duitschers uit Bohemen en Moravië. Het land Bohemen steekt diep in onze Oostmark en in de gouwen Beieren, Saksen en Silezië. Het grenst bijna overal aan deze deelen van het

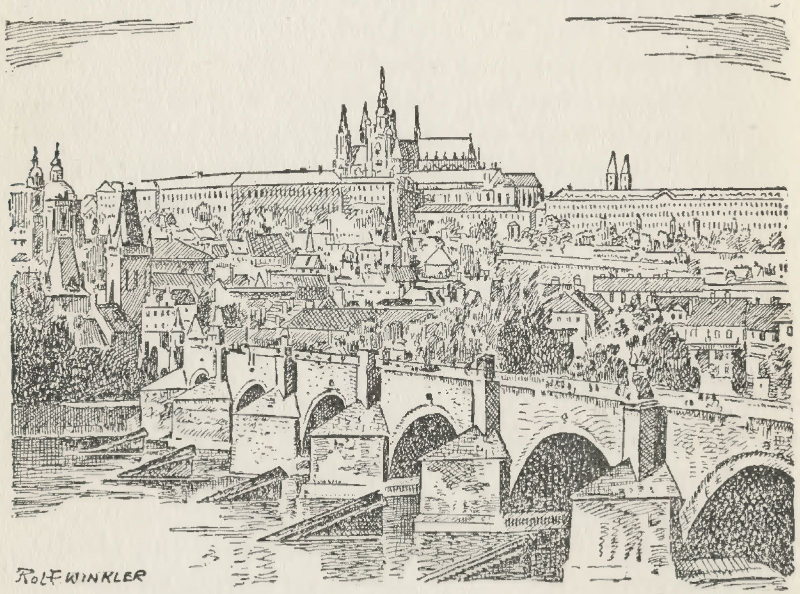

Duitsche Rijk. Aan de andere zijde grenst het aan Moravië. Wanneer je van Moravië naar het Oosten reist, vind je nog wel hier en daar wat Duitschers, maar grootendeels wonen daar andere volkeren: de Slowaken, de Hongaren en de Oekraïners. Dat zijn geen Duitschers meer. In de landen Bohemen en Moravië wonen de Duitschers sinds menschenheugenis samen met een ander volk, de Tsjechen. De Tsjechen spreken een andere taal, ze spreken Tsjechisch. Ze wonen meer in het midden van die landen. De Duitschers wonen hoofdzakelijk in de randgebieden, welke aan het Duitsche Rijk grenzen.

Daar liggen allerlei prachtige bergen en bergketens. Die worden de Sudeten genoemd en daarom noemt men de Duitschers in Bohemen en Moravië ook wel de Sudeten-Duitschers.

Dit verhaal is niet zoo erg mooi, Moeder, zei Frits, ik vind het niet zoo leuk, om maar aldoor te hooren over landen en gebergten en volkeren! Komt er nu niet gauw weer wat over Adolf Hitler?

Heb toch eens een beetje geduld, onrust, die je bent! zei de moeder. Hoe kun je nu begrijpen, wat onze Führer allemaal heeft gedaan, wanneer je heelemaal niets afweet van het land en het volk, waar alles gebeurt. Toen hield ook de ongeduldige Frits zijn mond.

Sinds vele honderden jaren leven in Bohemen en Moravië de Tsjechen en Duitschers dicht bijeen. Zoolang ze in vrede met elkaar werkten ging het hun beiden goed. De Duitschers leerden den Tsjechen vele nuttige en mooie bezigheden en ambachten. De Tsjechen waren vlijtige boeren, flinke arbeiders en profiteerden daarvan. Midden in Bohemen ligt een heel oude, prachtige stad. Die heet Praag.

Nu weet U alweer iets van een mooie stad, riepen de kinderen, vertel ons eens iets van Praag. Bent U er wel eens geweest?

Vader is er, toen hij nog een jongeman was, op zijn zwerftochten wel geweest en hij heeft er mij eens van verteld.

Hij kwam 's morgens heel vroeg aan en liep door vele straten en stegen. De vlijtige menschen van Praag gingen juist naar hun werk. Velen van hen spraken Duitsch, anderen Tsjechisch. Hij zag de Boheemsche boerinnen met haar hoofddoeken naar de markt gaan. Op haar rug droegen ze groote manden met lekkere dingen erin, boter, eieren, vruchten en zoo al meer. Vader ging een klein steegje in, sloeg daar een hoek om,

en stond opeens voor een groote rivier, dat was de Moldau. De zon ging juist op. Ze scheen op den lichten nevel, die uit de Moldau opsteeg. Toen de zon den nevel verdreef zag hij een prachtige brug vóór zich, waarop veertien steenen standbeelden prijkten. Die leidde naar den anderen oever van de Moldau en aan de andere zijde lag in de eerste zonnestralen de geweldige burcht van Praag. Vader zegt altijd, dat dat één van de mooiste dingen was, welke hij nog ooit had gezien. De burcht van Praag bevat vele honderden kamers. Trotsch en bevelend ziet zij neer op de oude stad. Maar nog mooier en trotscher verrijst achter haar de St.-Vitus-Dom. Dat is een prachtige, groote kerk. Een Duitsch bouwmeester heeft haar gebouwd. Zeer, zeer vele van alle mooie dingen, die er in Praag zijn, zijn door Duitsche mannen gebouwd en vervaardigd.

In den prachtigen Burcht van Praag hebben in vroeger eeuwen de koningen van Bohemen, ja, zelfs de keizers van Duitschland gewoond. Want de landen Bohemen en Moravië hebben vroeger duizend jaar lang deel uitgemaakt van het Duitsche Rijk, moet jullie weten! Reeds koning Hendrik, waarover ik jullie vroeger al heb verteld, bezocht Praag en werd daar door den Duitschen keizer ontvangen en geëerd. Er waren tijden, dat de Duitsche keizers van den Burcht te Praag uit zelfs het groote Duitsche Rijk regeerden. Ze riepen Duitsche boeren, Duitsche ambachtslieden en kooplui naar Bohemen. De dorpen in Bohemen en Moravië werden net zoo gebouwd als de dorpen in Duitschland.

Niet ver van Praag staat een oude vesting, waar de Rijkskleinoodiën een tijdlang bewaard zijn. Eénmaal in het jaar werden de schatten dan naar Praag gebracht. De Duitschers en Tsjechen zullen ze vol verbazing hebben bekeken en bewonderd. Toen heeft een Duitsch keizer van Praag die prachtige stad gemaakt, die het nu

nog is. Hij stichtte daar de eerste Duitsche hoogeschool. Dat is een school voor groote menschen.

Wat hebben groote menschen nu op een school te zoeken? Ze kunnen toch al lezen en rekenen en schrijven? vroegen de kinderen verbaasd.

Ja, dat wel, maar ze leeren daar nog andere dingen. Ze studeeren daar vlijtig en worden dan arts, net als onze dokter, of ze worden priester en preeken dan in de kerk; of ze worden rechter en oordeelen over recht en onrecht; of ze leeren de talen en letterteekens van vreemde volkeren begrijpen en worden leeraar. Zulk een school noemt men een universiteit en de eerste Duitsche universiteit werd door een Duitschen keizer te Praag gesticht.

De landen Bohemen en Moravië behoorden vele eeuwen lang tot het Duitsche Rijk en alle menschen, die daar woonden, leefden in welstand, de Duitschers zoowel als de Tsjechen. Maar toen maakte er zich een onrust van de Tsjechen meester. Ze wilden niet langer met de Duitschers samenwonen, ze wilden op zichzelf staan, en een eigen Tsjechisch rijk stichten. Er was veel haat en bloedige vijandschap tusschen de beide volkeren en toen, jaren geleden, de groote oorlog zijn einde naderde, dachten de Tsjechen, dat nu hun tijd gekomen was, dat zij zelf eens konden heerschen en een eigen rijk stichten.

Dat was juist in den tijd, dat onze vijanden in Parijs bijeenzaten en nadachten, hoe ze het konden aanleggen, het Duitsche volk en het Duitsche Rijk erg arm en ellendig te maken en te zorgen, dat het nooit, nooit meer zou kunnen opstaan.

Dat was, toen ze het groote boek vol onrecht schreven, hè Moeder? vroegen de kinderen.

Ja, precies, in dien tijd. Toen kwamen de wenschen der Tsjechen hun net van pas. De landen Bo-

hemen en Moravië steken immers, zooals ik jullie al heb verteld, diep in de andere Duitsche landen. Laten we deze landen aan de Tsjechen geven, zeiden onze vijanden in Versailles. Dan kunnen ze daar hun eigen rijk stichten. Dan zullen wij hun wel leeren, de Duitschers te haten en alles te bestrijden, wat Duitsch is. Dan komen de Duitschers ginds in het Rijk nooit tot rust. En zoo gebeurde het ook. Maar nu woonden er in Bohemen en Moravië vele, zeer vele Duitschers. Die hadden, precies als de Duitschers in Oostenrijk, van oudsher verlangd, weer in het Rijk te worden opgenomen. Dat lieten ze destijds ook duidelijk hooren, zonder dat er van eenig misverstand sprake kon zijn. Jullie hebt ons beloofd, zeiden ze tegen de vijanden uit den grooten oorlog, dat wij zelf mogen zeggen, bij welk volk we willen hooren. Bij de Tsjechen willen we niet hooren, die zijn ons vreemd en die willen ons kwaad doen. Wij willen weer tot het Duitsche Rijk behooren. Maar helaas luisterde niemand naar hun wenschen en verlangens. De Tsjechen kwamen met hun soldaten en dwongen de Duitschers, onder hun heerschappij te leven. Ja, ze hadden die Duitschers het allerliefst te gronde gericht, zoodat ze heelemaal alleen de baas zouden zijn over dat mooie en rijke land. Want er is in dat land veel te halen. De Sudeten-Duitschers zijn altijd al flinke en vlijtige menschen geweest. Ze hebben groote fabrieken en reusachtige kolenmijnen in hun land. Vlijtig bewerken de Sudeten-Duitsche boeren hun land. Daar groeit altijd veel fruit, druiven en hop voor het bier, in groote hoeveelheden. Op vele plaatsen zijn er mooie bronnen, welke een heel bijzonder soort water voortbrengen. Stel je eens voor, het water uit die bronnen in Bohemen maakt zieke menschen weer gezond. In de stad Karlsbad is zoo'n bron, waar het water bijna kokend uit de aarde omhoog spuit, een straal van vele meters hoog. Vele

zieken uit alle landen ter wereld zijn in Karlsbad weer gezond geworden.

Naar al die schatten staken de Tsjechen nu hun vingers uit. Twintig jaren lang was geen gruweldaad en geen onrecht hun te laag om de Sudeten-Duitschers maar te kunnen verdrijven uit hun aloude Duitsche gouw. Maar de Sudeten-Duitschers zijn koppig en taai. De Tsjechen kregen hen er niet zoo gemakkelijk onder, als ze hadden gedacht. Reeds vele honderden jaren geleden hadden de voorvaderen der Sudeten-Duitschers in dit oude Duitsche land gewoond. Door hen hadden de Tsjechen pas gezien, hoe rijk het land was, waarin zij samen woonden. Want de bodem in Bohemen en Moravië is rijk aan schatten, kinderen. Daar zijn rivieren en beken, waar men in het zand aan den oever zuiver goud vindt; zilver, lood en nog andere metalen worden diep in den bodem gevonden; kolen zijn er ook in overvloed in Bohemen. Op de mooie stad Praag zijn de Sudeten-Duitschers altijd al bijzonder trotsch geweest. Maar destijds, toen wij, Duitschers, den oorlog hadden verloren, werd er opeens beweerd, dat in deze landen en in de stad Praag zelf, niets Duitsch was. De Tsjechen wilden alles voor zichzelf alleen hebben en maakten het den Duitschers zoo moeilijk, als ze maar konden. Stel je voor, ze mochten niet eens meer Duitsch spreken, geen Duitsche boeken meer lezen en geen Duitsche liederen meer zingen.

Maar wij laten ons toch onze eigen liederen niet verbieden! riep Frits verontwaardigd uit. En wat deden die jongens? Gingen die dan niet juist „Deutschland, Deutschland über Alles" of „Die Fahne hoch!" zingen. Dat zouden de Hitler-jongens hier hebben gedaan!

O, neen, lieve kinderen, dat hadden ze niet moeten wagen! Stel je eens voor: Wie Duitsche liederen zong werd door de politie of door de Tsjechische soldaten ge-

vangen genomen en opgesloten. De gevangenen hadden het vaak heel hard te verantwoorden, ze werden geslagen en kregen bijna niets te eten. Ja, er werden zelfs vele goede Duitschers doodgeschoten.

Toen vereenigden de Sudeten-Duitschers zich, net als de Duitschers in Oostenrijk gedaan hadden en riepen zóó luid, dat de heele wereld het moest verstaan: wij willen niet langer met de Tsjechen samenleven, neen, wij willen ons aansluiten bij het groote Duitsche Rijk! Daar hooren alle Duitschers thuis. Jullie hebt ons immers beloofd, dat we zelf mochten vaststellen, waartoe we wilden behooren. Maar opnieuw hoorde niemand, wat de Duitschers zeiden. Wat men beloofd had gebeurde weer niet. De Sudeten-Duitschers in Bohemen en Moravië werden steeds erger onderdrukt. Wanneer zoo'n Duitsche arbeider 's morgens in de fabriek kwam en aan de draaibank met zijn werk wou beginnen, dan zei men tegen hem: Ga weg, je hebt hier niets meer te zoeken, voortaan doet een Tsjech jouw werk. Of wanneer een Duitsche leeraar 's morgens de school binnenkwam en de kinderen wilde onderwijzen, dan stond er opeens een Tsjechische onderwijzer, die Tsjechisch sprak tegen de Duitsche kinderen. Zoodoende verloren steeds meer Duitsche mannen hun werk en verdienden geen geld meer. Ze waren niet meer in staat, hun vrouwen nog iets te geven, om boodschappen voor te koopen en de moeders konden geen behoorlijken maaltijd meer klaarmaken voor haar kinderen. En kleeren koopen konden ze natuurlijk heelemaal niet meer. De Duitschers in Bohemen en Moravië leden honger en hadden het heel moeilijk.

In de eerste jaren na den grooten oorlog waren ze heelemaal alleen op zichzelf aangewezen geweest en niemand vroeg, hoe groot hun honger was en hoeveel van hun kinderen van honger stierven. De Sudeten-

Duitschers hadden helaas dezelfde fout, die wij, Duitschers, allemaal hadden: ze twistten onder elkaar en waren bij al hun nood nog verdeeld ook. Toen konden de Tsjechen natuurlijk heelemaal met hen doen wat ze wilden. Langzamerhand werd dat anders. Ook in het Sudetenland begonnen de menschen te gelooven in de hakenkruisvlag en te hopen, dat Adolf Hitler hen zou redden uit de macht der Tsjechen en uit hun grooten nood. Jullie kunt je niet voorstellen, wat de Tsjechen allemaal bedachten, om den Sudeten-Duitschers het geloof in Adolf Hitler af te nemen. Met de strengste straffen, met gevangenis en zelfs met den dood bestraften ze de dappere mannen, die het hakenkruis door het geheele land wilden dragen. Maar dat hielp allemaal niets. Toen Adolf Hitler kanselier van het Duitsche Rijk werd en Führer van ons volk, toen werd ook ginds in het Sudetenland de hoop op bevrijding steeds sterker. Toen Adolf Hitler de Oostmark weer in het Rijk terugbracht, kende de vreugde der Sudeten-Duitschers geen grenzen meer.

Toen grepen de Tsjechen naar een laatste middel. Ze wilden ons, Duitschers, zoolang prikkelen, tot wij hun den oorlog zouden verklaren. Dan hoopten zij, dat alle staten, die ons nieuwe Duitschland niet konden zetten, hun te hulp zouden snellen en weer, als in den vorigen grooten oorlog, met zijn allen tegelijk ons zouden aanvallen. In Praag regeerde destijds een man, die uit niet anders dan leugens en bedrog bestond. Hij zag eruit, als een leugen die vleesch was geworden en beenen had gekregen. Dat droevige figuurtje wilde nu onzen Führer te glad af zijn. Hij liet de Tsjechische soldaten naar het Duitsche Sudetenland marcheeren en liet de weerlooze Sudeten-Duitschers zooveel kwellen, als hij maar kon. Vele duizenden van hen lieten hun armzalige have en goed in den steek en vluchtten over de grens,

naar het Rijk om zoo aan de Tsjechische soldaten te ontkomen. De treurige kerels, die toen in Praag het bevel voerden, waagden de eene onbeschoftheid na de andere. Ze schoten op Duitsch gebied of ze stuurden een Tsjechischen vliegenier over de grens. Heel Duitschland was woedend van verontwaardiging. Hoe lang zouden wij den spot en den hoon van dat stelletje ridders van de droevige figuur nog over onzen kant moeten laten gaan? Hoe lang moesten wij onze Sudeten-Duitsche broeders en zusters nog laten vervolgen? Met groote spanning keken wij allen naar den Führer. Die zweeg een tijdlang en zorgde ervoor, dat alles rustig bleef in ons land. Hij wilde den mannen in Praag niet het genoegen doen, een oorlog te beginnen.

De Sudeten-Duitschers zelf hadden intusschen alle onderling geharrewar opgegeven. Onder hen bevond zich een bijzonder moedig en vastberaden man, Konrad Henlein. Hij leerde hun, eensgezind te zijn, en eischte vastbesloten telkens opnieuw recht van de Tsjechen voor zijn land en volk. Maar de Sudeten-Duischers kregen niet anders dan beloften, welke niet gehouden werden. In den Burcht te Praag scheen enkel plaats te zijn voor leugens en bedrog en de Duitschers werden steeds meer lastig gevallen door de Tsjechische soldaten. Maar op zekeren dag zei onze Führer op den partijdag luid en duidelijk, ten aanhoore van de heele wereld, dat hij het nu niet langer zou aanzien, dat de arme Sudeten-Duitschers onderdrukt werden. Toen de Oostmark indertijd terugkeerde tot het Duitsche Rijk weerklonk er een luid geschreeuw: „Adolf Hitler wil den oorlog! Kijk, Duitschland wil steeds grooter en machtiger worden! Dat mogen wij niet toestaan! Laten wij een oorlog tegen Duitschland ontketenen!" — En ook nu zag de toestand er zeer gevaarlijk uit.

Ook in ons land waren in die dagen vele menschen

zeer bezorgd. Zou het werkelijk tot een nieuwen oorlog komen? Ik sprak in die dagen met een stratenmaker, die juist zijn boterham zat op te eten, op den rand van de stoep. Die zei tegen mij: ik ben heelemaal niet ongerust. Ik weet, dat de Führer het goed zal doen en ik geloof niet, dat het tot oorlog zal komen! — Die man heeft gelijk, dacht ik bij mezelf. Wij moesten allemaal een voorbeeld nemen aan hem. Rustig doorwerken en vertrouwen op den Führer, dan loopt het zeker goed af.

Maar ook de andere landen wachtten zich wel, met ons een oorlog te beginnen, Herman Göring was er ook nog met zijn duizenden dappere en ondernemende vliegeniers. Wie zou die graag tot vijand hebben? Dan waren onze duizenden en nog eens duizenden jonge, frissche soldaten er nog met hun uitstekende kanonnen en pantserauto's. Wie zou het hart hebben, op hen te schieten? Dan waren onze oorlogsschepen er nog. Daarmee moest men toch ook terdege rekening houden.

Duitschland zoomaar binnenmarcheeren, zooals de heeren ophitsers buiten onze grenzen zoo graag hadden geprobeerd, dat ging tegenwoordig niet zoo gemakkelijk meer als in de dagen vlak na den oorlog, toen het Rijn- en Roergebied onbeschermd waren. Daarginds, in het uiterste Westen van het Rijk, had Adolf Hitler een reusachtigen versterkten muur laten bouwen, van beton en ijzer. Achter dien muur stonden de Duitsche soldaten, en daarachter stond het heele Duitsche volk. Heb jij trek, om daar naar binnen te wandelen? vroeg de één buiten onze grenzen aan den ander. Neen, welbeschouwd voelde daar toch niemand voor. En opnieuw bleek, wat het beteekende, dat wij niet meer weerloos waren als na den grooten oorlog.

Toen kwam er een staatsman uit Engeland, om vreedzaam met den Führer te bepraten, hoe de Sudeten-Duitschers geholpen konden worden en hoe ze weer

naar het Rijk konden terugkeeren, zonder dat er een oorlog door ontstond. De Führer ontving hem vriendelijk, maar het zag er niet naar uit, alsof die beide mannen het met elkaar eens zouden worden. De Engelschman was al oud. Hij reisde eenmaal naar den Führer toe, toen voor den tweeden keer. De wereld was ademloos van spanning en zeer ongerust, toen hij weer vertrok, zonder dat zijn reis met succes bekroond was. Tenslotte kwam hij ten derden male naar München toe, nu in het gezelschap van een staatsman uit Frankrijk, maar ook — wat nog veel belangrijker was — van Adolf Hitlers trouwen vriend uit Italië, Benito Mussolini. En toen werd eindelijk, na lang gepraat, afgesproken, dat de Duitsche troepen binnenkort het Sudetenland zouden binnenrukken en de trouwe Sudeten-Duitschers in het Rijk zouden worden opgenomen.

En zoo gebeurde het. De Tsjechische soldaten trokken terug. Precies als in de Oostmark marcheerden onze troepen het Sudetenland binnen en precies als daar waren de vreugde en de blijdschap oneindig groot. Maar ook ditmaal reed de Führer zelf naar de bevrijde streken en heette de Duitsche menschen in het groote Duitsche Rijk welkom. Voorbij waren ook hier alle nood en ellende, voorbij was de onderdrukking door een vreemd volk.

En wat deden de Tsjechen toen? Waren dat nou allemaal slechte en ondeugende menschen? wilden de kinderen weten.

Welneen, dat moet jullie vooral niet denken. Maar ze hadden nooit iets anders dan leugens gehoord over Adolf Hitler en over ons Duitsche Rijk en ze werden onophoudelijk opgestookt door de communisten en de joden. Daarom kwam hun land niet meer tot rust, ook niet, nadat Adolf Hitler de Sudeten-Duitschers weer naar het Rijk had teruggebracht. Onze vroegere

vijanden van Versailles gingen onophoudelijk in den Burcht te Praag in en uit en stookten de Tsjechen tegen ons, Duitschers, op. Maar nu moet jullie niet denken, dat de Tsjechen daar beter van werden, integendeel. Ze werden ook steeds armer, ze werden werkloos en voelden zich niet meer veilig in hun eigen land. In Bohemen en Moravië werd de wanorde steeds grooter. Spoedig waagden zich ook de communisten uit hun schuilhoeken, net als bij ons in de jaren na den oorlog. (Weet jullie nog, hoe ze in den winkel van Mevrouw Schmitthammer huishielden?) Ze begonnen nu ook te stelen en zelfs te schieten. Nu wonen er in Bohemen en Moravië zelf ook nog altijd veel Duitschers. Sommige steden zijn zelfs heelemaal Duitsch, zooals Brünn en Iglau. En om die steden was het den booswichten in het bijzonder te doen. Zoodoende leefden wij weer eens in groote ongerustheid, want die Duitschers stonden aan groote gevaren bloot en waren hun leven niet meer zeker.

Maar toen, op het oogenblik, dat de toestand zeer gevaarlijk leek, stond er een moedig en eerlijk man op onder de Tsjechen. Die vatte moed en reisde naar Berlijn, niettegenstaande alle leugens, welke men den Tsjechen altijd had opgedischt over Adolf Hitler. Hij vroeg den Führer om hulp en bescherming voor zijn land en voor alle menschen, die daar leefden, Duitschers zoogoed als Tsjechen.

En nu, kinderen, kun je weer eens zien, hoe buitengewoon vriendelijk en edelmoedig onze Führer is. Hij had nu natuurlijk gemakkelijk kunnen zeggen: Wacht maar, Tsjechen, nu is het jullie beurt. Jullie hebt het mijn Duitschers al die jaren lang zoo moeilijk gemaakt, jullie hebt ze onderdrukt en vervolgd. Nu doe ik hetzelfde met jullie!

Ja, riep de groote Herman oorlogzuchtig, ik zou op de

Tsjechen af zijn getrokken met kanonnen, geweren en soldaten en ik zou op ze hebben geschoten. Ik zou het hun net zoo moeilijk hebben gemaakt, als zij het vroeger den Duitschers hadden gedaan! Zelfs zijn broertje en zijn zusje knikten ijverig met hun hoofdjes, dat zij er net zoo over dachten.

Neen, kinderen, dat heeft onze Führer toch niet gedaan! Hij beloofde den Tsjechen, die hem in Berlijn om hulp kwamen vragen, zijn bescherming en zijn bijstand. Bliksemsnel zond hij des nachts onze Duitsche soldaten naar dat onrustige en hulpelooze land. Ik denk, dat hij niet goed kon hebben, dat het land en de menschen daar zoo'n vreeselijk lot tegemoet gingen. In zijn wijsheid en rechtvaardigheid had hij dadelijk bedacht, dat ze in zulk een rijk land woonden, waar ze zoo gemakkelijk allemaal in welstand zouden kunnen leven onder de bescherming van het Duitsche Rijk. Met ernstige woorden sprak onze Führer zijn soldaten toe. Niet als vijanden moesten ze Bohemen en Moravië binnentrekken en heelemaal niet als onderdrukkers, o neen. Iedereen kon zich daar afgezant van ons prachtige Duitsche Rijk voelen en daarom moest ieder zich onberispelijk gedragen. Net zoo als ik jullie zeg: doet me geen oneer aan, jongens! Wanneer jullie soms eens een nachtje of een paar nachtjes buitenshuis gaat slapen, zoo zei ook Adolf Hitler tot zijn soldaten, dat ze hem geen oneer moesten aandoen. Zou ik op jullie altijd zoo kunnen vertrouwen als de Führer op zijn soldaten? Want nu stelde ieder van die soldaten er een eer in, den inwoners van Bohemen en Moravië te toonen, hoe een Duitsche soldaat zich gedraagt. Keurig, vreedzaam en vriendelijk, zonder dat er een schot werd gelost rukten ze het land binnen. Op de minuut bereikten ze de gestelde doelen. En dat was toen verre van eenvoudig! Want het was noodweer in die dagen en de Duitsche soldaten moesten

in een zwaren regen, ja, in een sneeuwstorm marcheeren. De Tsjechen waren niet weinig verbaasd: zooiets hadden ze niet mogelijk geacht. In het begin zullen ze wel bang zijn geweest, dat de Duitschers nu kwaad met kwaad zouden vergelden. Maar daar was geen sprake van. Ze kwamen niet als vijanden, neen, menschen van goeden wille kwamen het land binnen, waarmee ze het wel goed zouden kunnen vinden, dat begrepen de Tsjechen al gauw. En zoo snel waren de Duitsche soldaten! Vóór men er aan dacht waren ze al overal. En Herman Görings vliegeniers waren weer heelemaal vooraan.

Maar het heele land was verbluft en de mannen te Praag wel het meest, toen de Führer zelf met groote snelheid door het land gereden kwam en plotseling in Praag verscheen; toen de geest van de leugen week uit de gangen van den ouden Duitschen Burcht te Praag en de hakenkruisvlag en de standaard van den Führer boven de stad wapperden. Want daar waar de Führer zich bevindt, daar wordt zijn standaard uitgestoken, moet je weten. Dat is een heel mooie hakenkruisvlag. Die zegt tegen een ieder: Hier is de Führer! En die standaard wapperde nu op den Burcht te Praag. Van daar maakte de Führer aan Duitschers, Tsjechen en de geheele wereld bekend, dat de landen Bohemen en Moravië nu weer tot het Duitsche Rijk behoorden, zooals dat vroeger duizend jaar lang het geval was geweest. Tegelijkertijd gaf hij wijze en rechtvaardige wetten, waaronder ieder volk vrij en tevreden kon leven en onder zijn leiding gelukkig kon worden.

De Duitschers in Praag wisten van vreugde niet, wat ze moesten doen. Ze trokken naar den Burcht en riepen om den Führer. En al had hij het ook verschrikkelijk druk, toch nam hij er nog even den tijd af, om bij hen te komen en hun de handen te drukken. Vele Tsjechen waren met de Duitschers meegekomen, want ze wilden ook graag zien, wat daar eigenlijk ging gebeuren. Ze

stonden er eerst een beetje hulpeloos bij, toen de Duitschers zoo om hun Führer riepen; ze namen den hoed af, toen hij zich voor het venster vertoonde. Maar toen merkten ze al gauw, dat men hun toch niets dan leugens had verteld over Adolf Hitler. De man, die daar bij hen was gekomen, die was duizendenmalen meer waard dan al die ongelukkige kleine stumperdjes, die vroeger hadden geprobeerd het land te regeeren van dien Burcht te Praag uit. Vol vertrouwen aanvaardden ze zijn bescherming en merkten al gauw, dat ze zich niet in hem hadden vergist. De Tsjechen zagen, dat het ook hun goed zou gaan in het groote en machtige Duitsche Rijk,

net als in vroeger tijden, toen ze vreedzaam en zonder haat met de Duitschers hadden geleefd en gewerkt. Toen reed de Führer van Praag verder door de landen Bohemen en Moravië en weer, net als in de Oostmark en in het Sudetenland, was de vreugde der Duitschers buitengewoon groot.

Nu weet je het, kinderen: Zoo heeft onze Führer in een enkel jaar tien millioen Duitsche menschen, die vroeger niet bij ons mochten hooren, in het Duitsche Rijk opgenomen. Tien millioen — jullie kunt nog niet begrijpen, hoe groot dat getal is. Hij heeft het Duitsche Rijk gesticht, dat grooter is dan het Rijk van koning Hendrik en grooter dan het Rijk, dat Bismarck wist te smeden. Het is het Derde Rijk der Duitschers. Onthoudt dien naam goed, want jullie zult hem nog dikwijls hooren. Adolf Hitler is de groote zoon van ons Duitsche vaderland, die het heeft verwerkelijkt. Uit den diepsten nood en de grootste ellende heeft hij ons volk en ons land in weinige jaren tot ongekende grootte en heerlijkheid gebracht.

Korten tijd na dien avond, waarop Moeder haar verhaal over Adolf Hitler beëindigd had, bemerkten de kinderen, dat de groote menschen onrustig begonnen te worden. Met meer belangstelling dan anders sloeg hun Vader 's ochtends de krant open en ieder luisterde met bijzonder groote aandacht, wat de radio te zeggen had. Zooals altijd, wanneer ze iets niet begrepen, gingen ze naar hun Moeder toe. En van haar hoorden ze, dat er nog steeds een bladzijde uit dat groote boek vol onrecht niet verscheurd was, een bladzijde uit dat boek van Versailles, welke met gloeiende ijzers in het hart van iederen Duitscher geschreven was: het onrecht, dat men het Oosten van Duitschland had aangedaan. Daar, in het Oosten, hadden onze vijanden na den oorlog millioenen Duitsche

menschen van het Duitsche Rijk losgescheurd. Midden in ons Rijk hadden ze grenspalen in den grond geslagen en hadden het land Oost-Pruisen losgescheurd van het overige Rijksgebied. En een oude, prachtige, kostbare stad aan zee hadden ze ons ontroofd — dat was de stad Danzig. Die wilde nu terug naar het Rijk, terug naar huis. De Duitsche menschen in Danzig waren niet meer bereid, het lot te dragen, dat hun destijds tegen hun zin in dat slot te Versailles op de schouders was gelegd. En onze Führer wilde hen daarbij helpen.

Maar net als altijd, wanneer onze Führer zich weer gereed maakte, een blad uit dat schandboek van Versailles te verscheuren, schreeuwden onze vroegere vijanden, en vooral Engeland, in groote verontwaardiging: dat mag niet! Dat staan wij niet toe! Alles moet zoo blijven, als wij het na den vorigen grooten oorlog hebben vastgesteld. Ditmaal zijn we niet meer bereid, te praten. Wanneer Adolf Hitler niet doet, wat wij willen, dan komt er oorlog!

Nu is de Oostelijke buurman van het Duitsche volk, het volk der Polen. Het land in het Oosten was in hun bezit gekomen. De Engelschen stookten de Polen op en zeiden: De Duitschers hebben het op jullie land voorzien. (Ze wilden niet erkennen, dat dit land Duitsch was, sinds vele honderden jaren en logen tegen de wereld, dat het Poolsch was). Laat je niets van de Duitschers welgevallen. Wij staan jullie onder alle omstandigheden bij tegen de Duitschers.

Toen werden de Polen brutaal en overmoedig. Ze zijn menschen, die graag den mond vol hebben over hun eigen grootheid, en begonnen hevig te praten en te bluffen. Maar wat veel erger was, ze maakten den Duitschers in het Oosten het leven onzegbaar moeilijk. Ze traden met zulk een wreedheid tegen hen op, dat ik het jullie maar liever niet zal vertellen. En zie

je, wanneer er ergens Duitsche mannen gemarteld en vervolgd worden, dan kan onze Führer dat niet zoo maar aanzien. Dat kan hij niet verdragen, dat kan zijn hart niet verdragen, want iedere klop van dat hart is voor Duitschland en voor de Duitschers. Denkt er eens over na, kinderen, hoe gelukkig en dankbaar ieder van ons toch kan zijn, ook in den grootsten nood, omdat hij weet, dat de Führer hem zal helpen, wanneer er eenige mogelijkheid op hulp bestaat.

Op zekeren dag liet de Duitsche stad Danzig zich niet meer tegenhouden en verklaarde: Wij behooren van heden af weer tot het Duitsche Rijk. De Danzigers deden dat, niettegenstaande de Polen hun kanonnen op de stad richtten, haar omsingelden en dreigden haar in puin te schieten. Ieder oogenblik konden de Poolsche kanonnen, die om Danzig waren opgesteld, beginnen te vuren. En toch probeerde onze Führer nogmaals, met de Polen en Engelschen tot overeenstemming te komen. Want de Engelschen wilden immers de Polen ook nog bijstaan. Maar ze wilden niet naar hem luisteren. De arme Duitschers in het Oosten kregen het nu nog veel harder te verantwoorden. Ja, de Polen deinsden er zelfs niet voor terug, het Duitsche Rijk zelf aan te vallen door op voorwerpen en personen te schieten, welke zich op Duitsch gebied bevonden.

Dat mag een groot land en een groot volk onder geen enkele omstandigheid op zich laten zitten. Onze Führer kon niet anders meer doen, dan de Duitsche mannen op te roepen en onzen soldaten het bevel te geven, aan deze onhoudbare toestanden een einde te maken. Toen verklaarden de Engelschen ons den oorlog. En de Franschen meenden, te moeten meedoen, ook al had onze Führer hun herhaalde malen nadrukkelijk verzekerd, dat wij geen vijandelijke voornemens koesteren jegens Frankrijk, en niets van de Franschen wilden.

Maar dat alles kon aan het eens genomen vaste besluit van den Führer niets meer veranderen. De Duitsche soldaten begonnen te marcheeren — maar, mijn lieve kinderen, hoé marcheerden ze! Als een stormwind stoven ze het Poolsche land in! In de lucht ronkten Herman Görings vliegeniers, op de straten en over de akkers reden de pantserwagens en tanks, vanuit zee schoten de kanonnen der Duitsche oorlogsschepen en onvervaard marcheerde en vocht het Duitsche leger. In de voorste linies stond de Führer zelf, midden tusschen de dappere Duitsche soldaten. Hij is de eerste soldaat van ons volk, zoo heeft hij zichzelf genoemd. En zoo volgde de eene overwinning op de andere. De eene stad na de andere werd veroverd en het duurde nauwelijks drie weken, of er was van het Poolsche leger en het Poolsche rijk niets meer over.

Hierna kregen onze soldaten een oogenblik rust. Er kwam een lange, strenge winter en onze vijanden hoopten, dat die ons kapot zou krijgen. Maar daar kon geen sprake van zijn. In het Oosten hoefden wij nu niet meer te vechten. Maar in het Westen hielden onze soldaten scherp de wacht, zoodat de Engelschen en Franschen, die daar tegenover ons lagen, niet den moed hadden, nader-bij te komen. Toen de lente kwam, hoorde de Führer, dat de Engelschen van plan waren, ons van het Noorden uit aan te vallen. Ze wilden daarbij door andere landen marcheeren, die niet met ons in oorlog waren en hoopten, ons op die wijze te kunnen verrassen. Maar de Führer en zijn soldaten waren hen vóór. Ze bezetten Denemarken en trokken met een buitengewone stoutmoedigheid met schepen en vliegtuigen naar het Noorden, naar Noorwegen toe. Er werd hard gevochten, maar ze overwonnen ook hier en de Engelschen moesten vluchten.

Zoo verstreken er weer eenige weken, toen de Führer

hoorde, dat ook de kleine staten aan de Westelijke grenzen, België en Nederland, gemeene zaak maakten met onze vijanden en oogluikend wilden toestaan, dat de Engelschen en Franschen over hun gebied marcheerden, om ons vandaar te overvallen. Dat moest voorkomen worden. De Führer liet onze troepen tot een bliksemsnellen aanval overgaan. In één enkelen overwinningstocht veroverden onze vliegeniers en soldaten deze landen; toen was er geen tegenhouden meer aan, toen ging het op Frankrijk los! Nu, dat heb jullie zelf voor den luidspreker mee aangehoord en jullie weet wel, hoe dit groote land, dat ons zoo lang gehaat, vervolgd en vernederd had, in weinige weken overwonnen werd. Wanneer ik van alle heldendaden, welke onze soldaten daar volbrachten, wilde vertellen, dan zou mijn verhaal zoo lang worden, dat ik nogeens een boek vol zou kunnen schrijven!

Maar de Engelschen ginds, aan de overzijde van de zee probeeren tegenwoordig, net als in den grooten oorlog van 1914—1918, ons te laten hongerlijden; ze denken, dat zij daardoor ons, Duitschers, wel weer klein kunnen krijgen. En werkelijk, er is veel net als toen: onze mannen dragen weer de grijze uniform van de soldaten. De vrouwen doen weer mannenwerk, omdat de mannen aan het front staan. En net als toen kan men ook nu weer de etenswaren slechts in beperkte hoeveelheden koopen — en toch is het allemaal zoo anders dan toen.

Want wij hebben nu onzen Führer! Hij vraagt van ons geen offer, dat hij niet zelf ook te allen tijde zou brengen. In het Westen heeft hij het Rijk laten beschermen door een reusachtigen muur van beton, staal en ijzer. Dat is onze Duitsche Westwal, waar geen vijand doorkomt. Onze vliegeniers en onze dappere zeelui, vooral die in de duikbooten, hebben den Engelschen

al getoond, wat het beteekent, tegen ons een oorlog te beginnen. Menig Engelsch vliegenier werd al neergehaald, menig trotsch Engelsch schip werd lek geschoten en moest zinken. Uithongeren kunnen de Engelschen ons niet meer.

Er is in Duitschland altijd nog zooveel te eten, dat niemand honger hoeft te lijden. En niemand mag ons den moed en het vertrouwen ontrooven, zooals in den vorigen oorlog gebeurde. Neen, wij luisteren alleen naar de stem van den Führer en naar de mannen, die sinds jaren trouw naast hem staan. In hem willen wij gelooven, in hem hebben wij vertrouwen, hem willen wij volgen, waar hij ons ook leidt, nu en te allen tijde.

Laten we dat nooit vergeten. Laten we God alle dagen danken, dat hij ons dezen man heeft gezonden, en dat wij in dezelfde dagen als hij mogen leven, hem mogen zien en zijn stem mogen hooren. De heele wereld benijdt ons om dien man. Laten we daarom hopen, dat hij gezond en sterk moge blijven.

Nog één ding moet jullie, kinderen, leeren uit het lange verhaal, dat ik jullie heb verteld: Jullie, Frits en Herman, moet eerst echte, flinke, Duitsche jongens worden, die in de Hitlerjeugd hun plicht vervullen en later flinke en dappere Duitsche mannen, zoodat jullie waardige volgelingen van Adolf Hitler wordt. Jij, Truusje, moet een echt Duitsch meisje worden, een echt BDM-meisje en later een echte Duitsche vrouw en moeder, zoodat ook jij den Führer altijd recht in de oogen kunt kijken.

Ja, Moeder, ja! Dat zullen wij doen! riepen de kinderen ernstig en vol goeden wil.